

A close-up photograph of a horse's head, focusing on the eye and the surrounding mane. The horse has a light brown coat and a thick, light-colored mane. The eye is dark and partially obscured by the mane. The background is blurred, showing more of the horse's head and neck.

Hevoset ja kunta – rajapintoja

Anne Laitinen ja Sanna Mäki-Tuuri (toim.)

Hippolis 2014

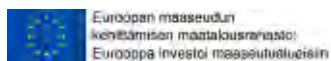
Hevoset ja kunta – rajapintoja

Anne Laitinen ja Sanna Mäki-Tuuri (toim.)

Hippolis – Hevosalan osaamiskeskus ry
Hevoset ja yhteiskunta -hanke

Hankkeen ovat rahoittaneet Hämeen ja Uudenmaan ELY-keskukset, EU-osarahoitteinen Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma sekä Forssan Seudun Kehittämiskeskus.

Hevoset ja kunta – rajapintoja
Anne Laitinen ja Sanna Mäki-Tuuri (toim.)

ISBN 978-952-93-4177-1 (nid.)
ISBN 978-952-93-4178-8 (PDF)

© Hippolis – Hevosalan osaamiskeskus ry, kirjoittajat ja kuvaajat

KUSTANTAJA JA JULKAISIJA
Hippolis – Hevosalan osaamiskeskus ry
Hevoset ja yhteiskunta – rajapintoja -hanke
Opistontie 10 A 2
32100 Ypäjä
info@hippolis.fi

Hankkeen rahoittajat: Hämeen ja Uudenmaan ELY-keskukset, EU-osarahoitteinen
Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma sekä Forssan Seudun
Kehittämiskeskus.

Ulkoasu ja taitto: Kiekuva Design
Editointi: Tuula Pihkala
Paino: Saarijärven Offset Oy, Saarijärvi 2014
Kannen kuva: Petri Volanen

SISÄLTÖ

KIRJOITTAJAT	5
ESIPUHE.....	7
HEVOSALA VAIKUTTAA SINUNKIN KUNNASSASI.....	9
1 HEVOSET SUOMESSA.....	11
1.1 HEVOSET KASVUKESKUKSISSA.....	11
1.2 HEVOSET MAASEUDULLA.....	13
1.2.1 Hevosyrittäjä on ammattilainen.....	13
1.2.2 Maaseutu monimuotoistuu.....	14
1.2.3 Mahdollisuuksia ja tuloja maaseudulle.....	15
2 HEVOSALA VAIKUTTAA, TYÖLLISTÄÄ JA LIIKUTTAA	19
2.1 HEVONEN HARRASTUS- JA VIRKISTYKUMPPANINA	19
2.2 YRITTÄJÄNÄ HEVOSTEN PARISSA	19
2.2.1 Hevosyrittäjä on ammattilainen	20
2.2.2 Hevosala työllistää.....	21
2.2.3 Kansainvälisyys tuo mainetta.....	21
2.3 HEVONEN PALVELUIDEN KÄYTTÄJÄNÄ	22
2.4 HEVOSALAN YRITYSTOIMINNAN KIRJO	24
2.5 VASTUU IHMISSISTÄ, ELÄIMISTÄ, YMPÄRISTÖSTÄ JA TALOUDESTA	24
2.6 KUNTA HEVOSALAN KUMPPANINA.....	25
2.6.1 Hevostapahtumat tuovat hevosien lähelle kuntalaista.....	26
2.6.2 Hevonen kunnan markkinoinnissa.....	27
3 HEVOSALAN AMMATIT JA KOULUTUS.....	31
3.1 TULEVAISUUS VAATII ERIKOISTUMISTA - UUTEEN JA VANHAAN.....	31
3.2 PALVELUJEN TARVE KASVAA.....	32
3.3 HEVOSALAN KOULUTUKSEN JA KURSSITOIMINNAN MERKITYS KUNNAN TASOLLA	32
3.4 SUOMALAINEN AMMATTITAITO JA KOULUTUS KANSAINVÄLISESTI KIINNOSTAVAA.....	33
4 HEVOSEN HYVINVOINTI	37
4.1 HEVOSEN TARPEET.....	37
4.2 HEVOSEN PITOJA KOSKEVAT TILAVAATIMUKSET.....	39
4.3 ELÄINSUOJELULAINSÄÄDÄNTÖ JA SEN VALVONTA.....	41
5 HEVOSTALOUS YHDYSKUNTASUUNNITELUSSA JA RAKENTAMISESSA	43
5.1 TALLIEN SIJOITTAMINEN	44
5.2 HYVÄLLÄ SUUNNITELULLA RIITTÄVÄSTI TILAA.....	46
5.3 TALLIA RAKENTAMAAN.....	51
5.4 HEVONEN LIIKKUU.....	54
6 HEVOSTALOUS JA YMPÄRISTÖ.....	65
6.1 HEVOSTALouden YMPÄRISTÖIMAGO	65
6.2 HEVOSTALLI TARVITSEE TILAA	65
6.3 HEVOSTALouden YMPÄRISTÖNÄKÖKOHDAT - LANTAHUOLTO	65
6.4 MUUT YMPÄRISTÖNÄKÖKOHDAT	68
6.5 HEVOSTEN ULKOILU JA LIIKUTTAMINEN	68

7 HEVOSET VAPAA-AJASSA JA URHEILUSSA.....	73
7.1 VAPAAEHTOISTYÖ SUURESSA ROOLISSA	73
7.2 RATSASTUS HARRASTUKSENA	74
7.3 RATSASTUS URHEILUNA.....	76
7.4 ERITYISRYHMIEN RATSASTUS.....	78
7.5 RAVIURHEILU	79
7.6 HEVOSET KASVATTAVAT VASTUUSEEN	81
7.7 NUORISOTYÖ	82
7.7.1 Hevostytöistä kasvaa hyviä johtajia	83
7.7.2 Kuntien tuki ratsastuskouluille	84
7.8 HEVOSTOIMINTA EHKÄISEE SYRJÄYTYMISTÄ.....	85
8 HEVOSET SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUISSA	89
8.1 TOIMINTAKYVYN YLLÄPITO JA HYVINVOINTI	89
8.2 LASTENSUOJELUNÄKÖKULMA	90
8.2.1 Ennaltaehkäisevä työ ja avohuollon tukitoimet.....	90
8.2.2 Perhekodit	90
8.3 IKÄÄNTYNEET JA VANHUKSET	91
8.4 HEVOSAVUSTEINEN TOIMINTA	91
8.4.1 Ratsastusterapia	93
8.4.2 Sosiaalipedagoginen hevostoiminta	95
8.4.3 Muita hevosavusteisen toiminnan menetelmiä	95
9 HEVOSMATKAILU JA -TAPAHTUMAT	101
9.1 PALJON POTENTIAALIA	101
9.2 HEVOSMATKAILUYRITYS.....	102
9.3 HEVOSMATKAILUTUOTTEET.....	102
9.3.1 Suomalaisen hevosmatkailun vetovoimatekijät.....	104
9.3.2 Suomenhevonen hevosmatkailun valttina	104
9.4 TUOTEKEHITYSTÄ HEVOSMATKAILUSSA.....	105
9.5 HEVOSTAPAHTUMAMATKAILU SUOMESSA	106
10 TURVALLISUUS JA ELÄINPELASTUS	111
10.1 VAISTOT OHJAAVAT HEVOSEN KÄYTTÄYTYMISTÄ	111
10.2 YLEISIMMÄT HEVOSTAPATURMAT	111
10.3 HYVIN KOULUTETTU HEVONEN ON TURVALLISUUSTEKIJÄ.....	113
10.4 TURVALLISUUSMÄÄRÄYKSET JA LAINSÄÄDÄNTÖ	113
10.4.1 Kuluttajaturvallisuuslaki tuli voimaan 1.1.2012.	113
10.4.2 Kuluttajaviraston ohje palveluiden turvallisuuden edistämiseksi.....	114
10.4.3 Kilpailutoimintaa sitovat lait ja säännöt.....	114
10.4.4 Suomen Ratsastajainliitto asettaa jäsentalleilleen vaatimuksia	115
10.5 TURVALLINEN MAATILA	116
10.6 HEVOSEN JA IHMISEN AISTIT OVAT ERILAISET	116
10.7 HEVONEN JA LIIKENNETURVALLISUUS.....	116
10.7.1 Hevoskuljetukset	118
10.8 ELÄINPELASTUS.....	118
HEVOSALAN KEHITTÄMINEN JA ALAN KESKEISET TOIMIJAT	123

KIRJOITTAJAT

Seppo Hyyppä

Seppo Hyyppä on eläinlääketieteen tohtori, joka on työskennellyt eläinlääkärinä muun muassa Ypäjän Hevossairaалassa, Tampereen Hevosklinikalla ja matkaratsastuksen MM-kilpailujen Suomen joukkueen eläinlääkärinä. Seppo on tehnyt pitkän uran Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus MTT:n tutkijana, erityisesti valmennusfysiologian saralla. Hänellä on yli 30 tieteellistä julkaisua ja hän ollut mukana myös kansainvälissä tutkimushankkeissa. Tällä hetkellä Seppo toimii opettajana Hevosopistossa. Hevosyritys Koi-vulehdon tila Ypäjällä pitää Sepon kiinni hevosalan arjessa.

Heini Linatti

Projektipäällikkö, filosofian maisteri Heini Linatti on toiminut ympäristötarkastajan tehtävissä lähes kymmenen vuoden ajan. Tällä hetkellä Heini työskentelee projektipäällikkönä ProAgria Oulun alueellisessa HevosAgro II -kehittämishankkeessa. Hänellä on myös aiempaa kokemusta hevosalan kehittämishankkeiden vetämisestä. Heinillä on vahva hevostalouden tuntemus sekä työ- että harrastustaustansa kautta.

Päivi Laine

Maatalous- ja metsätieteiden maisteri, agronomi Päivi Laine työskentelee kehittämisspäällikkönä Ypäjän Hevosopistossa. Hänellä on monipuolinen kokemus muun muassa Hevosopiston aikuiskoulutusjohtajan ja rehtorin tehtävistä, ja hevosalan koulutuksen ja tutkintorakenteen kehittäminen on hänen erityisosaamisalueitaan. Hän on muun muassa valtakunnallisen hevostalouden tutkintotoimikunnan puheenjohtaja sekä Ypäjän kunnanvaltuuston ja -hallituksen jäsen. Päivin erityisenä kiinnostuksen kohteena on kotimaisen hevostalousperinteen, suomenhevosen ja maaseudun elinvoimaisuuden vaaliminen.

Minna Martin-Päivä

Talliyrittäjä Minna Martin-Päivä pyörittää puolisonsa kanssa Wangunon Ratsutilaa, joka on Suomen Ratsastajainliiton jäsentalli. Vankan hevoskokemuksen omaava Minna on toiminut Suomen Ratsastajainliiton harrastepäällikkönä ja ollut mukana monissa hevosalan kehittämishankkeissa, muun muassa hevosmatkailuun ja -reitteihin liittyen. Hän on myös Palvelua sydämellä -valmentaja ja Tunne Turvaa -kouluttaja. Minnalla on hevosalan asiantuntijapalveluita tarjoava yritys Equalist. Hän on aiemmin toiminut Hausjärven kunnanvaltuuston jäsenenä ja ympäristölautakunnan puheenjohtajana. Päivätyönsä hän tekee peruskoulun opettajana.

Sanna Mattila-Rautiainen

Ratsastusterapeutti SRT Sanna Mattila-Rautiainen toimii ratsastusterapeutina Kainuun alueella Tmi Fysio- ja ratsastusterapia Sanna Mattilan kautta. Ratsastusterapeutin koulutuksen lisäksi hän on terveystieteiden maisteri ja fysioterapeutti. Sanna myös kouluttaa tulevia ratsastusterapeutteja, opetustyötä hän on tehnyt vuodesta 1990 lähtien. Hän on toteuttanut useita tutkimuksia ja julkaisuja, muun muassa Ratsastusterapia-kirjan (2011). Sanna on toiminut Suomen Ratsastusterapeuttien puheenjohtajana vuodesta 2008 alkaen, lisäksi hänellä on alan kansainvälisiä luottamustehtäviä.

Marianna Myllymäki

Marianna Myllymäki on koulutukseltaan agrologi AMK, hevosenhoitaja ja maatalousseppä. Ypäjän Siitola-nimäelle hän on muuttanut 1981 ja toiminut siitä lähtien hevosten parissa. Takana on pitkä työura MTT Hevostutkimuksen palveluksessa sisältäen työskentelyä tallimestarina, oriasemalla, hevossairaалassa sekä tutkimusmestarina monipuolisissa hevosen lisääntymis-, ravitsemus-, valmennus-, hyvinvointi- ja talliympäristötutkimuksissa. Myös Mariannan vapaa-aika kuluu hevosten parissa.

Sirpa Pussinen

YAMK tradenomi Sirpa Pussinen työskentelee Hämeen ammattikorkeakoulussa projektipäällikkönä. Sirpa on yli kymmenen vuoden ajan osallistunut valtakunnallisten hevosalan koulutus- ja kehittämisprojektien suunnitteluun ja toteuttamiseen. Erityisen lähellä hänen sydäntään ovat hevosalan yritystoimintaan kohdistuvat selvitykset ja suomenhevonen. Sirpa perehtyi tradenomin ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyössään suomenhevosen brändiin. Harrastuksena on osuus 50 osakkaan kimppatallissa, Talli PuoliSadassa, jonka silmäterinä ovat suomenhevokset Tirskeri ja Kiirilla.

Markku Saastamoinen

MTT Hevostalouden erikoistutkijana työskentelevän maatalous- ja metsätieteiden tohtori, agronomi Markku Saastamoisen erityistä asiantuntemusaluetta ovat hevosten ruokinta ja jalostus. Kansainvälisesti arvostettu tutkija on tuottanut lukuisia alan tutkimuksia, selvityksiä ja muita julkaisuja. Markku on tuonut asiantuntemustaan aktiivisesti moniin hevosalan kehittämishankkeisiin sekä alan yritystoiminnan edistämiseen Suomessa ja ulkomailla.

Susanna Särkijärvi

MTT Hevostalouden palveluksessa tutkijana työskentelevän maatalous- ja metsätieteiden maisteri, agronomi Susanna Särkijärven erityistä asiantuntemusta ovat hevosten ruokinta ja rehut, hevosten hyvinvointi ja tallien ympäristönhoito. MTT:ssä Susanna on toiminut jo 15 vuoden ajan. Susanna on ollut mukana toteuttamassa muun muassa MTT Hevostutkimuksen ympäristöön ja nurmirehuihin liittyneitä tutkimushankkeita.

Terhi Thuneberg

Maatalous- ja metsätieteiden maisteri, agronomi Terhi Thuneberg toimii lehtorina Hämeen ammattikorkeakoulun Mustialan yksikössä ja vastaa agrologikoulutuksen hevostalouden suuntautumisvaihtoehtoon koordinoinnista. Aiemmin tutkijana työskennellyt Terhi on perehtynyt kotieläintalouteen ja etenkin hevosjalostukseen. Terhi on tuottanut yhdessä Sirpa Pussisen kanssa vuonna 2009 Hämeen ammattikorkeakoulun Katsaus hevosalan yritystoimintaan -raportin.

Lisäksi kirjan kirjoittamiseen ovat osallistuneet Hippoliksen ja Hevoset ja yhteiskunta -hankkeen työntekijät Anne Laitinen ja Sanna Mäki-Tuuri.

ESIPUHE

Nykymaailma on kiireinen. Liian harvoin – jos koskaan – nykyihminen pysähtyy perehtymään siihen, mitä polkuja pitkin vallitsevaan nykytilaan on tultu.

Hevonen on aina kuulunut olennaisena osana suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen. Raivaajien, talonpoikien ja metsäteollisuuden Suomessa hevosella oli työvälineenä – tai pikemminkin työtoverina – erittäin merkittävä rooli. Hevonen oli talonpojalle ja metsätyömiehelle monessa mielessä elintärkeä kumppani, joka paitsi teki työnsä myös kuunteli hänen ilonsa ja surunsa.

Vaikka nyky-yhteiskuntaa vaivaa hidas talouden kasvu, hevonen monessa merkityksessään elää nousukautta. Kun itse aikoinani aloitin hevostelun 1980-luvulla, Suomen hevosmäärä oli pienimmillään. Työhevosien aika oli ohi eikä harrastustoiminta ollut vielä käynnistynyt. Nyt tilanne on tyystin toinen. Suomen hevosmäärä on 20 vuodessa ilahduttavasti kaksinkertaistunut. Suomessa on 75 000 hevosta, joista suurin osa ravureita. Myös hevosharrastajien määrä on kasvanut voimakkaasti. On arvioitu, että hevonen vaikuttaa lähes 500 000 henkilön elämään elinkeinotoiminnan, harrastuksen ja hevosomistuksen kautta.

Tähän kirjaan on koottu esimerkkejä hyvistä toimintamalleista hevosialalla kuntien toimintaa ajatellen. Kasvavan hevosalan merkitys etenkin nuorten työllis-

täjänä tai maaseudun ja kaupungin vuorovaikutuksen lisääjänä kattaa koko maan. Hevoset työllistävät kokotai osa-aikaisesti 15 000 henkilöä.

Hevosalan nopea kasvu tuo mukanaan paljon haasteita, kuten yhä lisääntyvän ammattimaisen henkilökunnan tarpeen. Hevosalan yrittäjäjoukkoon tulee jatkuvasti uusia ihmisiä, joiden kokemustausta sekä alasta että hevosista on vähäinen. Ammattitaitoisen henkilöstön kouluttaminen on elinehto alan kehittymiselle. Ala vaatii osaajia, kuten ratsastuksenohjaajia, -opettajia, ratsuttajia, tallimestareita, hevosten hoitajia ja kengitysseppiä, mutta jatkossa enenevässä määrin myös muita asiantuntijoita ja opetushenkilöstöä.

Käsissäsi on perustietoa hevosialasta ja sen vaikuttavuudesta kuntien eri toimialoihin. Hevoset ovat osa kuntien aktiivista elinkeinopolitiikkaa, maankäyttöä, kaavoitusta, rakentamista ja jopa sosiaali- ja terveyspalveluja. Viisaita ovat ne päätökset, joilla paikallista hevoskulttuuria ja toimintaa vaalitaan kunnan toimin.

Hyviä ja innostavia lukuhetkiä!

Kesäkuussa 2014

Henna Virkkunen
liikenne- ja kuntaministeri,
hevosomistaja

HEVOSALA VAIKUTTA SINUNKIN KUNNASSASI

Hevosala on toimiala, joka tarjoaa elinkeinon, työtä ja harrastusmahdollisuuksia kunnissa ja kaupungeissa. Ala elävöittää maaseutua ja työllistää suoraan yli 15 000 henkilöä Suomessa. Välilliset vaikutukset ovat moninkertaiset muun muassa monipuolisten palvelujen tarjonnan, rehu-, rakentamis- ja varustekaupan kautta.

Monesta muusta toimialasta poiketen hevostalouden vaikuttavuutta ei mitata vain alan elinkeinotoiminnan tuottavuudella, pelkkinä euroina tai työpaikkojen lukumääränä. Hevostaloudella on myös sosiaalisia vaikutuksia. Se tarjoaa tasa-arvoisen liikuntaharrastuksen, hengähdysmahdollisuuden hektisestä arjesta, sosiaalisen tukiverkoston sekä auttaa syrjäytymisen ehkäisyssä ja kuntoutuksessa. Hevosharrastuksen parissa tehdään merkittävää nuorisotyötä ja ratsastus on erityisesti naisten ja tyttöjen suosituimpia kilpailu- ja kuntoilulajeja. Hevoset ovat keskittyneet sinne missä ihmisetkin ovat, kasvukeskusten lähetyville.

Hevosala liittyy kuntatyössä useaan eri osa-alueeseen, muun muassa maataloustoimeen, maankäyttöön ja kaavoitukseen, ympäristöasioihin, elinkeino- ja liikuntatoimeen.

Hevoset ja yhteiskunta -hanke on koonnut tähän kirjaan tietoa hevosalasta alan sidosryhmätoimijoille, erityisesti kuntasektorille, toimialaa koskevan päätöksenteon tueksi. Tavoitteena on myös vahvistaa hankealueen hevostalouden toimintaedellytyksiä sekä monipuolistaa ja kehittää hevostalouteen ja sen rajapintoihin liittyviä elinkeinoja.

Kirjan esikuvana on toiminut Hästnäringsens Nationella Stiftelsenin Ruotsissa vuonna 2008 julkaisema opas *Hästen i kommunen – Betyder mer än du tror.*

Tämä kirja sisältää 10 osiota. Voit tutustua kirjassa vain johonkin osa-alueeseen tai koko teokseen. Jokaisen osion loppuun on koottu Mitä kunta voi tehdä? -yhteenveto, johon vähintäänkin kannattaa tutustua

omaan osaamisalueeseesi liittyen. Kirja on ladattavissa myös sähköisesti osoitteessa www.hippolis.fi/hevosetjakunta.

Kirjan on julkaissut Hevoset ja yhteiskunta -hanke, jonka hankealueena ovat Häme ja Uusimaa. Kyseessä on Suomen hevosrikkaimmat maakunnat, joihin sijoittuu 26 % maamme hevosista. Kädessäsi oleva kirja jaetaan kaikkiin hankealueen kuntiin luottamus- ja virkamiehille muun muassa hevosväen toimesta. Toiveena on, että näin samalla luodaan pohjaa jouhevalle yhteistyölle ja ennakoivalle vuoropuhelulle.

Hevoset ja yhteiskunta -projektin ja tämän kirjan on toteuttanut Hippolis – Hevosalan osaamiskeskus ry ja sen rahoittajat ovat Hämeen ja Uudenmaan ELY-keskukset, EU-osarahoitteinen Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma sekä Forssan Seudun Kehittämiskeskus. Hanke käynnistyi kesällä 2012 ja se päättyi vuoden 2014 lopussa.

Kirjan toteutumisesta kuuluu suuri kiitos kaikille kirjan tekemiseen osallistuneille asiantuntijoille, avustajille, taustaorganisaatioille ja rahoittajille. Tämä on ollut avartava opintomatka, ja toivomme sen jatkuvan, kunhan kirja on löytänyt tiensä erityisesti kunta-alan toimijoiden käsiin.

Tervetuloa tutustumaan hevosalaan ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin!

Ypäjällä kesäkuussa 2014

Anne Laitinen ja Sanna Mäki-Tuuri

Lisätietoja hevosalasta:
Mahdollisuuksien hevonen -video
YouTubessa.

1 HEVOSET SUOMESSA

1.1 HEVOSET KASVUKESKUKSISSA

Sanna Mäki-Tuuri ja Anne Laitinen

Hevosala on kasvanut voimakkaasti viimeisten vuosikymmenten aikana. Samalla hevonen on siirtynyt maaseudulta lähemmäs asutuskeskuksia ja taajamia, joissa suurin osa hevosenomistajista nykyisin asuu. Hevosihmisille kyseessä on harrastaminen ja elämäntapa, johon käytetään aikaa ja rahaa. Hevosia omistetaan, jos niiden pitäminen ja niillä harrastaminen vain on jollakin tavalla järkevästi mahdollista. Tällöin myös palvelujen ja tuotteiden markkinoiden laajentamiselle on edellytyksiä.

» Tallien ja harrastajien määrä on asettanut kuntien viranomaiset ja päättäjät uusien kysymysten eteen.”

Hevosten määrä Suomessa on lisääntynyt viimeisten 30 vuoden aikana 140 %: vuonna 1980 hevosia oli vain 31 500, vuonna 2013 niitä oli jo 75 000. Määrä kasvaa seuraavien vuosikymmenten aikana edelleen, ennusteen mukaan 90 000 hevoseen vuoteen 2030 mennessä. Tällä hetkellä vajaa puolet hevosista asuu maatiloilla. Naapurimaassamme Ruotsissa 2010 tehdyn selvityksen mukaan jo 75 % kaikista hevosista ja kaksi kolmasosaa kaikista talleista sijaitsee suurissa taajamissa tai taajamien läheisyydessä.

Hevostallitoiminta voi perustua yritys- tai harrastustoimintaan ja olla maatilan pää- tai sivutuotantosuunta. Usein yritystoiminta käynnistyy harrastuksen syventymisen myötä. Lisääntynyt tallien ja harrastajien määrä on asettanut kuntien viranomaiset ja päättäjät paikallistasolla uusien kysymysten eteen. Hevostoiminta taajama- ja maaseutumaisilla alueilla lähellä kaupunkia tai kuntakeskuksen sisällä voi herättää

vahvoja mielipiteitä. Erityisesti pääkaupunkiseudun ympärillä on paikoin jopa rajoitettu tallitoimintaa kiristämällä sijaintia ja rakentamismääräyksiä koskevia vaatimuksia, mikä näkyy alan yritysten investointien vähentymisenä näillä alueilla. Toisaalta jotkin kunnat haluavat aktiivisesti profiloitua hevosmyönteiseksi alueeksi, jonne alan yritystoiminta ja harrastajat ovat tervetulleita.

Hevonen tarvitsee tilaa. Hevosten hyvinvoinnin kannalta hevosten pito voidaan toisaalta toiminnallisesti järjestää järkevästi pienelläkin alueella.

Vuorovaikutuksia

Tutkimusten mukaan hevosalan toimintaedellytysten vahvistaminen vaatii dialogia ”alhaalta ylöspäin ja ylhäältä alaspäin”. Tämä on hankalaa, koska alan toimijakenttä on paikallistasolla epäyhtenäinen ja perustuu pitkälti vapaaehtoiseen yhdistystoimintaan ja pienyrityksiin. Toisaalta viranomaiset soveltavat säädöksiä paikallisesti eri tavoin. Lisäksi hevosiin ja alaan liittyvä päätöksenteko koskettaa kunnassa eri toimialojen työntekijöitä.

Alan kasvu tulee pitkälti harrasteratsujen määrän lisääntymisestä: viimeisen kymmenen vuoden aikana ratsutallien määrä on kaksinkertaistunut. Kaupunkien ympärille eri puolilla Suomea on muodostunut eräänlainen hevostilavyöhyke ns. rurbaaneille alueille (rural-urban). Vaikka ratsastus usein mielletään nuorten tyttöjen harrastukseksi, enemmistö alan harrastajista on aikuisväestöä. Vuosina 2009–2010 toteutetun kansallisen liikuntatutkimuksen mukaan ratsastusta harrastaa jo 81 000 aikuista, missä on kasvua 17 000 (+18 %) edelliseen tutkimukseen 2005–2006. Kasvu ensimmäiseen, 1994 tehtyyn liikuntatutkimukseen nähden on peräti 59 000 (+68 %) harrastajaa. 3–18-vuotiaiden keskuudessa vastaavassa ajassa kasvua on 16 000

◀ Hevoset ovat aina olleet osa suomalaista yhteiskuntaa siinä muuttuen ja sitä muuttaen.
Lähde: Matti Mahlamäkeä mukaillen. Kuva: Katja Ranta

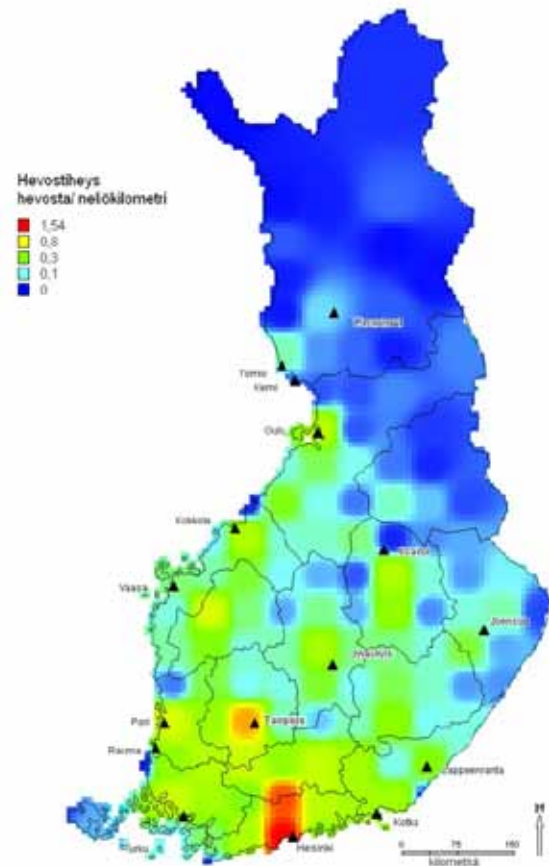
(+34 %), mikä on merkittävää, sillä ikäluokat ovat pienentyneet. Kaikkiaan ratsastuksen haluaa aloittaa jopa 74 500 uutta harrastajaa. Ratsastuksesta on tullut naisten tärkeä terveys- ja kuntoliikuntamuoto, joka koetaan myös elämyslajina.

Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolanin projekti esittää kolmivuotisen tutkimuksensa tuloksena kirjassa *Hästsam – Konturer av en ny hästhusbållning* (2011) uusia toimintamalleja hevosalalle Suomeen, ”uutta hevosostaloutta”. Käytännössä tämä tarkoittaa muun muassa maakunnallisten hevos-toimikuntien (Regional Horse Councils) perustamista ja sellaisten hevosalousohjelmien pilotointia, joilla edistetään liiketoimintaedellytysten lisäksi myös sosiaalisia vaikutuksia (esimerkiksi tasa-arvoisia liikuntamahdollisuuksia ja sosiaalista toimintaa).

Alan kasvu yhdistettynä yhdyskuntarakenteen kaupunkimaistumiseen tuo uudenlaisia haasteita niin hevosalalle itselleen kuin sitä ympäröiville sidos- ja rajapintatoimijoille. Asukaskeskittymien tiivistyminen ja maaseudusta vieraantuminen luo konfliktitilanteita esimerkiksi maankäytössä ja rakentamisessa. Tarvitaan uutta yhteistyömallia myös rajapintatoimijoiden kuten kuntien, elinkeinoelämän ja viranomaisten suuntaan. Yhteiskuntatieteiden professori Erland Eklundin sanoin kyseessä on ”uusi hevosalous, jossa hevosalan on avauduttava muille, mutta myös muiden alojen hevosalalle” (Hästsam 2011). Näin turvataan potentiaalisen kasvualan edistyminen.

Hevosalan kehittyminen ja sen tarjoamien mahdollisuuksien täysipainoinen hyödyntäminen edellyttää vuorovaikutuksen parantamista hevos toimijoiden ja viranomaisten välillä kaikilla tasoilla – paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Käytännön toimet nousevat paitsi alan toimijoiden tarpeista myös kaikista niistä tavoista, joilla hevosala voi olla hyödyksi kunnalle, kuntalaisille, elinkeinoelämälle, matkailulle sekä sosiaali- ja terveyspalveluille. Hevosalalla on tarjota aktiivista yritys- ja harrastustoimintaa, vireä yhdistystoiminnan kolmas sektori ja vetovoimaa alueille. Konkreettisesti tämä voi näkyä kunnassa lisääntyvänä yritystoimintana, uusina työpaikkoina, kasvavina vero- ja matkailutuloina, kuntalaisten vahvempaa aktiivisuutena, kunnan näkyvyytenä sekä säästöinä sosiaali- ja terveyspalveluiden saralla.

”Alan kasvu yhdistettynä yhdyskuntarakenteen kaupunkimaistumiseen tuo uudenlaisia haasteita niin hevosalalle itselleen kuin sitä ympäröiville sidos- ja rajapintatoimijoille.”

- ▲ Hevostiheys Suomessa (hevosia/neliökilometri). Kartta on laadittu vuoden 2005 tietojen perusteella. Lähteenä on Suomen Hippoksen kuntakohtainen hevosrekisteri, jossa hevosmäärät on ilmoitettu hevosnomistajan asuinkunnan mukaan. Kuntien kokovaikutuksen minimoimiseksi Suomi on jaettu 50 x 50 km:n kokoiisiin ruutuihin, joihin on otettu rekisterissä oleva hevosmäärä kyseisen ruudun alueelta. Kasvava hevosala-raportti (2007). Kartat © Varkia & Pussinen

- ▲ Hevoset ovat keskittyneet yhä enemmän sinne missä ihmisetkin ovat, kasvukeskusten lähetyville. Kuva Klaukkalan ratsastuskeskuksesta. Kuva: Hippolis, Sirpa Korhonen

1.2 HEVOSET MAASEUDULLA

Markku Saastamoinen

Hevonen on yhä näkyvämpi osa maaseutua. Maatalouden rakennemuutoksessa hevosalous on yksi maaseudun uusista ja kasvavista yritysmuodoista. Hevosalous tarjoaa maaseudulle uusia elinkeino- ja liiketoimintamahdollisuuksia. Hevosten pito vaikuttaa maaseudulla elinkeino- ja harrastustoimintana ja toisaalta maatalous- ja maaseutuyritysten hevosalousle tarjoamina palveluina.

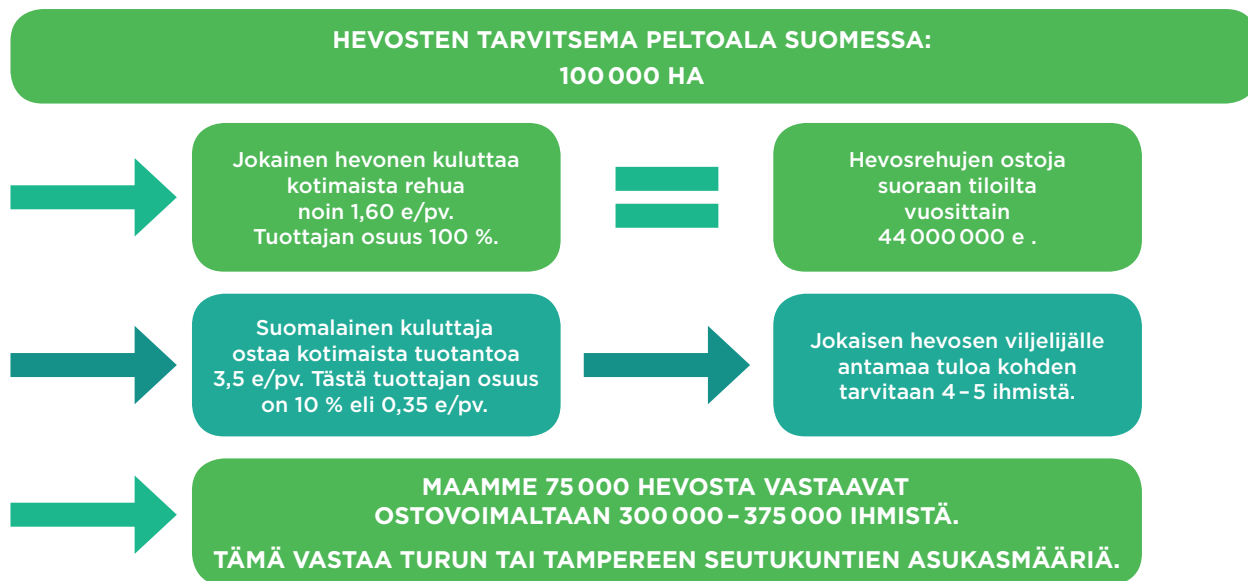
Hevosia ja hevosalausta koskevat monet maaseutua, maankäyttöä, maataloustuotantoa ja ympäristöä koskevat määräykset ja ohjeet, mutta hevosta ei ole varsinaisesti erikseen otettu huomioon näitä koskevassa politiikassa. Hevonen luetaan EU:ssa tuotantoeläimiin ja elintarvikeketjuun kuuluvaksi. Hevosalan yrittäjä on maatalousyrittäjien lomitusslain mukaan kunnallisten lomituspäalveluiden piirissä silloin, kun yrittäjä on MYEL-vakuutettu. Muut eli YEL-vakuutetut hevosyrittäjät hankkivat lomituksen itse.

1.2.1 Hevosyrittäystoimintaa maaseudulla

Maamme hevoskannasta yhteensä 31 000 on maataloil-la (2013). Hevosalan yritystoiminnasta kolme neljänestä sijoittuu maataloil-le ja 17 % muutoin maaseudulle. Yleisimmät hevosalan toimintamuodot maataloil-la ovat hevoskasvatus ja ravivalmennus. Muita toimintamuotoja ovat tallipaikkojen vuokraus (hevosten hoito), ratsastuskoulu- ja valmennustoiminta sekä hevoselämyspalvelut (maatilamatkailu, hevosvaellukset ja kotieläinpihat). Hevostyön kysyntä luonnon- ja maisema-arvoltaan arvokkaiden metsien hoidossa on synnyttänyt maaseudulle metsätöyöhön liittyviä palveluita tarjoavia yrityksiä (hevosmetsurit). Tulevaisuudessa ratsastukseen ja toisaalta ihmisten hyvinvointiin liittyvät toimintamuodot (esimerkiksi hevosavusteen terapia) tulevat lisääntymään. Maamme eri alueiden välillä on eroja toimintamuotojen esiintymisessä.

Hevosia arvioidaan olevan runsaalla 11 000 maatilalla yhteensä 59 000 maatilasta. Tämä näkyy maaseutumaisemassa ja maaseudun yritystoiminnassa. Varsinaista hevosalausta harjoitetaan 1 800 maatilalla, mikä on

HEVOSTA SAATAVA TULO KOTIMAISELLE MAASEUDULLE

Laskettu Suomen elintarvikemyynnin perusteella. Lähde: MTT 2013.

enemmän kuin lammas- tai siipikarjatilaja (tai näitä yhteensä) ja suunnilleen yhtä paljon kuin sikataloutta tai puutarhakasvituotantoa harjoittavia tiloja. Hevosalan palveluja tarjoaa lähes 1 200 maatila, ja toiminta on yksi merkittävimmistä maaseudun palvelualoista. Päätuotantosuuntana hevostalous on tällä hetkellä runsaalla 1 000 tilalla, muutoin toiminta on sivutoimista, koska hevosilat ovat kooltaan yleensä pieniä. Monialaisista tiloista hevostalouden palveluita tarjoaa vajaat 900 tilaa. Hevostalous on kasvava maaseudun toimiala erityisesti muun kotieläintuotannon vähetessä.

Joissakin Euroopan maissa tuotetaan tammanmaitoa erikoistuotteena ihmisravinnoksi (allergiasairaalat) ja kosmetiikkateollisuuden raaka-aineeksi. Meillä maidontuotantoa ei ole harjoitettu muutamia pienimuotoisia yrityksiä lukuun ottamatta. Tammanmaidolla saattaa kuitenkin olla tulevaisuudessa kysyntää esimerkiksi hyvinvointi- ja terveyspalveluiden tuottamisen yhteydessä. Myöskään varsinaista hevosenlihantuotantoa ei Suomessa ole, vaan kotimainen hevosenliha tulee vuosittaisesta poistumasta.

Hevosenlihan kulutus, noin 0,5 kg henkeä kohti, on suuruusluokaltaan samaa tasoa lampaan- ja poronlihan kulutuksen kanssa. Viidennes Suomessa kulu-

tetusta hevosenlihasta on kotimaista, koska vain noin neljännes hevosta päätyy meillä teuraaksi. Suomeen tuodaan hevosenlihaa vuosittain yli 2 milj. kg, tätä nykyä pääosin Kanadasta ja Meksikosta. Oma tuotanto on alle 0,5 milj. kg. Euroopassa on useita maita, joissa kasvatetaan lihahevosia, mutta nykyinen hintataso Euroopassa on paria maata lukuun ottamatta niin alhainen, että hevosenlihan tuotanto ei ole kannattavaa. Ulkomailla paras hinta maksetaan lihantuotantohevosista. Suomessa lisäteurastukselle on tilaa, mutta ongelmana on hevosia vastaanottavien teurastamoiden sijainti; sama tilanne on lampaiden kohdalla. Suomessa on 12 hevosia vastaanottavaa teurastamo, joten kuljetusmatka teurastamolle voi muodostua hyvinkin pitkäksi, etenkin Itä- ja Pohjois-Suomessa. Kuljetuskustannukset ovat näin ollen usein melko korkeat. Hevosen teurashinta Suomessa on 0,30–0,50 euroa/kg (2014). Lampaisiin ja hevosiin erikoistuneelle pien-teurastamotoiminnalle voikin olla mahdollisuuksia Suomessa. Kotimaisen hevosenlihan käyttö on perusteltua sekä eettisesti että ekologisesti.

1.2.2 Maaseutu monimuotoistuu

Hevostalous on merkittävä tekijä maaseudun kehittämisessä ja maaseutumaiseman säilymisessä. Hevostalleja on Suomessa yhteensä 16 000, mikä on

▲ Talli PuoliSata -kimppatallin jäseniä laiduntreffeillä. Tallin kahdella nuorella suomenhevosravurilla on 50 omistajaa.
Kuva: Suvi Louhelainen

enemmän kuin muita kotieläintuotantotiloja yhteensä. Yli puolet talleista sijaitsee Etelä-Suomessa. Erityisesti kaupunkien ja muiden asutuskeskittymien läheisyydessä olevalla maaseudulla hevostoimintaa on paljon, jolloin hevosten suora vaikutus maaseutuun näkyy selvimmin sekä maisemassa että alueen elinvoimaisuudessa. Laiduntavat hevoset pystyvät pitämään kunnossa laajoja alueita, joita ei käytetä ruuantuotantoon ja jotka muutoin saattaisivat pusikoitua ja avoimet peltomaiset kadota. Näin hevosilla on selkeä vaikutus luonnon ja maiseman monimuotoisuuden sekä kulttuuriympäristöjen ylläpitämisessä.

Hevosrehun tuotanto on paitsi merkittävä tuotantomahdollisuus tuhansille maataloille myös luonnon monimuotoisuutta lisäävä tekijä. Hevoset ovat nurmirehujen käyttäjiä, joten yksipuolisen viljanviljelyn sijaan viljelyssä voidaan pitää myös nurmia (heinänviljely, laitumet), mikä parantaa viljelymaan laatua ja pelloilla elävän eliöstön elinmahdollisuuksia. Hevosheinän viljelyyn erikoistuminen tuo vaihtoehtoja maataloille ja on lisäksi kannattavaa verrattuna viljanviljelyyn. Yh-

den peltohehtaarin antama tuotto heinäviljelyssä on noin nelinkertainen viljanviljelyyn verrattuna. Rehuntuotannon lisäksi koko maassa on kysyntää laidunmaista, mikä sekin on mahdollinen palvelumuoto, jota maatilat voivat tarjota hevosten omistajille.

” Hevostalleja on Suomessa yhteensä 16 000, mikä on enemmän kuin muita kotieläintuotantotiloja yhteensä.

1.2.3 Mahdollisuuksia ja tuloja maaseudulle

Kaikkiaan hevosten tarvitsema peltoala on arviolta 100 000 ha. Nykyisillä rehuhinnoilla laskettuna jokainen hevonen kuluttaa suomalaista maataloustuotantoa rehuina (heinä, kaura) noin 1,6 eurolla päivässä, mikä raha tulee kokonaisuudessaan viljelijälle. Maamme elintarvikemyynnin arvon perusteella (MTT, 2013) voidaan laskea kunkin suomalaisen kuluttavan kotimaista tuotantoa noin 3,5 eurolla päivässä, josta

tuottaja saa 10 % eli 0,35 euroa. Näin laskien tarvitaan jokaisen hevosen viljelijälle antamaa tuloa kohden 4–5 ihmistä, jolloin maamme 75 000 hevosta vastaa ostovoimaltaan 300 000–375 000 ihmistä, mikä puolestaan on yhtä paljon kuin esimerkiksi Turun tai Tampereen seutukuntien asukasmäärä.

” Hevosyritykset tuovat liiketoimintamahdollisuuksia maaseudun yrityksille. Näitä ovat muun muassa kiinteistönhoitoon, rakentamiseen, lantahuoltoon ja koneurakointiin liittyvät palvelut.

Maaseudulla ja sen läheisyydessä toimivat hevosyritykset tuovat liiketoimintamahdollisuuksia maaseudun yrityksille. Näitä ovat muun muassa kiinteistönhoitoon, rakentamiseen, lantahuoltoon ja koneurakointiin liittyvät palvelut.

tiin liittyvät palvelut. Etelä-Suomessa maatalouden rakentaminen on ollut etupäässä hevostalouden rakentamista. Lisäksi talliyritykset ostavat lähialueilta eläinlääkintä-, kengitys-, lomitus- yms. palveluita, ja hevosille ja talleille hankitaan myös tarvikkeita alueen kaupoista. Vuonna 2006 tehdyn opinnäytetyön mukaan yhdelle hevoselle ostetaan erilaisia palveluita 1 200–1 400 eurolla vuodessa. Hevostalouden rakentamisen investoinnit olivat huomattavat 2000-luvun alkupuoliskolla, ja investointeja tehdään jatkossakin, mistä saavat osansa myös maaseudun yritykset. On myös huomattava, että hevostoiminta auttaa muun muassa eläinlääkintäpalveluiden säilymisessä harvimmilla asutuilla alueilla, joilla on hevosalan yrityksiä muiden kotieläinten määrän ollessa jo vähäinen. Myös neuvontapalveluiden säilymiseen, kehittämiseen ja kannattavuuteen hevostoiminnalla on myönteinen vaikutus.

Ostopalveluiden lisäksi yritysten välinen yhteistyö luo mahdollisuuksia maaseudulla. Esimerkiksi matkailu-,

▲ Maatalouden rakennemuutoksessa hevostalous on yksi maaseudun uusista ja kasvavista yritysmuodoista. Kuvassa Vähäkyrön hevostila Vihdissä. Kuva: Hippolis, Anne Laitinen

ravitsemus-, hyvinvointi- ja elämyspalveluita tarjoavat maaseudun yritykset voivat tehdä yhteistyötä omia palveluitaan tuottavien ja myyvien hevosyritysten kanssa ja lisätä siten toimintansa käyttöastetta. Hajautetussa bioenergiantuotannossa hevosenlanta on potentiaalinen raaka-aine, jota on saatavilla ympärivuotisesti. Myös muu hevosenlannan käsittelyyn ja jatkojalostukseen liittyvä liiketoiminta (kompostointi, viherrakentaminen, lannoiteainevalmistus) voi olla mahdollista maaseutualueiden liiketoimintaa.

Vaikka suomalaisella maaseudulla on paljon tilaa, käytään parhaista asutuskeskittymien, kaupunkien ja taajamien läheisyydessä sijaitsevista maa-alueista kovaa kilpailua. Myös hevostaloutta harjoittavien yritysten on menestyäkseen sijaittava lähellä asiakkaita ja hyvien liikenneyhteyksien päässä. Lisäksi hevostoiminta vaatii paljon tilaa, mikä on otettava huomioon ko. alueiden kehittämisessä ja maankäytön suunnittelussa sekä valtakunnallisessa maaseutupolitiikassa.

LÄHTEET

Hästsam – Konturer av en ny hästhushållning. 2011. Svenska social- och kommunalhögskolan. Helsingin yliopisto.

MTK, 2013. Hevosala suosiossa. www.mtk.fi/yrityssyys/yrityssyys_maaseudulla/hevosyrityssyys.

MTT, 2013. Suullinen tiedonanto Markku Saastamoinen, MTT Kotieläintuotannon tutkimus, Hevostalous.

Niemi, J. & Ahlstedt, J. (toim.). 2013. Suomen maatalous ja maatalouselinkeinot 2013. MTT Taloustutkimus, Julkaisuja no. 114.

Pussinen, S., Korhonen, J., Pölönen, I. & Varkia, R. 2007. Kasvava hevosala. Laurea-ammattikorkeakoulun julkaisusarja B 19.

Pussinen, S. & Thuneberg, T. 2010. Katsaus hevosalan yritystoimintaan. Raportti Hevosyritystä 2009 -kyselystä. Hämeen ammattikorkeakoulu, Julkaisuja.

Rummukainen, L. 2006. Hevostalous Hausjärven, Hyvinkään, Lopen ja Riihimäen alueella. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu, Hyvinkää.

Saastamoinen, M. 2010. Hevosalan nykytila, haasteet ja tutkimustarpeet. Maataloustieteen päivät 2010. Suomen maataloustieteellinen seura. www.smts.fi.

Tiilikainen, S. 2004. Hevostalous maataloilla. MTT:n selvityksiä 67.

Tike, 2013. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus. www.maataloustilastot.fi.

Mitä kunta voi tehdä?

- Huolehtia maaseudulla asumisen ja yrittämisen edellytyksistä yleensä (tieverkot, infrastruktuuri).
- Huolehtia hevostoiminnan edellytyksistä ja tarpeista esimerkiksi aluevarauksilla, maanhankinnalla ja kaavoituksella.
- Ottaa hevoselinkeino erityispiirteet, olosuhteet ja toimintaedellytykset huomioon ympäristönsuojelumääräyksissä ja rakennusjärjestyksessä.
- Käyttää hevosyrittäjien tarjoamia palveluja, Green Care -palveluja, maisemanhoitopalveluja (maisemalaiduntaminen, metsätyöt) jne.
- Tarjota maksullisia lomituspalveluita myös YEL-talliyrittäjille
- Tarjota alueita yritystoimintaan ja laidunnukseen.
- Tukea hevosalan seura- ja yhdistystoimintaa.

2 HEVOSALA VAIKUTTAÄ, TYÖLLISTÄÄ JA LIIKUTTAÄ

Sirpa Pussinen ja Terhi Thuneberg

2.1 HEVONEN HARRASTUS- JA VIRKISTYS-KUMPPANINA

Hevosala tuo kuntaan harrastus- ja virkistysmahdollisuuksia ja asiakkaita myös kuntarajojen ulkopuolelta. Hevosyrittäjä tarjoaa asiakkailleen palvelun, elämyksen, liikunta- ja virkistysharrastuksen. Monille hevoset ovat kosketus maaseutuun ja luontoon, tapa rauhoittua. Hevosharrastuksen pariin vihkiytyneet ovat uskollisia ja yhteys hevoseen kestää vuosia, monilla läpi elämän.

Hevosharrastus on monipuolista. Harrastusmuotoina voivat olla hevosnomistaminen, ratsastus, ravihevosen valmentaminen tai raviurheilun seuraaminen. Kirjo kattaa kaikki ikäryhmät lapsista vanhuksiin. Hevonen ei syrji taustan, koulutuksen tai sukupuolen perusteella.

Hevosnomistajia on Suomessa 35 000. Hevosnomistaja ylläpitää hevosensa omassa tallissaan tai käyttää hevosyrittäjien tarjoamia hoitopalveluja eli maksaa tallivuokraa ja saa vastineeksi hevosen päivittäisen hoidon. Hevosen ylläpitoon ja karsinapaikan vuokraukseen kuluu vuosittain tuhansia euroja, kilpahevosen yli 10 000 euroa. Laadusta ja hevosen hyvinvoinnista ollaan valmiita maksamaan.

Hevonen voi olla myös kuntoutuskaveri ja terapeutti. Hevosen käyttö sosiaali- ja terveyspalveluissa näyttää lisääntyvän lähitulevaisuudessa. Hevosavusteisia kuntoutusmuotoja (sosiaalinen, lääkinnällinen ja kasvatuksellinen kuntoutus) tarjoavat yksityinen sektori, terveydenhuolto, työvoimahallinto, kansaneläkelaitos, vakuutuslaitokset ja erilaiset vammaisjärjestöt. Rahoittajana on useimmiten kunta tai Kela. Laakson opinnäytetyön (2010) mukaan ratsastusterapia ja sosiaalipedagoginen hevostoiminta ovat käsitteinä tuttuja kuntien ja sairaanhoitopiirien toimijoille, mutta käyt-

tö vaihtelee: hevosavusteisen kuntoutuksen osuus eri kuntoutusmuodoista on toistaiseksi enintään 5–10 prosenttia.

2.2 YRITTÄJÄNÄ HEVOSTEN PARISSA

Suurin osa hevosalan yritystoiminnasta lähtee liikkeelle harrastuksesta. Hevosalan yritykset ovat pienyrityksiä, ja toiminnasta vastaa usein yrittäjä yksin tai yrittäjäpariskunta. Sivutoimisuus esimerkiksi maatalouden oheistoimintana tai yrittäjän uran alkuvaiheessa on yleistä. Taloudellisen kannattavuuden ohessa laadullisilla arvoilla, kuten työn mielekkyydellä, on tärkeä merkitys. Monelle hevosten parissa työskentely on elämäntapa ja hevonen on työkaveri.

Suomessa on noin 3 000 osa- tai kokoaikaisesti toimivaa hevosyritystä. Yritysten lukumäärän arvioiminen on vaikeaa, koska toistaiseksi Suomesta puuttuu kattava talli- tai yritysrekisteri, joka sisältäisi sekä kooltaan hyvin erilaiset tallit että hevosalan palveluja tarjoavat muut yritykset. Aluehallintovirastoihin on toiminnastaan ilmoittanut liki 2 500 tallia (2013), joiden toiminta on ammattimaista ja/tai aikuisia hevosia on kuusi tai enemmän. Suomen Ratsastajainliitto huolehtii jäsentalliensa (320) tietojen ajantasaisuudesta, samoin Suomen Hippos ry ammattilaisenssin omaavien (160) ravivalmentajien yritystiedoista. Hevosyrittäjyys on kuitenkin huomattavasti laajempaa. Palveluihin tai tuotekauppaan painottuneilla yrityksillä toiminta ei edellytä tallitoimintaa. Toisaalta kaikki hevosyritykset eivät koe järjestöjen tukea tarpeelliseksi tai eivät täytä vaadittuja ehtoja koulutuksesta ja toiminnan laajuudesta.

Hevosten ja hevosnomistajien rekisteriä ylläpitää Suomen Hippos ry. Karttakuvassa kohdassa 1.1 havainnollistetaan hevostiheyttä Suomessa. Hevosia on eniten Etelä- ja Länsi-Suomen alueella, jossa myös yritystoimintaa on laajasti.

◀ Hevosala työllistää koko- tai osa-aikaisesti 15 000 henkilöä Suomessa. Kuva: Hevosopisto, Irina Keinänen

▲ Korpikylän kartanon ratsastuskeskus, Hollola. Kuva: Hippolis, Sanna Mäki-Tuuri

Kuten missä tahansa yrittäjyydessä, myös hevosalan yrityksissä perustana on voiton tavoittelu ja vähintäänkin itsensä työllistäminen. Muita tunnusmerkkejä ovat suunnitelmallisuus, jatkuvuus ja yrittäjärisä. Harrastus- ja yritystoiminta ovat yhtä lailla merkittäviä hevosalan kehityksen ja aluetalouden kannalta. Jokainen hevonen syö rehua ja käyttää palveluita.

Hevosalan yrittäjä voi kuulua maatilatalouden tai elinkeinoverotuksen piiriin tai harjoittaa toimintoja, joita verotetaan kummankin tuloverotuksen mukaisesti. Hevosalan yrittäjyyttä harjoitetaan siis joko osana maataloutta (maatilayritys tai maatalousyhtymä) tai erilaisin yritysmuodoin yksityisenä elinkeinonharjoittajana (toiminimi) tai yhtiössä (osakeyhtiö, kommandiittiyhtiö, avoin yhtiö tai osuuskunta). Yrittäjä voi kuulua joko maatalousyrittäjän eläkelain (MYEL) tai yrittäjän eläkelain (YEL) piiriin. Hevostaloutta harjoittava MYEL:n piirissä oleva maatalousyrittäjä saa vuosilomaa ja lomituspäalvelun, jos tilalla on vähintään kahdeksan hevosta. Joissakin kunnissa YEL-yrittäjien on mahdollista ostaa lomituspäalvelua.

Arvonlisäverokannat hevosalan yrityksen toiminnassa:

- Päalvelujen yleinen arvonlisävero 24 %
(esimerkiksi valmennus- tai täysihoitopäalvelu)

- Rehut 14 % (erikseen myytynä)
- Pelkkä karsinan vuokra 0 %
(ei sisällä mitään päalveluja)
- Ratsastusvalmennus 24 %
- Ratsastus liikuntapäalveluna ratsastuskoulussa 10 %
- Ravikilpailujen palkinnot ja ohjastuspalkkio 0 %
- Ratsastusterapia 0 % lääkinällisenä hoitona
(AVL 34 & 35 §)

2.2.1 Hevosyrittäjä on ammattilainen

Yrittäjyyteen liittyvät yleisesti aloitteellisuus ja vahva itseluottamus, toisaalta epävarmuuden sietokyky ja usko omaan selviytymiskykyyn. Hevosalan yritystoiminta on lähes aina mikroyrittäjyyttä ja päalveluiden tarjoamista. Taustalla on eläinrakkaus ja kannustimena halu tehdä työtä oman kiinnostuksen kohteen parissa. Usein kyseessä on elämäntapa. Hevosalan yrittäjyyttä voi verrata käsityöläisidentiteettiin: mielekäs työ ja laadukas tuote merkitsevät enemmän kuin taloudelliset arvot.

Hevosalan yrittäjäksi ryhdytään erilaisilla koulutus- taustoilla. Taustalla saattavat olla hevos- tai maaseutu- alan tutkinnot toiselta asteelta korkeakoulututkintoon

- Pekka Korpi on menestynein suomalainen ravi- valmentaja kautta aikojen. Hän on voittanut valmentamillaan hevosilla niin Yhdysvalloissa kuin useissa Euroopan maissa. Express Merett ja Pekka Korpi Ruotsin pääradan, Tukholmassa sijaitsevan Solvallen valloittajina. Kuva: Satu Pitkänen

saakka. Yrittäjien joukossa on maatilatalouden tai maaseutuyrittäjän perustutkinnon suorittaneita sekä hevosjalouden perustutkinnon suorittaneita hevostenhoitajia ja ratsastuksenohjaajia. Osaamisen osoittavilla näyttökokeilla suoritettuja ammatti- tai erikoisammattitutkintoja ovat hevostenvalmentaja, kengitysseppä, ratsastuksenopettaja ja tallimestari. Korkeakoulutustoilla (esimerkiksi agrologi AMK, agronomi, eläinlääkäri) on myös hevosyrittäjiä. Yrittäjänä toimitaan muidenkin alojen tutkinnoilla sekä pitkän käytännön kokemuksen turvin. Walleniuksen opinnäytetyön (2009) mukaan vajaalla puolella tal- linpitäjistä on hevosalan koulutus, onpa hevosenpito sitten harrastusta tai yritystoimintaa. Hevosyrittäjien toiminnan ammattimaisuutta, laatua ja läpinäkyvyyttä varmistetaan esimerkiksi Suomen Hippoksen lisensijärjestelmän ja Suomen Ratsastajainliiton talliluokitusjärjestelmän avulla. Yrittäjyyskoulutuksen lisääntyneeseen tarpeeseen vastaaminen on yksi hevosalan keskeisistä kehittämiskohdista.

2.2.2 Hevosala työllistäjänä

Hevosala työllistää koko- tai osa-aikaisesti 15 000 henkilöä koko maassa. Arvioiden mukaan 6–8 hevosta tuo suoraan työpaikan yhdelle työntekijälle jo pelkäänsä tallitoissa, jolloin hevosmäärämme laskennallisesti työllistää 10 000 ihmistä. Työllistävyysvaikutus lähes kaksinkertaistuu välillisten palveluiden kautta: hevoset tarvitsevat ostorehujia, kuivikkeita, varusteita ja tarvikkeita sekä eläinlääkäri- ja kengityspalveluita. Hevonen voi olla osa liiketoiminnan kokonaisuutta, kuten matkailupalveluiden tai sosiaalialan palveluiden tarjonnassa. Tällöin ratkaisevaa ei ole hevosten lukumäärä, vaan liiketoiminnan luonne ja palvelutuotteiden sisältö.

Palkattuja työntekijöitä on joka neljännellä yritystallilla, yleensä yhdestä kahteen työntekijää. Suurimmilla talleilla voi olla lähes kymmenen työntekijää. Hevosyritysten liikevaihto vaihtelee toimintamuodon, maantieteellisen alueen ja toiminnan laajuuden mu-

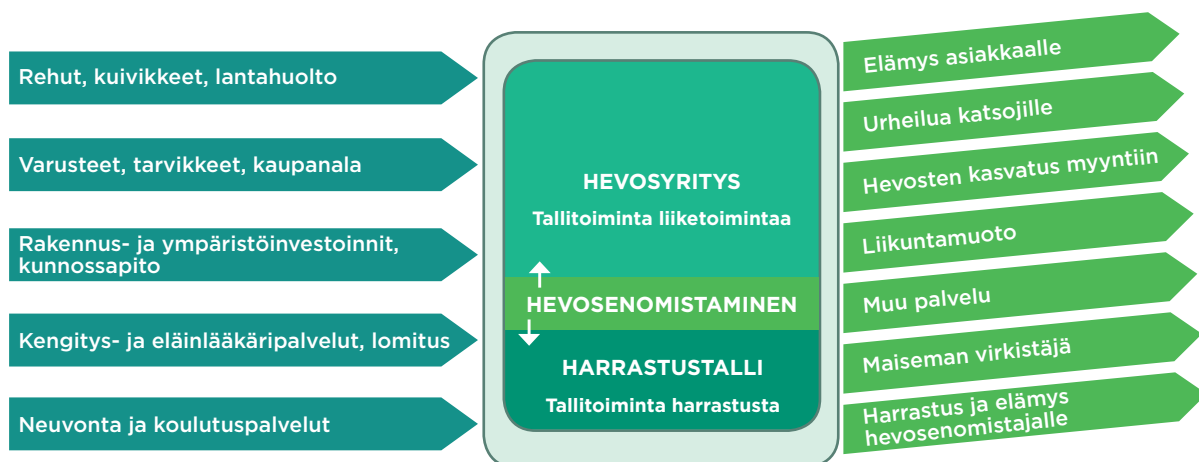

kaan. Ratsastuspalveluja tarjoavilla talleilla ja ravi- valmennustalleilla liikevaihto on keskimäärin reilun 100 000 euron luokkaa hevos- ja ponipaikkojen määrän ollessa noin 20 paikkaa. Kasvukeskusten sisällä sijaitsevien talliyritysten liikevaihto ja hevospaikkamäärät ovat arviolta 20–30 % suurempia.

2.2.3 Kansainvälisyys tuo mainetta

Hevosalan yrittäjän tärkein yhteistyöverkosto on kotimaassa, mutta Euroopan suurien hevosmaiden seuraaminen on arkipäivää. Monilla yrittäjillä on suoria kontakteja kansainvälisiin kollegoihin kilpaurheilun, hevosten myynnin ja hankintojen kautta. Hevosten jalostuksessa teknologinen kehitys on lisännyt kansainvälistymistä. Vastaavasti suomalaisten yritysten on mahdollista markkinoida palveluitaan ja osaamistaan ulkomaille.

Varustekaupassa kansainvälisesti tunnettuja suomalaisia brändejä ovat muun muassa Custom Sulky, Finn-Tack, Horze ja Veljekset Wahlstén.

- Hevosala käyttää ja tuottaa palveluita. Hevosalan kokonaisuus muodostuu sekä yritystoiminnasta että harrastuksesta. Hyödynsaajina ovat alueen eri toimialat ja työllisyys.

Suomalaiset hevostaidot ovat arvostettuja ympäri maailmaa. Suomalaiset hevosenhoitajat ja valmentajat ovat niittäneet menestystä maailmalla, ja moni työskentelee ainakin osan työurastaan ulkomailla.

2.3 HEVONEN PALVELUIDEN KÄYTTÄJÄNÄ

Hevosmäärän lisäksi hevosalan merkittävyyttä kuvaavat investoinnit tallien toimintaympäristöön, hevosenomistajien käyttämät palvelut ja työllistävyys. Hevosten tarvitsemia palveluita ja materiaaleja ovat rehut, kuivikkeet, varusteet ja tarvikkeet, eläinlääkäripalvelut, kengityspalvelut ja lannankäsittely. Myös rakennusten huoltoon ja ympäristön kunnossapitoon tarvitaan materiaaleja ja työpanosta.

Opinnäytetyönä tehdyn selvityksen (Rummukainen 2006) mukaan tallinpitäjät hankkivat pelkästään ostorehuja, kuivikkeita, varusteita ja tarvikkeita sekä eläinlääkäri- ja kengityspalveluita vuosittain vähintään 1 200 euron arvosta hevosta kohden. Alueellinen vaikutus on pienemmissä talleissa suhteellisesti suuri, sillä yhtä hevosta kohden tehdään ostoja jopa enemmän kuin yritystalleissa, joissa volyymillä saadaan kustannuseta. Em. opinnäytetyön mukaan hevosen vuotuiset kulut ovat suurimmat pienissä 1–2 hevosen talleissa. Hevosalasta hyötyvät useat toimialat ja se vaikuttaa kunnan työllisyyteen suoraan tai välillisesti.

Ostorehut, kuivikkeet ja varusteet

Hevosen pääravinto on hyvälaatuinen karkearehu, yleisimmin esikuivattu säilöheinä. Valtakunnallisesti muutama sata tuottajaa on erikoistunut hevosten heinän viljelyyn, lisäksi hevosrehuja tuotetaan laajasti muun maatalouden ohessa. Suurilla talliyrityksillä on usein sopimustuottajia. Viime vuosina rehujen valikoima ja samalla myös vähittäismyyjien määrä on kasvanut. Hevosten kuivikkeina käytetään erilaisia materiaaleja, kuten turvetta, sahan- tai kutterinpurua ja olkea. Kuiviketuoanto työllistää paitsi eri tuotannonalojen piirissä myös kaupan alalla. Varustemyynti on kasvattanut volyymiaan, kun harrastajakunta on kasvanut ja kuluttajat haluavat yhä erikoistuneempia tuotteita. Verkkokauppa on saavuttanut vakiintuneen jalansijan hevostarvikkeiden ja varusteiden sekä harrastusvaatteiden ja -välineiden tarjonnassa.

Hevosen kengitys, eläinlääkäripalvelut ja hyvinvointi

Hevonen kengitetään 8–12 kertaa vuodessa. Suomessa on kokopäiväisiä kengittäjiä noin 100 ja osaaikaisia huomattavasti enemmän, jopa muutamia satoja. Eläinlääkäripalveluiden tarve vaihtelee. Selvityksen mukaan yli puolet vastaajista ilmoitti tarvitsevansa eläinlääkärin palveluja korkeintaan kahdesti vuodessa ja kolmasosa 3–5 kertaa vuodessa. Hevosenomistajat käyttävät niin kunnallisten kuin yksityis-

ten eläinlääkäreiden palveluita. Hevosiin erikoistuneet klinikat, joita Suomessa on parisenkymmentä, työllistävät eläinlääkäreiden lisäksi muun muassa klinikka-avustajia.

Hevosille annettavat hoitopalvelut ovat lisänneet suosiotaan viime vuosina. Tarjolla on muun muassa hierontaa, fysioterapiaa, erilaisia kävelytyskone-, suolahuone-, vesijuoksumatto- ja saunapalveluita. Hevospalveluiden saavutettavuus -kyselyn mukaan suuri osa eteläsuomalaisista hevosomistajista käyttää hevosilleen hieronta- tai fysioterapiapalveluita 2–6 kertaa vuodessa. Palvelujen saatavuudessa on suuria alueellisia eroja, esimerkiksi kengittäjistä on jo akuutti pula Etelä- ja Itä-Suomessa.

Kirjanpito, neuvonta ja lomitus

Hevosalan yrittäjät käyttävät kirjanpito-, neuvonta- ja lomituspalveluita vaihtelevasti. Palveluntarjoajat voivat olla joko hevosalaan erikoistuneita tai tarjota pal-

veluitaan muillekin aloille, joten selkeää hevosalaan kytkeytynyttä työllistävyytsvaikutusta on vaikea arvioida. Maaseutuyrittäjyyteen liittyvää yritysneuvontaa ja rakennuttamispalveluita tarvitaan yritystoiminnan alkuvaiheessa ja säännöllisesti jatkossakin.

Investoinnit, rakentaminen ja urakointi

Omasta tallista ja talosta unelmoi moni. Nämä unelmien toteuttajat virkistävät maaseutualueiden maisemaa ja elävöittävät olemassa olevaa rakennuskantaa. Hevosalan yritystoiminnan samoin kuin harrastustallin erityispiirteenä on suuri pääomavaltaisuus. Tallin perustaminen vaatii runsaasti pääomaa rakennuksiin, hevosiin, puitteisiin ja olosuhteisiin. Investoinnit ja rakennusprojektit vaikuttavat alueen työllisyyteen ja kauppaan. Tallitoimintaa jo harjoittavien toistuvia investointi- ja parannuskohteita ovat ulkoilualueet, kuten tarhat, reitit, ratsastuskentät tai harjoitteluradat. Yleisimpiä tallien hankkimia urakointipalveluita ovat rehunteko, lumityöt, hevosurheilualueiden pohjien

HEVOSALA - YHDISTELMÄ ELINKEINOA, HARRASTUSTA, URHEILUA JA HYVINVOINTIA

- ▲ Hevosala on kytköksissä maatalouteen, mutta sen ansaintalogiikka on osin erilainen, sillä ala tuottaa nykyään enimmäkseen vapaa-ajan palveluita. Jokaiselle harrastehevosellekin ostetaan monipuolisesti erilaisia palveluita ja tuotteita. Tästä syntyy työtä eri alojen ammattilaisille: esimerkiksi 8–10 hevosta työllistää yhden työntekijän suoraan ja 200 hevosta yhden kengittäjän. Kaavio: pohjautuen Heli-Maija Vehkalahden materiaaleihin

hoito sekä esimerkiksi maansiirtotyöt rakennus- ja hevosten ulkoilu- ja harjoitusalueprojekteissa. Lantalat ja muut ympäristöinvestoinnit vaikuttavat talliympäristön turvallisuuteen ja viihtyisyyteen.

” Tallin perustaminen vaatii runsaasti pääomaa rakennuksiin, hevosiin ja olosuhteisiin.”

Arvokkaimpia kohteita ovat uudet tallit ja maneesit, joiden kustannukset liikkuvat sadoissa tuhansissa euroissa. Hevosalan kasvaessa on alalla kokonaisuudessaan investoitu paljon viimeisten kymmenen vuoden aikana. Kasvava hevosala -raportin (2007) mukaan talliyrittäjien tekemien investointien suuruus oli vuonna 2005 lähes 16 miljoonaa euroa. Hevosten määrän lisääntyttä (vuonna 2005 64 000 hevosta ja vuonna 2013 75 000) arvio investoinneista vuositasolla oli 2013 liki 20 miljoonaa euroa.

2.4 HEVOSALAN YRITYSTOIMINNAN KIRJO

Hevosten kasvatustoiminta

Kasvatustalleilla pidetään siitoshevosia ja siellä syntyy varsoja. Varsat joko myydään vieroitusikäisinä tai kasvattaja opettaa ne uralleen, myyntiin tai omaan käyttöön. Kasvatustoimintaa harjoitetaan sekä isossa että pienessä mittakaavassa. Tyypillisintä on pienimuotoinen kasvatustoiminta ja yhden tai muutamien varsojen kasvatusta vuosittain. Tallit sijaitsevat maatilojen yhteydessä tai maaseudulla, jolloin puitteet, laitumet ja rehuntuotanto ovat usein omasta takaa. Kasvatustoimintaan liittyvät siittolat ja oriasemat, joissa tarjotaan eläinlääkäripalveluja siitoshevosten siemennykseen ja hoitoon. Varsan kasvatusta on pitkäjänteistä vuosien päähän tähtäävää työtä. Suomalaisella hevoskasvatuksella on pitkät perinteet ja historia. Tulevaisuuden uhkana on kasvattajien määrän ja sitä kautta kotimaisen hevoskasvatuksen väheneminen.

Ratsastuspalvelut

Ratsastuspalveluita tarjoavan yrityksen pohjana ovat ratsastustunnit tai muut ratsastuspalvelut. Ratsastustuntien ryhmäkoot vaihtelevat henkilökohtaisesta valmennuksesta vajaan kymmenen hengen ryhmiin. Palveluja tarjoava talli voi hakea Suomen Ratsastajainliiton (SRL) hyväksyntää, jonka edellytyksenä on

tietyjen laatuksien täyttyminen. Koko maassa on 320 Ratsastajainliiton jäsentä (2013). Ratsastuspalveluja tarjoavia talleja on kuitenkin huomattavasti enemmän, arvioiden mukaan lähemmäs tuhat. Toiminnan muotoja voivat olla myös hevosen käyttö matkailu- tai hyvinvointipalveluissa tai erikoistuneemat lajit, kuten lännenratsastus.

Ravivalmennustalli

Ravihevosten valmennuksen tavoitteena on menestyvä urheiluhevonen ja osallistuminen kilpailutoimintaan. Jotta hevosella voi lähteä kilpailemaan, täytyy ohjastajalla ja hevosen valmentajalla – oli hän sitten ammattilainen tai harrastaja – olla Suomen Hippoksen kilpailulisenssi. Kilpailulisenssin omistavia ohjastajia ja valmentajia on 7 500, joista 160:lla on ammattivalmentajan lisenssi. Suomen Hippos on uudistamassa lisenssijärjestelmää, uusi järjestelmä astuu voimaan vuoden 2015 alusta.

Hevosten hoitopaikkoja tarjoava talli

Hoitopaikkoja vuokraava talli tarjoaa karsinapaikan ja hevosen päivittäisen perushoidon, kuten ruokinnan, karsinan siivouksen ja tarhauksen. Hevosenomistaja huolehtii itse hevosen liikunnasta ja muusta hoidosta. Sopimuksella sovitaan tarkemmin palvelun sisällöstä.

Muu hevosalan palvelutarjonta

Muita hevosalan toimintamuotoja ovat ratsu- ja ratsastusvalmennus, hevosten kuntoutus, hevosten myynti, kuljetus, maahantuonti ja vienti, valjakkoajo ja hevosen käyttö sosiaali- ja terveyspalveluissa. Osa yrittäjistä tarjoaa palveluita paikan päällä eli matkustaa asiakkaan ja hevosen luo tallille. Hevosen käyttö metsäyrittäjyydessä on toistaiseksi melko vähäistä, mutta vähitellen hevonen tekee paluuta metsurin apulaiseksi kuormanvetäjänä.

2.5 VASTUU IHMISSISTÄ, ELÄIMISTÄ, YMPÄRISTÖSTÄ JA TALOUDESTA

Kestävä kehitys on olennainen osa nykyajan ja tulevaisuuden liiketoimintaa myös hevosalalla. Lähtökohtana on, että sosiaaliset, taloudelliset ja ympäristöasiat ovat tasapainossa keskenään. Jokaiseen näistä kolmesta kestävästä kehityksen tukipilarista liittyy myös eettinen vastuu.

▲ Ratsastuskoulu Fenixin oppilaat lähdössä tunnille. Kuva: SRL, Sonja Holma

Sosiaalinen vastuu kattaa hevosten, työntekijöiden ja asiakkaiden hyvinvoinnin. Hevoset ovat kasvattava harrastus- ja liikuntamuoto lapsille ja nuorille, sillä eläinten parissa oppii kantamaan vastuuta. Hevosala työllistää nuoria, mutta yhtä lailla merkittävää on vaikutus esimerkiksi vanhuksiin ja syrjäytyneisiin. Hevosyritysten uudet palvelumuodot etenkin hyvinvointi- ja kuntoutuspalveluissa ovat yhteiskunnan näkökulmasta ajankohtaisia.

Taloudellinen kannattavuus mahdollistaa yrityksen jatkuvan kehittymisen. Hyvinvoivat hevoset ovat menestyvän liiketoiminnan edellytys. Ekologista ja ekonomista ajattelua on arvioida hevosen elinkaari varsasta aina elämän loppuvaiheisiin saakka. Kun taloudelliset tekijät ovat kunnossa, se vaikuttaa lopulta yrittäjän itsensä jaksamiseen ja hyvinvointiin ja siten myös hevosen hyvinvointiin.

Vastuu ympäristöstä kuuluu jokaiselle hevostallille. Toiminnan ympäristövaikutukset on otettava huomioon. Hyvin hoidettu ympäristö luo myös viihtyisyyttä ja turvallisuutta.

Vastuullisuus hevosalalla muodostuu ajattelutavan tiedostamisesta ja huomioon ottamisesta arjen tekemisessä. Lähtökohdat kestävän kehityksen entistäkin laajemmalle huomioon ottamiselle ovat olemassa, sillä hevosten parissa toimivien arvomaailman taustalla on usein luonnon ja eläinten arvostus. Hevosalan monipuolinen koulutus tuottaa osaavia tekijöitä. Vaikka

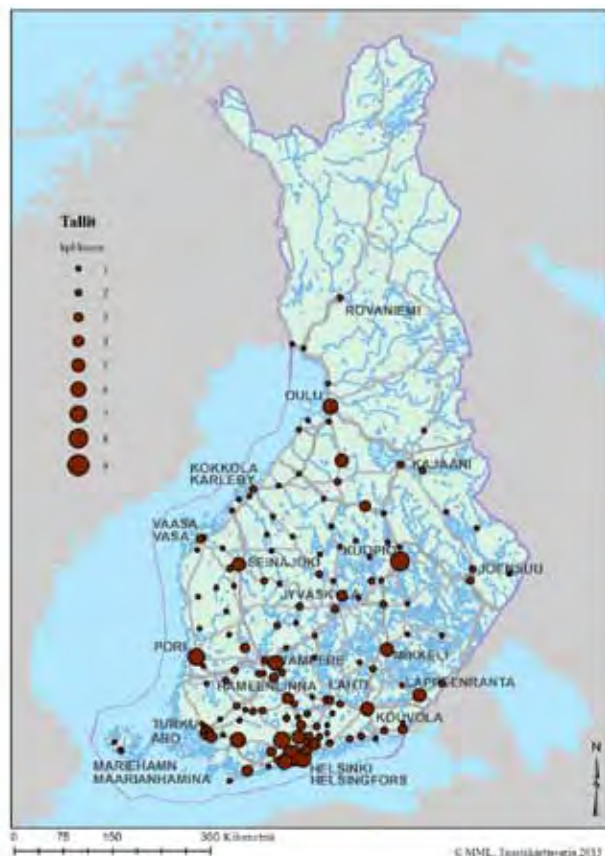
alalle kouluttautuneet eivät suoraan ryhtyisi yrittäjiksi, jäävät he usein harrastajina hevosalalle, mikä sekin osaltaan vaikuttaa hevosten hyvinvointiin ja alan toiminnan laatuun myönteisesti. Osaaminen vie hevos-alaa eteenpäin.

2.6 KUNTA HEVOSALAN KUMPPANINA

Hevosalan yritystoiminnan kehittämiskohteita, joihin kunta voi vaikuttaa, ovat yrittäjien hyvinvoinnin tukeminen, uuden yrittäjän neuvonta ja hevosyritysten yhteismarkkinointi osana alueen muiden palveluiden markkinointia. Lomituspalvelut ja -renkaat antavat yrittäjälle mahdollisuuden lomanviettoon ja edistävät työssä jaksamista. Aloittavan yrittäjän neuvonta etenkin alueen kilpailutilanteen arvioinnissa ylläpitää kysynnän ja tarjonnan tasapainoa. Hevosyritysten yhteismarkkinointi ja esille tuominen lisäävät kuntalaisten tietoisuutta harrastusmahdollisuuksista. Muutamissa kunnissa on suunniteltu ja toteutettu hevoskylä tai hevosurheilukeskuksia, joissa palveluita ja toimintaa keskitetään (Orimattilan hevoskylä, Virpiniemen eläinurheilukeskus, Kärkölän hevoskylä).

”Hevostallit ja alan yritykset tarvitsevat tilaa elää ja kasvaa. Kasvun kannalta on tärkeää, että harrastuspaikkoja ja turvallisia reittejä on riittävästi ja että rakentamis- ja kaavoitussäädökset eivät rajoita toimintaa perusteettomasti verrattuna muuhun asumiseen ja yrittämiseen,” painottaa Suomen Ratsastajainliiton pääsihteeri Fred Sundwall.

SUOMEN RATSASTAJAINLIITON JÄSENTALLIT

- ▲ Suomen Ratsastajainliiton jäsentalliin (320) sijoittuminen kartalle vuoden 2012 tietojen perusteella. Kartta: Hevosyrittäjyyden tulevaisuuskatsaus (2013). HAMK, Reetta Ahola

”Olennoista on, että viranomaistahot tuntevat ja huomioivat hevosalan erityispiirteet valmistellessaan hevosalaan liittyviä säädöksiä ja toimintatapoja. Avoin yhteistyö alan asiantuntijoiden kanssa on välttämätöntä koko hevosalan kehittymisen kannalta”, kannustaa Suomen Hippos ry:n toimitusjohtaja Pekka Soini.

2.6.1 Hevostapahtumat tuovat hevoson lähelle kuntalaisia

Hevosalan suuret ja pienet tapahtumat tuovat hevoson lähelle kuntalaisia. Tapahtumista ravit ovat suosittuja ja näkyviä tapahtumia, sillä raveja ajetaan joka päivä jossain päin Suomea. Suurimmat hevostapahtumat keräävät kymmeniä tuhansia katsojia, jotka

RAVIVALMENTAJAT, AMMATILISESSIT A1 JA A2

- ▲ Suomen Hippoksen A1 ja A2 ammatillisenssi-järjestelmään kuuluvien ravivalmentajien (160) sijoittuminen kartalle vuoden 2012 tietojen perusteella. Kartta: Hevosyrittäjyyden tulevaisuuskatsaus (2013). HAMK, Reetta Ahola

käyttävät myös seudun muuta palvelutarjontaa, joten tapahtumien aluetaloudellinen merkitys voi olla hyvinkin huomattava. Esimerkiksi Helsinki International Horse Show’n arvioidaan tuovan pääkaupunkiseudulle vuosittain 40 000–45 000 kävijää ja 10 miljoonaa euroa.

Tapahtumat voivat olla usean päivän kestoisia ja tuoda katsojia paikalle läheltä ja kaukaa. Tapahtumilla on merkitystä myös kunnan näkyvyydelle ja tunnettuudelle. Hevonen voi olla vetonaulana muissakin kuin hevostapahtumissa. Talutusratsastus, kärriajelu ja jo pelkästään hevoson näkeminen kiinnostavat. Hevosmatkailusta kerrotaan lisää luvussa 9.

2.6.2 Hevonen kunnan markkinoinnissa

Tunnetko oman kuntasi hevoshistoriaa? Legendaarisista hevosista, ravikuninkaista ja -kuningattarista, hevosmiehistä ja -naisista on olemassa monenlaisia tarinoita, jotka kuvastavat alueen kulttuuriperinnettä. Legendat sopivat hyvin kunnan viestinnän ja brändin rakentamisen työvälineiksi. Hevospitäjänä tunnet-

tu Ypäjän kunta on rakentanut markkinointinsa hevosiin ”Täyttä laukkaa” -sloganistaan lähtien. Hevosiin liittyvä kulttuuri, historia ja elinkeino voivat olla vetovoimatekijöitä kunnan markkinoinnissa samoin kuin matkailussa: raviradoilla on hevosaiheisia muistomerkkejä, ja Helsinkiin saavuttaessa ensimmäisenä matkaajaa tervehtii Marsalkka Mannerheim ratsunsa kanssa.

Mitä kunta voi tehdä?

- Tutustua alueen hevosyrittäjyyteen ja -tapahtumiin.
- Brändätä hevosen kunnan tai kaupungin vetovoimatekijäksi.
- Turvata maankäytöllä ja kaavoituksella jo olemassa olevien tallien toiminnan, kehityksen ja jatkuvuuden.
- Tarjota yrittäjäneuvontaa ja verkostoitumismahdollisuuksia.
- Koota paikallisia hevosalan toimijoiden ryhmiä saman pöydän ääreen
- Ottaa hevosalan yrittäjiä ja yhdistyksiä mukaan kunnan, kaupungin tai alueen markkinointiin esimerkiksi yhteisilmoituksiin, tapahtumiin ja messuille.
- Toimia kumppanina hevostapahtumien järjestelyissä; yleensä kyseessä on samalla yleisötapahtuma.
- Tukea liikuntaseurojen toimintaa: onko hevosurheiluun liittyvillä yhdistyksillä mahdollisuus vuosittaiseen rahalliseen tai toiminnalliseen tukeen (esimerkiksi avustukset ja liikunta- ja kokoustilojen käyttö)?
- Järjestää vierailun tallille tai raviradalle tutustumaan hevostoimintaan, ratsastus- tai raviurheiluun henkilöstön, koululaisten tai vanhusten virkistyspäivänä.
- Hankkia kunnalle oman nimikkohevosensa ratsastuskouluun, raviradan poniravikouluun tai perhekotiin, jossa hevonen toimii nuorisotyössä tai esimerkiksi erityisryhmien luottoratsuna.

LÄHTEET

- Airaksinen, S. 2013. Raportti hevospalveluiden saatavuudesta ja saavutettavuudesta Hämeessä ja Uudellamaalla -kyselystä pro gradua varten. Itä-Suomen yliopisto.
- Klossner, S. 2011. Markkinointitutkimus Ypäjän Hevossairaallalle. Opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu.
- Laakso, I. 2010. Hevoset osana kuntoutuspalveluja – Nykytila ja tulevaisuus Uudellamaalla. Opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu.
- Pussinen, S. 2013. Hevosyrittäjyyden tulevaisuuskatsaus – valtakunnallisen Hevosyrittäjä huippukuntoon-hankeen (2010–14) raportti. Hämeen ammattikorkeakoulu. Hämeenlinna.
- Pussinen, S., Korhonen, J., Pölönen, I., & Varkia, R. 2007. Kasvava hevosala – hevosalan kehitysnäkymiä Suomessa. Laurea-ammattikorkeakoulun julkaisusarja B-19. Helsinki.
- Pussinen, S. & Thuneberg, T. 2010. Katsaus hevosalan yritystoimintaan – raportti Hevosyrittäjyys 2009 -kyselystä. Hämeen ammattikorkeakoulu. Hämeenlinna.
- Rummukainen, L. 2006. Hevostalous Hausjärven, Hyvinkään, Lopen ja Riihimäen alueella. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu.
- Suvitaival, K. 2010. Hevostalouden kannatteleva voima. Opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu.
- Tilastokeskus. Toimialaluokitus 2008. <http://www.tilastokeskus.fi/meta/luokitukset/toimiala/910-2008/index.html>
- Wallenius, V. 2009. Tallirutiinit ja niiden tehostaminen automaatiikan avulla. Opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu.

Case

Hevoset kulttuurissa – Ypjästä pop-up-kaupunki viikoksi

Teksti: Kirsi Haapamatti ja Tuula Pihkala

Taiteilija Emil Cedercreutzin testamentin mukaan hänen teoksiaan voi luovuttaa vain suomalaiselle kaupungille. Niinpä runsaan 2500 asukkaan Ypjä julistettiin kaupungiksi viikon ajaksi kesäkuussa 2013, jotta se täyttäisi Cedercreutzin testamentin ehdot ja Suomen Hevosurheilumuseolle luovutettu Ystäväni nummella -veistos voitaisiin sijoittaa Ypjälle. Ypjän kunta oli aktiivisesti mukana patsashankkeen toteuttamisessa.

Emil Cedercreutz on Euroopassa tunnettu hevosveistostaiteen mestari, jonka Ystäväni nummella -veistos on vuodelta 1906. Veistoksen kivisessä julkistuksessa on myös kaksi Cedercreutzin pronssireliefiä, Esteratsastaja vuodelta 1928 ja Kouluratsastus vuodelta 1930.

Veistoksen julkistamistilaisuutta vietettiin Hevosopistolla huippu-urheilullisessa tunnelmassa, kun samana viikonloppuna Ypjällä kilpailtiin Finnderby-ratsastuskilpailu.

Lisätietoja: www.hevosurheilumuseo.fi

- ▲ Hevosurheilumuseon hallituksen puheenjohtaja, Suomen Ratsastajainliiton pääsihteeri Fred Sundwall kuvasi vastaanottopuheessaan veistoksen tulleen nyt kotiin. Kuva: Hippolis, Erja Mattila

Case

Moniosaamista hevosatilalla Vihdissä

Teksti: Anne Laitinen

Mia ja Risto Väre hankkivat Vihdin Metsäkylässä sijaitsevan maatilansa vuonna 1986. Tila käsittää 25 hehtaaria omaa peltoa ja lisäksi vuokrapeltoja. Tilan päätuotantosuunta on kasvinviljely, jonka rinnalla ravihevosiin keskittyvällä hevosseudella on vahva jalansija. Viljeltynä oli kaudella 2014 yhteensä 200 hehtaaria. Puolet peltoista on heinällä ja hevoslaitumina ja loput viljalla. Tila on erikoistunut hevosheinän tuotantoon, ja pääosa heinästä ja kaurasta menee myyntiin hevosille. Tila työllistää ympärivuotisesti neljä henkilöä, Väreiden koko perheen. Heinäntekeänsä on lisäksi 2–3 vierasta töissä.

Tilalla on 20 hevosta, joista isoin osa valmennettavia ja nuoria ravihevosia. Lisäksi on neljä siitostammaa. Puolet hevosista on omia ja puolet ulkopuolisten omistamia, jotka ovat joko valmennuksessa tai täysihoidossa tilalla. Etenkin täysihoidopaikoista on jatkuva kysyntä. Tilan varsalaitumet ovat kesäisin suosittuja, ja parhaina kesänä laitumella on käyskennellyt yli kuusikymmentä 1–2-vuotiaasta varsaa sekä siitostammoja kesäillisine varsoineen. Viime vuosina määrä on vakiintunut 40 laiduntavaan. Laitumia on noin 20 hehtaaria.

Väreet tekevät heinätoita myös koneurakointina, asiakkaille on paalattu viime kesänä noin 200 hehtaaria. Osan ajasta vie EU-papereiden täyttäminen. Tilan parikymppiset lapset ovat kasvaneet työntekoon. Vilellä on jo omaa koneurakointia ja Emma on täysillä mukana raviurheilussa, myös lainaohjastajana.

Case

Poni-Haka oy

Teksti: Sirpa Korhonen

Vantaalla sijaitseva ratsastuskoulu Poni-Haka oy on tehnyt jo pitkään yhteistyötä monen viranomaistahon kanssa: palo- ja rakennustarkastusviranomaiset, ympäristökeskus, kuluttaja-asiamies, läänineläinlääkärit, terveystarkastusviranomaiset ja elintarvikevirasto. Yhteistyötä tehdään myös lähiviljelijän kanssa. Vuonna 1974 perustettu ratsastuskoulu työllistää kahden yrittäjän lisäksi seitsemän työntekijää. Yrityksen liikevaihto on noin 900 000 euroa.

Ratsastuskoulun lähes kuuden hehtaarin vuokratontti sijaitsee kaupungin viheralueen reunalla. Tonttia sivuaa nykyään myös omakotitaloalue. Viereinen urheilupuisto tukee hevosurheilualan olemassaoloa. Alueella järjestetään massaliikuntatapahtumia: Jukolan viesti, Extreme Run, SM-hiihdot sekä armeijan harjoituksia.

”Kaupungin arvostus hevosalaa kohtaan on kasvanut 2000-luvulla,” kertoo yrittäjä Pontus Fagerström. ”Esimerkiksi liikennepäätöksissä kantaamme on kuunneltu. Kaupunki ottaa huomioon hevoskuljetusautojen kuljetusmukavuuden sijoittaessaan nopeushidasteita tallille menevälle tielle. Samoin armeija kysyy mielipidettämme ja ennakoii hyvin hevosten tarpeet, kun he harjoittelevat alueella.”

”Rakennusluvut olemme saaneet joutuisasti, kun kaavapäätökset ovat olleet kunnossa. Pääkaupunkiseudulla viranomaisten on tarkistettava monen toimijan tilanne ennakkoon. Esimerkiksi metroradat, satamat ja tunnelien louhinnat vaikuttavat päätöksiin. Vantaalla viranomaiset ovat tarkistaneet myös meidän kantamme muita koskevien rakennuspäätösten suhteen,” Fagerström jatkaa.

Hevosyrityksiä koskeva byrokratia on lisääntynyt 2000-luvulla.

”Ennen oli vain palotarkastus. Lisääntynyt viranomaisvalvonta tuntuu toisinaan raskaalta. Valvonnan raskaus vähentää alan kilpailua, koska monella yrittäjällä ei ole resursseja pyörittää mittavaa paperiruljanssia,” valaisee Fagerström. Omaaloitteisuutta on oltava kaikkien viranomaisten kanssa.

Fagerström suosittelee talliyrittäjiä käyttämään nimekkäitä paikallisia arkkitehtejä, jotka tuntevat seudun rakennusmääräykset: ”Hyvä arkkitehti voi maksaa muutama tuhat euroa enemmän, mutta säästää rakennuskustannuksissa moninkertaisesti.”

”Laukaan maneesiturman johdosta teimme tarkat luku- ja kassalaskelmat ratsastushallin teräskaarien kantavuudesta. Pelkästään laskelmat maksavat 10 000 euroa. Tukea satoja tuhansia maksavalle korjausrakentamiselle emme kuitenkaan ole saaneet, vaikka mahdollistamme liikuntaharrastuksen merkittävälle määrälle lapsia, nuoria ja aikuisia,” Fagerström toteaa.

Kuinka kaupunki voi tukea hevosalan yrittäjyyttä? Fagerströmillä on ehdotuksia: ”Jos kaupunki kaavoittaisi kartalle reittirungon hevosten ulkoilureiteille, olisi helpompaa lähteä etsimään rahoitusta.”

”Tallin yhdistäminen kunnallistekniikkaan pitäisi tehdä vedenkulutuksen ja viemäröintipalvelujen todellisen käytön mukaan,” Fagerström jatkaa. ”Nyt tilanne on se, että kymmeniin tuhansiin euroihin nouseva liittymämaksu on laskettu maneesin pinta-alan perusteella, vaikka maneesi ei edes ole mukana liittymässä. Talli joutuu maksamaan myös viemäriverdestä, vaikka se hoitaa viemäröinnin itse.”

Fagerström toteaa lopuksi, että lannanpoltoon viranomaiset voisivat hankkia hyväksytyt mittauslaitteet ja käyttää niitä eri lannanpolttopisteissä.

Lisätietoja: www.saunalahti.fi/ponihaka

3 HEVOSALAN AMMATIT JA KOULUTUS

Päivi Laine

Hevosala on tulevaisuuden ala myös paikallistasolla. Harrastus lisääntyy ja monipuolistuu sekä taajamissa että maaseudulla. Alan yritysten määrä kasvaa edelleen, ja harrastuksen monipuolistumisen myötä yritykset voivat tarjota entistä monimuotoisempia palveluja. Alan yrittäjien ammattitaidon vaatimukset ovat kasvaneet. Hevostaitojen lisäksi yrittäjältä odotetaan kattavaa osaamista yrityksen hoidossa ja kehittämisessä: talous, asiakaspalvelu, alaa koskevat säädökset, yhteistyö paikallisissa ja alueellisissa verkostoissa. Paikallisten hevosalan yritysten ja koko elinkeinotoiminnan pysyvyyden ja kehityksen kannalta on oleellista, että yrittäjien osaaminen on riittävällä tasolla. Nimenomaan yrittäjäyyskoulutuksen lisääntyneeseen tarpeeseen vastaaminen on yksi hevosalan keskeisistä kehittämiskohdista.

Tallityöntekijöiden ammattitaidon vaatimukset ovat kasvaneet ja monipuolistuneet. Hevosten ja tallin hoito edellyttää tietojen ja taitojen ylläpitämistä ja ajantasaistamista hankkimalla ja hyödyntämällä alan uutta tietoa sekä seuraamalla alaa koskevien säädösten ja määräysten uudistuksia. Toisaalta asiakaskunnan kehitys lisää tallihenkilöstön haasteita entistä laadukkaamman asiakaspalvelun suhteen. Hevosenomistajat ja tallin muut asiakkaat ovat entistä useammin kokeettomia alan harrastajia, ja tallin henkilöstöllä on usein myös neuvonnallinen rooli. Sekä talliyrittäjän että tallihenkilökunnan merkitys asiantuntijoina, jopa esikuvina, asiakkailleen ja alan harrastajille on suuri ja heillä on ratkaisevat mahdollisuudet vaikuttaa alan positiiviseen imagoon.

3.1 TULEVAISUUS VAATII ERIKOISTUMISTA – UUTEEN JA VANHAAN

Hevosala on vapaa-ajan palvelujen tuottamista, sillä hevosia ei enää käytetä elintarviketuotannossa tai metsätaloudessa. Alan ammattien luonne on tämän

vuoksi muuttunut hevosen kanssa työskentelystä yhä enemmän toimimiseen hevosen ja asiakkaan muodostaman kokonaisuuden kanssa. Alan palveluja tuotetaan joko suoraan asiakkaalle tai välillisesti, esimerkiksi palveluna hevosalan toisille yrittäjille (kengitys, varustehuolto).

Alan harrastajat asettavat uudenlaisia odotuksia valitsemalleen harrastukselle: monille ei enää riitä tavanomainen ratsastustunneilla harrastaminen tai ravipelaaminen eli toto. Entistä useampi haluaa päästä lähelle hevosta, entistä osallisemmaksi hevoskulttuurista. Tämä trendi on yleinen kaikessa harrastamisessa. Kuten muillakin aloilla, myös hevosalan piirissä tällainen kehitys antaa mahdollisuuksia luoda ja tarjota uudenlaisia palveluja. Esimerkkejä ”uusista” harrastuksista alalla ovat työhevosen käyttö sekä hevosalan käsi- ja pajatyöt varusteiden ja ajopelien kunnostamiseksi ja valmistamiseksi.

Ratsastus siviiliväestön harrastuksena alkoi Suomessa vasta toisen maailmansodan jälkeen, kun puolustusvoimien ratsuväen aika oli ohi. Vielä 1970-luvulla ratsastuskoulun tunneilla ratsastaminen oli erikoinen, vain harvojen harrastus. Niistä ajoista vapaa-ajan palvelujen kysyntä on muuttunut paljon. Alan kansainväliset trendit tuovat meillekin uusia ratsastuksen lajeja ja harrastusmuotoja, ja sitä mukaa harrastajien tietoisuus ja kiinnostus monipuolistuvaa hevosalaa kohtaan kasvaa. Entistä suuremmalla osalla ratsastuksen harrastajista on muita tavoitteita kuin kehittyä kilparatsastajaksi. Nykyisin ratsastuksen piirissä asiakaskunta on karkeasti jaettavissa ainakin kahteen ryhmään: toisessa ääripäässä kilpailu- ja ammattitavoitteiset ratsastajat, toisessa kuntoilu- ja liikuntatavoitteiset harrastajat. Hevosen hyödyntäminen erilaisissa humanin terapian muodoissa on yksi hevosen käytön monipuolistuvia muotoja.

- ◀ Hevostenhoitajaksi kouluttautuneen ja ulkomailta työskennelleen Outi Moilalan hoitama ori Jaded saapui Kymi Grand Prix -kilpailuun Kouvolaan lentokuljetuksella vuonna 2009. Kuva Utin lentokentältä.
Kuva: Satu Pitkänen

3.2 PALVELUJEN TARVE KASVAA

Kokonaishevosmäärän kasvaessa ja alan harrastuskenteen muuttuessa kirjavammaksi kasvaa myös erilaisten ja erikoistuneiden huoltopalvelujen kysyntä. Välittömästi hevoseen kohdistuvien palvelujen tarjonnasta on tietyiltä osin jo puutetta: esimerkiksi kengityspalvelujen tarjonta on kysyntää vähäisempää eteläisen Suomen taajama-alueilla. Ammatillisella koulutuksella pyritään vastaamaan kysyntään, mutta paikallistason täydennyskoulutus kavionhoidon perusasioista on silti omalta osaltaan tärkeää. Ammattitaitoisten kengitysseppien määrä ei vielä vastaa tarvetta maassamme. Myös hevosiin erikoistuneista eläinlääkäreistä on yhä kasvava tarve, muun muassa lähivuosina lisääntyvän eläköitymisen vuoksi.

Varustehuollon ja -hankinnan laadukkaille, erikoistuneille palveluille on kasvava kysyntä. muun muassa satuloita ei ole valmistettu Suomessa enää 1970-luvun jälkeen, mutta satulan korjaamisen taitoja kysytään entistä enemmän, samoin muiden varusteiden. Erikoisvarusteiden valmistuksen kysynnän voidaan arvioida lisääntyvän tulevaisuudessa uusien hevosurheilulajien levitessä maailmalta Suomeen.

Hevosrehun tuotanto on yksi erikoistuneen maatalouden ja rehunviljelyn muoto. Laadukkaan hevosrehun tuottamiseen tarvitaan lisää koulutusta aluetasolla. Hevosrehun kotimaisuusastetta on edelleen mahdollista nostaa. Viljelijöiden ja talliyritysten paikallistason yhteistyötä rehutalouden saralla on edelleen varaa ja tarvetta lisätä.

3.3 HEVOSALAN KOULUTUKSEN JA KURSSITOIMINNAN MERKITYS KUNNAN TASOLLA

Vahva harrastuspohja tuottaa ammattimaisten hevospalvelujen kysyntää. Ihanteellista on, jos palveluja tuottavat yritykset sijaitsevat mahdollisimman lähellä harrastajia, varsinkin jos harrastaja viettää viikoittain tai päivittäin runsaasti aikaa harrastuksensa parissa. Hevosien omistaminen luo lisätarvetta erilaiselle neuvonnalle ja ammattiavulle hevosen hoitoon ja sen kanssa toimimiseen liittyvissä kysymyksissä. Harrastuspiireissä on kysyntää muun muassa seuraaville ”lähipalveluna” tuotetuille palveluille: ratsastustunnit, ratsastusvalmennus, hevosten täysihoito, kengitys, varustekauppa, varustehuolto ja -korjaus, eläinlääkin-

tä, eläinfysioterapia, hevoshieronta, rehuntuotanto ja -myynti, varsanopetus, ravivalmennus sekä hevosten kimpoomistaminen.

Luomalla ja edistämällä mahdollisuuksia paikalliselle hevosharrastus- ja kurssitoiminnalle kunnat rakentavat pohjaa pysyväälle alan yritystoiminnalle alueellaan. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin sekä alalle tulevien uusien harrastajien harrastusmahdollisuuksien ja harrastuksessa viihtymisen kannalta paikalliset toimenpiteet ovat tärkeitä. Ratsastustallien ja -koulujen, ravivalmennustallien ja kasvattajatallien toimintaedellytyksiin voidaan vaikuttaa muun muassa kunnan maankäyttöpolitiikalla.

” Luomalla ja edistämällä mahdollisuuksia hevosharrastus- ja kurssitoiminnalle kunnat rakentavat pohjaa pysyväälle alan yritystoiminnalle alueellaan.”

Ammattitaitoiset hevosalan yrittäjät paikkakunnalla ovat tärkeitä, koska he ylläpitävät asiantuntevien palvelujen tarjontaa. Ratsastuskoulu on esimerkki talliyrityksestä, joka hoitaa ratsastuksen opetuksen ohessa monia muita merkittäviä tehtäviä: se tarjoaa nuorille – ja vanhemmillekin – harrastajille paikan viettää vapaa-aikaa yhdessä hevosten hoidon ja muun ratsastukseen liittyvän toiminnan parissa. Seura- ja talliyhteisön jäsenet toimivat talkooväkenä erilaisten tapahtumien ja kilpailujen järjestämisessä. Jokaisella talliyhteisöön kuuluvalla on oma paikkansa ja tehtävänsä, mikä vahvistaa yhteisöllisyyttä ja ehkäisee nyky-yhteiskunnassa yleistyvää yksinäisyyttä ja syrjäytymistä.

Suomen Ratsastajainliiton jäseninä olevilla ratsastuskouluilla toimintaa vetävät ammatillisen tutkinnon suorittaneet ratsastusohjaajat tai -opettajat, joiden ammattitaito vastaa 31 maassa voimassa olevia standardeja. Liiton hyväksymillä harrastetalleilla toimintaa ohjaavat tutkinnon suorittaneet harrasteohjaajat. Nämä henkilöt ovat asiakkailleen ja oppilailleen mallina ja esikuvana kaikessa toiminnassaan hevosten ja urheilun parissa.

Tutkinnon suorittaneen ratsastuksenopettajan ammattitaito on monipuolinen: hän paitsi opettaa ratsastusta myös valmentaa ja ohjaa eettiseen toimintaan sekä

▲ Hevosenkengän kuumennus ahjolla ennen kavioon muotoilua. Kuva: Hevosopisto, Irina Keinänen

hevosten kanssa että talliyhteisössä. Ratsastuksenopettajan koulutus tarjoaa ammattimaiset valmiudet suunnitella ja toteuttaa lasten, nuorten ja aikuisten opetus, eri-ikäisten harrastajien erilaiset tarpeet huomioon ottaen. Ratsastuksenopettaja vastaa ratsastuskoulun tavanomaisen tuntitoiminnan ohella järjestettävistä kursseista ja tapahtumista, usein yhteistyössä paikallisen ratsastusseuran kanssa.

Ammatillinen koulutus takaa yrittäjän tuottamien palvelujen laadun. Hevosalan ammatillisten tutkintojen kokonaisuus on valmistunut vasta viime vuosina, joten yrittäjissä on paljon myös niitä, jotka eivät vielä ole suorittaneet alan tutkintoa. Näiden yrittäjien, kuten myös tutkinnon suorittaneiden, täydennyskoulutus on tärkeää. Koulutuksen helppo saavutettavuus edesauttaa alueella toimivien yrittäjien koulutukseen osallistumista. Kunnat yhteistyössä erilaisten koulutusorganisaatioiden kanssa voivat vaikuttaa alueen hevosyrittäjien ammattitaidon kehittymiseen ja ylläpitämiseen.

Hevosalan ammatillinen koulutus voi tuoda alueelle lisäarvoa. Vaikka osa alan tutkintoja suorittaneista ei työskentele alalla täysipäiväisesti, heidän ammatitaitonsa tuo lisää osaamista seudulle ja vaikuttaa myönteisesti koko alan harrastajakuntaan. Harrastajien riittävä osaaminen edistää harrastuksen pysyvyyttä ja parantaa tulevaisuudennäkymiä. Vakiintuneet ja tyytyväiset harrastajat houkuttelevat toimintaan mukaan myös uusia harrastajia. Sekä asukkaat että paikkakunnan tapahtumissa vierailevat harrastajat käyttävät hevosalan palvelujen ohella muitakin palveluja, kuten majoitus, ruokailu ja ohjelmapalvelut, ja tuovat tuloja seudulle.

Paikallisten resurssien hyödyntäminen hevosalan yrittäjille ja harrastajille suunnatussa kurssitoiminnassa voi olla monipuolista. Koulutustiloja (koulut, kunnan luentotilat ym.), paikallisia asiantuntijoita (yritysassiantuntijat, hevosalan eri osa-alueiden paikalliset asiantuntijat) sekä alan yrityksiä tutustumiskohteina on mahdollista hyödyntää nykyistä enemmän.

3.4 SUOMALAINEN AMMATTITAITO JA KOULUTUS KANSAINVÄLISESTI KIINNOSTAVAA

Hevosalan työmarkkinat ovat kansainväliset: Suomessa hevosalan koulutuksen saaneet ja/tai alalla kokemusta hankkineet ammatillaiset ovat kysyttyä työvoimaa Euroopan ravi- ja ratsutalleilla. Viimeisen vuosikymmenen aikana on tapahtunut raviammattilaisten paluu Keski-Euroopasta takaisin Suomeen, johtuen Euroopan raviurheilun taantumasta. Tämä kehitys voidaan nähdä positiivisena paluumuuttona suomalaiselle hevosalalle: ulkomailla hankittu kokemus hyödynnetään suomalaisessa hevosurheilussa ja se on arvokas ammattitaidon lisä.

Hevosalan tutkintojen kokonaisuus Suomessa on kattava, myös verrattuna muihin Euroopan hevosalmahin. 1990-luvulta lähtien systemaattisesti kehitetty tutkintojärjestelmä tuottaa päteviä tekijöitä alalle perustutkinto-, ammattitutkinto- ja erikoisammattitutkintotasolla. Oppilaitokset palvelevat pääosin valtakunnallista, mutta jonkin verran myös alueellista kysyntää. Hevosalan perustutkinto erotettiin maatalouden perustutkinnosta omaksi tutkinnokseen vuodesta 2009 alkaen.

Suomalainen hevosalan tutkintorakenne

OPPILAITOKSET	Axxell, Brusaby Kemiö	Harjun oppimiskeskus	Keski-Pohjanmaan ammatti- ja aikuisopisto, Kaustinen	Keski-Pohjanmaan ammatti- ja aikuisopisto, Perho	Koulutuskeskus Salpaus Asikkala, Lahti	Oulun seudun ammattiopisto Pudasjärvi	Ruukin maaseutuopisto	Ylä-Savon ammattiopisto Kiuruvesi	Ypäjän Hevosopisto	Jämsän ammattiopisto (vain koulutus, ei tutkinnon järjestäjä)
TUTKINNOT, AMMATIT										
Hevostalouden perustutkinto										
Hevostenhoitaja										
nuorisoaste	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
aikuiskoulutus	X	X	X	X	X	X		X	X	
Ratsastuksenohjaaja										
nuorisoaste		X				X		X	X	
aikuiskoulutus	X	X				X		X	X	
Hevostenvalmentajan ammattitutkinto										
Ravivalmentaja			X		X			X	X	X
Ratsuttaja									X	
Hevoshieroja			X		X				X	
Valjasseppä								X	X	
Kengityssepän ammattitutkinto								X	X	
Ratsastuksenopettajan ammattitutkinto		X						X	X	
Ratsastuksenopettajan erikoisammattitutkinto "Master"									X	
Tallimestarin erikoisammattitutkinto								X	X	

Hevostalouden perustutkinto (tutkinnon laajuus 180 op)

Hevostenhoitaja

Ratsastuksenohjaaja

- Hevostenhoitajan tutkinnossa erikoistumismahdollisuus hevoskasvatukseen, raviurheiluun, ratsuhevosten peruskoulutukseen, kengittämiseen, valjastyöhön tai hevosharrastepalvelujen tuottamiseen.
- Nuorisoasteen koulutuksessa opetussuunnitelmaperusteisena tai aikuisopiskelussa näyttötutkintona.
- Mahdollista suorittaa hevostalouden perustutkinnon ohella myös lukio-opinnot

ja ylioppilastutkinto kaikissa hevostalouden perustutkintoa järjestävissä oppilaitoksissa.

- Hevostalouden perustutkinnon yhteen tutkinnon osaan sisältyy hevosten kuljettajan ja hoitajan pätevyyskoe. Tällä suorituksella henkilö voi hakea hevostenhoitajan ja kuljettajan pätevyystodistusta ja eläinkuljettajalupaa aluehallintovirastosta. Sama koe sisältyy myös hevostenvalmentajan ja ratsastuksenopettajan ammattitutkintoon.

Hevostalouden ammattitutkinto (opiskelun kesto noin 1,5 vuotta työn ohessa)

- Hevostenvalmentajan, kengityssepän tai ratsastuksenopettajan ammattitutkinto.
- Näyttötutkintoperusteinen.

Hevostalouden erikoisammattitutkinto (opiskelun kesto noin 1,5 vuotta työn ohessa)

- Tallimestarin tai ratsastuksenopettajan erikoisammattitutkinto.
- Näyttötutkintoperusteinen.

Edellä mainitut hevostalouden tutkinnot on mahdollista suorittaa myös oppisopimuskoulutuksena.

Muu ammatillinen hevosalan täydennyskoulutus

Ratsastusterapia (52 op) täydennyskoulutus opetus-, sosiaali- tai terveydenhuollon alalta korkeakoulututkinnon suorittaneille, joilla on vähintään kahden vuoden työkokemus oman ammatinsa käytännön kuntoutusosalta, vahva hevosalan perusosaaminen ja hyvä ratsastustaito. Yhteistyössä Suomen Ratsastusterapeutit ry sekä Turun yliopisto.

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta (25 op) täydennyskoulutus soveltuvan toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneille. Täydennyskoulutusta järjestävät Hevosopisto oy, Ylä-Savon ammattiopisto sekä koulutuskeskus Sedu.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Pieksämäki: Sosionomi (amk)- tai sairaanhoitaja (amk) -opintojen yhteydessä on mahdollista valita täydennysopintoina sosiaalipedagoginen hevostoiminta -opintojakso (5 op).

Ammattikorkeakoulu

Hämeen ammattikorkeakoulu HAMK

Hevostalouden koulutus, agrologi (AMK) (240 op)

Yliopisto

Helsingin yliopisto

Eläinlääketieteellinen tiedekunta: eläinlääkäri (360 op)

Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta: maat.- ja metsät. maisteri (300 op)

Muu kurssi- ja koulutustoiminta

Tutkintoihin ja ammattiin johtavan koulutuksen lisäksi hevosallalla järjestetään erilaista lyhytkurssimuotoista koulutusta sekä ammattilaisille että harrastajille. Kurssien sisällöt vaihtelevat hevosen hankinnasta ja hoidosta eri hevosurheilulajien valmennukseen, hevosen erilaisiin vapaa-ajankäyttömuotoihin ja tallinpitoon. Lajikohtaisia koulutuksia järjestävät Suomen Ratsastajainliitto (viisiportainen ratsastuksen valmentajakoulutus) ja Suomen Hippos (ravivalmennuksen vastuuvallmentajakoulutukset).

Kurssien ja koulutuksen järjestäjinä toimivat

- alan ammatilliset oppilaitokset
- yliopistot
- ammattikorkeakoulut
- hevosjalostusliitot
- hevos-, raviurheilu- ja ratsastusseurat
- neuvontajärjestöt

Hevosurheilulukio

Vakiintuneita hevosurheilulukioita on vain kaksi: Ruoveden lukio ja Rautalammin lukio.

Mitä kunta voi tehdä?

- Toimia alan oppilaitosten yhteistyökumppanina luomalla toimintaedellytyksiä yrittäjille ja harrastajille.
- Tukea ja kannustaa paikallisten hevosseurojen ja -yhdistysten järjestämään kurssitoimintaa tarjoamalla esimerkiksi opetustiloja tai asiantuntijoita (esimerkiksi elinkeino tai maankäyttö) luennoitsijoiksi.
- Edistää paikallisten ja seudullisten hevos-harrastus- ja hevosurheilukurssien tarjontaa peruskoulussa ja lukiossa.

4 HEVOSEN HYVINVOINTI

Seppo Hyypä

Tallipaikka hevoselle voi löytyä ammattilaisen pitämästä valmennus- tai hoitotallista, mutta myös oman kotitallin perustaminen houkuttelee monia. Aina ei kuitenkaan ymmärretä, kuinka paljon tietoa, taitoa ja kokemusta hevosien pitäminen vaatii. Hevosien pito on myös kallista, sitovaa ja aikaa vievää.

Joskus perheen suurin asiantuntemus on 10-vuotiaalla ratsastuksesta innostuneella tyttärellä, jonka vanhemmilla ei ole kokemusta hevosista. Hevonen voidaan kuitenkin päätyä ottamaan omaan paikkaan, varsinkin kun itse hevonen ehkä saadaan edullisesti tai jopa ilmaiseksi. Omassakin tallissa hevosien ruokinta, kuivitus, kaviohoito, ennaltaehkäisevä terveydenhoito ja mahdollisten sairaustapauksien hoito sekä paikkojen kunnossapito aiheuttavat aina huomattavia kustannuksia, joita ei ehkä osata ennakoita realistisesti. Terveenä pysyäkseen hevonen tarvitsee säännöllistä päivittäistä hoitoa seitsemänä päivänä viikossa, joten myös oma ajankäyttö ja elämäntilanne on arvioitava kriittisesti ennen hevosen ottamista omaan hoitoon.

Hevosien omistaja on avainhenkilö hevosen hyvinvoinnin turvaamisessa. Koska alalle tulee jatkuvasti uusia hevosenomistajia, koulutuksen, neuvonnan ja käytännön taitojen opetuksen tarve on suuri. Myös hevosenomistamisen muodot moninaistuvat. Hevosen voi omistaa yhdessä, isossakin kimpassa, mikä on yleistä raviurheilussa. Kimppahevosen hyvinvoinnista vastaa usein ammattilainen. Kimppaomistuksessa myös taloudellinen rasite yhtä yksittäistä osaomistajaa kohden on pienempi.

Eläinten hyvinvoinnin merkitys ja arvostus sekä eettinen keskustelu hyvinvointikysymyksistä ovat entisestään lisääntymässä länsimaaisessa yhteiskunnassa. Tämä näkyy myös hevosalalla, alan koulutuksessa ja sisäisessä keskustelussa. Oikeutus sille, että hevosia käytetään kaikkiin niihin toimintoihin, mihin sitä nykyään käytetään, lähtee siitä, että hevosenpidossa

edistetään terveyden ylläpitämistä ja otetaan huomioon hevosen fysiologiset tarpeet ja käyttäytymistarpeet vähintään eläinsuojelulain edellyttämällä tavalla. Kunnan ja kunnallisten viranhaltijoiden rooli ja tehtävä eläinsuojelulaissa määriteltynä valvonnan paikallisina viranomaisina on omalta osaltaan vastata alalla esiintyvään neuvonnan ja opastuksen tarpeeseen ja olla mukana hyvinvointia koskevassa keskustelussa.

4.1 HEVOSEN TARPEET

Ruohonsyöjä

Hevonen on ruohon syötiin erikoistunut aroeläin, joka laitumella käyttää syömiseen 10–16 tuntia vuorokaudessa. Harvat ruokintakerrat, vähäinen heinän määrä (alle 1,5 kg/100 elopainokiloa) ja huonolaatuinen heinä heikentävät hevosen terveyttä. Terveysriski ovat myös isot väkirehun kerta-annokset (yli 400 g/100 elopainokiloa), sillä hevoset eivät ole erityisen hyviä sulattamaan viljan tärkkelystä.

Jokaisessa tallissa tarvitaan rehujen varastointiin rehutilat. Karkearehu (heinä, esikuivattu säilörehu) vie runsaasti tilaa, joten varastointitilaa on varattava riittävästi. Väkirehut (kaurat ja valmisrehut) on varastoitava niin, että hevonen ei pääse niihin käsiksi, jos se pääsee vahingossa irti. Varastointitilaa on oltava myös hevosten varusteille, kuivikkeelle ja lannalle.

Liikkumaan luotu

Hevosella on voimakas tarve liikkua. Aroeläimenä hevosella on hyvä kestävyys, sillä villihevoset liikkuvat välillä pitkiäkin matkoja (yli 30 km päivässä) ruuan perässä. Pysyäkseen hengissä villihevosien on pitänyt pystyä juoksemaan pakoon pedoilta. Niinpä hevonen kykenee liikkumaan lyhyitä matkoja todella nopeasti (jopa 60 km/h). Nykyhevosella saaliseläimen vaistot ovat edelleen tallella. Säikähtiessään hevonen juoksee ensin karkuun ja vasta sitten pyrkii selvittämään epäilyttävän kohteen vaarallisuuden. Paetessaan hevonen

◀ Kuva: Petri Volanen

▲ Nuoret oriit kesälaitumella. Kuva: Irina Keinänen

ei useinkaan harkitse, mistä sen kannattaa kulkea. Nämä ominaisuudet tekevät hevosista aina hieman arvaamattomia.

Hevonen tarvitsee tilaa liikkumiseen. Hevosia liikutetaan pääasiassa ratsastuskentällä, ratsastusmaneesissa, maastossa ja pienillä hiekkateilla. Tiellä ja maastossa liikkumisesta kerrotaan kohdassa 5.4 Hevonen liikkuu.

Muun liikenteen seassa hevosella liikkumisessa on aina riskinsä, sillä pelästyessään hevonen voi rynnätä hallitsemattomaan pakoon. Viisisataakiloista hevosta ei kukaan halua autonsa konepellille. Raju pakotilanne on erittäin vaarallinen myös hevosen ratsastajalle tai ohjastajalle sekä hevoselle itselleen. Turvallisten liikuntapaikkojen lisäksi tallialueella tulisi olla tilaa tarhoille, jotta hevosilla on mahdollisuus liikkua niinäkin päivinä, kun niitä ei ratsasteta tai ajeta.

Ulkoilmaeläin

Oikein ruokittu hevonen pärjää hyvin selvästi viileämmässä kuin ihminen. Hevoset, jotka ovat jatkuvasti ulkona, kasvattavat suojakseen paksun talvikarvan ja viihtyvät ulkona varsin huonossakin säässä, vaikka tarjolla olisi asiallinen säänsuoja. Karvan paksuudessa on rotueroja, ja rodun sisälläkin yksilöiden välillä voi olla melkoisia eroja. Talvisin kilpahevosilta ajellaan usein karvat pois, sillä muuten niiden kuivuminen hikoilun ja pesun jälkeen kestäisi kohtuuttoman kauan. Ajeltuja hevosia joudutaan loimittamaan, jotta ne eivät vilustuisi. Kaikkein herkimpiä vilustumaan ovat alle vuoden ikäiset varsat. Niillä ei ole rasvaa eristeenä ihon alla kuten vanhemmilla hevosilla, sillä niiden energia kuluu kasvamiseen ja liikkumiseen.

Mikäli hevoset ovat valvonnan alla ja voidaan ottaa sisätiloihin sään niin vaatiessa, tarhoissa ja laitumella ei tarvita säänsuojaa. Mikäli säänsuoja on oltava, sellaiseksi riittää puusto tai kolmeseinäinen katos.

Varsinkin talvella hevoset viettävät usein paljon aikaa sisätiloissa. Talli-ilman laatu on yksi tärkeimmistä hevosen terveyteen vaikuttavista asioista. Talli-ilmaan tulee runsaasti pölyä rehuista, kuivikkeista ja itse hevosista. Kosteutta tulee hevosista, pesupaikalta ja ulkoilmasta ilmankosteuden ollessa korkea. Ammoniakkaa tulee virtsasta ja lannasta. Homeitiöitä tulee rehuista ja kuivikkeista sekä mahdollisesti tallirakenteista. Jotta talli-ilma pysyy hyvänä, talli on pidettävä puhtaana ja ilmanvaihdon on oltava kunnossa. Ilmanvaihdon mitoitusperusteina käytetään minimille 50 m³/h ja maksimille 380 m³/h hevosta kohti.

Tallin optimilämpötila on 5–12 astetta, mutta hevonen sopeutuu hyvin myös kylmempään. Talvella ulkolämpötilan painuessa alle -10 asteen tarvitaan käytännössä lisälämmitystä, jotta ilmanvaihto voitaisiin pitää riittävänä tallin lämpötilan laskematta niin, että vesijohdot eivät jäädy. Liian korkea lämpötila lisää virtsasta haihtuvan ammoniakkin määrää talli-ilmassa voimakkaasti.

Laumaeläin

Villihevoset ovat sosiaalisia eläimiä, jotka elävät laumoissa. Hevosen sosiaalisuus on mahdollistanut sen, että ihminen on kesyttänyt hevosen käyttöönsä.

- ▲ Kansainvälisesti menestynyt esteratsastaja Mikael Forstén on todennut: ”Meidän on palveltava hevosta 23 tuntia 59 minuuttia vuorokaudessa, jotta voimme odottaa sen palvelevan meitä suorituksen ajan.” Kuvassa Grand Prix -esteradalla Rosa Ruutsalo ja Whisper. Kuva: JB-kuvaus

Kesytkin hevoset viihtyvät ympäristössä, jossa saavat olla tekemisissä lajitoveriensä kanssa. Laumaan voi kuulua myös muita kuin hevosia. Kaikkia hevosia ei voi kuitenkaan esimerkiksi tarhata yhdessä.

Vaikka hevonen on hyvin sosiaalinen eläin, hevoslaumassa ei vallitse tasa-arvo, vaan varsin tiukka arvojärjestys. Kun oudot hevoset kohtaavat, yhteenotto voi olla hyvinkin raju, kun arvojärjestys selvitetään. Järjestyksen selvittyä rauha yleensä palaa laumaan, sillä arvojärjestyksen ylläpitoon riittävät tavallisesti pienet huomautukset ylempiarvoiselta. Kaikki hevoset eivät kuitenkaan tule toimeen keskenään. Luonnossa se johtaisi jonkin yksilön karkottamiseen laumasta, mutta nykyisessä hevosensidossa se ei ole mahdollista. Niinpä ihmisen on aina arvioitava tarkasti, mihin karsinoihin hevoset laitetaan tallissa ja mitkä hevoset tarhataan yhdessä tai vierekkäisissä tarhoissa.

Villihevosten laumoissa on yleensä yksi ori tammojen kanssa. Oriit, jotka eivät ole onnistuneet valloittamaan itselleen omaa tammaporukkaa, elävät omis-

sa poikamieslaumoissaan. Erityisesti tallissa, jossa on sekä oriita että tammoja, oriit on yleensä pakko pitää erillään toisistaan, jotta vältetään rajulta yhteenotolta.

4.2 HEVOSEN PITOJA KOSKEVAT TILAVAATIMUKSET

Hevosen hyvinvointi riippuu siitä, miten hyvin hevosen hoito ja ympäristö vastaavat sen tarpeita. Lainsäädännössä asetetuilla hevosen pitoa koskevilla tilavaatimuksilla pyritään turvaamaan hevoselle olosuhteet, jotka eivät vahingoita hevosta eivätkä vaaranna sen terveyttä tai hyvinvointia.

Hevosen hyvinvoinnin valvonnassa ympäristön arviointi korostuu. Tämä johtuu siitä, että on helpompi valvoa asioita, joita voidaan mitata esimerkiksi mittanauhalla, kuin arvioida hevosen hoidon tasoa. Hyvisäkään, mitat täyttävissä tiloissa hevosen ei ole kuitenkaan hyvä olla, jos sen päivittäisessä hoidossa, ennaltaehkäisevässä terveydenhoidossa tai sairaustapauksien hoidossa on merkittäviä puutteita.

Hevosen kannalta tallin tärkeimpiä ominaisuuksia ovat hyvä ilmanlaatu, riittävä tila (varsinkin karsinoiden koko) ja mahdollisuus kontakteihin muiden hevosten kanssa. Hevosen karsina tai pilttu on sijoitettava siten, että eläimellä on vähintään kuulo- ja näköyhteys pitopaikassa tapahtuvaan toimintaan. Hevosen ruokintaan ja juottoon tarkoitetut astiat ja telineet on sijoitettava pitopaikkaan siten, että hevonen voi syödä ja juoda luonnollisella tavalla. Sähköjohdot ja -laitteet on tarvittaessa suojattava tai sijoitettava siten, että ne ovat hevosen ulottumattomissa.

Pitopaikan sisäkorkeus

Vuoden 2014 alusta kaikkien tallien sisäkorkeuden on oltava vähintään 2,20 metriä. Mikäli hevosen säkäkorkeus ylittää 1,47 metriä, tämäkään ei riitä. Isompien hevosten tallien sisäkorkeuden vähimmäiskorkeusvaatimus saadaan kertomalla hevosen säkäkorkeus luvulla 1,5. Esimerkiksi jos hevosen säkäkorkeus on 1,70 metriä, tallin sisäkorkeuden on oltava vähintään 2,55 metriä.

▲ Amerikan minihevosen ja shire-hevosen Harjun hevossessuilla. Kuva: Heljä Kämäräinen

Pitopaikan pinta-alan vähimmäiskoko kaikissa talleissa vuoden 2014 alusta:

1. Hevonen yksin karsinassa

Hevosen säkäkorkeus (m)	Karsinan pinta-ala (m ²)	
Enintään 1,08	4	
> 1,08 mutta enintään 1,30	5	
> 1,30 mutta enintään 1,40	6	
> 1,40 mutta enintään 1,48	7	
> 1,48 mutta enintään 1,60	8	
> 1,60	9	

Pykälää ei sovelleta silloin, kun kyseessä on hevosen tilapäinen ja lyhytaikainen säilyttäminen kilpailu-, näyttely- tai muun vastaavan matkan aikana

Yhdeksän neliömetrin kokoinen karsina täyttää eläinsuojeluasetuksen kokovaatimukset isoillekin hevosille.

2. Useampi hevonen samassa karsinassa

Ryhmäkarsinan vähimmäiskoko hevosta kohden		
Täysikasvuinen hevonen	Yksittäiskarsinan pinta-ala	
12–24 kk ikäinen nuori hevonen	75 % yksittäiskarsinan pinta-alasta	
Alle 12 kk ikäinen varsa	50 % yksittäiskarsinan pinta-alasta	Varsomiskarsinan kokoon sovelletaan ryhmäkarsinan mittoja (täysikasvuinen hevonen + alle 12 kuukauden ikäinen varsa).

3. Pihatot

Pihaton makuuhallin vähimmäiskoko hevosta kohden (ei sisäruokintaa)		
Täysikasvuinen hevonen	80 % yksittäiskarsinan pinta-alasta	
12–24 kk ikäinen nuori hevonen	60 % yksittäiskarsinan pinta-alasta	
Alle 12 kk ikäinen varsa	40 % yksittäiskarsinan pinta-alasta	Pihatossa yksittäisillä hevosilla ei ole omia karsinoita, vaan hevoset saavat vapaasti liikkua piha-alueen ja sisätilojen välillä.

Kun hevosia pidetään ryhmässä, on jokaista alkavaa kymmenen hevosen ryhmää kohden oltava käytettävissä sairaskarsina tai muu asianmukainen, tarvittaessa lämmitettävä tila hevosten ryhmästä erottamista tai hoitoa varten.

4. Pilttuut

Hevosten pito kytkettynä pilttuussa on sallittua. Pilttuussa pidosta keskustellaan. Hevosen kytkemiseen käytettävän riimin on oltava sellaisesta materiaalista, joka ei vahingoita hevosta. Kytketyn hevosen on voitava syödä, käydä makuulle ja levätä luonnollisella tavalla.

- Pilttuun leveyden on oltava vähintään hevosen säkäkorkeus lisätyinä 10 senttimetrillä ja pilttuun pituuden vähintään hevosen pituus lisätyinä 25 senttimetrillä.
- Pilttuiden väliseinän kiinteän osan korkeuden on oltava vähintään hevosen säkäkorkeus kerrottuna luvulla 0,9.

5. Tarhat

Ulkotarhojen minimikokoa ei ole laissa säädetty, mutta kooksi voidaan käytettävissä olevan tilan mahdollistaessa suositella noin 1000–2000 m² + 250 m² per lisähevon. Aitojen on oltava hevoselle turvalliset ja helposti havaittavat. Esimerkkejä hyvistä aitamateriaaleista ovat lankku, metalli- tai muoviputki ja leveä aitanauha. Piikkilangan käyttö on kielletty niin tarhoissa kuin laitumilla. Aitojen kunto on tarkistettava säännöllisesti ja havaitut viat korjattava viivytyksettä. Pohjan on oltava hevoselle sopiva. Kunnostetuissa pohjissa hiekka on ylivoimaisesti suosituin materiaali. Valitettavasti jotkut hevoset joko syövät hiekkaa tai sitä kulkeutuu maasta syötetyn rehun mukana elimistöön niin paljon, että ne sairastuvat, osa henkeä uhkaavasti. Katso lisätietoja kohdasta 5.2 Hyvällä suunnittelulla riittävästi tilaa.

4.3 ELÄINSUOJELULAINSÄÄDÄNTÖ JA SEN VALVONTA

Aluehallintovirasto, kunnaneläinlääkäri, kunnan terveys- ja eläinsuojeluvalvontaa hoitava viranhaltija ja poliisi valvovat eläinsuojelulain sekä sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista. Uusi laki on valmisteilla (2014).

Eläinsuojelulaki (247/1996) ja eläinsuojeluasetus (396/96) koskevat kaikkia kotieläimiä. Lain tarkoitus on suojella eläimiä kärsimykseltä, kivulta ja tuskalta sekä edistää eläinten hyvinvointia ja hyvää kohtelua. Lisäksi edellytetään, että eläinten pidossa edistetään eläinten terveyden ylläpitämistä sekä otetaan huomioon eläinten fysiologiset ja käyttäytymistarpeet. Eläinsuojeluasetuksessa annetaan tarkempia säännöksiä siitä, mitä on pidettävä tarpeettomana kärsimykseen, kivun ja tuskan tuottamisena eläimille.

Erityisesti hevosta koskevia tarkempia määräyksiä on valtioneuvoston asetuksessa hevosten suojelusta (588/2010), jota on täsmennetty 24.10.2013. Päätöksessä on esitetty hevosten pitopaikkojen minimivaatimukset sekä hevosten hoitoa, kohtelua ja käsittelyä kuin myös ulkotarhaa ja laidunta koskevat vaatimukset.

Edellistä tiukempia vaatimuksia tilojen suhteen on tuettavaa rakentamista koskevassa asetuksessa [Asetus tuettavaa rakentamista koskevista hevostalouden rakennusteknisistä ja toiminnallisista vaatimuksista (764/2009)]. Tämän asetuksen vaatimukset esimerkiksi tallikäytävien leveydestä ovat voimassa vain silloin, kun yrittäjä hakee ELY-keskuksen kautta investointitukia uudisrakentamiseen.

Luonnollisesti tallirakentamisessa on noudatettava eläinsuojelulainsäädännön lisäksi myös kaikkia muita rakentamista koskevia lakeja ja määräyksiä.

Mitä kunta voi tehdä?

- Huolehtia hevostilojen ja -alueiden kaavoituksessa kohtuullisesti tilan riittävästä ja toimintojen yhteensovivuudesta.
- Huolehtia kunnaneläinlääkäri- ja eläinlääkäripäivystyksen riittävästä resurssista.
- Tehdä yhteistyötä hevosalan yhdistysten ja yritysten kanssa, jotka vuorostaan toteuttavat käytännön neuvontaa jäsenistölleen ja asiakkailleen.

5 HEVOSTALOUS YHDYSKUNTASUUNNITTELUSSA JA RAKENTAMISESSA

Heini linatti

Hevosten määrän lisääntyessä talleja rakennetaan ja vanhoja tiloja peruskorjataan hevosten käyttöön yhä enemmän. Tarvetta on sekä suuremmille yritysmautoisille talliyksiköille että pienille 2–4 hevosen kotitalleille. Tallitonttien kysyntä erityisesti kaupunkien ja kasvukeskusten läheisellä maaseudulla on merkittävä. Hevosurheiluun ja -harrastukseen liittyy olennaisesti myös liikkuminen ympäristössä, talli- tai hevosurheilualueen ulkopuolella, maastossa tai erilaisilla reiteillä. Erityyppisiä hevospalveluita tulisi olla saatavilla kohtuullisten kulkuetäisyyksien päässä ja saavutettavissa myös julkista liikennettä käyttäen.

Hevostaloudella on positiivisia aluetaloudellisia, ympäristöllisiä ja sosiaalisia vaikutuksia. Alalla on merkittävä rooli maaseudun yritystoiminnassa. Hevosen pito ja laidunnus edistävät avoimen maaseutumaisen ja luonnon monimuotoisuuden säilymistä.

Hevosten huomioon ottaminen maankäytön suunnittelussa on lähinnä eri toimintojen yhteensovittamista, hevostalouden ja -harrastuksen edellytysten turvaamista ja ympäristövaikutusten hallintaa sekä haittojen ennaltaehkäisyä. Erityisen haasteellista kaavoitustyössä on, että myös tulevaisuudessa merkittävin rakennuspaine on taajaan rakennetuilla alueilla ja niiden reunavyöhykkeillä, joille kohdistuu runsaasti muutakin maankäyttötarvetta. Hevosia halutaan pitää siellä, missä asutaan tai lähellä asuinalueita sekä lähellä taajamissa asuvia harrastajia ja asiakkaita. Hevonen ja hevostoiminta vaativat tilaa, jotta hevosen hyvinvointi ja toiminnan laatu voidaan turvata.

Pulmatilanteita saattavat aiheuttaa alalle tyypillinen harrastusmuotoisen toiminnan laajeneminen yritystoiminnaksi ja siihen liittyvä lisärakentaminen sekä tarve liikuttaa hevosta tallialueen ulkopuolella. Hallitsematon tallien sijoittuminen ja hevosella liikkuminen niiden läheisillä alueilla voivat saada aikaan ristiriitoja naapurustossa, tallinpitäjien, muiden asukkaiden ja vi-

ranomaisten välillä. Yleisimpiä ongelmia, joita hevosten pidon voidaan kokea aiheuttavan, ovat haju, pöly, kärpäset sekä mutaisista tarhoista, suurista rakennuksista tai epäsiisteydestä johtuvat visuaaliset haitat. Hevosella liikkuminen tallialueen ulkopuolella voi olla turvallisuusriski niin muulle liikenteelle kuin hevos-harrastajille. Haittaa voivat aiheuttaa myös teiden tai maaston kulumisen sekä alueille jäävä lanta. Ympäristönsuojelun määräykset ovat jatkuvasti kiristyneet ja kiristynevät yhteiskunnassamme edelleen.

” Hevosten huomioon ottaminen maankäytön suunnittelussa on lähinnä eri toimintojen yhteensovittamista, hevostalouden ja -harrastuksen edellytysten turvaamista ja ympäristövaikutusten hallintaa sekä haittojen ennaltaehkäisyä.”

Hevosihmisten näkökulmasta ongelmallisiksi on koettu viranomaisten erilaiset menettelytavat eri puolilla maata ja se, että yhdenlaisiin olosuhteisiin laadittuja ohjeita ja suosituksia sovelletaan joustamattomasti sielläkin, missä olosuhteet ovat aivan toisenlaiset. Kuntien resurssit ja tietämys hevosten pidosta ja alan tarpeista sekä hevosihmisten mielipiteiden kuuleminen on koettu osin puutteellisiksi. Hevosten olemassaoloa kaupunkien alueilla ei tähän mennessä ole välttämättä otettu riittävästi huomioon suunnittelun eri tasoilla.

Ympäristöministeriön asettama tallityöryhmä, jossa on ollut mukana sekä viranomaisten että hevosalan edustajia on laatinut työstään Hevostallityöryhmän raportin (ympäristöministeriö, 2008). Raportissa on arvioitu hevostalouden maankäyttökysymyksiä sekä annettu suosituksia hevostalouden huomioon ottamiseen maankäytön suunnittelussa. Raportti on luettavissa

◀ Kuva: Hippolis, Sanna Mäki-Tuuri

kokonaisuudessaan ympäristöministeriön arkistosta: http://www.hare.vn.fi/upload/Asiakirjat/13367/128553_download.pdf.

5.1 TALLIEN SIOJITTAMINEN

Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukainen kaavoitusmenettely (maakuntakaava, yleiskaava, asemakaava) ohjaa alueiden käyttöä. Maakuntakaavassa luodaan varauksia hevosreiteille ja isommille urheilun, vapaa-ajan ja matkailun kehittämisalueille. Kaupungeissa ja taajaan asutuilla alueilla hevosurheilualueiden ja ainakin suurimpien talliyksiköiden sijoittuminen määritellään yleis- ja asemakaavoissa. Myös pienempien tallien tulee soveltua alueen kaavan mukaiseen käyttötarkoitukseen aiheuttamatta haittaa alueen muille toimijoille.

Hevostallien sijoittumisen ohjaamiseen on eniten tarvetta taajamien lähellä, minne kohdentuu muutakin rakentamista. Siellä, missä rakentaminen on vähemmän ja vapaata maastoa enemmän, ohjauksen tarve ei ole yhtä suuri kuin tiiviisti rakennetuilla alueilla.

Kaavoitustyössä tulee ottaa huomioon olemassa oleva hevostaloustoiminta. Tallien toimintaedellytysten turvaamiseksi myös tulevaisuudessa tulee esimerkiksi lähelle toteutettavan asuntorakentamisen ja olevien tallialueiden väliin varata riittävä suojaetäisyys. Tämä suoja-alue voi olla esimerkiksi kaavaan merkittyä viher- tai suoja-alueita, jolle voidaan ohjata hevosilla liikkumista tai muuta virkistyskäyttöä. Kaavassa voidaan osoittaa myös muita alueita, joille hevosreitit on suunnitteilla. Vastaavat suojavyöhykkeet on otettava huomioon myös uusia hevostiloja sijoitettaessa.

Alueen luonnonolosuhteet ja maisemarakenne vaikuttavat hevostoimintojen sijoituspaikan valintaan. Pohjavesialueet eivät ole suositeltavia eläintilarakentamisen paikkoja. Soinen, kostea tai erittäin märkinen maasto vaikeuttaa hevostilan toimintojen toteutusta. Hevostoimintaan liittyy usein myös suuria rakennuksia, kuten ratsastushalleja, joiden sopivuus maisemakuvaan tulee arvioida tapauskohtaisesti.

Kaavoituksella voidaan ohjata saman palvelun tuottajat samalle alueelle. Näin syntyy hevosurheilukeskus, jossa yhteisillä alueilla ja muulla yhteistyöllä voidaan saavuttaa merkittäviä toiminnallisia ja taloudellisia

synergiahyötyjä alueen toimijoille: esimerkiksi yhteiset reitit, kentät, maneesit, harjoitusradat. Yhteisille toiminnoille tulee varata tilaa jo kaavoitusvaiheessa. Yhtenäisillä hevosurheilualueilla myös ympäristö- ja muiden haittojen ennaltaehkäisy voi olla helpommin ja hallitummin toteutettavissa.

Hevoskylässä eli hevosläheisen asumisen mahdollistavassa kaavassa suunnitellaan samalle alueelle asumista, tontteja joilla on mahdollista pitää omaa pientä yksityistallia, ja yhteisiä palveluja hevosille, kuten laituria, kenttiä, maneesia ja reittejä sekä alueen koosta riippuen muita palveluita asukkaille. Hevosten karsinat olisivat omissa talleissa tai yritysveitoisessa isossa yhteistallissa. Hevoskylässä on mahdollista harrastaa hyvissä olosuhteissa lähellä kotia. Hevosmäärältään tiheän alueen suunnittelun lähtökohtana on, että alueelle ei sijoiteta muuta, hevosista mahdollisesti häiriintyvää asumista tai toimintaa eikä hevosia tai hevosurheilua häiritsevää toimintaa.

Info

Noin 5 % ihmisistä on yliherkkiä hevosille. Ruotsalaisten allergeeniselvitysten mukaan tallitoiminnan sijaintia suurempi merkitys allergeenien leviämiseen on allergeenien kulkeutumisella hevosten seurassa oleskelleiden ihmisten mukana, hiuksissa ja vaatetuksessa. Tätä voidaan ennaltaehkäistä, kun isompien tallien yhteydessä on vaatteidenvaihto-, säilytys- ja suihkutilat. Ilmassa allergeeneja on pienessä määrin mitattavissa enintään noin 50 – 100 metrin päässä tallitoiminnasta, ja käytännössä niitä esiintyy vain aivan tallin välittömässä läheisyydessä.

Tallirakentamista eri alueille ohjattaessa vaikuttaa sijaintipaikan valintaan toiminnan luonne ja hevosten käyttäjäryhmät. Ratsastuskoulujen asiakaskunnan tulee päästä harrastuspaikkaansa polkupyörällä tai julkisilla kulkuvälineillä. Täysihoitotalleissa niin ratsu- kuin ravihevosten omistajat käyvät lähes päivittäin, joten etäisyyden asuinpaikasta on oltava kohtuullinen. Ammattimainen ravivalmennustoiminta ja hevoskasvatus sijaitsevat usein maaseudulla, koska ne vaativat laituria ja harjoitusratoineen runsaasti tilaa, eivätkä hevosenomistajat tai asiakkaat välttämättä vierai-

▲ Maneesin vuosihuolto. Kuva: Kari Mattila

le talleilla usein. Urheilu- ja kilpailualueet, kuten raviradat ja ratsastuskeskukset, joiden tulee olla myös katsojien helposti saavutettavissa, sijaitsevat taajami-en lähellä.

Kaavamääräyksillä ja niitä täydentävillä kaavoitetun alueen rakennustapaohjeilla voidaan ohjata kaavoitetun alueen rakentamista siten, että syntyy sekä viihtyisiä että yrittämisen ja harrastamisen sujuvuuden takaava toimintaympäristö. Ohjeet sitovat alueelle rakentamista ja niillä voidaan antaa aluekohtaisia määräyksiä tallialueiden pihasuunnittelusta, lantahuollosta, rakennusmateriaaleista, tarhoista, aidoista jne.

Suojaetäisyyksien tarpeen arviointi

Tallien sijoittaminen ja tarvittavat suojaetäisyydet tulee aina arvioida paikallisista lähtökohdista tapauskohtaisesti rakennusluvan yhteydessä tai kaavoituksessa. Etäisyyksien arvioinnissa tulee ottaa huomioon muun muassa hevostaloustoiminnan laatu ja mitta-kaava, maasto ja sen muodot, maisema ja alueen ympäristö sekä asutus tai muu käyttötarkoitus.

Suojaetäisyys tulee arvioida lähimpään häiriintyvään kohteeseen, kuten asuinrakennukseen, pihapiiriin tai kaavassa merkittyyn rakennuspaikkaan, ei tallin oman tontin rajalle. Itse talli ja lantala on syytä sijoittaa tonteilla siten, että ne sijaitsevat riittävällä etäisyydellä naapurustosta. Laitumia ja hevosreittejä voidaan

yleensä sijoittaa muun toiminnan välittömään läheisyyteenkin.

Suojaetäisyydet voivat olla tavallista pienempiä hevosläheistä asumista kaavoitettaessa tai naapurin suostumuksella. Maaseutumaisessa ympäristössä, jossa tontti rajautuu pelto- tai metsätalousmaahan, varsinaisia suojaetäisyyksiä harvoin tarvitaan.

Kasvipeitteettömien ulkotarhojen ja vesistöjen tai vesistöön johtavien ojien väliin tulee varata vesien suojelun näkökulmasta riittävät suojakaistat. Vesistön ja suojakaistan laatu sekä vesien johtaminen ja käsittelytapa vaikuttavat suojakaistojen tarpeeseen ja leveyteen. Kiinteistön omaan kuivatukseen liittyvät ojat, joissa vesien johtaminen ja käsittely on hallittua, voivat hevosten turvallisuus huomioon ottaen olla lähel-läkin ulkotarhoja.

Laiduntaminen rantalaitumilla ja muilla vastaavilla luonnon- ja maisemalaidunkohteilla on oikein toteutettuna merkittävä luontoarvoja ja luonnon monimuotoisuutta edistävä tekijä eikä aiheuta vesiensuojellista riskiä. Laiduntaminen ranta-alueilla säilyttää myös maiseman avoimena. Monimuotoisuutta ylläpitävä laidunnus perustuu siihen, että laiduneläimet elävät ja kasvavat luonnonlaitumen tuotolla. Tällaisilla laidunalueilla ravinnetase on negatiivinen eli ravinteita poistuu enemmän kuin tulee. Näillä alueilla lannoitteita, torjunta-aineita ja lisärehua ei käytetä, koska ne

rehevöittävät aluetta ja köyhdyttävät eliölajistoa. Ravinnon loppuessa eläimet siirretään pois laitumelta sen sijaan, että niille annetaan lisäruokaa. Vastaavasti vältetään ylilaidunnus ja maaperän kuluminen. Avoimet, matalakasvuiset rantaniityt ovat tärkeä elinympäristö monille eliölajeille, monet lajit hyötyvät rantaan saakka avoimesta niittyalueesta.

Lue lisää tallien ympäristönsuojelusta luvusta 6 Hevostalous ja ympäristö.

5.2 HYVÄLLÄ SUUNNITTELULLA RIITTÄVÄSTI TILAA

Hevosurheilualueiden ja hevostaloustonttien kaavoituksen ja suunnittelun lähtökohtana tulee aina olla hevosen hyvinvointi. Alueella on oltava riittävästi tilaa ulkoiluun ja liikkumiseen, jotta hevoselle voidaan taata turvallinen ja rauhallinen elinympäristö sekä mahdollisuus lajinmukaiseen käyttäytymiseen.

Tilantarve riippuu olennaisesti toiminnan laadusta, joten tilantarve tulee kartoittaa aina tapauskohtaisesti. Ratsastuskoululla ja täysihoitotallilla tulee varata tilaa myös asiakkaille ja esimerkiksi pysäköintiin, kun sen sijaan ravivalmennus- tai kasvatustallilla ei käy päivittäin paljon asiakkaita. Vastaavasti hevosten käyttötarkoitukset vaikuttaa siihen, tarvitaanko ajomaastoja tai harjoitusrata/hiittisuora ravureille, kenttä ja maneesi ratsuille vai laajoja laitumia varsoille ja nuorille hevosille.

Yksittäisen 2–5 hevosen harrastustallitontin suositeltava koko on 1–2 ha, mikäli hevosille halutaan tarjota laidunnusmahdollisuus. Laidunnettavia alueita löytyy usein helposti myös lähialueilta vuokrattavaksi, jolloin tontin koko voi olla pienempi.

Hevosurheilualueen, jossa sijaitsee useampia talleja ja/tai laajamittaista toimintaa, tilantarve tulee arvioida toiminnan laadun mukaisesti. Usein tilaa tarvitaan kymmenistä jopa 100 hehtaariin saakka. Laidunmahdollisuudet, pidemmät maastoreitistöt ja esimerkiksi kilpailumittakaavan ravirata lisäävät tilan tarvetta merkittävästi. Laajempien hevosurheilualueiden tallitontin kooksi arvioidaan 1 000–1 200 m²/hevonen, jolloin tonteille ei sijoiteta omia ratsastuskenttiä tai muita harjoittelualueita eikä laitumia.

Esimerkkejä tilan tarpeesta, joka riippuu aina toiminnasta ja toimintojen suunnittelusta tontilla:

Harrastus- ja pienimuotoinen yritystoiminta (2–6 hevosta)	
tallirakennus, lantala, varastotilat	40–180 m ²
ulkotarhat	300–1 000 m ² / 1–3 hevosta
poni tai hevonen yksin, koosta riippuen	300–500 m ²
tarhaaminen ryhmässä/poni tai hevonen	200–250 m ²
viljellyt laitumet	0,25–0,5 ha / hevonen
lähireitit ajoon/ratsastukseen	alkaen 1 km – 10 km
Lajista riippuen, käyttötarpeen mukaan:	
ratsastuskenttä	20 x 40/60 m
hiittisuora	800 m

Lantalain mitoitus määritetään ympäristölainsäädännössä, ja varastotilojen tarpeeseen vaikuttavat muun muassa rehujen ja kuivikkeiden varastointiajat.

Ulkotarhan kokoa ei ole lainsäädännössä määrätty eikä hevosten ulkotarhasta tällä hetkellä säädetty pakolliseksi. Hyvinvoinnin kannalta on suositeltavaa, että hevosten vapaa liikkuminen ja lajinmukainen sosiaalinen käyttäytyminen voidaan mahdollistaa. Tarhojen määrään vaikuttaa myös hevosten suunniteltu päivittäinen ulkoilu-aika, ja vuorotarhaus vähentää tarvittavien tarhojen lukumäärää. Käytettävissä olevan tilan mahdollistaessa tarhojen kooksi voidaan suositella noin 1 000–2 000 m² + 250 m² per lisähevonen. Jotta hevonen pystyy liikkumaan tarhassa kaikissa askellajeissa, suositellaan tarhan rakentamista pitkänomaiseksi, esimerkiksi 20–25 m x 50–75 m. Jos hevosia tarhataan yksittäin, tarhan koko voi olla esimerkiksi alkaen 10 x 30 m.

Yritystoiminta (yli 6 hevosta)	
tallirakennus, lantala, varastotilat	180–600 m ²
ulkotarhat	300–1 000 m ² / 1–3 hevosta tai ponia
viljellyt laitumet	0,25–0,5 ha / hevonen
Lajista ja toiminnan laajuudesta riippuen:	
ratsastuskenttä	20 x 40/60 m–60 x 100 m
maneesi	20 x 50 m–40 x 70–100 m
harjoitusravirata (1 000 m)	7,5 ha
hiittisuora	800 m
lähireitit ajoon tai ratsastukseen	3–10 km
sosiaalitilat, WC:t, pysäköinti 30–50 henkilöautoa, hevoskuljetuskalusto	

Info

KUNNAN RAKENNUSJÄRJESTYS

Maankäyttö- ja rakennuslain 14 §:n mukaan jokaisessa kunnassa on oltava rakennusjärjestys. Rakennusjärjestyksellä annetaan paikallisista oloista johtuvia määräyksiä ja ohjeita, joilla ohjataan maankäyttöä ja rakentamista suunnitelmallisen ja sopivan rakentamisen edistämiseksi ja kulttuuri- ja luonnonarvojen huomioon ottamiseksi sekä hyvän, terveellisen ja viihtyisän elinympäristön toteutumiseksi ja säilyttämiseksi. Rakennusjärjestyksen määräyksiä on noudatettava, mikäli oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa, asemakaavassa tai Suomen rakentamismääräyskokoelmassa ei ole asiasta toisin määrätty (MRL 14 § 4 mom.). Kunnilla on mahdollisuus ottaa rakennusjärjestykseen hevostalleja koskevia määräyksiä, kuten joissain kunnissa on tehtykin. Määräysten tarve ja sisältö tulee aina harkita paikallisten olosuhteiden, kuten maaston, maiseman ja ympäristön maankäytön mukaan, ja niiden tulee olla kohtuullisia ja tasapuolisia maanomistajien ja toiminnanharjoittajien kannalta. Olosuhteiden ja ohjaustarpeiden vaihtelun vuoksi on mahdotonta antaa yksityiskohtaisia, koko maata tai edes välttämättä koko kuntaa koskevia ohjeita esimerkiksi suojaetäisyyksistä.

Esimerkkejä raviratojen yhteydessä olevista hevosurheilualueista Suomessa:

Jokimaa, Lahti: 35 ha (välitön alue), 80–110 hevosta. Toiminnot: kilpailuravirata (sis. katsomot, valjastuskatokset, P-paikat yms.), 7–8 tallia, lämmittelyrata, monipuolista yhteistyötä lähialueen organisaatioiden kanssa. Toimintoja suunnitellaan laajennettaviksi 2014–2018: maneesi, ratsastuskenttä, eläinklinikka, katsomorakennukseen opetustiloja koulutuskeskus Salpaukselle.

Killeri, Jyväskylä: 124 ha, 100 hevosta. Toiminnot: kilpailuravirata (sis. katsomot, valjastuskatokset, P-paikat yms.), lämmittelyrata, 7 tallia ja rakennusoikeus vielä viidelle tallille, ratsastuskoulu, ulkotarhat, viheralueet, maastoharjoitusradat (alueella myös muita urheiluhalleja, agility, golf, palloilu).

Äimärautio, Oulu: 100 ha (osittain vesialuetta), 175 hevosta. Toiminnot: kilpailuravirata (sis. katsomot, valjastuskatokset, P-paikat yms.), lämmittelyrata, 13 tallia, ulkotarhat, viheralueet, maastoreitti noin 5 km.

Mitä kunta voi tehdä? – Maankäytön suunnittelu

- Taata kohtuulliset ja tasavertaiset maankäytön edellytykset, jotta yritystoiminta ja harrastaminen on mahdollista (esimerkiksi rakennusjärjestyksen edellytykset).
- Koota paikallisia hevosalan toimijoiden ryhmiä saman pöydän ääreen
- Kartoittaa olemassa olevan hevostoiminnan ja tallien sijainnin sekä niiden laajennustarpeet yhteistyössä hevosihmisten kanssa.
- Kartoittaa alan tulevaisuuden rakennustarpeita yhteistyössä hevosihmisten kanssa, katse riittävän kauas tulevaisuuteen.
- Varata viheralueita ja/tai suojavyöhykkeitä olemassa olevan hevostoiminnan läheisyyteen.
- Varata yritystalleille alueita asutuksen läheisyydestä, hyvien kulkuyhteyksien päästä (julkinen liikenne). Soveltuvien osin ohjata tätä rakentamista hevosurheilualueille, joilla voidaan hyötyä yhteistyöstä, hallita ympäristöhaitat ja saada paremmat puitteet hevosharrastukselle.
- Varata alueita hevosläheisen asumisen tonteille, joilla on hevosenpitomahdollisuus omassa tallissa, taajaan rakennetun alueen reunavyöhykkeiltä tai kaavoittamalla erillisiä hevoskyliä (hevosurheilukeskusten ja/tai alan yritystonttien läheisyydestä), vrt. hevospitäjä Ypjä ja Orimattilan hevoskylä.
- Merkitä kaavoihin riittävästi reittejä ja alueita, joille voidaan ohjata reitistöjä ja siten turvata hevosten liikkumista muun muassa tallien välillä.

Case

Orimattilan Hevoskylä

Teksti: Anne Laitinen

Orimattila on perinteisesti vahva hevospitäjä, ja siellä sijaitsee yksi Suomen ensimmäisistä hevosyritysten keskittymistä, Orimattilan hevoskylä. Hevoskylässä on karsinapaikat noin 250 hevoselle. Kylässä on 11 ravitallia ja yksi ratsutalli maneeseineen sekä hevosklinikka.

Alueella toimii kuusi ammattiravivalmentajaa ja lisäksi joukko harrastevalmentajia. Hevoskylässä yhdistyvät hyvät valmennusolosuhteet, lyhyet kilpailumatkat Etelä-Suomen raviradoille ja yrittäjien yhteistyö. Valmennusolosuhteet käsittävät 1000 metrin harjoitusradan, 900 metrin hiittisuoran sekä metsälenkin. Talliyrittäjät auttavat toisiaan tarvittaessa, ajavat hevosia yhdessä ja kilpailumatkat raveihin taittavat osittain yhteiskydeillä.

Hevoskylä on osa laajempaa kaava-aluetta

Hevoskylän asemakaava koostuu kolmesta eri aikoina vahvistetusta asemakaavasta. Pääelinkeinona kaava-alueella on tällä hetkellä maanviljelys ja hevostalous. Elinkeinojen harjoittamista ei haluta kaavamuuoksella vaikeuttaa, vaan mahdollistaa monipuolinen toiminta alueella, jonka sijainti Orimattilan keskustaan nähden on oivallinen monien yritysten ja palveluiden kannalta. Hevostalous on alueella suuressa roolissa ja suunnittelualueen keskellä sijaitseekin hevoskylä. Hevoskylä jatkuu suunnittelualueen ulkopuolella etelään raviradan suuntaan.

Hevosvalmennuskeskus eli Hevoskylä on merkitty erityisalueeksi voimassa olevan osayleiskaavan tapaan. Lähivirkistysalueet erottavat työpaikka- ja teollisuusalueita asumisen alueista ja hevoskylästä.

Arviointi on osa kaavasunnitteluprosessia ja sitä täydennetään kaavoituksen edetessä. Sen päämääränä on auttaa löytämään eri tahoja tyydyttävä ja paras mahdollinen vaihtoehto alueen toteuttamiseksi. Osallisten kuulemisen yhteydessä otetaan huomioon myös alueen asukkaiden ja maanomistajien antama palaute. (Orimattilan kaupunki 2014).

▲ Lähde: Orimattilan kaupunki: Keskusta-Virenojan osayleiskaavan muutos: Sampolan pohjoisosa. Kaavaselostus 25.3.2014, Tekninen Palvelukeskus/ Maankäyttö

Case

Tuusula – yhä useampi etsii hevoselleen tai harrastukselleen tilaa maakunnasta**Teksti: Riitta Suomalainen, Keski-Uusimaa -lehti**

Muutos: lehmät vähenevät, kanat katoavat ja peltopinta-ala supistuu. Hevosala sen sijaan kasvaa – ja kasvaisi enemmänkin, jos kunnat tarjoaisivat hanakammin rakennusmaata niin yksityisille hevosihmisille kuin alan yrittäjille. Tuusula aikoo tehdä niin.

Jos matkaan ei tule mutkia, Tuusulaan nousee ennen pitkää kolme hevosalan keskittymää: yksi Jokelaan, toinen Kellokoskelle ja kolmas Rusutjärvelle. Rusutjärvellä kunnalla ei ole maata, Jokelassa ja Kellokoskella sen sijaan on. ”Rusutjärven valinta yhdeksi hevoskeskittymäksi on silti perusteltua, koska siellä on paljon jo olemassa olevaa, yksityistä hevostoimintaa,” yleiskaavasuunnittelija Kaija Hapuoja sanoo. Hevoskylä on ajatuksena niin uusi, että sen tarkempi sisältö hakee vasta muotoaan.

”Toki me olemme yleiskaavatiimissä miettineet, millaisia asioita ja palveluita hevoskeskittymissä voisi olla,” Hapuoja huomauttaa. Tallit, tarhat ja tätä nykyä myös maneesit ovat peruselementtejä, mutta niiden lisäksi alueilla voisi olla vaikkapa maastoreittejä, hevosklinikkoita, kengityspalveluja ja alan myymälöitä.

Kunnassa nähdään, että hevoskylät ovat paitsi hevosihmisten myös hevosettomien etu, kun toimintaa ei ripotella sinne tänne, vaan keskitetysti tietyille alueille. Kun pelisäännöt ovat selvät, hevos- ja hevosettoman väen ei tarvitse väentää kättä tallien ja maneesien rakennusluvista, oikeudesta ratsastaa maastossa tai lantaläjistä teillä.

”Maaseudulle sopiva toiminta saatetaan katsoa rasitteeksi, mutta sitä sen ei tarvitse olla. Se voi olla myös vahvuus,” Hapuoja miettii. Uudellamaalla kyselyt ovat arkea. Osa kyselijöistä on yksityisiä ihmisiä, jotka haluavat hevosen kotiin, toisia hevosala työllistää. Tuusula ei myöskään ole ainoa kunta, jolta kysellään jatkuvasti paikkoja, joissa voisi pitää hevosia.

”Kun kunnassa aikaisemmin tehtiin haja-asutusalueiden osayleiskaavoja, tällaista toimintaa ei osattu ajatella. Niihin sisällytetyille rakennuspaikoille ei maneesin kokoisia rakennuksia ilman poikkeuslupaa mahdu. Kartanon alueella Jokelassa, lähellä keskustaa Jokelantien varrella, Tuusula omistaa kymmenen hehtaarin maa-alueen ja Kellokoskella kaksi aluetta kahden puolen Leppäsilantietä. Toinen niistä on seitsemän ja toinen kaksitoista hehtaaria,” Hapuoja kertoo.

”Molemmissa paikoissa kunnan maiden ympärillä on jo hevostoimintaa, joten hehtaareissa mitattuna hevosalueet ovat isompia,” Hapuoja huomauttaa. Jos hevoskylät toteutuvat ja yksityiset haluavat kehittää omia alueitaan, yleiskaavasuunnittelija lupaa kunnan suhtautuvan myönteisesti kehittämistoiminnan mahdollisesti edellyttämiin lupahakemuksiin. Kaikki kehittäminen ei toki lupia tarvitse, pelkkä sopiminen riittää. Vähintäänkin osassa asioita hevosväki voisi tehdä yhteistyötä, esimerkiksi reittien suhteen. Omille maille kunta laatii hevoskyläasema-kaavan, joka pilkotaan tonteiksi. Tontit myydään tai vuokrataan hevostoimintaa varten. Tonttien koot mitoitetaan tarpeen mukaan, sillä monen hevosen ratsastuskoulu tarvitsee enemmän tilaa kuin muutaman hevosen kotitali.

”Ylärajaa ei ole määritelty, mutta alaraja on. Kun nyt tontin pitää Tuusulassa olla vähintään kaksi hehtaaria, jotta siinä voi pitää hevosia, niin hevoskylässä tontti voisi olla pienempikin. Jokelassa ja Kellokoskella hevoskeskittymät on jo piirretty kartalle – tai tarkkaan ottaen vuoteen 2040 ulottuvaan, koko kuntaan laadittavaan yleiskaava-luonnokseen, jossa hahmotellaan, millaisia asioita Tuusulassa voisi siihen mennessä toteuttaa,” Hapuoja kuvailee.

”Kaava sisältää paljon muutakin kuin hevoskylät,” Hapuoja muistuttaa. Hevoskylät ovat kuitenkin jotakin uutta – eivät ennenkuulumatonta, mutta uutta. Ensimmäinen tai ainakin yksi ensimmäisistä hevestalouden tarjoamiin mahdollisuuksiin tarttuneista ja hevoskyläkaavoja tehneistä kunnista on Orimattila. Kuntakehityslautakunnassa ja kunnanhallituksessa hevoskyläasia on jo käynyt, seuraavaksi sitä pääsevät arvioimaan kuntalaiset.

Case

Virpiniemen eläinurheilukeskus

Teksti: Heini Iinatti

Noin 20 kilometrin päässä Oulusta sijaitseva Haukiputaan Virpiniemi on jo vuosikymmeniä ollut tunnettu meren rannalla kangasmaastoissa sijaitsevana vapaa-ajanviettopaikkana. Alueella on muun muassa Virpiniemen liikuntaopisto, vapaa-ajan asutusta, golfkenttä sekä runsaasti alueita ja reittejä eri tarkoituksiin: hiihtoon, lenkkeilyyn, maastopyöräilyyn, moottorikelkkailuun jne.

1990-luvun alusta alueelle ohjattiin myös eläinurheilutoimintaa tavoitteelliseen yleissuunnitelmaan perustuen, ilman tarkempaa kaavoitusta. Hyvien maastojen ja muiden olosuhteiden houkuttelemana Virpiniemeen sijoittui ratsastuskouluja sekä ravi- ja ratsuhevosten hoito- ja yksityistalleja. Alueelle on 1994 valmistunut ravirata ja kaksi maneesia suurimpien tallien yhteyteen. Koiraharrastajien käytössä on koirarata ja harjoittelualueita.

Hevostoiminnan sijoittaminen samalle alueelle on kannattavaa monestakin näkökulmasta. Toimijat hyötyvät yhteisistä rakenteista ja alueista. Hevostoiminnan palvelut, kuten rehuntuotanto, lantahuolto, valmennus-, eläinlääkäri-, kengitys- yms. palvelut ovat yleensä paremmin saatavilla tai niitä voidaan kehittää yhteistyössä. Lisäksi useimmiten alueella on paremmat ja kestävätkin perusrakenteet, kuten tiestö, valaistus, viemärit jne. Keskittämällä ja alueen hyvällä suunnittelulla voidaan myös välttää yhteentörmäyksiä naapuruston kanssa.

Hevosurheilualueiden tontit ovat yrittäjien ja harrastajien keskuudessa suosittuja. Myös Virpiniemen eläinurheilukeskuksen tallitonteille on kysyntää: hevosyrittäjät ja -harrastajat haluavat sijoittua alueelle, jossa hevosten harjoittamiseen on hyvät mahdollisuudet sekä riittävän pitkällä maastoreiteillä että raviradalla.

Virpiniemen alueen kehittämisessä kunnalla on ollut merkittävä rooli. Maa-alue on pääosin kunnan omistuksessa, ja kehittämisessä on pystytty hyödyntämään tehokkaasti erilaisia rahoituskanavia. Myös alueen toimijat ovat toteuttaneet yhteishankkeita ulkopuolisen rahoituksen turvin.

Vuonna 2012 alueelle valmistui uusi kaava, koska vuonna 2006 hyväksytyllä käyttösuunnitelmalla ei enää voitu ohjata alueen tonttien luovutusta. Kaavassa varattiin 13 uutta rakennuspaikkaa olemassa olevien kuuden tallin lisäksi hevosurheilutoimintaa varten ja kolme rakennuspaikkaa alueen palveluja varten (esimerkiksi eläinlääkäripalvelut, kengityspaja ja kahvila-kioskitoiminta).

Myös alueen tiestö ja kunnallistekniikka tuli saattaa ajan tasalle. Alueen saavutettavuutta on parannettu merkittävästi uudella tiellä, ja katuverkostoa, kevyen liikenteen väyliä, vesihuoltoa, viemäröintiä sekä reitistöjä on rakennettu kaavan mukaisesti vuosina 2012–2013. Kunta on saanut investointeihin rahoitusta alueiden kehittämisrahas-
tosta (EAKR).

Virpiniemen alueelle on rakennettu myös maastoratsastus- ja ajoreitti yhteistyössä ravi- ja ratsastusharrastajien kanssa. Investointi toteutettiin Leader-hankkeena, jota hallinnoi Virpiniemen hevosystävät ry.

Virpiniemen alue on nykyisin kansallisesti tunnettu liikuntaopistonsa ansiosta. Eläinurheilukeskus on osa laajempaa urheilualuetta ja Oulun seudun virkistys- ja vapaa-ajan verkostoa. Lisäksi eläinurheilukeskus on osa Virpiniemen kokonaisuuden kehittämistä älykkääksi ja kestäväksi matkailun, liikunnan ja vapaa-ajan keskuksiksi. Haasteena on toimijoiden yhteistyön lisääminen edelleen sekä tulevien hankkeiden rahoitus. Tulevaisuuden tavoitteena on luoda alueesta koko Pohjois-Suomea palveleva valmennus- ja kilpailupaikka ja muun muassa rakentaa pidemmät reitit eri lajeille, mikä vaatii runsaasti eri harrastusmuotojen tarpeiden yhteensovittamista.

Virpiniemen eläinurheilualan kaavan peruseräpäätökset:

- Alueen imagon säilyminen luonnonläheisenä ja riittävän väljänä.
- Hevosten ja harrastajien viihtyvyys ja turvallisuus.
- Yhtä hevosta kohden tulee olla 750 m² tonttialaa (erikseen vuokrattavia laidunalueita ei sisällytetä tonttialaan), tonttien koko on noin 0,6–2,7 ha.
- Mahdollisimman turvallinen ja esteetön kulku hevosilla tallitonttien takaosista yhteisesti ylläpidettäville laajemmille hevosreiteille ja kaavaa ympäröiville viheralueille, risteämättä ajoneuvoliikenteen kanssa.
- Maastoratsastuksen ja raviharrastajien erilaisten tarpeiden huomioonottaminen hevosreittien linjauksissa.
- Palveluille tarkoitettujen rakennuspaikkojen sijoittaminen liikenteen solmukohtiin näkyville paikoille.
- Tapahtumien aikaisen ja muun pysäköintitarpeen turvaaminen yhteisillä pysäköintialueilla.
- Asemakaavan merkintöjä täydentämään on laadittu rakennustapaohjeet, joiden tarkoituksena on ohjata alueen rakentamista siten, että syntyy sekä viihtyisiä että työnteon ja harrastamisen sujuvuuden takaava toimintaympäristö.

5.3 TALLIA RAKENTAMAAN

Tallin ja siihen liittyvien rakennusten rakentamiseen on oltava rakennuslupa (MRL 125 §). Rakennuslupa tarvitaan myös, kun rakennukseen tehdään olennaisia muutoksia tai rakennuksen alkuperäistä käyttötarkoitusta muutetaan oleellisesti. Toimintaan liittyviin pienempiin rakennelmiin ja muutoksiin sekä jätevesien käsittelyjärjestelmän uusimiseen riittää toimenpidelupa (MRL 126 §). Maa- ja metsätalousalueiksi kaavoitetuilla tai asemakaavattomilla alueilla tallien sijoittaminen ratkaistaan rakennuslupamenettelyssä, samoin pienten tallien sijoittaminen.

Kaikista suurimpien, yli 60 hevospaikan talliyksiköiden, sijoittumista ohjaa myös ympäristölupamenettely (Ympäristönsuojelulaki 86/2000, § 28). Ympäristölupa voidaan edellyttää myös luparajan alittavalta eläinmäärältä, jos talli sijaitsee pohjavesialueella tai siitä saattaa aiheutua kohtuutonta haittaa naapureille.

Jos rakentaminen tapahtuu suunnittelutarvealueella, rakennuslupamenettelyssä on otettava huomioon erityiset rakennuslupan edellytykset. Myös tämän laajennetun rakennuslupaharkinnan suorittaa kunnan viranomais.

Maa- ja metsätalousministeriön päätös hevosten pidon asetettavista eläinsuojeluvaatimuksista (14/EEO/

◀ Loimijokilaakson maisemaa Ypäjällä.
Kuva: Sanna Mäki-Tuuri

1998) on kumottu Valtioneuvoston asetuksella hevosten suojelusta (10.6.2010/588). Myös vanhojen tallirakennusten on täytettävä vaatimukset 1.1.2014 lähtien. Asetusta on täsmennetty 24.10.2013 tallin sisäkorkeuden ja karsinan koon suhteen. Hevosten hyvinvointia ja pitopaikan vaatimuksia käsitellään tarkemmin tämän kirjan luvussa 4 Hevosen hyvinvointi.

Maa- ja metsätalousministeriön asetusta (764/2009) tuettavaa rakentamista koskevista hevostaloustalouksien rakennusteknisistä ja toiminnallisista vaatimuksista noudatetaan, kun yritys hakee investointitukia. Tämä asetusta on osittain edellisiä eläinsuojeluväitömuksia tiukempi. Tuettavan rakentamisen vaatimukset eivät sellaisenaan koske kaikkea rakentamista eikä niitä tule edellyttää, jos tukia ei haeta. Tallin rakentaja voi halutessaan noudattaa hyviä käytäntöjä ohjeellisesti myös ei-tuettavassa toiminnassa.

Hevostilan lantahuoltoa ja lantalaa rakentamista säädellään ns. nitraattiasetuksella (931/2000), jonka mukaisesti lanta on varastoitava tiivispohjaisessa (betoni K30-2, asfalttibetoni, valuasfaltti) lantalassa, joka on mitoitettu tallilla 12 kuukauden aikana kertyvälle lantamäärälle. Lantalaksi voidaan hyväksyä myös katoksen alla oleva tiivis alusta, mikäli kuivikelantaa kertyy vuodessa enintään 20 m³, tai tiiviille alustalle sijoitettu sadeaikana katettavissa oleva siirtolava, jos lantaa luovutetaan säännöllisesti maanviljelijän lantavarastoon tai tarvittavat luvat omaavalle vastaanottajalle.

Info

MUUT TALLITOIMINNAN ILMOITUKSET

Kun talli rakennetaan asemakaava-alueelle, on hyvissä ajoin ennen toiminnan aloittamista tehtävä kirjallinen ilmoitus terveydensuojeluviranomaiselle (Terveydensuojelulaki 1994/763, 13 §). Tätä ilmoitusta ei edellytetä, jos toiminta on ympäristölupavelvollista.

Eläinsuojelulain (1996/247) mukainen ilmoitus aluehallintovirastolle, läänineläinlääkärille, on tehtävä, kun aikuisia hevosia on vähintään kuusi tai toiminta on laajamittaista ja ammattimaista.

Hajajätevesiasetus (542/2003) koskee myös hevostalleja. Tallitoiminnassa syntyviä jätevesiä ovat hevosten pesuvedet ja sosiaalitulojen vedet. Eläinten ulosteita tai virtsaa ei johdeta jätevesien joukkoon. Tallien jätevedet on ensisijaisesti ohjattava yleiseen jätevesiverkostoon. Mikäli tämä ei ole mahdollista, on jätevedet käsiteltävä kiinteistökohtaisella järjestelmällä, joka hyväksytään rakennuslupan tai toimenpideluvan käsitteilyn yhteydessä.

Info

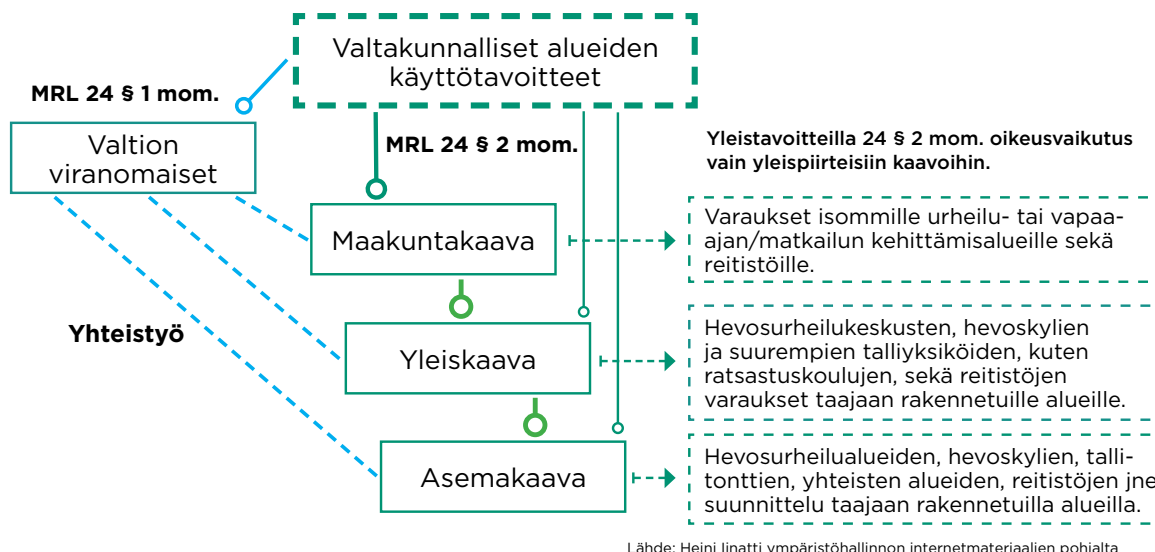
Tallin rakennuslupan käsittelyssä olennaista on eri viranomaisten välinen yhteistyö:

- Rakennuslupan käsittely ja rakenteelliset ratkaisut (rakennusvalvontaviranomainen).
- Talli ja talliympäristö täyttävät hevosten pitopaikalle asetetut vaatimukset (kunnan valvontaeläinlääkäri).
- Talli, sen ympäristö ja lantala täyttävät ympäristönsuojelun vaatimukset (ympäristöviranomainen).
- Talli täyttää paloturvallisuudelle asetetut vaatimukset (palo- ja pelastusviranomainen).
- Talli ja muu ympäristö ratsastuskouluissa täyttävät kuluttajaturvallisuudesta annetut määräykset (terveystarkastaja).

Toiminnallisessa suunnittelussa on otettava huomioon:

- Asianmukainen ja toimiva tallirakennus: eläinsuojelu ja hevosten hyvinvointi, ilmanvaihto, turvallisuus.
- Tilantarve: lantala ja varastotilat kuivikkeille, rehuille, tarvikkeille.
- Toiminnan laatu ja laajuus: ratsastuskenttä, maneesi, harjoitusravirata, hiittisuora, reitit, pysäköintialueet, sosiaalilat (WC:t, suihkut ja kerhotilat).
- Piha-alueen suunnittelu, asemapiirros: Toiminnan ja ympäristön laatu, turvallisuus, hevosten hyvinvointi ja ympäristöhaittojen ennaltaehkäisy.
- Toiminnan laajennus- tai lisärakennustarpeet.

MAANKÄYTÖN KAAVOITUSVAIHEET LIITTYEN HEVOSTALLIRAKENTAMISEEN JA -URHEILUALUEISIIN

Lähde: Heini Iinatti ympäristöhallinnon internetmateriaalien pohjalta

Turvallinen toiminta hevosten kanssa perustuu turvallisiin rakenteisiin, riskien ennakointiin ja työn tekemiseen harkiten ja suunnitelmallisesti. Rakennuksissa ja rakenteissa (esimerkiksi tallit, maneesit, katsomot, majoitustilat) tulee noudattaa Suomen rakentamismääräyskokoelman määräyksiä (muun muassa lujuuksien ja paloturvallisuuden suhteen) sekä pelastuslainsäädännön mukaisia paloturvallisuusmääräyksiä. Palo-, kuluttaja- ja työturvallisuusasioihin liittyy runsaasti rakenteellisia ratkaisuja, kuten rakenteellinen palontorjunta, poistumistiet, tilavat kulkuväylät, liukauden esto, valaistus jne.

Vaativien rakenteiden, kuten maneesien, suunnitteluun ja valvontaan on luotu erityismenettelyjä viime vuosina sattuneiden maneesien sortumisten seurauksena. Rakennuksen on täytettävä kantavien rakenteiden lujuuden ja vakauden perusvaatimukset, joita koskevat tekniset määräykset ja ohjeet esitetään Suomen rakentamismääräyskokoelman osassa B. Osaa B on uudistettu siten, että uudet suunnittelua koskevat ohjeet tulivat voimaan kesällä 2013. Nämä tulee ottaa huomioon jo rakennuksia suunniteltaessa ja lupia myönnettäessä. Valmistella on uusi laki, joka säätelee laajarunkoisten hallien tarkastuksia (2014). Ympäristöhallinnon internetsivuilta www.ymparisto.fi/kattojenlumikuorma löytyy lisätietoa ja sähköinen muistutustyoäkalu kattojen lumikuorman ja -tilanteen seurantaan.

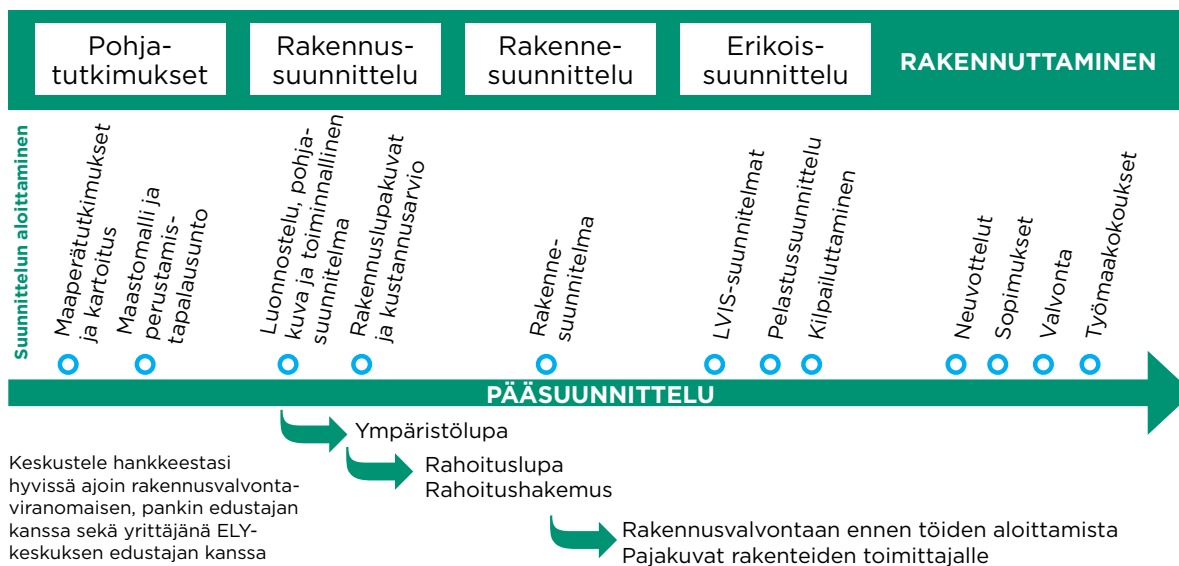
Luvat tallirakentamiseen on haettava kunnan rakennusvalvontaviranomaiselta. Tallirakentajan kannattaa neuvotella lupatarpeesta jo ennen suunnittelun aloittamista, jopa ennen tilan tai tontin hankintaa.

Tallirakennusprojekti on niin yrittäjälle kuin pienen kotitallin rakentajalle ainutkertainen tapahtuma. Ammattisuunnittelijan käyttö ja viranomaisneuvottelut vaikuttavat ratkaisevasti rakennusprojektin onnistumiseen. Järkevintä on käyttää eläinsuojelija- tai tallirakentamiseen erikoistuneita suunnittelijoita, jotka tuntevat

Mitä kunta voi tehdä?

- **Asiantunteva talli- ja hallirakentamisen neuvonta suunnittelun alkuvaiheesta alkaen, yhteistyössä ympäristö-, eläinsuojelu- ja pelastusviranomaisten kanssa.**
- **Rakennuslupien käsittely yhteistyössä ympäristö-, eläinsuojelu- ja pelastusviranomaisten kanssa, jolloin jo lupavaiheessa varmistetaan hevosen hyvinvointi, ympäristöhaittojen ennaltaehkäisy ja toimintaympäristön turvallisuus.**

RAKENNUTTAMISPROJEKTI

Lähde: Merja Talvitie, Maveplan Oy, seminaarimateriaalia

eläinsuojelu- ja ympäristölainsäädännön vaatimukset tallirakentamiselle. Hyvä toiminnallinen suunnittelu tuottaa laadukkaat tilat juuri rakentajan omiin tarpeisiin, mahdollistaa selkeät ja kustannustehokkaat ratkaisut sekä antaa realistisen kustannusarvion.

Automatiikka auttaa myös tallilla, ja uudenlaisia ratkaisuja kannattaa etsiä. Hevosenhoidossa paljon aikaa vievät rutiinit, kuten lannanpoisto, ruokinta, tarhaus ja tallin puhtaanapito saattavat vaatia enimmillään jopa 60–90 % työajasta. Töitä helpottavilla investoinneilla saadaan pienennettyä työntekijöiden fyysistä kuormitusta ja työhön käytettyä aikaa. Suunnitteluvaiheessa kannattaa laskea, kuinka nopeasti ruokinta- tai lannanpoistoautomatiikka sekä kone- ja laiteinvestoinnit maksavat itsensä takaisin.

Olennaista tallirakennusprojektissa on myös ympäristön ja pihan suunnittelu hyvissä ajoin. Piharakentaminen ja alueen kuivatusjärjestelyt tulee ottaa huomioon myös rakennuslupamenettelyssä. Hevonen tarvitsee paljon tilaa ympärilleen. Tarhojen, kulkureittien, kenttien, pysäköinnin, tarvikkeiden varastoinnin ja muiden toimintojen sijoittelu vaikuttaa merkittävästi siisteyteen, ympäristövaikutusten hallintaan, tallin pitäjän työmäärään ja työhön kuluvaan aikaan tallin arjessa. Väljät ja tarkoituksenmukaiset piha-alueet lisäävät turvallisuutta ja asiakkaiden viihtyvyyttä. Tilavat

tarhat ja laitumet sekä riittävät liikuntamahdollisuudet parantavat hevosten hyvinvointia. Hyvin suunniteltu toimintaympäristö lisää työn tehokkuutta, vähentää tapaturmariskiä ja parantaa viihtyisyyttä ja työssä jaksamista. Myös mahdolliset tulevaisuuden laajennustarpeet on hyvä ottaa huomioon alusta saakka.

5.4 HEVONEN LIIKKUU

Hevosharrastukseen ja -urheiluun liittyy olennaisesti tarve ja halu liikkua tallialueiden ulkopuolella. Hevosen kanssa halutaan harrastaa luonnonläheisesti. Mielekkääksi tämän tekee mahdollisuus liikkua ratsain tai ajaen maastossa ja erilaisilla reiteillä. Mahdollisuus vaihtelevaan liikuntaan edistää myös hevosen hyvinvointia.

Ongelmalliseksi hevosella liikkumisen tekee maastoreittien puuttuminen kokonaan ja se, ettei talleilta pääse maastoon sallittuja ja turvallisia reittejä pitkin. Tällöin hevosilla liikutaan muuhun tarkoitukseen varatuilla reiteillä ja alueilla, yksityisten mailla tai yleisillä teillä, mikä saattaa aiheuttaa turvallisuusriskin sekä itselle että muille tiellä liikkujille. Liikenteen seassa turvallisuusriskejä syntyy myös, kun muut tielläliikkujat eivät tiedä, miten hevosten läheisyydessä tulee käyttäytyä.

Case

Paikalliset rakennusmääräykset

Teksti: Auli Teppinen

Suomessa on erittäin vähän hevosia tuhasta asukasta tai hehtaaria kohden verrattuna moneen muuhun EU-maahan:

- 14,6 hevosta/1000 asukasta ja 2,3 hevosta/1000 ha.

Vastaavat lukemat ovat esimerkiksi Ruotsissa ja Tanskassa moninkertaiset:

- Ruotsissa 30,9 hevosta/1000 asukasta ja 6,2 hevosta / 1000 ha,
- Tanskassa 27,6 hevosta/1000 asukasta ja 34,8 hevosta/1000 hehtaaria.

Hevostalous on pääomaa vaativaa toimintaa ja suomalaiset hevosalan yritykset ovat pienyrityksiä, jotka yrittäjän lisäksi työllistävät keskimäärin 1–2 henkilöä.

Suurien pääomainvestointien vuoksi hevosyritysten liikevaihto täytyy saada riittävän suureksi, jotta toiminta on kannattavaa. Tämä edellyttää hevosalan palveluyrityksiltä hyvää sijaintia lähellä asiakkaita. Kuntien maankäytön ohjaustoimenpiteistä voi olla seurauksena se, että yksittäisten yritysten toiminnasta tulee käytännössä kannattamatonta. Mikäli kaikista tallialueen rakennuksista edellytetään 250 metrin suojaetäisyyttä naapuriin, vaatii tämä käytännössä yrittäjältä kokonaispinta-alaltaan noin 50 hehtaarin kokoista tonttia pienellekin tallille. Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaan alueiden käytön suunnittelulla on tarkoitus edistää muun muassa luonnon monimuotoisuutta, ympäristönsuojelua, elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä sekä yhdyskuntien toimivuutta ja hyvää rakentamista.

- ▶ Talliyritys asemakaava-alueelle. Tälle 34 000 m² tontille on kunnan asemakaavassa hyväksytty lisärakennusoikeutta noin 3800 kem². Alueelle on suunnitelmissa sijoittaa 40–45 ratsuhevosta sekä maneesi, kenttä ym. tilat. Viereen on kaavoitettu asuinalueita (ympyrän säde 100 m). Asemakaavapiirros: Järvenpään kaupunki.

- ▶ Talliyritys, joka on perustettu asuinalueen viereen Viikissä, Helsingissä. Tallin vasemmalla puolella palstaviljelmäalue, lähimpiin asuinrakennuksiin matkaa noin 130 m, tarhoista vielä lyhyemmät matkat. Karttapohjan lähde: Maanmittauslaitoksen avoin aineisto

Case

Onnistunut tallirakennusprojekti - Oulunsalon ratsastuskoulu oy

Teksti: Satu Haapakoski

Oulunsalon ratsastuskoulu oy on toukokuussa 2007 toimintansa aloittanut Suomen Ratsastajainliiton laatukriteerit täyttävä ratsastuskoulu, joka sijaitsee Oulunsalossa Oulussa. yrittäjinä toimivat Helena ja Kari Mattila.

Mattilat saivat idean ratsastuskoulun perustamisesta tammikuussa 2006. Sopivan paikan löytämiseksi hän otti yhteyttä useisiin kuntiin ja yksityisiin tahoihin Oulun lähialueella. Oulunsalon kunta (nykyään osa Oulua) toivotti uuden pienyrityksen avosylin tervetulleeksi ja tarjosi yritykselle vuokratonttia uuden asuinalueen kyljestä, josta yrittäjäperheelle varattiin tontti myös asuinrakennusta varten.

Sijoittumispäätöksen synnyttyä prosessi eteni vauhdilla, sujuvasti ja suunnitellulla tavalla. Alueelle tehtiin tarvittavat kaavamuutokset ja rakennusluvut hyväksyttiin poikkeamapäätöksillä. Perheen asunto rakennettiin syksyn ja alkutalven aikana. Tallin rakentaminen aloitettiin tammikuussa 2007 ja ratsastuskoulun avajaisia vietettiin 19.5.2007.

Ratsastuskoulun alue ja tilat suunniteltiin ja rakennettiin parhaiten käyttötarkoitusta vastaavaksi. Mallia haettiin muualta, mutta tärkeimmät suunnittelut tehtiin omiin tarpeisiin, kokeneita asiantuntijoita apuna käyttäen. Tärkeitä vaatimuksia tallille ja tiloille olivat muun muassa laumatarhaus kahden hehtaarin tarhassa, hevosten suora pääsy tallista tarhaan, soveltuva valaistus, koneellinen automaatti-ilmastointi, valvontajärjestelmät, maatasoon upotettu lantala sekä turvallisuuden huomioon ottaminen muun muassa rakenteellisissa ratkaisuisa ja alueen liikenteen suunnittelussa. Toteutus tapahtui suunnitelmien mukaisesti.

Yhteistyö kunnan kanssa on sujunut hyvin myös toiminnan käynnistymisen jälkeen. Yhteistyössä on muun muassa rakennettu ratsastusreitti tallilta maastoon, laajennettu tallia kesällä 2009 ja vuokrattu kunnalta lisäalue keväällä 2010.

Yrittäjien oma kokemus on, että kuntien suhtautumisessa hevosalaan on suuria eroja. Monesti kriittinen suhtautuminen saattaa toki johtua myös hevosalan toimijoista itsestään. Mattiloiden tapauksessa useat kunnat Oulun lähialueella eivät innostuneet yhteistyöstä joko lainkaan tai tahtoivat sijoittaa tallin yrittäjän mielestä epäsopiivaan paikkaan. Tällöin ratsastuskoulu nähtiin ennemminkin lähiympäristöä häiritsevänä ongelmana kuin liikuntapalveluja tarjoavana yrityksenä. Vinkkinä tallirakentamista suunnittelevalle Mattilat sanovatkin, että huonoa ratkaisua ei pidä hyväksyä, sillä alkuvaiheessa tehty huono päätös saattaa kulkea mukana yrityksen koko elinkaaren ajan.

Lisätietoja www.oulunsalonratsastuskoulu.fi.

Sinällään yleisillä teillä on luvallista liikkua myös ratsain tai hevosajoneuvolla niitä koskevia liikennesääntöjä noudattaen. Tieliikennelain (46 §) mukaan tiellä kuljetettavat hevoset on pidettävä kytkettyinä eivätkä ne saa aiheuttaa vaaraa tai kohtuutonta häirtää liikenteelle. Ratsastajan ja eläimen kuljettajan on myös soveltuvin osin noudatettava ajoneuvon kuljettajaa koskevia säännöksiä. Maantiellä tulee aina ratsastaa tien oikealla puolella, mutta hevosta talutettaessa voidaan kävellä tien vasenta puolta samalla tavoin kuin jalan-kulkija.

Ratsastaminen on sallittua kevyen liikenteen väylällä vain, mikäli se on erikseen merkitty ratsastaminen sallittu -kyltillä. Ratsastaminen on järjestyslain nojalla

kielletty kuntopolulla, yleiseen käyttöön kunnostetulla ladulla ja urheilukentällä. Jos ratsastusta ei ole erikseen sallittu kevyen liikenteen väylällä, ratsukon tulee kulkea moottoriajoneuvojen väylällä, mikä on merkittävä turvallisuusriski niin ratsukolle kuin muulle liikenteelle. Ratsastustieksi merkittyä väylää eivät saa käyttää muut kuin ratsastajat. Yhdistetty ratsastustie ja kevyen liikenteen väylä osoitetaan allekkain asetetuilla merkeillä ja rinnakkainen ratsastustie ja kevyen liikenteen väylä rinnakkain asetetuilla merkeillä.

Hevosen vetäessä kärryjä, vaunua, rekeä yms. hevonen rinnastetaan aina kulkuneuvoon. Kulkuneuvoa koskevat samat liikennesäännöt kuin autojakin. Kevyen liikenteen väylällä liikkuminen kärryllä on

- ▲ Äimäraution hevosurheilualueelle on toteutettu valaistu hevosreitistö yhteistyöllä. Raviradan ja merenrannan välissä kulkee nyt yhteensä viiden kilometrin verran reittejä, joille ovat tervetulleita harjoittelemaan niin ratsut kuin ravihevoksetkin. Oulun kaupunki oli hankkeessa hakijana ja osarahoittajana. 50 % oli ELY-keskuksen rahoitusta, loppuosa yksityisrahoitusta ratsastusseuralta ja hevosystäväinseuralta. Kaupunki on merkittävä rahoittaja ja kokenut hanketoimija, joten ison hankkeen toteutus onnistui prosessina ja kaupunki hoiti kustannukset ennen hankemaksatusta. Kuva: Kaleva, Neena Kuukasjärvi.

kiellettyä, vaikka väylällä olisi ratsastuksen salliva liikennemerkki.

Ratsukko ja valjakko saavat käyttää tilapäisesti kevyen liikenteen väylää, kun erityiset syyt siihen pakottavat (Tielikennelaki 8§), jollei siitä aiheudu vaaraa eikä huomattavaa haittaa.

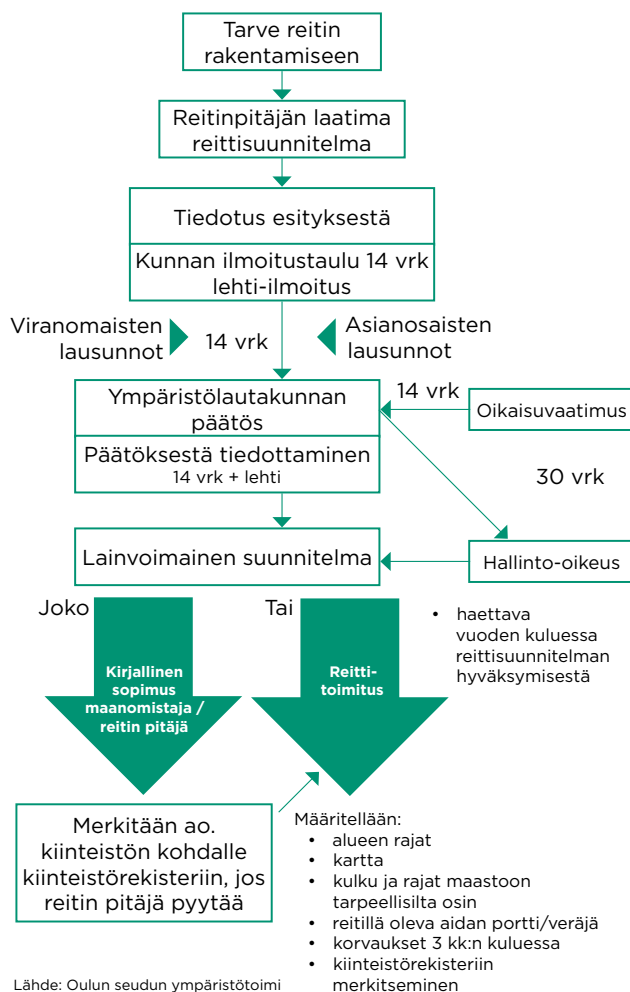
Katualueilla liikennemerkeistä vastaa kunta, yleisillä teillä ELY-keskukset ja yksityisillä teillä tienhoitokunta. Luvan tilapäiseen liikennejärjestelyyn antaa katujen osalta kunta ja yleisen tien osalta ELY-keskus. Liikennemerkkimuutokset ja asukkailta tulleet liiken-

nemerkkiesitykset käsittelee ja valmistelee kunnan katujen osalta suunnitteluinsinööri.

Liikennemerkkien käytön yleisperiaatteena on, että liikennemerkkejä ei käytetä säätelemään asioita, joista on olemassa liikennesääntö. Erityisen ongelmallisissa tapauksissa, joissa hevosten ja muun liikenteen kohtaaminen voi olla yllättävää ja vaarantaa liikenneturvallisuutta, voidaan hevosista varoittavana liikennemerkkinä käyttää muu vaara -liikennemerkkiä varustettuna tekstillisellä lisäkilvellä ”ratsastajia” tai ”hevosia”. Hevosista tai ratsastajista varoittavaa liikennemerkkiä ei ole tieliikenneasetuksessa.

REITTITOIMITUKSEN PROSESSI

Maaseutuyritykset-merkkiryhmässä on ratsastuspaikkaa osoittava opaste, joka on hakijalle maksullinen. Opastelupa ja merkki haetaan ELY-keskuksesta.

Ratsastaessa tai hevosta talutettaessa on voimassa jokamiehenoikeus, joka antaa mahdollisuuden oleskella ja liikkua toisen maalla tilapäisesti aiheuttamatta vahinkoa tai harmia. Jokamiehenoikeudella saa myös ratsastaa yksityistiellä, mikäli ratsastusta ei ole kielletty kunnan hyväksymällä liikennemerkillä. Yksityisten teiden jatkuvaan käyttöön tulee saada lupa ja mahdollisesti osallistua tienpidon kustannuksiin.

Sillä, että toimintaa harjoitetaan kaupallisessa mielessä, ei ole merkitystä jokamiehenoikeuksien kannalta,

ei, ellei haittaa aiheuteta. Järjestetyn tai yksityisenkin säännöllisen ratsastustoiminnan voi kuitenkin olettaa aiheuttavan käyttöä jo siinä määrin, että on tarpeellista ja hyvän käytöksen mukaista hankkia maanomistajan tai tiekunnan lupa liikkumiselle. Jokamiehenoikeus ei koske valjakkoa.

Hevosella liikkumiseen on tarpeen olla erillisiä, muista liikuntamuodoista erotettuja reittejä kolmesta syystä: turvallisuusriskit kaikille osapuolille, hevosten liikkumisen aiheuttama tienpinnan kuluminen ja hevosen jätöksistä muille käyttäjille aiheutuvat haitat. Varsinaisilla hevosreiteillä tulee olla mahdollisuus liikkumiseen myös reippaammissa askellajeissa kuten ravissa ja laukassa.

Taajaan rakennetuilla alueilla on tarpeen varata myös siirtymäreittejä tallien välille ja talleilta sallituille maastoreiteille. Näillä siirtymäreiteillä liikutaan yleensä käynnissä ja ne voivat osin olla muiden väylien yhteydessä tai läheisyydessä. Huomiota tulee kiinnittää erityisesti kohtaamisiin moottoriajoneuvojen, maastopyöräilijöiden, hiihtäjien ja moottorikelkkailijoiden kanssa. Asianmukaisin merkinnöin voidaan ohjata hevosilla liikkuvat käyttämään tiettyjä reittejä. Merkityillä alueilla liikuttaessa eivät myöskään muiden käyttäjien kärsimät haitat nouse valitusten aiheiksi.

Info

REITISTÖJÄ TARVITAAN MONIIN TARPEISIIN

- Lähireitit tallien ympäristössä 3–10 km
- Yhdysreitit tallien ja hevosurheilualueiden välille
- Vaellusreitit, tallien yhteisreitit 10–100 km
- Reitistön leveys ja pohja tarpeen mukaan
- Pohja riittävän pehmeä ja pitävä hevosen jaloille
- Vaelluspolun leveys vähintään 1 m, laukaten vähintään 1,5 m, korkeussuunnassa 3 m
- Ajotien leveys 4 m, hiittisuora ohitusmahdollisuudella 15 m

Reitistön perustaminen voidaan käynnistää nykytila- ja tarvekartoituksella, jossa selvitetään, missä hevosilla tällä hetkellä liikutaan ja missä olisi hyvä päästä liikkumaan. Alustavassa reittisuunnittelussa voidaan kartoittaa hevosella liikkumiseen sopivia maapohjia ja polkuja, joilla reitin toteuttaminen olisi järkevää ja edullista ilman mittavia maanrakennustöitä.

Alueilla, joilla talleja on paljon tai joilla on ratsastuskouluja, on tarpeen olla myös erityisesti ratsastukseen varattuja reittejä. Ratsastusreittien suunnittelu soveltuu parhaiten tehtäväksi kaavoituksen yhteydessä. Reittien yksityiskohtaisesta sijoittamisesta, laadusta, käytöstä ja mahdollisista korvauksista sovitaan maanomistajien kanssa erillisillä reittisopimuksilla. Reitti on myös mahdollista perustaa ulkoilureittitoimituksella (Hevostallityöryhmän raportti, ympäristöministeriö 2008).

Perusreitistöt ja varaukset hevosreiteille tulisi merkitä yleiskaavaan ja maakuntakaavaan. Yleiskaavamerkintä on ohjeellinen, ja toteutettavat reitit suunnitellaan erillisillä reittisuunnitelmilla tai asemakaavoituksen yhte-

▲ Kuva: Hippolis, Sirpa Korhonen

ydessä. Yleiskaavamerkintä ei vielä ole lupa rakentaa reittiä tai liikkua alueella. Mikäli yleiskaavan teko on alueella vireillä, jo käytössä olevat hevosreitit sekä uusien reittien varaukset on tärkeää saada kaavaan, jotta niiden käyttö on turvattu myös jatkossa.

Suunnittelu- ja kartoitusvaiheessa kaikki kunnan hevosalan toimijat ja asiaan liittyvät maanomistajat on hyödyllistä kutsua koolle ja tarkastella yhdessä kunnan kanssa sopivia reittivaihtoehtoja sekä sopia reitistöistä.

Case

Yksittäinen ratsukko liikkuu jokamiehenoikeudella

”Ratsastus on lähtökohtaisesti jokamiehenoikeutta, mutta se voi olla maastoa tai tiestöä kuluttavaa. Jokamiehenoikeuteen perustuvan ratsastuksen määrää ei voida ennalta määrittää ja rajoittaa. Jos ratsastus aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa tai häiriötä, siitä tulee sopia maanomistajan kanssa. Haitan aiheutumiseen vaikuttaa muun muassa askellaji, vuodenaika, sää ja maapohjan kestävyys. Toistuva ratsastus metsämaalla voi kuluttaa maastoa ja vaurioittaa puiden juuristoa aiheuttaen esimerkiksi tyvilahon leviämistä ja muita metsätuhoja. Haitan aiheuttaja vastaa mahdollisesta haitasta.

Ratsastusta varten tarvitaan usein omia erillisiä reittejä. Muuhun kuin ratsastukseen tarkoitetut ulkoilureitit eivät käytännössä juuri sovellu ratsastukseen, koska hevosten kaviot rikkovat reitin pinnan.

Lain mukaan yksityistien käyttämiseen on oltava tiekunnan tai tieosakkaiden lupa muun kuin tieosakkaan järjestämään toimintaan, joka selvästi lisää tien kunnossapitokustannuksia. (YksTL 80.1 §). Laki yksityisistä teistä (YksTL, yksityistielaki, 358/1962) ei aiheuta muutosta siihen, mitä toisen maalle astumisesta ja siellä liikkumisesta on katsottava olevan voimassa (YksTL 4 §). Siten metsäteillä ja muilla yksityisteillä on mahdollista ratsastaa jokamiehenoikeudella.

Jokamiehenoikeudella tapahtuvan ratsastuksen vaikutukset maankäyttöön tulee arvioida tapauskohtaisesti. Ratsastuksen tarkoituksena voi olla esimerkiksi oma käyttö, seuratoiminta tai liiketoiminta, mutta käyttötarkoituksella ei ole suoranaista merkitystä jokamiehenoikeudella toimimisen kannalta. Oleellista on, että jokamiehenoikeudella sallitusta ratsastuksesta ei aiheudu vähäistä suurempaa haittaa.” (Jokamiehenoikeudet ja toimiminen toisen alueella, ympäristöministeriö 2012).

Lähde ja lisätietoja: www.ymparisto.fi/jokamiehenoikeudet

Suunnittelun seuraava vaihe on yleis- ja toteutussuunnittelu, jossa reitin tarkempi sijainti, linjaus ja rakentaminen suunnitellaan. Keskeistä on eri sidosryhmien, varsinkin maanomistajien, kanssa neuvottelemisen ja sopimusten tekeminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tässä yhteistyö kunnan kanssa on avainasemassa: kunta voi neuvotella maanomistajien kanssa tai tarjota sopimuspohjamallin.

Hevosille voidaan perustaa sallittuja liikkumisreittejä myös tallin pitäjän ja maanomistajan keskinäisellä sopimuksella. Mikäli reitistö on laajemmalla alueella, useiden maanomistajien mailla ja sille kohdentuu laajempaa käyttöä, on syytä sopia kaikkien maanomistajien kanssa keskitetysti. Näissä neuvotteluissa kunnan mukanaolo on suotavaa. Kunnan on mahdollista käyttää myös ulkoilulain (606/1973) mukaista reitti-toimitusta hevosreittien perustamisessa.

Varsinainen reitin rakentamisen ja toteutuksen rahoitus voidaan hoitaa joko julkisin tai yksityisin varoin. Mikäli reitti on yleishyödyllisesti kaikkien harrastajien käytössä, voidaan toteutukseen saada myös julkisia tukia. Reittien aikaansaamiseksi tarvitaan laajaa yhteistyötä julkisten ja yksityisten tahojen kesken kaikissa tarveharkintaan, suunnitteluun ja toteutukseen liittyvissä vaiheissa.

Jos ratsastajalla tai tallilla ei ole riittävästi omia maita hevosella liikkumiseen ja toisten omistamia maita käytetään jokamiehenoikeuden rajoissa, on silti hyvi-

en tapojen mukaista ja ratsastusmahdollisuuden jatkuvuuden kannalta hyvä, että kysytään ennakoon lupa maanomistajilta. Asiasta keskusteleminen on tarpeen myös osapuolten turvallisuuden kannalta, sillä ulkopuolinen ei voi tietää, minkälaista maasto on ja mitä siellä mahdollisesti tehdään, mitä koneita alueella liikkuu jne. Maanomistajan toimintaa hänen omalla maallaan ei myöskään saa häiritä. Varsinkin jos ratsastus lisääntyy, asioista sopiminen on luontevaa, kun liikkumisesta ja alueista on sovittu jo alun perin.

Jos tallin naapuruussuhteissa tai hevosella liikkumisesta kuitenkin tulee ongelmia:

- Konflikteja ei kannata päästää pitkittymään ja syvenemään.
- Kustannussyistä asioita kannattaa harvoin lähteä ratkaisemaan oikeusteitse.
- Sovintomenettelyä voidaan hyödyntää esimerkiksi epäselvissä tilanteissa
 - ”Sovittelu on vapaaehtoinen konfliktin hallintamenetelmä, jossa puolueeton ulkopuolinen henkilö, sovittelija, auttaa riidan osapuolia erityisen sovittelumenettelyn avulla löytämään molempia osapuolia tyydyttävän ratkaisun. Sovittelija ei ratkaise osapuolten ongelmaa, vaan toimii sovinnon mahdollistajana.” (Sovittelufoorumi)

Lisätietoja: Suomen Asianajajaliiton sovittelijarekisteri.

Mitä kunta voi tehdä?

- Ottaa huomioon hevoset ja niillä liikkumisen toimiessaan teiden ylläpitäjänä ja paikallislogistiikan järjestäjänä.
- Laatia reitistöjen tarvekartoituksen yhteistyössä hevosalan toimijoiden kanssa.
- Tarjota apua reittien kartoitukseen: karttaohjelmien ja ilmakuvien käyttö, maanomistajatiedot, GPS:t lainaksi kartoitustyyöhön.
- Merkitä kaavoihin tallialueiden lähiympäristön erilaiset reitistöt.
- Varmistaa kaavamerkinnoin, viheryhteyksin ja liikennemerkein liikkumisen tallilta toiselle.
- Toteuttaa virallisia reittitoimituksia hevosreiteille.
- Toteuttaa reitistöjä osana liikuntapaikka- ja muuta rakentamista.
- Toteuttaa reitistöjä hankkeita ulkopuolisen rahoituksen turvin (esimerkiksi EU-rahoitus).
- Sopia keskitetysti yksityisteiden käytöstä.

Case

Yksityisteiden käyttö, Ypäjä

Teksti: Sanna Mäki-Tuuri

Ypäjän kunnan tekninen toimi neuvottelee sopimukset hevosreiteistä keskitetysti maanomistajien kanssa ja huoltaa reittejä tarpeen mukaan. Taustalla on 2000-luvulla toiminut FinnhorseTours-projekti, josta toimintatapa aloitettiin yhteistyössä Hevosopiston, alueen matkailuyrittäjien ja palveluntarjoajien kanssa. Reitistö on osa Hämeen järviylängön matkailualueita.

Tekninen johtaja Jouko Kähkönen kertoo hevospitäjänä tunnetun Ypäjän hevosmyönteisyydestä ja kaavoituksesta esimerkkinä muille kunnille: ”Ypäjällä on 2500 asukasta ja 600 hevosta. Ihmiset ovat niin tottuneita hevosiin, että hevosalan kannalta asiat sujuvat. Ei tule valituksia.”

Ypäjän osayleiskaavassa on 350 hehtaaria hevosalueiden osayleiskaavaa. Kevyen liikenteen väylillä on merkittyjä ”hevoskaistoja” ja teiden ali on tehty alikulkuja. Kuntaa halkovan joen ylittävä kevyen liikenteen silta on rakennettu siten, että sen ylittäminen myös ratsain ja hevosajoneuvoilla on turvallista. Silta on rakennettu vuonna 2000, se on puurakenteinen ja katettu ja kulkuaukon koko on 3,5 x 3,5 m. ”Joka viides vastaantuli ja Ypäjällä on hevonen”, toteaa Kähkönen.

▲ Ratsukot Poukkasillalla Loimijokea ylittämässä.
Kuva: Hippolis, Sirpa Korhonen

5.5 HEVOSTEN HUOMIOON OTTAMINEN LIIKUNTAPAIKKARAKENTAMISESSA

Liikuntalain tarkoituksena (1998/1054) on edistää liikuntaa, kilpa- ja huippu-urheilua ja niihin liittyvää kansalaistoimintaa, väestön hyvinvointia ja terveyttä. Lain tarkoituksena on edistää lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä sekä tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta liikkunnan avulla, ja tukea kulttuurien moninaisuutta ja ympäristön kestävä kehitystä. Liikuntalain mukaan valtion ja kuntien tehtävänä on luoda yleiset edellytykset liikkunnalle eli vastata liikuntapaikkarakentamisen rahoituksesta ja liikuntapaikkatarjonnasta. Liikkunnan järjestämisestä vastaavat pääasiassa urheiluseurat ja liikkuntajärjestöt.

Liikuntalaissa on säädetty kunnille velvoitteita luoda kaikille kansalaisille ja kansalaisryhmille tasa-arvoisia edellytyksiä terveyttä edistävän liikkunnan harrastami-

seen. Erityisesti lapsilla ja nuorilla tulisi olla mahdollisuus harrastaa liikuntaa lähellä kotia.

Lajien kirjo on laajentunut ja eri liikuntalajit kamppailevat liikuntapaikkarakentamiseen suunnatuista määrärahoista ja tilasta yhdyskuntarakenteessa. Liikuntapaikkarakentamiseen myönnettävillä avustuksilla edistetään erityisesti laajojen käyttäjäryhmien tarpeisiin tarkoitettujen liikuntapaikkojen rakentamista, hankkimista, peruskorjaamista ja varustamista. Jää- ja uimahallit sekä urheilukentät rakennetaan pääosin yhteiskunnan varoin ja niitä löytyykin lähes jokaisesta taajamasta. Myös ratsastushallien ja hevosurheiluareenien rakentamista on jossain määrin avustettu julkisin varoin.

Hevosurheilualueet ovat kuitenkin edelleen valtaosin yksityisin varoin toteutettuja. Ratsastuskoulut ja täysihoitotallit ovat yksityisiä yrityksiä. Ratsastusseurojen

toteuttama harraste- ja nuorisotoiminta tapahtuu pääosin näissä yksityisten tahojen omistamissa tiloissa. Suositaan vuosi vuodelta kasvattava ratsastus on yksi naisten ja tyttöjen tärkeimmistä kilpailu-, liikunta- ja kuntoilulajeista, ja vajaa puolet harrastajista on lapsia ja nuoria. Liikuntalakiin voimakkaasti sisällytetty tasa-arvokäsité, jolla tarkoitetaan myös sukupuolten välistä tasa-arvoa, ei hevosurheilun näkökulmasta kuitenkaan aina toteudu yhteiskunnallisessa liikuntapaikkarakentamisessa. Katso lisää kohdasta 7.7.2 Kuntien tuki ratsastuskouluille.

- Ratsukko Äimäraution hevosreitillä.
Kuva: Kaleva, Jarmo Kontiainen

Case

Kuntien velvollisuus koskien ratsastusharrastusta

Ratsastusseura pyysi tasa-arvovaltuutetun lausuntoa siitä, oliko seuraa syrjitty, kun lääninhallitus ei ollut myöntänyt sille valtionavustusta sosiaalityötilojen rakentamiseen. Samanaikaisesti lääninhallitus oli myöntänyt avustusta kahdelle jäähallille muun muassa sosiaalityötilojen rakentamiseen. Ratsastusseura katsoi, että lääninhallituksen päätöksellä oli syrjitty naisten ja tyttöjen harrastamaa urheilua verrattuna miesten ja poikien jääkiekkoharrastukseen, jota jäähallit leimallisesti tukevat. Vaikutti siltä, että keskeisin ero jäähallien ja ratsastushallin välillä oli ollut kunnan määräämisvalta jäähalleissa. Tämä kunnan määräämisvallan painottaminen liikuntapaikka-avustuksia jaettaessa perustuu liikuntalakiin.

Tasa-arvovaltuutettu Päivi Romanov on ottanut kantaa (13.9.2006; Dnro 5/51/04) kunnan velvollisuuksiin ratsastusharrastuksen osalta. Tasa-arvovaltuutettu toteaa olevan pohdinnan arvoista, onko julkinen avustuspolitiikka ajanut naiset käytännössä tilanteeseen, että heidän on pitänyt perustaa liikuntapaikkoja yksityisillä varoilla päästäkseen harrastamaan haluamaansa liikuntaa. Tästä on seurannut, että naisten harrastamat lajit jäävät avustusten ulkopuolelle, koska niiden harrastuspaikat eivät ole kuntien määräysvallassa. Avustusten myöntämisperusteita olisi arvioitava myös sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumisen näkökulmasta.

Tasa-arvovaltuutettu pitää tärkeänä, että yhteiskunta tukee tasapuolisesti sekä tyttöjen ja naisten että poikien ja miesten urheilu- ja liikuntaharrastuksia. Naisten ja miesten välisen tasa-arvon kannalta on tärkeää, että naisilla ja miehillä on yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa urheilua ja liikuntaa, saada asiantuntevaa valmennusta sekä osallistua kilpailuihin. Vaatimukset yhdenvertaisuuden toteutumisesta tulee ottaa huomioon kaikessa urheilu- ja liikuntatoimintaan liittyvässä päätöksenteossa. Tasa-arvovaltuutettu huomauttaa, että julkinen liikuntapaikkarakentaminen palvelee enemmän miesten ja poikien liikuntaa, kun taas naiset käyttävät yksityisten liikuntapalveluja huomattavasti enemmän kuin miehet. Tasa-arvovaltuutettu toteaa, että liikuntalain tarkoituksena on liikunnan avulla muun muassa edistää tasa-arvoa.

Tasa-arvovaltuutettu toteaa, että lääninhallitus oli käyttänyt avustuksista päättäessään harkintavaltaa, joka sillä liikuntalain mukaan on. Tasa-arvovaltuutettu kehottaa lääninhallitusta kuitenkin jatkossa ottamaan huomioon myös sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvät näkökohdat selkeästi ja avoimesti. Valtionapupäätösten saajia valittaessa ja avustuspäätösten perusteluissa tulisi jatkossa tuoda esille myös tasa-arvon edistämisen näkökulma tasa-arvolain velvoittamalla tavalla.

Lähde ja lisätietoja: www.tasa-arvo.fi/tasa-arvovaltuutettu/lausuntoja/2006-2008

Mitä kunta voi tehdä?

- Selvittää hevosharrastajien määriä sekä eri sukupuolten osuutta hevosurheilussa ja muissa lajeissa.
- Varmistaa hevosurheilun ja naisvaltaisten lajien, ml. kilpaurheilu, tukeminen liikuntapaikkojen rakentamiseen ja kunnossapitoon ohjatulla rahoituksella.
- Etsiä ja hyödyntää muita mahdollisia julkisia rahoituskeinoja (esimerkiksi EU-rahoitus) hevosurheilualueiden ja reitistöjen rakentamiseen.
- Varmistaa maankäytön suunnittelulla, että hevosurheilualueita sijaitsee kohtuullisella etäisyydellä asuinalueista ja julkisten kulkuyhteyksien päässä, jolloin myös lasten ja nuorten harrastaminen mahdollistuu.
- Selvittää, voidaanko eri lajien välisellä yhteistyöllä ja/tai yhteisalueilla toteuttaa tai tukea myös hevsharrastuspalveluiden saatavuutta.

LÄHTEET JA LISÄTIETOA

Airaksinen, S. & Heiskanen, M-L. 2008. Tallien toimintaympäristöt ja tilantarvevaatimukset. Hevostietokeskuksen julkaisuja 9.

Hevostallityöryhmän raportti. Ympäristöministeriö, 2008.

Holm, S. 2002. Liikuttaako sukupuolten tasa-arvo? Tapaustutkimus SLU:n tasa-arvoprojektien toteutumisesta liikuntajärjestöissä 1995–2000. Jyväskylän yliopisto.

Muukka, L. 2004. Vantaan ratsastusreittien ja -keskusten tarveselvitys. Vantaan kaupunki.

Oulunsalon ratsastuskoulu oy, www.oulunsalonratsastuskoulu.fi.

Rajaniemi, V. 2005. Liikuntapaikkarakentaminen ja maankäytön suunnittelu: Tutkimus eri väestöryhmät tasapuolisesti huomioon ottavasta liikuntapaikkasuunnittelusta ja sen kytkemisestä maankäyttö- ja rakennuslain mukaiseen kaavoitukseen. Jyväskylän yliopisto.

Ratsastuskeskusten suunnittelu- ja rakentamisopas. Opetusministeriön liikuntapaikkajulkaisu no 86. Rakennustieto oy. 2005.

Siltanen, S. 2007. Hevostalous maankäytön suunnittelussa, esimerkkinä Nurmi-Sorilan osayleiskaava-alue. Teknillinen korkeakoulu, Arkkitehtiosasto.

Suomen Sovittelufoorumi, www.ssf-ffm.com

Tuunanen, P., Tarasti, M., Rautiainen A. 2012. Jokamiehen oikeudet ja toimiminen toisen alueella. Lainsäädäntöä ja hyviä käytäntöjä. Suomen ympäristö 30/2012. Ympäristöministeriö. <http://hdl.handle.net/10138/38797>.

Vägledning för planering för och invid djurhållning, Regeringsuppdrag, Rapport 2011:6

Ympäristöhallinnon internetmateriaalit

www.finlex.fi

www.hippolis.fi/innohorse, nettityökalu tallin turvallisuuden, ympäristöasioiden ja laitumien hoitoon ja nykytilan arviointiin.

www.hippolis.fi/lainsaadanto, suoraan hevosalaa koskeva lainsäädäntö.

www.ymparisto.fi

Lait, joihin tässä luvussa viitataan

Asetus maataloudesta peräisin olevien nitraattien vesiin pääsyn rajoittamisesta 931/2000

Asetus talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla 209/2011

Eläinsuojelulaki 247/1996

Liikuntalaki 1054/1998

Maa- ja metsätalousministeriön asetus tuettavaa rakentamista koskevista hevostalouksrakennusten rakennusteknisistä ja toiminnallisista vaatimuksista 764/2009

Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999

Terveystieteiden laissa 763/1994

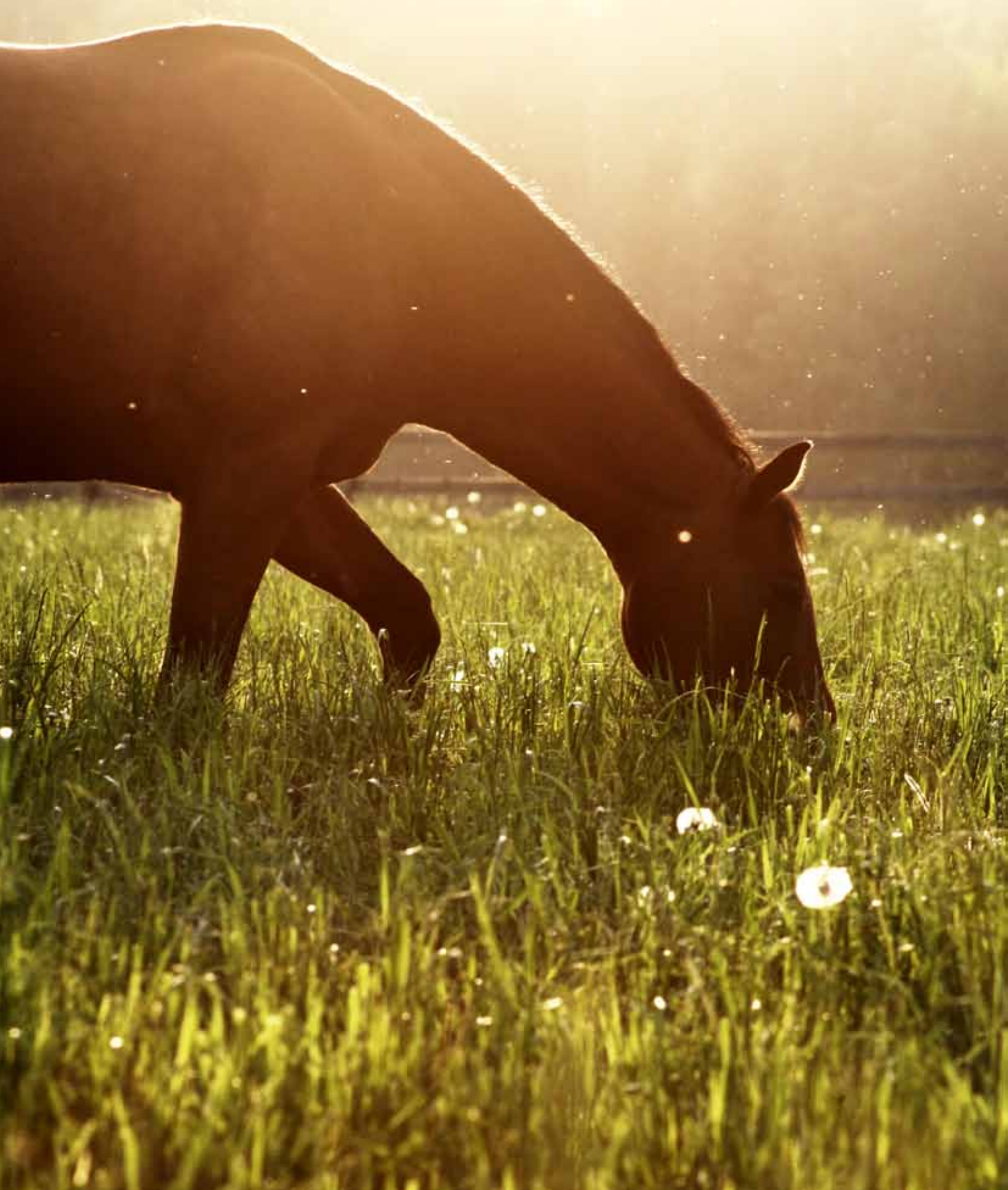
Tieliikennelaki 267/1981

Ulkoilulaki 606/1973

Valtioneuvoston asetus hevosten suojelusta 10.6.2010/588 ja täsmennys 24.10.2013

Yksityistielaki, 358/1962

Ympäristönsuojelulaki 86/2000

6 HEVOSTALOUS JA YMPÄRISTÖ

Susanna Särkijärvi

Ympäristöasiat ovat nousseet viime vuosina yhä enemmän huomion kohteeksi yhteiskunnallisen keskustelun kohdistuessa tiiviimmin kestävän kehityksen edistämiseen. Myös voimakkaasti kasvavalla hevosalalla riittää edelleen tekemistä. Erikokoisia talleja rakennetaan ja vanhoja rakennuksia peruskorjataan hevosten käyttöön. Monesti kiinnostus tallinpitoon lähtee harrastuspohjalta eikä kaikkia ympäristöasioita osata ottaa aluksi huomioon. Osittain tästä asiantunteumuksen puutteesta on aiheutunut lieveilmiöitä niin hevosten hyvinvoinnin kuin ympäristönhoidon kannalta. Toisaalta hevosalan ulkopuolelta yrityksiin kohdistuvien vaatimusten olisi pysyttävä kohtuullisina ja käytännönläheisinä. Hevosmäärän ja -harrastuksen lisääntymisen tulisi joka tapauksessa tapahtua ensisijaisesti hevosen ja ympäristön hyvinvoinnin ehdoilla.

6.1 HEVOSTALouden YMPÄRISTÖIMAGO

Ympäristönsuojelun lainsäädäntö ja ohjeisto ovat jatkuvasti kiristyneet. Suurin osa laiminlyönneistä johdunee tietämättömyydestä, eikä valvova viranomaisenkaan ole aina ajan tasalla. Toisaalta hevosalan on tärkeää nähdä ympäristönsuojelun lisääntyvä merkitys ja ryhtyä myös vapaaehtoiisiin toimenpiteisiin. Ympäristönsuojelu on pitkälti myös imagokysymys ja tuo hevostaloudesta vastuullisena elinkeinona positiivista viestiä yhteiskuntaan. Monet ympäristönsuojelutoimet lisäävät turvallisuutta ja hevosten hyvinvointia.

Myös tallien asiakkaiden tietoisuus ympäristönhoidon tärkeydestä on lisääntynyt, ja talliympäristön viihtyisyys vaikuttaa kuluttajien päätöksentekoon. Talliympäristön aikaansaama mielikuva on oleellinen osa tallikokemusta. Siisti ympäristö (rakennukset, aidat, lantala, nurkat) luo kuvan hyvin hoidetusta ja tehokkaasta hevosalan yrityksestä. Hevonen ei kaipaa valkoiseksi maalattuja nurkkalautoja eikä ole takeita siitä, että hevonen voi hyvin vain kauniissa ympäristössä. Hevonen on edelleenkin eläin, ja sen inhimillistämistä

tä on varottava – hevonen saattaa hyvinkin olla onnellisempi ulkona vesisateessa kuin sisällä karsinassa.

6.2 HEVOSTALLI TARVITSEE TILAA

Hevoset sijoittuvat sinne, missä ihmisetkin ovat, lähelle asutuskeskuksia, missä maa on kallista ja rakennuskanta ennestään tiivistä. Tämä luo edellytyksiä ongelmien synnylle. Hevonen ja hevosenpitoon liittyvät toiminnot tarvitsevat paljon tilaa ympärilleen. Väljät piha-alueet ovat myös turvallisuustekijä. Talleille suuntautuva liikenne (vierailijat, asiakkaat, hevosenomistajat) tarvitsee pysäköintitilaa ja tavaraliikenne riittävän leveät ja kestävät reitit (esimerkiksi hevosautot, heinäkuormat, lantahuolto). Rehujen, lannan ja kuivikkeiden varastointi edellyttää riittävän suurien varastotilojen tallin välittömässä läheisyydessä. Onnistunut toimintaympäristön suunnittelu vaikuttaa myös työn tehokkuuteen, vähentää tapaturmariskiä ja parantaa viihtyvyyttä ja työssä jaksamista.

Myös toiminnan laajentumiselle on hyvä varata tilaa. Syntyy uusia tarpeita: ratsutalleilla maneesin rakentaminen saattaa tulla ajankohtaiseksi ja ravitalleilla ovat yleistymässä hevosten kävelykoneet. Oleellinen osa talliympäristöä ovat myös hevosten ulkoiluun varatut alueet, vähintään ulkoilutarha/-tarhat ja parhaassa tapauksessa myös laidunalueita. On hyvä miettiä myös sitä, miten tallialueen ulkopuolella liikutaan. Joudutaanko ravihevosten valmennukseen käyttämään yleisiä teitä? Halutaanko ratsujen kanssa liikkua maastossa vai tarvitaanko kenties yhteys lähitalille, josta vaikkapa se maneesi löytyy?

6.3 HEVOSTALouden YMPÄRISTÖ- NÄKÖKOHDAT – LANTAHUOLTO

Hevostalouden ympäristönäkökohdat ovat pitkälti samoja kuin minkä tahansa muun kotieläintalouden. Suurimman kokonaisuuden muodostaa lantahuolto, joka materiaalivirtojen muodossa käsittää rehut,

◀ Kuva: Petri Volanen

kuivikkeet ja lannan. Tallille saapuu ravinteita rehujen ja kuivikkeiden muodossa, ja ne poistuvat kuivikelannassa. Parhaassa tapauksessa ravinteet kiertävät oman tallin alueella eli rehut tuotetaan osittain lannasta saatavien ravinteiden avulla. Suurella osalla talleista ei kuitenkaan enää nykyään ole omaa rehuntuotantoa eikä myöskään peltoa, missä lanta voidaan hyödyntää. Lannan ravinteiden hyödyntämisen kasvinviljelyksessä tulee kuitenkin edelleen olla ensisijaisena tavoitteena ympäristön kannalta. Tällöin lantaa luovutetaan tallilta hyötykäyttöön.

Hevostallien lantahuolto saa aina hyvin paljon huomiota, mutta jos se on asianmukaisesti järjestetty, ovat myös ravinteet hallinnassa. Osa ravinteista saattaa kuitenkin päätyä esimerkiksi ulkoilutarhoihin rehujätteiden ja sonnan muodossa, jolloin ne eivät aina ole hallinnassa, vaan vaarassa huuhtoutua ympäristöön. Tätä ennaltaehkäistään sääolosuhteiden mukaan siivoamalla tarha-alueita tai vaihtamalla maa-aineksia ajoittain.

Lainsäädäntö edellyttää jokaiselta tallilta toimivaa, järjestettyä lannankäsittelyä. Lainsäädännössä lanta määritellään jätteeksi ja se on eläinperäinen sivutuote. Lantahuollon kannalta keskeisimmät vaatimukset on esitetty ns. nitraattiasetuksessa (931/2000), joka on valtioneuvoston asetus maataloudesta peräisin olevien nitraattien vesiin pääsyn rajoittamisesta. Nitraattiasetus on EU:n nitraattidirektiivin (91/676/ETY) täytäntöönpanoasetus. Direktiivin tavoitteena on suojella vesistöjä maataloudesta peräisin olevien ravinteiden, erityisesti typen ja fosforin, aiheuttamalta pilaantumiselta. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi nitraattiasetus sisältää lannan varastointia ja levitystä koskevia määräyksiä sekä suosituksia ja ohjeita. Nitraattiasetuksen uudistustyö on tätä opasta kirjoitettaessa käynnissä. Muutostyön etenemistä on syytä seurata, koska asetukseen saattaa tulla merkittäviäkin muutoksia.

Jokaisella tallilla tulee olla tiivispohjainen lantavarasto. Käytännössä tämä tarkoittaa vesitiivistä pohjarakennetta, joka estää lannan ja mahdollisten valumavesien pääsyn ympäristöön. Periaatteessa lantalan tulee olla riittävän tilava 12 kuukauden aikana syntyvän lantamäärän varastointia varten, mutta tietyin ehdoin lantavarasto voi olla myös tätä pienempi väliaikainen varasto. Lantala ei tarvitse kattaa, mutta se on suositeltavaa esimerkiksi pohjavesialueilla ja tiheään asu-

tuilla alueilla esteettisistä syistä. Sen sijaan väliaikaisen lantavaraston, esimerkiksi siirtolavan, on oltava kaatoksessa tai peitettävissä sadekausien aikana.

Mikäli tallin yhteyteen rakennetaan ns. kiinteä lantala, varastointitilavuuteen vaikuttavat syntyvän lannan määrä (eläinmäärä) ja varastointiaika. Lantala mitoitetaan 12 kuukauden varastointia varten eläinpaikkojen perusteella siten, että tilaa varataan 12 m³ hevospaikkaa ja 8 m³ ponipaikkaa kohden. Lantalan ohjetilavuutta voidaan pienentää laidunkauden osalta 3–4 kk, mikäli eläimiä laidunnetaan ympärivuorokautisesti, jolloin eläinten tuottama sonta jää laidunalueelle.

” Lannan ensisijainen jatko- hyödyntämistapa on lannoituskäyttö.”

Lantalan tilavuus lasketaan kertomalla pohjan pinta-ala seinämäkorkeudella lisättynä yhdellä metrillä eli katsotaan, että lantakasa voi olla metrin seiniä korkeampi. Lantakasa myös painuu varastoinnin aikana. Kattamattomassa lantalassa vuotuinen sademäärä lisätään mitoitukseen (0,1 m³/m²). Nitraattiasetus sisältää lisää rakennus- ja laskentaohjeita erilaisia tapauksia varten. Lantalan rakentamisohjeita löytyy myös maa- ja metsätalousministeriön rakentamissäädöksistä sivustolta www.mmm.fi.

Tallin yhteydessä oleva lantavarasto voi olla myös ohjeellista 12 kuukauden tilavuutta pienempi, mikäli lantaa luovutetaan tai siirretään isompaan lantavarastoon tiheämmin. Tällainen käytäntö edellyttää ilmoituksen tekemistä kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle, käytännöstä sovitaan viranomaisen kanssa etukäteen. Kysymykseen tulevia tilanteita ovat:

- Lantaa luovutetaan tai siirretään riittävän kokoiseen lantavarastoon, esimerkiksi yhteislantalat.
- Lantaa luovutetaan välittömään hyötykäyttöön viljelijälle (lannan luovutus sopimus).
- Lantaa luovutetaan luvan (ympäristölupa, Eviran laitoshyväksyntä) omaavalle toimijalle, esimerkiksi multayrittäjät.
- Lanta myydään tallilta pakattuna (Eviran laitoshyväksyntä).
- Lantaa muodostuu enintään 20 m³.

- ▲ Hevosien kuivikelannalle on tyypillistä suurehko kuivikkeen osuus. Kuvassa vierekkäin puru- ja turvelantaa. Jatkokäsittelyominaisuuksiltaan turve maatu nopeasti, kun taas puru vaatii pidemmän kompostointiajan ennen pellolle levittämistä. Kuva: Hippolis, Sanna Mäki-Tuuri

Lannan luovutuksesta on oltava luovuttajan ja vastaanottajan välinen sopimus. Ensisijainen vastuu lannan varastoinnista on tallinomistajalla ja peltokäytöstä viljelijällä.

Lannan sijoittaminen kaatopaikalle biohajoavana materiaalina on vastoin jätelain periaatetta eikä siten ole hyväksyttävää.

Ns. pihattotallin kestokuivikepatja otetaan huomioon lantavarastona. Pihatton kuivikepohja ei kuitenkaan yleensä yksinään riitä täyttämään 12 kuukauden vaatimusta. Erillinen lantavarasto tarvitaan myös ulkoilualueilta kerätylle lannalle sekä pihatosta poistettavalle lannalle lannanlevityskiellon aikana (15.10. – 15.4.).

Lannan patterointi on mahdollista vain poikkeustapauksissa, joten se ei voi korvata pysyvää lannan varastointiratkaisua. Patteroinnista tehdään valvontailmoi-

tus kuntaan. Sen syynä voidaan hyväksyä työtekniiset ja hygieeniset syyt. Lantaa voidaan varastoida toissijaisesti patterissa lähinnä pienillä kotieläintiloilla. Patteroinnista on annettu seikkaperäiset ohjeet nitraattiasetuksessa. Patterointi ei voi toistua vuodesta toiseen ja samalla paikalla.

Lannan ensisijainen jatkohyödyntämistapa on lannoituskäyttö. Lantaa vastaanottavalla viljelijällä tulee olla asianmukainen varasto lannanlevityskiellon aikana (15.10. – 15.4.) tapahtuvaan vastaanottoon. Lantaa voidaan varastoida lantalassa tai kompostoida rumpukompostorissa, kompostikentällä tai tuubikompostissa jatkokäyttöä varten. Lantaa on mahdollista luovuttaa myös esimerkiksi multayrittäjälle, joka käyttää sitä multatuotteiden valmistukseen. Joillakin alueilla voidaan luovuttaa kuivikelantaa biokaasua tuottavaan laitokseen. Lannan polttaminen on Suomessa mahdollista vain jätteenpolttolaitoksessa, mutta tällä hetkellä selvitetään kaasutusprosessin sopivuutta hevosen kuivikelannalle. Tämä pyrolyysin avulla tuotettu kaasu voidaan polttaa edellyttäen, että päästöt pysyvät maakaasulle asetetuissa rajoissa (jätteenpolttoasetus 151/2013).

Sopivan lantahuoltomenetelmän valintaan vaikuttavia tekijöitä on paljon, ja valinta tulee tehdä tapauskohtaisesti. Esimerkiksi tallin koko, tyyppi, sijainti, toiminta, käytettävissä olevat resurssit ja tarjolla olevat hyödykkeet vaikuttavat päätöksentekoon. Kunnalliset ympäristönsuojelumääräykset ja jätehuoltomääräykset saattavat vaikuttaa hyvän ratkaisun löytämiseen, ja siksi tallinpitäjiä tulee ohjeistaa olemaan aina ensimmäisenä yhteydessä kuntaan. Myös tallin sijainti eri kunnissa tai kunnan eri alueilla saattaa vaikuttaa lantahuoltomenetelmän valintaan. Kaavoituksessa tulisi ottaa huomioon lantalan tilan tarve tontilla. Toisaalta joillakin alueilla voi olla edullista pyrkiä ns. siirtolavaratkaisuihin, mutta tällöin tulee olla osoitettavissa selkeä toimintamalli myös lannan jatkovarastointiin ja -käyttöön.

Lantahuoltoon ja ympäristöön liittyvää lainsäädäntöä ovat:

- ympäristönsuojelulaki ja -asetus (86/2000 ja 169/2000)
- jätelaki ja -asetus (646/2011)
- nitraattiasetus 931/2000

- EU:n sivutuoteasetus, varsinainen sivutuoteasetus (1069/2009) ja täytöntöönpanoasetus (142/2011)
- talousjätevesiasetus (209/2011)
- lannoitevalmistelaki (539/2006)
- jätteenpolttoasetus (151/2013).

Aiheeseen liittyvää ohjeistusta löytyy myös muun muassa maankäyttö- ja rakennuslaista sekä terveydensuojelulaista.

6.4 MUUT YMPÄRISTÖNÄKÖKOHDAT

Vedenkulutukseen vaikuttaa tallin tyyppi ja varustelutaso. Jos tallilla ei ole hevosten pesuun varattua paikkaa (hevoset ovat varsoja tai siitostammoja tai vain kevyessä käytössä), vettä kuluu lähinnä hevosten juomavedeksi. Hevosten juomavesi tulisi ottaa huomioon myös jätevesimaksun alennuksena silloin, kun talli on liittynyt kunnalliseen viemäriverkostoon. Sosiaalilitat ja esimerkiksi loimien pesua varten varatut pesukoneet lisäävät veden kulutusta sekä luonnollisesti asettavat vaatimuksia myös jäteveden käsittelylle. Lähtökohtana voidaan pitää, että kaikki uudet karsinatalit (joihin lähes poikkeuksetta rakennetaan myös pesupaikka) joko liittyvät kunnalliseen jätevesihuoltoon tai muuten huolehtivat jäteveden käsittelystä lain edellyttämällä tavalla. Kaikissa vanhoissa talleissa ei välttämättä edes ole viemäriä, pihattotalleissa taas jätevettä ei käytännössä synny.

Energiankulutus talleissa vaihtelee tallin varustelutason mukaan. On erittäin harvinaista, että varsinaista eläintilaa lämmitetään, mutta lämmitettäviä varusteja sosiaaliliitoja löytyy jo valtaosasta talleja. Energiankulutukseen vaikuttavat myös mahdollinen lämmivesivaraaja, pesukone, tallitekniikka (esimerkiksi koneellinen ilmanvaihto tai vielä harvinainen lannapoistokoneisto) ja valaistus. Energiaratkaisuissa on vaihtelua yhtä paljon kuin kotitalouksissakin. Tallin lämmitettävien tilojen lämmönlähteenä voidaan käyttää myös lantalasta vapautuvaa lämpöenergiaa.

Myös tallien tulee liittyä järjestettyyn jätteenkulkutukseen, vaikka talleilla syntyvän kaatopaikkajätteen määrä saattaakin olla yllättävän pieni. Yleisimpiä jättejakeita (pl. lanta ja rehujätteet) ovat paperi ja muov, esimerkiksi rehusäkit ja paalimuovit, sosiaaliliitoissa syntyvä kotitalousjäte sekä hevosenkengät. Ongelma-

jätettä syntyy esimerkiksi lääkkeiden ja vanhojen loisteputkien muodossa. Jätteiden määrä ja laji vaihtelevat tallien varustelutason sekä esimerkiksi laite- ja konekannan mukaan. Puhdas ja kuiva paalimuovi voidaan hävittää energiajätteenä, mutta sen omatoiminen polttaminen on kielletty.

6.5 HEVOSTEN ULKOILU JA LIIKUTTAMINEN

Hevosen liikunnan, ulkoilun ja sosiaalisen kanssakäymisen tarpeiden tyydyttämisestä on huolehdittava päivittäin (valtioneuvoston asetus hevosten suojelusta 10.6.2010/588). Ulkoilun ja liikunnan tarpeesta voidaan huolehtia ajaen tai ratsastaen, mutta koska ulkoilun on oltava päivittäistä, on hevostallien yhteyteen varattava riittävästi tilaa ulkoilutarhoille. Tilantarvearvioita esitetään kohdassa 5.2 Hyvällä suunnitellulla riittävästi tilaa. Useissa talleissa suositetaan ns. yksittäistarhausta eli jokainen hevonen ulkoilee tarhassa yksin. Mikäli päivittäinen tarhaus aika on esimerkiksi puoli päivää hevosta kohden, tarvitaan neljän hevosen talliin vähintään kaksi tarhaa.

Tarhojen ja laitumien maaston, kasvillisuuden ja maapohjan on oltava hevoselle sopivia, käytännössä esimerkiksi suot, kivikot ja risukot eivät ole hevosille sopivia alueita. Hevosen ulkotarhan ja laitumen sekä kulkureittien on oltava hevoselle turvallisia. Hevonen kuluttaa tehokkaasti ympäristöä. Päivittäin käytössä olevien tarhojen ja kulkureittien tulee yleensä olla ojitettuja ja vettä läpäisevällä materiaalilla pinnoitettuja, jotta ne pysyvät kuivina ja pitävinä myös epäedullisten sääolosuhteiden vallitessa.

Ulkoilualueet on sijoitettava niin, että pohjavesille ei aiheudu vaaraa ja vaara pintavesille on mahdollisimman pieni. Tarha-alueilta ravinteet siirtyvät vesiojiin erityisesti pintavaluntana sade- ja sulamisvesien mukana. Suosituksena on 20 m etäisyys valtaojasta ja 100 m purosta tmv. vesistöä. Rinnetarhat vaativat suojakaistan vesistöön. Hevosten sonta on hyvä poistaa tarhoista ja ulkoilualueilta riittävän usein. Ulkotarhojen (ja tallien) perustamista pohjavesialueille tulee välttää (lupamenettely).

Kun tarhojen kuivatus on järjestetty ja ne on päällystetty, myös niiden puhdistaminen hevosten jätöksistä tulee mahdolliseksi. InnoEquine-hankkeen yhteydes-

- ▲ Pihatossa hevoset ulkoilevat itsenäisesti ja ne voivatkin liikkua ulkona ulkona ympäri vuorokauden. Pihattokasvatus on tavallista nuorilla hevosilla ja muutenkin yleistymässä. Kuva: Suomen Hippos, Tuija Rauman

sä tehdyn kyselyn mukaan hevoset viettävät tarhoissa keskimäärin seitsemän tuntia päivässä, jolloin noin kolmasosa niiden tuottamasta sonnasta jää tarhoihin. Ulkoilutarhat ovatkin huomattavia fosforinlähteitä. Aroilla alueilla ulkoilutarhojen valumavedet voidaan johtaa saostusaltaisiin, joissa ne voidaan puhdistaa tai käyttää kasteluvetenä. Ulkoilualueiden kunnostamisesta ja puhdistamisesta voidaan antaa määräyksiä ympäristöluvassa tai valvonnan yhteydessä.

Hevosten laiduntaminen ei ole pakollista, mutta erittäin suotavaa. Monilla talleilla ei ole omia laidunalueita, ja voikin olla, että osa tallien hevosista siirtyy kesän ajaksi laitumelle jonnekin muualle kuin oman tallin alueelle. Usein hevoset laiduntavat ympärivuorokautisesti, mutta esimerkiksi lentävien hyönteisten määrä saattaa joskus rajoittaa laiduntamista. Lainsäädännön määräykset ulkoilualueista koskevat myös laitumia.

Erilaiset hevoset tarvitsevat hyvin erilaisia määriä laidunalaakaan eikä aina ole edes tavoitteena, että hevonen saisi koko tarvitsemansa rehuannoksen laitumelta. Vaativimpia laitumen laadun suhteen ovat kasvavat varsat ja imettävät tammot, joille laidunala tulisi varata 0,5 hehtaaria per hevonen, muille hevosryhmille saattaa riittää jo 0,25 hehtaaria hyväntuottoista laidunta. Laidunalueet tulisi pitää kasvipeitteellisenä, ja laidunkasveilta vaaditaankin kulutuksen kestävyyttä. Väistämättä pintaeroosiota syntyy poluille ja erityi-

sesti juotto- ja lepoalueille usein portin läheisyyteen. Näillä alueilla myös ravinnepaine on suurin ja pintavalunnan riski kasvaa. Ranta-alueilla tulee ottaa huomioon vesiensuojelu ja virkistyskäyttö, jolloin ranta-alueen aitaaminen tarvittaessa pois laidunalasta voi olla aiheellista.

Laidun antaa hevoselle hyvälaatuisen ravinnon lisäksi henkistä ja fyysistä hyvinvointia. Hevosia voidaan käyttää myös vähempiarvoisilla alueilla luonnonhoitoon tai maisemalaidunnukseen tai esimerkiksi erityisympäristötukien mukaisten suojavyöhykkeiden hoitoon. Laidunnus suojavyöhykkeillä on mahdollista, jos siitä ei aiheudu haittaa vesiensuojelulle. Hevosten hoidettaviksi sopivia alueita saattaa löytyä kunnilta, ja usein tallit ovat halukkaita vuokraamaan myös viljeltyjä laitumia tallien läheisyydestä.

Perinnebiotoopeilla tai esimerkiksi Natura-alueilla tulee ensisijaisesti huolehtia ylilaidunnuksen välttämiseksi, tosin myös riittävän laidunpaineen tuottaminen on tärkeää, jotta hoitovaikutusta syntyy. Luonnonlaitumien heterogeenisyydestä johtuen on erittäin vaikeaa asettaa mitään selkeitä mitoitusohjeita, mutta koska lisäruokinta on usein näillä alueilla kiellettyä, tulee laidun mitoittaa mieluummin liian suureksi kuin riittämättömäksi. Kun laidunnusta jatketaan samoilla alueilla useita vuosia, voidaan mitoitus tarkentaa kokemuksen myötä.

Info

Laiduntaminen ja laitumen vuokraaminen

Teksti: Hannele Partanen

Hevoset laiduntavat sekä viljeltyjä laitumia että luonnonlaitumia. Laiduntaminen on kustannustehokas vaihtoehto. Viljellyillä peltolaitumilla kasvatetaan satoa tuottavia nurmikasveja. Luonnonhoitopellot ja kesannot sopivat hyvin laiduntamiseen. Luonnonlaitumet ovat viljelemättömiä alueita, joita on ennen niitetty tai laidunnettu. Näitä ovat esimerkiksi niitty, metsälaidun, hakamaa, rantalaidun ja jokinotko. Luonnonlaidun on syntynyt laiduntamalla ja niittämällä. Perinnemaisemien pinta-ala on huvennut yhteen prosenttiin 1900-luvun alun tilanteeseen verrattuna. Laiduntamalla luonnonlaitumilla voidaan vaikuttaa luonnon monimuotoisuuden säilymiseen.

Reunavyöhykkeet ovat pellon ja metsän välisiä alueita. **Joutomaat** ovat käytöstä poissa olevia alueita, joista osa sopii laidunalueeksi.

Suojavyöhykkeet. Pelloksi huonosti sopivat rantalohkot voidaan ottaa laidunkäyttöön. Ne toimivat suojavyöhykeinä, joista hevoset poistavat ravinteita syömänsä kasvillisuuden mukana.

Pihapiirin hoitaminen laiduntamalla lisää ympäristön elävyyttä.

Natura-alueilla ja kansallispuistoissa voi olla alueita, jotka sopivat hevosten laiduntamiseen.

Maanomistaja saa hyötyä laiduntamisesta

Ennen kuin maanomistaja tarjoaa aluettaan laidunnettavaksi, hänen kannattaa pohtia erilaisia asioita. Esimerkiksi onko alue kyllin tuottava laidunnettavaksi kesästä syksyyn tai sovitavaksi ajaksi? Saako aitaan sähkön ja eläimille vettä? Millaisia kustannuksia voi syntyä?

Keskeisten asioiden selvittyä voi nauttia laiduntamisen antamista hyödyistä. Alue tulee hoidettua ja maisema pysyy avoimena. Luontoarvot säilyvät ja lisääntyvät. Hevosten laiduntaminen ilahduttaa asukkaita ja ohikulkijoita. Maan vuokraaminen laidunalueeksi on tulolähde laidunpalvelujen tarjoajalle. Kirjallinen sopimus takaa, ettei synny ristiriitoja. Alueelle voi olla mahdollista saada ympäristökorvausta. Myös kunnat voivat vuokrata maita laidunnettaviksi.

VAIHTOEHTOJA LAIDUNALUEEN LÖYTÄMISEEN

Laidunpankki

www.laidunpankki.fi on internetissä toimiva palvelu, jonka avulla voi hankkia lisälaitumia eläimille tai löytää eläimiä maisemanhoitajiksi. Laidunpankista on ladattavissa laidunsovimuksen mallipohja.

Lisätietoja: www.laidunpankki.fi

Lähde: Hevonen nauttii laitumella -opas, Maaseutuverkoston esite 2014.

LÄHTEET

- Jansson, H. & Särkijärvi, S. 2007. Talliympäristöopas. 47 p. Vapo
- Hevonen nauttii laitumella -opas, Maaseutuverkoston esite 2014.
- Maa- ja metsätalousministeriö, rakentamismääräykset ja ohjeet, www.mmm.fi.
- Pesonen, I., Virtanen, H. & Jansson, H. (toim.). 2008. Hyvinvoiva, turvallinen ja ympäristöystävällinen talli – Opas vastuulliseen tallitoimintaan. Equine Life -hanke, Agropolis Oy. www.hippolis.fi/equinelifelife.
- Särkijärvi, S. & Saastamoinen, M. 2010. Hevostilan lantahuolto. Teoksessa Louhelainen, S. (toim.): Hevosyritys huippukuntoon 2010–2013: Hevosyrityksen ympäristöosaaminen, opas 4/4. Hämeen ammattikorkeakoulun julkaisuja 17/2010, 31–38.
- Ympäristöministeriö. 2003. Hevostallien ympäristön suojeleohje. Ympäristöministeriön moniste nro 121. www.ymparisto.fi

AIHEESEEN LIITTYVÄT LAIT JA ASETUKSET

- Asetus maataloudesta peräisin olevien nitraattien vesiin pääsyn rajoittamisesta (931/2000)
- Asetus talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla (209/2011)
- Eläinsuojelulaki (247/1996)
- EU:n sivutuoteasetus, varsinainen sivutuoteasetus (1069/2009) ja täytäntöönpanoasetus (142/2011)
- Jätelaki ja -asetus (646/2011)
- Jätteenpolttoasetus (151/2013)
- Lannoitevalmistelaki (539/2006)
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus tuettavaa rakentamista koskevista hevostalusrakennusten rakennusteknisistä ja toiminnallisista vaatimuksista (764/2009)
- Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999)
- Nitraattidirektiivi (91/676/ETY)
- Valtioneuvoston asetus hevosten suojelusta 10.6.2010/588 ja täsmennys 24.10.2013
- Ympäristönsuojelulaki ja -asetus (86/2000 ja 169/2000)

Info

InnoHorse-webtyökalu

InnoHorse on Helsingin yliopiston ja MTT:n tutkijoiden kehittämä webtyökalu, jossa on ideoita, tietoja ja nykytilan tarkistuslistat hevosalan turvallisuus- ja lantahuoltokäytännöistä sekä laiduntamisesta. Työkalu kehitettiin kansainvälisenä InnoEquine Interreg-yhteistyönä Ruotsin ja Latvian maatalousyliopistojen kanssa. Sivusto on julkaistu suomeksi, ruotsiksi, englanniksi ja latvian kielellä.

Lisätietoja: www.hippolis.fi/innohorse

Mitä kunta voi tehdä?

- Julkaista paikallisen tai alueellisen hevostallien ympäristöohjeen.
- Tiedottaa lannanluovutussopimuksen tarpeesta.
- Edistää kuivikelannan hyödyntämistä ja siihen liittyvää verkostoitumista: esimerkiksi kompostointikentät, käyttö energialähteenä, käyttö maanrakennusaineena, käyttö yhdyskuntajäteliikkeen kompostoinnissa.
- Vuokrata peltä ja muita laitumiksi soveltuvia alueita, tiedottaa eläimistä maisemanhoitajina

7 HEVOSET VAPAA-AJASSA JA URHEILUSSA

Minna Martin-Päivä

Hevosella on merkittävä rooli suomalaisten lasten, nuorten ja aikuisten vapaa-ajan kumppanina ja liikuttajana. Hevosten kanssa moni on löytänyt itselleen mielekkään tavan liikkua luonnossa, virkistäytyä ja kohentaa kuntoa. Hevonen liikuttaa ihmisiä monin eri tavoin, ihmisen tarpeiden ja omien valmiuksien mukaan. Suomalaiset hevoset koskettavat 500 000 ihmistä. Hevosmäärään suhteutettuna arvioidaan, että yksi hevonen koskettaa noin seitsemää ihmistä. Esimerkiksi 8 000 asukkaan kunnassa, jossa on 350 hevosta, hevoset liittyvät tavalla tai toisella liki 2500 asukkaan elämään.

Perinteisesti hevosharrastus jaetaan ratsastus- ja raviurheiluun, mutta moni hevostoiminnan muoto sopii molempiin lajeihin. Hevosharrastuksessa on kyse toiminnasta, jonka keskiössä on hevonen ja siihen liittyvät toiminnot.

Kiinnostus hevosiin ilmenee lapsilla usein jo melko varhain. Mielekäs tekeminen ja kehittävä vapaa-ajan

Info

Ratsastus on kestävyysliikuntaa. Ratsastus asettuu maksimisykkeiden (ka 171) osalta raskaalle ja ajoittain erittäin raskaalle kestävyysliikunnantasolle. Kotimaisen tutkimuksen mukaan keskisykkeen osuus ratsastajien laskennallisesta maksimisykkeestä asettuu keskiarvoltaan kestävyysliikunta-alueelle. Mitatusti tuntiratsastajien kalorinkulutus ratsastustunnin aikana (ka 513 kcal) vastaa 65-kiloisella henkilöllä esimerkiksi koripalloa (522 kcal/h), kohtuullisen rasittavaa pyöräilyä 19–22 km/h (522 kcal/h), kohtuullisen rasittavaa uintisuoritusta (522 kcal/h) tai tenniksen pelaamista (522 kcal/h). Lähde: Mörsäri, A. & Pitkäaho, R. 2011.

- ◀ Elmo Jankari ja Duchess Désirée voittivat nuorten ratsastajien kenttäratsastuksen EM-kultaa 2013. Kuva: Margit Ticklén

harrastus, johon myös vanhemmat ovat sitoutuneita, on nuorelle tärkeä mahdollisuus solmia sosiaalisia suhteita, luoda verkostoja ja saada yhteisön tukea itselleen. Sosiaaliset verkostot tukevat psyykkistä hyvinvointia: on tärkeää kuulua johonkin, olla osa yhteisöä. Hevosharrastus estää lasten, nuorten ja aikuisten syrjäytymistä. Se myös tukee elinikäistä oppimista ja vaikuttaa positiivisesti persoonallisuuden kehitykseen.

Monipuolinen hevosharrastus tarjoaa jo perusharrastamisen tasolla lapselle ja nuorelle tavan toimia ja toteuttaa itseään. Sen vuoksi on tärkeää, että mahdollisimman monella lapsella ja nuorella olisi tilaisuus tutustua hevosharrastukseen ohjatusti esimerkiksi koulun liikuntatunneilla.

Hevosurheilu vaatii paljon sitoutumista, koska hevonen on ihmisen vastuulla. Hevosta valmentaessaan ratsastaja tai ravivalmentaja perehtyy syvällisesti hevoseen urheilijana eli säännölliseen elämäntapaan, ravitsemukseen, huoltoon ja kuntokausiin, mahdollisia kuntoutuskauksia ja lepojaksoja unohtamatta.

On tärkeää, että Suomesta löytyy laadukkaita hevosurheilualueita, joita kehitetään ja ylläpidetään kilpailutoimintaa varten. Nämä toimivat lajien edustusa-reenoina, joilta harrastajatkin hakevat innostusta arkipäivään.

7.1 VAPAAEHTOISTYÖ SUURESSA ROOLISSA

Päivi Laine

Yhdistystoiminta on oleellinen osa hevostalouden ja -harrastuksen kokonaisuutta. Ratsastusseurat järjestävät monipuolista toimintaa eri-ikäisille. Lähes kaikissa ratsastusseuroissa on lapsille ja nuorille kohdennettua hevoskerho- ja kilpailutoimintaa. Raviurheilussa nuorisotoiminta ja poniravikerhot toimivat samoin. Hevostävinseurat vaalivat paikallisia perinteitä ja verkostoja.

Ratsastusseurassa on mahdollista kehittää itseään ja taitojaan lukuisissa eri vapaaehtois- ja toimihenkilötehtävissä. Nykyajan talkoo- tai vapaaehtoistyötä kuvaavat toiminnan lyhytkestoisuus (päivä on suunniteltu), rajallisuus (projektin alku ja loppu) sekä palkitsevuus (välitön hyöty itselle tavalla tai toisella). Suurissa suomalaisissa hevostapahtumissa talkoohenkeä löytyy, koska edellä mainitut tunnusmerkit täyttyvät. Tapahtuman kesto on etukäteen tiedossa, saa tehdä jotakin merkittävää yhdessä muiden samanhenkisten kanssa ja samalla voi seurata kilpailuja sekä olla osa kilpailujen toteuttamisen mahdollistavaa organisaatiota.

Paikallisen seuratoiminnan rooli on merkittävä. Seuratoiminnassa alkeisharrastajista kasvaa osaavia aktiiviharrastajia, osasta harrastajia edelleen alan ammatilliseen toimintaan tähtääviä nuoria ja aikuisia harrastajia. Aikuisten hevosharrastajien keskuudessa onkin yhä yleisempää siirtyä hevosharrastajasta osatai kokoaikaiseksi alan ammatinharjoittajaksi ammatillisen tutkintoon valmistavan koulutuksen kautta.

7.2 RATSASTUS HARRASTUKSENA

Minna Martin-Päivä

Suomessa on noin 170 000 ratsastuksen harrastajaa, joista 50 000 on Suomen Ratsastajainliiton jäseniä. Ratsastajainliitto kuuluu Suomen kymmenen suurim-

man lajiliiton joukkoon. Ratsastuksen suosio on ollut jo pitkään kasvussa, ja kiinnostus lajia kohtaan kasvaa edelleen.

Suomessa tehdyn kansallisen liikuntatutkimuksen (2009–10) perusteella ratsastuksen 3–18-vuotiaiden harrastajien määrä oli kasvanut 63 000 harrastajaan, mikä oli 10 000 enemmän kuin edellisessä tutkimuksessa neljä vuotta aiemmin (2005–06). Suhteellisesti tarkastellen ratsastuksen nuorten harrastajien määrän kasvu oli myös sikäli huomattava, että edellisen tutkimuksen aikana lasten ja nuorten ikäluokka oli lukumäärältään 20 000 suurempi. Liikuntatutkimuksessa ratsastus oli lasten ja nuorten lajeista suosiossa 12. tilalla.

Ratsastuksen suosio on jatkanut kasvuaan 19–65-vuotiaiden harrastuksena. Aikuisia lajin harrastajia oli kansallisen liikuntatutkimuksen mukaan (2009–10) 81 000. Kasvua oli aikuisten kohdalla neljässä vuodessa 17 000 eli 21 %. Potentiaalisten lajin harrastajien määrä eli aikuisten, jotka ilmoittivat halukkuutensa alkaa harrastaa lajia, oli 67 000, kun vastaava luku neljä vuotta aiemmin oli 57 000. Ratsastus oli kymmenenneksi suosituin paikan päällä seurattavista urheilulajeista.

Kahdessakymmenessä vuodessa ratsastuksen harrastajien määrä on yli kaksinkertaistunut. Ratsastuksen harrastajista yli 95 % on naisia ja tyttöjä. 10–18-vuo-

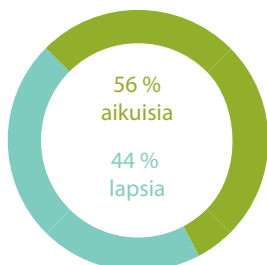

▲ Ratsastusseuralaiset Hevoset Stadikalla -tapahtumassa esteradan toimihenkilöinä.
Kuva: © Anette FOTOGRAFIK - Anette Varjonen

RATSASTUKSEN HARRASTAJAT, SUKUPUOLIJAKAUMA

RATSASTUKSEN HARRASTAJAT, IKÄJAKAUMA

- ▲ Ratsastuksen harrastajien jakauma sukupuolen ja iän mukaan. Lähde: Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010.

tiaista tytöistä 20 % harrastaa ratsastusta ja peräti 5 % koko naisväestöstä on lajin harrastajia. Ratsastus on toiseksi suosituin naisten ja tyttöjen laji. Ratsastuksen ja hevosharrastuksen pariin ovat luonnollisesti myös pojat ja miehet tervetulleita.

Suomessa on noin 1000 ratsastuspalveluja myyvää ratsastustallia. Näistä 320 on Suomen Ratsastajainliiton jäsentalleja. Ratsastustallien määrä on ollut voimakkaassa kasvussa 1980-luvulta lähtien. Liiton jäsentalleilla toiminnasta vastaa aina hevosalan ammatillisen koulutuksen saanut henkilö.

Suomen Ratsastajainliiton jäsentallit on jaettu kolmeen luokkaan: ratsastuskouluihin, harraste- ja yksityistalleihin. Jäsentallien toiminnan painopisteinä ovat hevosen hyvinvointi, turvallisuus, hevostaidot ja ammattitaitoinen henkilökunta. Ratsastajainliitto tukee ja ohjeistaa jäsentallien toimintaa koulutusten, edunvalvonnan ja tallineuvojen asiantuntijapalveluiden kautta. Tallineuvojat suorittavat 1–2 vuoden välein tallikäynnin jokaiseen liiton jäsentalliin. Tallikäynnillä

”Kun ajaa reellä pienillä, hiljaisilla teillä, se voittaa etelänmatkat. Siinä saa itselleen nautintoa, kun on hiljainen luonto, tähtitaivas yläpuolella ja aisojen välissä hevonen, josta tykkää.”

- Jaakko Mikkonen, suomenhevosten Derbyn 2012 voittaneen Ekolokin omistaja.

- ▲ Hevoset antavat vastapainoa työhullulle kansalle.
Kuva: Juhani Länsiluoto

tutustutaan käytännön tilanteeseen ja opastetaan hevosen hyvinvoinnissa, turvallisuudessa ja asiakaspalvelussa.

Jäsentallien lisäksi Ratsastajainliitolla on 500 jäsenseuraa, jotka järjestävät monipuolista toimintaa. Suomessa ratsastuskilpailut järjestetään pääasiassa talkootyöläisten voimin. Talkootyö, yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen ovat monelle tärkeitä syitä kuulua ratsastusseuraan. Ratsastusseurat järjestävät koulutuksia ja

tapahtumia sekä tarjoavat ratsastuksen oheisliikuntaa. Ratsastusseurajäsenyyden kautta jäsenet saavat myös kattavan urheiluvakuutuksen. Suomen Ratsastajainliiton alaiset ratsastusseurat ja jäsentallit on esitelty liiton internetsivuilla www.ratsastus.fi.

Hiljattain valmistuneen, opetus- ja kulttuuriministeriön teettämän tutkimuksen mukaan eräiden paljon harjoittelua vaativien lasten ja nuorten harrastusten hinta on kymmenessä vuodessa kaksin- tai kolminkertaistunut. Hinnannousua selittää ratsastuksen osalta toisaalta harrastusmäärien kasvu ja toisaalta kilpaurheilun suuntautuminen, jolloin tarvitaan oma hevonen tai useampia. Vaarana on, että osa lapsiperheistä rajautuu harrastuksen ulkopuolelle, ellei eriarvoistumiseen kiinnitetä vakavasti huomiota.

7.3 RATSASTUS URHEILUNA

Ratsastus on suosittu kilpaurheilulaji. Ratsastuksessa voi kilpailla monella eri tasolla. Ratsastus on ainoa olympialaji, jossa eri-ikäiset miehet ja naiset kilpailevat samoilla säännöillä samoissa luokissa. Ratsastuksen olympialajeja ovat este-, koulu- ja kenttäratsastus sekä paralympialaji vammaisratsastus. Olympialajien opetus kuuluu useimpien ratsastuskoulujen opetusohjelmaan.

Esteratsastus - virheittä yli esteiden

Esteratsastus on kilpailumuoto, jossa ratsukon eli hevoson ja ratsastajan tehtävänä on ylittää kilparadalle asetetut esteet virhepisteittä annetussa ajassa. Kilpailumuotona esteratsastus on suosituin ratsastuksen lajeista. Ratsukon yhteistyö punnitaan vaihtelevissa olosuhteissa esteradalla, jolla testataan ratsastajan taitoa ja hevoson hyppykykyä, tottelevaisuutta, ketteryyttä ja nopeutta. Tulos määräytyy virhepisteiden ja ajan perusteella.

Kouluratsastus - kuin balettia yhdessä

Kouluratsastus on kaiken ratsastuksen perusta. Sitä voisi verrata klassiseen balettiin. Hevonen liikkuu notkeasti, joustavasti ja jäntevästi ratsastajan ohjatesa sitä pehmein, huomaamattomin avuin. Parhaimmillaan hevoson ja ratsastajan välinen yhteistyö on niin saumatonta, että hevonen näyttää suorittavan liikkeet vain ajatuksen voimalla. Kilpailuissa tuomarit

Suomen Ratsastajainliiton jäsenistö ja kilpailut

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
KILPAILULUVAT						
Aluelupia	3992	4141	4082	4028	4003	3874
Kansallisia lupia	1717	1703	1701	1805	1754	1693
Kansainvälisiä lupia					192	198
Kilpailulupien määrä hevosilla	7644	7328	7167	7415	7675	7603
RATSASTUSKILPAILUT						
Kansainväliset kilpailut						
Kilpailuja	142	152	232	387	332	300
Lähtöjä	1923	2201	2119	2557	2162	2259
Kansalliset kilpailut						
Kilpailuja	108	107	120	120	121	115
Lähtöjä	18098	16085	14654	15124	14935	13402
Aluekilpailut						
Kilpailuja	317	316	318	332	345	326
Lähtöjä	28144	28671	27652	30161	31984	31226

Lähde: Hevostalous lukuina 2013

arvostelevat muun muassa hevoson liikkeitä, suorituksen täsmällisyyttä ja ratsastajan apujen käyttöä. Tulos muodostuu suorituskokonaisuuksien yhteenlasketuista pisteistä.

Kenttäratsastus - monipuolinen kuninkuuslaji

Kenttäratsastuksesta käytetään usein nimitystä ratsastuksen kuninkuuslaji, koska siinä ratsukon tulee suoriutua kolmesta osakokeesta: kouluratsastuskokeesta, rataesteratsastuskokeesta ja maastokokeesta. Kolmi-vaiheinen kilpailu vaatii hevoselta ja ratsastajalta luotavaista yhteistyötä, nopeutta ja kestävyyttä. Kaikki kolme osakoetta ratsastetaan samalla hevosella. Koikeiden keskinäinen painoarvo on sellainen, että maastokoe on selkeästi vaativampi kuin kaksi muuta koetta yhteensä.

Vammaisratsastus

Vammaisratsastuksessa tavoitteena on oppia ratsastamaan vamman haitan asettamien rajoitusten puitteissa ja ne huomioon ottaen. Henkilökohtaiset tavoitteet määrittyvät ratsastajan toimintaedellytysten mukaan. Vammaisratsastajat kilpailevat kouluratsastuksessa viidessä eri ryhmässä, joissa on omat ohjelmansa ja jotka on määrittänyt koulutuksen saanut luokittaja ratsastajan toiminnallisuuden mukaan. Kilpailijoilla on mahdollisuus käyttää apuvälineitä, ja avustajia

- ▲ Hevosurheilu on pitkäjänteistä yhteistyötä. Ratsastaja Siiri Kyrö on myös ratsunsa Kyrö Hot Flow kasvattaja. Kasvatustyössä taustayhteistyö toimii perheen maatilayrityksessä. Kuvassa ratsukko Nuorten hevosten festivaaleilla 2013. Ratsukko valittiin vuonna 2014 edustamaan Suomea nuorten kouluhevosten MM-kilpailuissa Saksassa. Kuva: Mirella Ruotsalainen

käytetään tarpeen mukaan ratsastajan turvana, avustamassa fyysisesti tai sanallisesti tai molemmilla tavoilla.

Lännenratsastus

Maailmalla nopeasti suosiotaan kasvattava lännenratsastus (western riding) on kehittynyt nykyiseen muotoonsa karjapaimenten työn pohjalta. Tästä johtuen lajissa korostuvat kestävyys, mukavuus, keveys ja ratsukon keskinäinen tasavertainen yhteistyö. Lännenratso on työkaveri, jonka tehtävä on reagoida kevyesti ratsastajan pyyntöihin ja tehdä oma-aloitteisesti oma osansa työstä ilman jatkuvaa kontrollointia – niin rancheilla kuin kilparadoilla. Lännenratsastusta on Suomessa mahdollista harrastaa etenkin siihen erikoistuneilla talleilla.

Matkaratsastus

Matkaratsastus on kilpailumuoto, jossa mitataan hevosen nopeutta ja kestävyyttä pitkillä matkoilla. Seu-

ra- ja aluetason ihanneaikaratsastusluokissa (alle 80 km) keskinopeudet on määritelty välille 8-15 km/h. Aluetasolla ja kansallisella tasolla nopeuskilpailuja järjestetään yli 80 kilometrin matkoilla, näissä luokissa ratsukon vähimmäisnopeuden on oltava 10 km/h. Matkaratsastuksessa sekä hevoselta että ratsastajalta edellytetään hyvää, huolella rakennettua kuntoa. Tärkeä osa matkaratsastusta on myös huolto: kullakin ratsukolla on oma autolla liikkuva huoltojoukkonsa, joka huolehtii muun muassa ratsukon juottamisesta, syöttämisestä ja viilentämisestä matkan varrella. Tämä on erityisen tärkeää kesähelteillä ja aina pitkillä matkoilla. Eläinlääkäri tarkastaa hevosen matkan varrella olevilla tarkastusasemilla.

Vikellys

Vikellys on voimistelua laukkaavan hevosen selässä. Hevonen laukkaa ympyrällä, ja ympyrän keskellä oleva juoksuttaja säätelee hevosen liikkeitä liinan, juokсутspiiskan ja ääniapujen avulla. Vikellys on oiva tapa

parantaa omia ratsastustaitojaan, tasapainoaan ja kykyään seurata hevosen liikkeitä. Se voi olla vaativaa kilpaurheilua, mutta myös erinomainen lasten ja nuorten harrastus. Vikellyskilpailuissa ohjelman arvostelussa kiinnitetään huomiota vaikeusasteeseen, sommitteluun ja esittämiseen; myös hevonen saa omasta työskentelystään pisteen. Kilpailuluokkia järjestetään erikseen aloittelijoille, yksinvikeltäjille, pareille ja joukkueille.

Valjakkoajo

Valjakkoajoon tarvitaan hevonen tai poni (tai useampia), kuski, groomer eli vaunuavustaja, valjaat ja vaunut. Yleisimpiä ovat yksin- ja parivaljakot. Valjakkoajossa hevosta ohjastetaan kärryiltä kolmessa osakokeessa: koulu-, tarkkuus- ja maratonajo. Kilpailuissa osakotulokset ilmoitetaan virhepisteinä. Lopputulos saadaan laskemalla kaikkien kolmen osakokeen tulokset yhteen.

Islanninhevosratsastus

Islanninhevosen eroaa muista yleisistä ratsuhevosroduista askellajiensa perusteella. Perusaskellajien käynnin, ravin ja laukan lisäksi islanninhevosilla on yksi tai kaksi erikoisaskellajia: töltti ja liitopassi. Islanninhevosia käytetään askellajihevosina sekä harraste- että kil-

paratsastukseen. Ne soveltuvat hyvin myös vaellus- ja matkaratsastukseen sekä perhe- ja terapiahevosiksi.

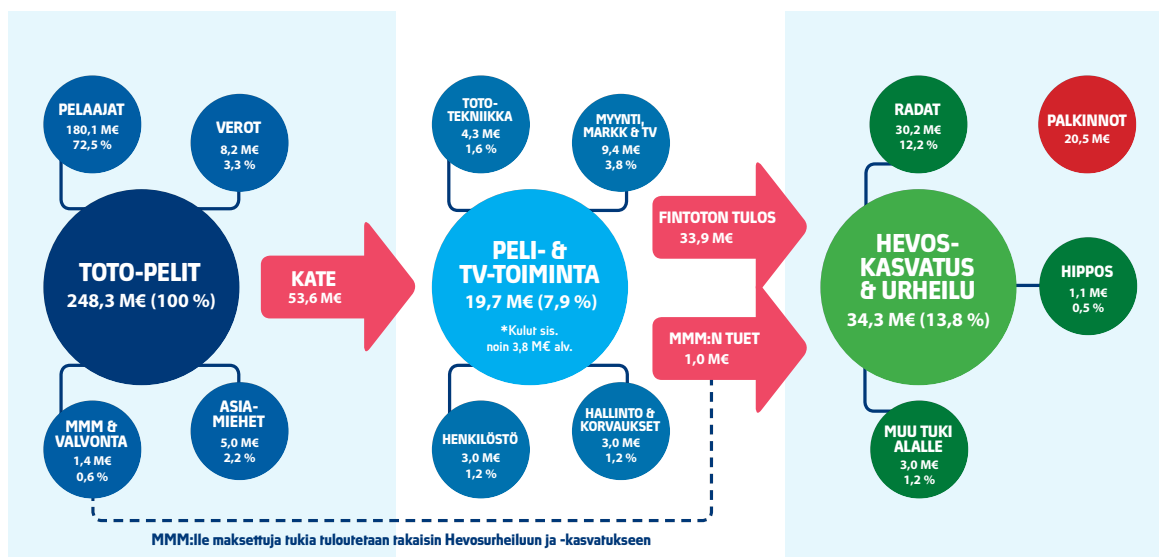
Muita ratsastuksen lajeja tai kilpailumuotoja ovat muun muassa hiihtoratsastus, hevospoolo, polocross, laukkakilpailut, maastotaitokilpailut, hevostaitokilpailut, hevosagility ja ohjasajo. Lisäksi hevosille järjestetään näyttelyitä, joissa arvioidaan rakennetta ja käyttöominaisuuksia. Suomalaista työhevosperinnettä vaalitaan työhevosien työtaito-, veto- ja kyntökisoissa.

7.4 ERITYISRYHMIEN RATSASTUS

Erityisryhmien ratsastuksesta käytetään myös nimityksiä vammaisratsastus tai erityistä tukea tarvitsevien ratsastus. Lajina ratsastus on kaikille samanlainen: erityisryhmien ratsastuksessa ratsastusta lajina ei muuteta, mutta opetus, varusteet ja olosuhteet voidaan järjestää tilanteen mukaan sopiviksi. Tarvittaessa voidaan käyttää avustajia. Henkilökohtaiset tavoitteet määrittävät ratsastajien toimintaedellytysten mukaan.

Ratsastus tarjoaa eri tavoin toimintarajoitteisille ihmisille mahdollisuuden monipuoliseen liikuntaan ja aktiiviseen vapaa-aikaan ja kilpaurheiluun. Ratsastus on ainoita lajeja, joka mahdollistaa toimintarajoitteisten liikkumisen myös luonnossa. Ratsastus ja kosketus

TOTO-PELIEURON JAKAUTUMINEN 2013

▲ Totopelieuron jakaantuminen. Kaavio: Fintoto

- ▲ Myös raviurheilussa menestyksen edellytyksenä on panostaminen hevosten hyvinvointiin. Tamma Jaqueline Mon Ami saa ansaitsemansa taputukset Timo Leivolta heti maaliintulon jälkeen. Kuva Merja Levy

hevoseen eivät tuo vain fyysistä harjoitusta, vaan niillä on keskeinen merkitys myös ihmisen verkostoitumisen ja psyykkisen hyvinvoinnin ja toimintakyvyn kannalta. Hevosen liike aktivoi suurta osaa lihaksistostamme, jolloin myös monet neurologiset toiminnot paranevat.

Hevostoiminnasta ja ratsastuksesta on saatu hyviä tuloksia myös muun muassa autististen lasten ja nuorten kuntoutuksessa.

7.5 RAVIURHEILU

Raviurheilu on vauhdikas urheilulaji, joka tarjoaa monenlaisia elämyksiä. Raviurheilu on Suomen toiseksi suosituin urheilulaji heti jääkiekon jälkeen katsojamäärillä mitattuna, ja Suomi kuuluu Euroopan viiden suurimman ravimaan joukkoon. Suomalainen raviosaaminen on maailman huippua. Suomalaisia hevosia, ohjastajia, valmentajia, hoitajia ja muita osaajia arvostetaan laajalti.

Raviradoilla käy vuosittain yli 720 000 katsojaa seuraamassa tapahtumia paikan päällä. Katsojilla ja topelajilla on tärkeä asema raviurheilussa toiminnan

ylläpitäjinä. Raveja voi seurata ja totoa pelata myös topelipisteistä tai internetin välityksellä. Tämä on yhtäältä vähentänyt raveissa käyvien katsojien määrää, mutta toisaalta pitänyt heidät edelleen lajin parissa.

Raviurheilun tunnuslukuja

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
RAVIT						
Totoravipäivät	625	633	625	607	574	563
Totoravilähdöt	6377	6124	5649	5661	5403	5338
Paikallisravit	56	51	53	44	53	48
Poniravipäivät	15	11	16	11	15	16
Kilpailupäivät yht.	681	684	667	651	637	623
Startanneet hevoset						
Lämminveriset	5314	5273	4904	4917	4853	4730
Suomenhevoset	2596	2566	2292	2178	2193	2171
Ponit	511	542	567	586	625	624
Kilpailleiden hevosten omistajat						
Henkilöt	4470	4373	4003	3761	3640	3479
Muut (kimpat, yhteisöt)	4493	4530	4329	4233	4130	4119
Yleisömäärä radoilla (milj. katsojaa)	0,78	0,78	0,73	0,73	0,72	0,72
ALAN TOIMIJAT						
Valmentajat				3729	3612	3566
Ohjastajat	2444	2393	2102	2206	2084	1970
Kilpailleet poniohjastajat	446	454	459	456	499	461

Lähde: Hevostalous lukuina 2013.

Aktiivisesti raviurheilua harrastaa tai seuraa noin 200 000 henkeä. Lajin seuraajat muodostavat monesti yhteisöjä tai verkostoja, joilla on heille sosiaalinen merkitys. Muihin Euroopan maihin verrattuna suomalaisen raviurheilun erikoisuus on suuri harrastajien määrä. Raviurheilun keskusjärjestö Suomen Hippos ylläpitää alalla toimivien lisenssijärjestelmää.

Ravihevosten yhteis- eli kimppaomistaminen on lisääntynyt viime vuosina ja tuonut uusia ihmisiä hevosurheilun pariin. Kimppaomistaminen madaltaa kynnystä ryhtyä hevosnomistajaksi: sekä kulut että vastuu jaetaan, elämykset moninkertaistuvat. Hevosien voi omistaa puoliksi toisen kanssa, isommalla porukalla tai jopa satojen tai tuhansien henkilöiden yhteenliittymässä. Yhteisomistuksen pelisäännöistä on tärkeää sopia tarkkaan etukäteen.

Suomessa on 43 ravirataa, joista 20 on ympärivuotisia. Maakuntaratoja on 19 ja pääratana toimii Helsingin ravirata Vermo. Kesäratoja on 23. Lisäksi maassamme on lähes 120 harjoitusravirataa. Raveja järjestetään läpi vuoden jouluaattoja ja joulupäivää lukuun ottamatta.

Usein ravirata on monipuolisessa käytössä, kun alueen keskeltä saattaa löytyä esimerkiksi jalkapallo- tai ratsastuskenttä. Raviratojen alueita, katsomoita ja muita rakennuksia käytetään yhä enemmän myös erilaisten muiden tapahtumien, esimerkiksi ratsastuskil-

pailujen, jalkapalloturnausten, moottoriurheilutapahtumien ja koiranäyttelyiden, järjestämispaikkoina.

Totopeli liittyy kiinteästi raviurheiluun ja varmistaa suomalaisen hevosjalouden toimintaedellytykset. Totopelitoiminnan varoja ohjautuu pelaajille voittoina, valtiolle arpajaisverona, asiamiehille palkkioina, hevosnomistajille palkintoina sekä hevoskasvatukseen ja hevostutkimukseen.

Raviurheilun nuorisotoimintaa on Suomessa kehitetty 1990-luvulta alkaen. Sen myötä raviradoille on syntynyt nuorisoravikerhoja ja poniravikouluja, joita on 25. Nuorisoravikerhoissa toimii 3 000 ravinuorta. Nuorisoravikerhoissa ja poniravikouluissa poneista ja hevosista kiinnostuneiden on mahdollista tutustua raviurheiluun, oppia sen alkeita ja harrastaa ohjatusti ja turvallisesti.

Kerhoissa ravinuoret järjestävät kursseja, retkiä ja erilaisia tapahtumia. Nuorisoravikerhon toimintaan voi osallistua kuka tahansa raviurheilusta kiinnostunut. Toiminnassa ei ole ikärajaa.

Poniravikoulu on ratsastuskoulun tapaan toimiva paikka ohjattuun toimintaan ponien ja hevosten kanssa. Poniravikoulussa perehdytään ajamisen lisäksi ponien hoitoon ja ruokintaan. Kursseja järjestetään eritasoisille harrastajille poninhoidon alkeista kilpailuihin ja valmentamiseen keskittyviin kursseihin.

Case

Ajetaan me tandemilla – eläkeläispariskunta treenaa ravureita yhdessä

Teksti: Suomen Hippos, Ilkka Nisula

Lieksan Viekijärvellä sijaitsevan tallin nurkalla olevat tandemkärryt ovat kovassa käytössä Nevalaisen pariskunnalla. Elli määrää suunnan ja sokeutunut Pertti toimii jarruina. Tandemkärryjen avulla Pertti saa nauttia ravihevosen kyydistä edelleen. Hän laittelee raviradalla hevoset valmiiksi kilpailua varten ja jälkihuoltaa ravurit suoritusten jälkeen. Pertin toimeliaisuus ja ote ovat opiksi muillekin: asenne ratkaisee.

Lieksalainen pariskunta ei mittaa kilometrejä. Linja-auto kulkee ja matka taittuu, omistajilla autossa ja hevosilla kaviourilla. Elli ja Pertti kiertävät Suomea isolla sisulla ja suurella sydämellä ja lähtevät ravireissuille pitkienkin taipaleiden taakse.

Hevosia pariskunnalla on ollut pitkään. Aiemmin sikatilana toiminut maatila Viekijärvellä on tänä päivänä hyvin hoidettu talli. Koko ravi-Suomessa tunnettu ja arvostettu pariskunta on saanut nauttia myös hevosten menestyksestä. Pariskunta valittiin Suomen Hippoksen toimesta kuukauden hevosnomistajiksi helmikuussa 2014.

saakka. Poniravilähtöjä ajetaan niin tavallisten ravien yhteydessä kuin omina poniraveinaan. Poniravilähtöihin ei pelata totoa.

7.6 HEVOSET KASVATTAVAT VASTUUSEEN

Suuresta eläimestä huolehtiminen vaatii ihmiseltä paljon. Hevosen läheisyydessä ihmisen on oltava rauhallinen ja johdonmukainen. Hevonen on pakoeläin, joka oletetun vaaran aistiessaan väistää tilannetta pakenemalla. Hevonen lukee ihmisen kehonkieltä ja antaa ihmisen käytöksestä suoraa palautetta omalla toiminnallaan. Hevosen kanssa toimiessaan ihmisen on tärkeää oppia antamaan selkeitä merkkejä, joita eläin ymmärtää ja joiden avulla se saadaan käyttäytymään toivotulla tavalla. Ihmisen täytyy seurata hevosen reaktioita ja samalla tarkkailla omaa käytöstään, jotta hän voi ymmärtää oman toimintansa vaikutuksia eläimen käyttäytymiseen.

Hevosen kanssa toimiessaan esimerkiksi lapsi voi oppia havaitsemaan oman käyttöksensä vaikutuksia ympärillään oleviin. Onnistumisten kautta lapsen itsetunto kasvaa ja kontakti eläimeen paranee. Hevosten kanssa toimivien lasten on havaittu kykenevän helpommin solmimaan sosiaalisia suhteita ja luomaan uusia kontakteja. Tallilla lapsi voi kuulua verkostoon, jossa hän on hyväksytty ja jossa hän voi turvallisesti hakea ja kokeilla omia rajojaan. Talliympäristö kasvattaa vastuuseen.

Hevoset voivat auttaa lapsia ja nuoria myös oman elämän hallinnan opettelussa. Hevosten kanssa toimiesä on tärkeää oppia huolehtimaan hevosen perustarpeista säännöllisesti arkirutiinin mukaisesti: ruuasta, juomavedestä, karsinan siivouksesta, ulkoilusta, levosta, liikunnasta. Vähitellen, hevosista huolehtimisen kautta, lapsi ja nuori voi oppia pitämään paremmin huolta myös itsestään ja tunnistamaan omia reaktioita eri tilanteissa. Lapsi ja nuori oppii myös säännöllisen arkirytmien.

Ohjattu hevostoiminta mahdollistaa onnistumisen kokemuksia ja opettaa käsittelemään myös epäonnistumisia. Hoitaessaan, ruokkiessaan ja ulkoiluttaessaan hevosta ihminen kokee tekevänsä jotain merkityksellistä, sillä hevonen tarvitsee ihmistä ja ihmisen huolenpitoa. Hevonen aktivoi ja edellyttää ihmistä toimimaan.

Info

TALLI ON PARHAIMMILLAAN LUOTETTAVA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

- Tallilla on ammattitaitoista, koulutettua henkilökuntaa.
- Toiminta on tavoitteellista ja ohjattua.
- Pysyvyys ja jatkuvuus: samat yrittäjät, sama paikka, tutut olosuhteet.
- Useimmiten auki myös iltaisin ja viikonloppuisin.
- Yhteys luontoon ja säännölliseen elämänrytmiin.
- Yhteisö, johon kuulua ja jossa viihtyä.
- Yhteisesti hyväksytyt pelisäännöt ja hyvä ilmapiiri.

Hevoset ja talliympäristö

- innostavat liikkumaan
- vuorovaikutusta
- läsnäoloa ja rauhoittumista
- omien rajojen ja tunteiden tunnistamista
- merkityksellisyyttä ja elämänhallintaa
- johtajuutta
- mediapaastoa

Ihmisen

- fyysinen kunto ja psyykkinen jaksaminen paranevat
- sosiaaliset taidot ja tunnetaidot kehittyvät
- itsetunto ja itseluottamus kehittyvät
- kyvystä käsitellä hevosta syntyy voimaantumisen tunne (empowerment)
- elämänhallinta paranee ja vastuu omasta toiminnasta lisääntyy
- käsitys itsestä elinikäisenä oppijana muodostuu
- kuva omista mahdollisuuksista monipuolistuu

7.7 NUORISOTYÖ

Ratsastus- ja muut hevosseurat tekevät yhteistyössä tallien kanssa merkittävää nuorisotyötä: ne tarjoavat lapsille ja nuorille erinomaisen vaihtoehdon vapaa-ajan viettoon ja toteuttavat samalla arvokasta kasvatustyötä. Talleilla tehtävä yhteistyö kehittää parhaimmillaan nuoren arvomaailmaa, vastuullista asennetta ja eettistä näkemystä. Se voi avata näköaloja tulevaan uran- ja ammatinvalintaan, jopa elämäntapaan. Aktiivinen toiminta ulkona eläinten parissa edistää lapsen liikuntaharrastusta, tarjoaa vaihtelevaa tekemistä ja toimii vastapainona sisällä, pääasiassa istuen, vietyllä koulupäivälle.

Hevostalleilla lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus monipuoliseen ja mielekkääseen toimintaan, myös ilman ratsastusta tai ajoa. Monilla talleilla toimii seura tai hevoskerho. Seuratoiminnassa lapset ja nuoret voivat olla mukana monella eri tavalla esimerkiksi järjestämässä kilpailuja, tapahtumia, retkiä tai keppihevostapaamisia. Monelle lapselle viikoittaisessa kerhotapaamisessa suurin asia on itse hevonen, hevosen kanssa toimiminen ja uusien asioiden opetteleminen.

Hevoskerhotoiminta on ohjattua toimintaa hevosten parissa. Kerhossa voi askarrella, opetella hevostaitoja, liikkua monipuolisesti ja toimia hevosen kanssa. Hevoskerho innostaa lapsia ja nuoria omaehtoiseen toimintaan ja vastuuseen, sillä monesta hevos-

Case

Teemapuistona ponileikkikenttä

Teksti: Tuula Pihkala

Seinäjoen kaupunki järjestää jo kolmatta vuotta ponileikkikenttätointia lapsille teemapuiston tapaan kesäaikaan. Samaan tapaan kuin esimerkiksi liikennepuisto tai perusleikkikenttä, raviradan alueella toimiva ponileikkikenttä on kaupungin asukkaille ilmainen.

Kaupunki hankkii teemapuistoon valvojat ja maksaa heidän palkkansa. Seinäjoen raviradalla toimiva poniravikoulu puolestaan toimittaa leikkikentälle kaksi ponia ja kaksi ponien ohjaajaa joka arkipäivä, kahdeksi tunniksi päivässä.

Ponileikkikentällä lapset saavat ohjatusti hoitaa, harjata ja letittää poneja sekä ratsastaa. Leikkikentän toimintaan osallistuu päivittäin lähes 40 lasta. Poniravikoulu remontoidaan niin, että koululaisten iltapäiväkerhon on mahdollista toimia samoissa tiloissa.

Case

Kunnan nuorisotila tallilla, siellähän tytötkin ovat

Teksti: Anne Laitinen

Ahvenanmaalla herättiin vuonna 1998 ajatukseen, että tyttöjen on syytä saada harrastaa verovaroin yhtä lailla kuin poikienkin. Tutkimuksen mukaan harrastuksista 60 % oli suunnattu pojille ja vain 40 % tytöille. Nuorisotiloissa tyttöjä ei näy, mutta hevostallilla kylläkin. Tältä pohjalta syntyi päätös, että nuorisotila viedään sinne missä tytötkin ovat: hevostallille.

Maarianhaminan nuoriso-ohjaaja Mio Somnardahl kertoo kaupungin epäilleen, että nuoriso-ohjaajasta tulee hevostenhoitaja talliyrittäjälle, mutta näin ei käynyt. ”Toiminta on kaikkea muuta kuin ratsastamista. Monipuolisen kerhotoiminnan ylläpito ei ole vaatinut suuria investointeja tai ylläpitokustannuksia,” toteaa Somnardahl.

Talliympäristössä korostuvat toisenlaiset asiat kuin perinteiset tyttöjen jutut: tallilla saa olla vahva ja fyysinen. ”Tyttöjä kannustetaan tekemään miehisempiä töitä, kuten television tai pelijohtojen kytkemistä,” Mio Somnardahl kertoo. Tytöt järjestävät innolla myös erilaisia tapahtumia ja vanhemmatkin pääsevät halutessaan mukaan toimintaan. Samoin pojat.

▲ Ponikuninkuusraveissa. Kuva: Suomen Hippos, Elina Hirvonen

kerholaisesta kasvaa innokas hevoskerhonohjaaja. Ohjaajat voidaan kouluttaa tehtäviinsä Suomen Ratsastajainliiton järjestämällä kurseilla. Ratsastajainliitto julkaisee myös materiaalia hevoskerhon ohjaajien toiminnan tueksi.

7.7.1 Hevostytöistä kasvaa hyviä johtajia

Päivi Laine

Hevosharrastajista suurin osa – sekä ratsu- että ravitalleilla – on tyttöjä. Poikien kiinnostuksen kohteena on enemmän kilpaileminen sekä ratsastuksessa että raviurheilussa.

Tytöt viettävät paljon aikaa tallilla hevosten ja talliyhteisön kanssa. Tyttöjen roolia ratsastuksen harrastajina ja harrastuksen vaikutuksia tyttöjen nuoruuteen ja kehitykseen on selvitetty muun muassa ruotsalaisessa tutkimuksessa (Forsberg & Tebelius 2006). Tutkimuksessa selvisi, että vapaa-ajalla on tärkeä rooli nuoren identiteetin kehittämisessä nyky-yhteiskunnassa. Nuoren itsestään muodostama kuva kehittyy kanssakäymisessä tallilla, hänen omien tulkintojensa tuloksena.

Tutkimuksen johtopäätelmänä todettiin, että tallilla harrastajien keskuudessa muodostuu merkittävä vapaa-ajanvieron alakulttuuri: tallia ympäristönä leimaa maskuliininen ilmapiiri, vaikka suurin osa harrastajista on naispuolisia. Tytöt viettävät tallilla paljon vapaa-aikaa ja heille muodostuu tietty keskustelukaava (viestintämalli, diskurssi), joka sisältää normeja, arvoja ja käytäntöjä. Vallitseva normi on järjestelmällisyys ja määrätietoisuus. Talliympäristössä tytöt luovat itselleen eri identiteetin kuin tallin ulkopuolella. Tekemällä tallin ja hevosten hoitoon liittyviä töitä tytöt omaksuvat rationaalisen, vastuullisen ja järjestelmällisen käyttäytymismallin.

Sukupuoliroolin kehittämisestä tutkimuksessa selvisi, että tallilla työskennellessään tytöt saavat mahdollisuuden sisällyttää imagoonsa perinteisiä miehisä käyttäytymismalleja. Yhtäältä tytöt toimivat ja kommunikoiivat vastavuoroisessa suhteessa hevoseen. Kanssakäyminen elävän olennon kanssa on heille tärkeää ja vastaa naiseuteen yhdistettyihin hoitamisvietin ja empatian odotuksiin. Toisaalta havaittiin myös, että hevosta hoitaessaan tytöt ottavat etäisyyttä hevoseen muun muassa puhumalla hoitohevosestaan

▲ Jaana Kivimäki ja Grivis vammaisratsastuksen EM-kilpailuissa vuonna 2013. Kuva: SRL, Sonja Holma

humoristisesti. Tämä voidaan tulkita vallan ilmaukseksi, hoitamisviettiä liitetävän uhrautuvuuden sijaan.

Tutkimuksen mukaan tallitytöt eivät halua empatiaa, hoitamisviettiä ja ratsastusta korostavaa imagoa, sillä se ei ole heidän mielestään ”tuff”, arvostettua. He kokevat, että harrastukseen ja urheiluun liittyvien riskien vuoksi heidän imagoonsa kuuluu voima ja menestyminen tallissa. Työskennellessään tallissa tytöt kehittävät fyysistä ja psyykkistä vahvuuttaan, vastakohtana naiselle stereotyyppille. Heidän ihannoimiaan ominaisuuksia ovat itseluottamus, tavoitteellisuus ja itsenäisyys.

Johtopäätelmänä todettiin lisäksi, että tallissa ehditään viettää myös vapaita hetkiä, leikkiä. Tyttöillä on mahdollisuus luoda identiteettiä sekä suunnitelmallisessa

työskentelyssä että spontaanissa toiminnassa. Koko tässä prosessissa tytöt saavuttavat sosiaalista ja kulttuurista pääomaa, jota he voivat hyödyntää tulevaisuudessa.

7.7.2 Kuntien tuki ratsastuskouluille

Ratsastuskoulutoiminta on hyvin pääomasidonnaista ja vaatii suuria investointeja. Siitä huolimatta Suomessa on vain muutama kunta tai kaupungin omistama ratsastuskoulukiinteistö. Suomalaiset ratsastuskoulut ovat pääsääntöisesti yksityisessä omistuksessa ja yksityisin investoinnein toteutettuja, johtuen julkisen sektorin tuen puutteesta.

Ruotsissa kunnat tukevat aktiivisesti ratsastuskoulujen toimintaa tarjoamalla ratsastuskouluille olosuhteet (tallit, kentät, maneesit), joissa seurat tai yritykset toteuttavat ratsastuskoulutoimintaa. Ns. Ruotsin malli on omiaan edistämään sukupuolten välistä tasa-arvoa, kun julkista tukea myönnetään yhtä lailla sekä poikien että tyttöjen liikuntaharrastuspaikkojen rakentamiseen.

Tasapuoliset investoinnit tuovat tasapuolisuutta myös harrastusmahdollisuuksiin. Palloilulajien harrastusmaksut pysyvät kohtuullisina, koska seurat eivät itse joudu rahoittamaan urheilutilojaan. Ratsastuksen tuntihinnalla taas täytyy kattaa kaikki rakennusinvestoinnit, jotka yrittäjä joutuu itse kustantamaan.

Hevosiharrastusten huomioon ottamista liikuntapaikkarakentamisessa käsitellään myös kohdassa 5.5.

7.8 HEVOSTOIMINTA EHKÄISEE SYRJÄYTYMISTÄ

Hevoset yhdistävät erilaisia ihmisiä. Hevoset kasvatavat hevostoiminnassa mukana olevien empatiakykyä ja kykyä tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa. Maahanmuuttajille ja erityisryhmäläisille tallilla toimimisella saattaa olla merkitystä oman tien näyttäjänä. Kosketus maaseutuun voi avata maahanmuuttajille aivan erilaisen käsityksen uudesta kotimaastaan ja sen tarjoamista mahdollisuuksista. Tallilta voi löytyä uusia kontakteja, uusi turvallinen vapaa-ajan viettopaikka tai mielekästä tekemistä työelämään tutustumisen tai työpaikan kautta. Uusien kokemusten kautta hevostoiminta voi avata aivan uusia näkökulmia omaan tulevaisuuteen ja omiin mahdollisuuksiin.

Case

Nuorisopilottihanke tarjoaa ratsastuselämyksiä lapsille

Teksti: Suomen Ratsastajainliitto

Suomen Ratsastajainliitto tarjoaa yhteistyössä vapaaehtoisjärjestö Hopen, yhteistyökumppaniensa sekä tallien ja seurojen kanssa ratsastuselämyksiä vähävaraisten perheiden lapsille. Keväällä 2014 toteutetusta hausta mukaan hankkeeseen valikoitui 12 tallia ja ratsastusseuraa, jotka sitoutuvat kukin tarjoamaan 1–3 alakouluikäiselle, vähävaraisen perheen lapselle ratsastuksen alkeiskurssin ja mahdollisesti sen oheen muuta hevostoimintaa, kuten tilaisuuden osallistua hevoskerhoon. Alkeiskurssin kustannukset jakaantuvat Ratsastajainliiton ja kurssin järjestävän tahon kesken.

300 lasta ratsastuksen alkeiskurssille

Hankkeen tavoitteena on kolmen seuraavan vuoden aikana nostaa kaikkiaan 300 lasta ja nuorta hevosen selkään. Syksyllä 2014 alkeiskurssin aloittaa hankkeen rahoittamana noin 30 lasta. He ovat tulleet Hopen asiakkaiksi perheiden itsenäisen yhteydenoton tai eri viranomais tahojen ohjaamina. Hopen lisäksi Ratsastajainliitto lisää yhteistyötä myös kuntasektorilla.

Ratsastusvarusteita ja näytöselämyksiä

Myös useat Ratsastajainliiton yhteistyökumppanit ovat kiinnostuneita hankkeesta. Alkeiskurssin aloittavat lapset saavat yhteistyökumppanilta lahjoituksena turvakypärät, ja muutamat tapahtumajärjestäjät lahjoittavat projektiin osallistuville perheille pääsylippuja erilaisiin ratsastusnäytöksiin. Ratsastajainliiton aluejaostot osallistuvat hankkeeseen lahjoittamalla 20-vuotisjuhlakilpailuidensa tuoton hankkeeseen.

Hopen kautta useita keinoja auttaa

Hope on vapaaehtoisjärjestö, joka toimii tasa-arvoisen lapsuuden puolesta. Avun muodot ovat lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien tukeminen, vapaa-ajan elämysten tarjoaminen ja vaate- ja tavaralahjoitukset. Hopen apu ohjautuu 14 paikallistoimijan välityksellä ympäri Suomen.

Case

Mallia Ruotsista – kotouttamista hevostalleilla

Teksti: Anne Laitinen

Ruotsissa toteutettiin vuonna 2013 Hästnära Jobb -pilottiprojekti, jossa hevosala kantoi osaltaan vastuuta yhteiskunnasta tarjoamalla maahanmuuttajille kotoutusta talliympäristössä.

”Projektissa on talleille työllistetty maahanmuuttajia, joiden on muutoin haastavaa saada töitä. Työt käsittivät tilan yleisiä töitä, muun muassa piha-alueiden ja hevostarhojen kunnossapitoa, vesihuoltoa tarhoihin ja muita tilan töitä. Hevosala onkin erinomainen porras elämän seuraavaan vaiheeseen. Talleilla on myös tapana, että opastusta annetaan hyvin käytännönläheisesti. Talliympäristö tarjoaa käytännön töitä matalan koulutuksen saaneille henkilöille. Lisäksi talliyhteisö on perheenomainen, oma sosiaalinen verkostonsa,” Hästnäringens Nationella Stiftelsenin projektipäällikkö Sara Strömberg tiivistää.

Ensimmäinen kotouttamisprojekti onnistui hyvin, ja puolet kahdeksasta mukana olleesta maahanmuuttajasta sai töitä projektin päätyttyä. Projektia on tarkoitus jatkaa kohdentamalla sitä laajemmin syrjäytymisuhan alla oleville.

- ▲ Ilo ylimmillään ponien näyttelymenestyksen johdosta. Kansallinen poninäyttely kokoaa lähes 500 ponia vuosittain. Kuva: Satu Pitkänen

Mitä kunta voi tehdä?

- Tukea ratsastusta tasavertaisena harrastuksena muiden lajien rinnalla (vrt. jääkiekko, jalkapallo).
- Tukea hevosurheilulueiden rakentamista ja kunnossapitoa.
- Antaa peruskoululaisille mahdollisuuden kokeilla ratsastusta tai ajoa osana liikuntatuntien, -päivien tai kesätoiminnan ohjelmaa.
- Järjestää kunnallista nuorisotyötä yhteistyössä lähialueen tallien tai ratsastusseurojen kanssa talliympäristössä.
- Tukea vammaisratsastusta sekä erityisryhmien, syrjäytymisuhan alla olevien ja maahanmuuttajien hevosharrastustoimintaa.
- Ottaa hevostoiminnan huomioon osana ehkäisevää nuorisotyötä.

LÄHTEET

Forsberg, L. 2007. Att utveckla handlingskraft. Om flickors identitetsskapande processer i stallet. Licentiatuppsats. Luleå tekniska universitet, 43.

Forsberg, L. & Tebelius, U. 2006. Which identity do girls create in the stable? Luulajan yliopisto.

Hästen i kommunen – betyder mer än du tror. Hästnärings Nationella Stiftelse, 2008.

Mahdollisuuksien hevonen -seminaarin materiaali, 2010.

Mörsäri, A. & Pitkäaho, R. 2011. Reippaasti ratsaille -poikittaistutkimus ratsastuksen fyysisestä kuormittavuudesta kestävyysnäkökulmasta. Opinnäytetyö. OAMK, fysioterapian koulutusohjelma. www.theseus.fi.

Puronaho, K. 2014. Drop-out vai throw-out? Tutkimus lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kustannuksista. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014:5

Pussinen, S. 2013. Hevosyrittäjyyden tulevaisuuskatsaus – valtakunnallisen Hevosyrittäjien huippukuntoon-hankkeen (2010–14) raportti. Hämeen ammattikorkeakoulu, Hämeenlinna.

Suomalaisen hevosalan katsaus 2011, Hippolis ry.

Suomen Hippos ry, www.hippos.fi.

Suomen Ratsastajainliitto ry, www.ratsastus.fi.

8 HEVOSET SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUISSA

Minna Martin-Päivä

Hevonen voi olla kuntalaisille ja heidän hyvinvoinnilleen avuksi myös sosiaali- ja terveyspalveluiden kautta. Hevosen kanssa toimiminen on ennaltaehkäisevää ja ihmisen hyvinvointia lisäävää toimintaa. Hevonen on erityisryhmätyön monipuolistaja. Hevosavusteisia kuntoutuspalveluita voidaan hyödyntää lasten ja nuorten, aikuisten ja ikääntyneiden sekä esimerkiksi muistisairaiden parissa.

Hevosen käyttämisestä kuntouttavassa ja ennaltaehkäisevässä hoivatyössä on runsaasti hyviä kokemuksia. Kela korvasi ratsastusterapiaa fysio- ja toimintaterapiana vuonna 2013 liki 1,74 miljoonalla eurolla.

Hevonen voi merkittävästi edistää ihmisen kehitystä ja kasvua. Hevonen on armollinen: se hyväksyy ihmisen sellaisenaan, ilman ennakoasenteita ja -odotuksia. Ison eläimen hallinta ja yhteistyö sen kanssa on omiaan vahvistamaan itsetuntoa. Hevosen kanssa toimiminen on ihmiselle hyödyllistä: elämänlaatu paranee, stressi vähenee, verenpaine alenee, terveys ja kunto kohenevat, mieli rauhoittuu ja sosiaalinen kanssakäyminen helpottuu.

Hevosavusteinen toiminta on yksi suomalaisen Green Care -toiminnan edelläkävijöistä. Green Care on luontoon ja maaseutuympäristöön liittyvää toimintaa, jolla edistetään ihmisten hyvinvointia ja elämänlaatua monin eri menetelmin muun muassa luonnon elvyttävyyden, osallisuuden ja kokemuksellisuuden avulla.

Taulukosta sivuilla 96–97 ilmenee, miten hevosiä voidaan käyttää sosiaali- ja terveyspalveluissa monella eri tavalla.

8.1 TOIMINTAKYVYN YLLÄPITO JA HYVINVOINTI

Kuten aiemmin on todettu, hevosta seuraamalla ja havainnoimalla ihminen oppii tekemään havaintoja it-

sestään ja omista reaktioistaan sekä korjaamaan toimintaansa. Tähän perustuu esimerkiksi ratsastuksen toimintakyvyn ylläpitoa ja hyvinvointia lisäävä vaikutus. Ratsastustunnilla ihminen on kiinnostunut esimerkiksi istunnastaan hevosen selässä ja apujen käytöstään. Pystyäkseen kehittämään omaa kehohallintaansa ihmisen on kiinnitettävä asiaan huomiota myös muualla kuin viikoittaisella ratsastustunnillaan. Kehotietoisuus lisääntyy ja mahdollisuudet vaikuttaa oman kehon toimintaan paranevat.

Ratsastuksen kautta moni on tehnyt havaintoja vaikiintuneista, yksipuolisista työasennostaan, toispuoleisesta seisoma-asennostaan jne., jotka ovat ajan myötä vaikuttaneet ihmiseen vinouttavasti ja aiheuttaneet erilaisia särkyjä tai jäykkyyksiä kehoon. Ratsastuksen kautta on voitu päästä kiinni kehohallinnan haasteisiin, kyetty muuttamaan esimerkiksi työasentoja tai seisomatyylejä ja näin onnistuttu vapautumaan erilaisista särkyistä ja vaivoista. Hevosharrastus voi lisätä ihmisten toimintakykyä ja hyvinvointia.

Käytännön esimerkki: Eläinlääkäri kärsi yksipuolisista työasunnoista, mutta ratsastuksen avulla hän tuli tietoiseksi vinoudestaan. Nykyään hän kiinnittää huomiota työasentoihin ja vahvistaa omia syviä keskivartalon lihaksiaan ratsastamalla. Hevosen selän liike tuo tarpeellista liikettä ratsastajan kehoon. Ratsastus yhdessä fysioterapian kanssa on tuonut avun eläinlääkärille ja hän on pystynyt vähentämään särkylääkkeiden määrää lyhyessä ajassa.

Käytännön esimerkki: Paino-ongelmista kärsivä nainen halusi aloittaa ratsastuksen. Hän kärsi selkäivuista, hänellä oli masennusta ja itsetunto oli heikko. Nainen aloitti ratsastuksen tuleamalla tallille ja toimimalla hevosten kanssa. Halu päästä hevosen selkään sai hänet lisäämään liikuntaa myös tallikäyntien ulkopuolella ja tarkkailemaan ruokailutottumuksiaan. Lyhyessä ajassa hän onnistui pudottamaan painoaan sen

◀ Hevosilta oppii tässä ja nyt elämistä. Kuva: Simopekka Lepistö

verran, että hän pystyi nousemaan hevosen selkään. Aluksi hän ratsasti vain käyntiä ja lyhyitä aikoja. Paino putosi edelleen ja lopulta hän laihtui 40 kg. Paino pysyi alhaalla ja harrastus jatkui. Selkäkipu poistui, särkylääkkeiden syönti loppui ja lääkkeitä säästyneellä rahalla nainen kykeni kustantamaan harrastuksensa.

8.2 LASTENSUOJELUNÄKÖKULMA

8.2.1 Ennaltaehkäisevä työ ja avohuollon tukitoimet

Lastensuojelunäkökulmasta ennaltaehkäisevällä työllä on suuri merkitys lapsen hyvinvoinnille, onpa sitten kyseessä syrjäytymisvaarassa tai huostaanoton tarpeessa oleva lapsi tai nuori. Mahdollisimman varhainen puuttuminen on tärkeää. Hevostoiminta voi olla ennaltaehkäisevää tai osa avohuollon tukitoimia.

Hevostoiminta tai -harrastus voi olla kunnan, seurakunnan tai muun julkisen tahon kustantamaa säännöllistä toimintaa, esimerkiksi ratsastustunti asiakkaan tarpeiden mukaan ryhmätuntina tai yksityistuntina.

Säännöllisyys on tärkeää, samoin kuin toiminnan pitkäjänteisyys. Lapsen tai nuoren pitää rauhassa saada luoda kontakti tallin aikuiseen, hevosiin ja muuhun

ympäristöön. Lapsen on saatava kokea, että hänen elämässään on jotain pysyvää. Sosiaalityö on tyypillisesti työtä, jossa vaihtuvuus on suurta. Tallitoiminta sen sijaan on pysyvää, yleensä tallinpitäjät pysyvät samalla paikalla pitkään, jolloin toimintaan saadaan jatkuvuutta. Näin ollen talliympäristö on omiaan tarjoamaan lastensuojelun asiakkaille pysyviä ihmissuhteita ja pitkäjänteisyyttä.

8.2.2 Perhekodit

Perhekodeissa on jo pitkään tehty työtä lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisäämiseksi hevosten ja eläinten avulla. Suomessa on muutamia kymmeniä perhekoiteja, joissa hevoset ovat osana toimintaa. Perhekodissa toimii pääsääntöisesti moniammatillinen tiimi, joka mahdollistaa lasten ja nuorten kasvun monipuolisen tukemisen ja hoitamisen.

Perhekodeissa kiinnitetään pääsääntöisesti huomiota hyvinvointia edistävään toimintaympäristöön. Hevoset ovat luonteva osa hyvinvointia lisäävää toimintaympäristöä ja tuovat perhekotiin luonnollista toiminnallisuutta. Hevostoiminnan kautta voidaan lisätä lasten ja nuorten aktiivisuutta, sitouttaa heitä toimintaan ja ajanhallintaan.

Case

Toiska - mitattua ja tuloksellista lastensuojelua, jossa hevoset ovat osa toimintaa

Teksti: Anne Laitinen

Ilmajoella sijaitseva Perhekoti Toiska on lastensuojeluun erikoistunut perheyritys, joka tarjoaa sijaishuoltoa ja avopalveluja. Hevostoiminta on vakiinnuttanut asemansa oleellisena osana tilan toimintaa, ja nykyään voidaan jo puhua Toiskan hevostoiminnasta yhtenä hevosavusteisen toiminnan mallina.

Tilalla tarjotaan ammatillista perhehoitoa 13–21-vuotiaille tytöille. Myös Green Care -ajattelu on osa Toiskan toimintaa.

Toiminta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten parissa on tuottanut jo mitattavissa olevia säästöjä. Kunnan maksama 8 000–10 000 euron vuosittainen kustannus avohuollon kautta mukana olevasta nuoresta tuo panokseen nähden kymmenkertaisen säästön, kun lapsen tai nuoren sijoitukselta voidaan välttyä.

Toiskan toiminta perustuu ammatilliseen osaamiseen. Psykiatrinen osaaminen ja pitkä lastensuojelun kokemus ovat toiminnan kivijalka. Hevostoiminta on lisäarvo, ja myös hevosavusteiseen toimintaan henkilökunnalla on asianmukainen koulutus ja käytännön kokemus. Toiskassa hevoset toimivat vuorovaikutteisina tunnetaitokavattajina yhdessä ohjaajan kanssa.

Lisätietoja www.perhekititoiska.fi

▲ Hevosharrastaminen ylläpitää toimintakykyä ja on mukavaa yhdessä tekemistä. Kuva: Hippolis, Anne Laitinen

Perhekotien hevostoiminnan lähestymistapoja voivat olla esimerkiksi sosiaalipedagoginen hevostoiminta, narratiivinen toiminta tai tunnetaitokasvatus, joista lisää jäljempänä.

8.3 IKÄÄNTYNEET JA VANHUKSET

Hevosharrastus on monelle ihmiselle elinikäinen harrastus. Harrastusta voi hyvin jatkaa myös eläkevuosina, omaan tahtiin, ja näin ylläpitää toimintakykyä ja elämän sisältöä mahdollisimman pitkään. Hevosharrastus on eri sukupolvia luontevalla tavalla yhdistävä liikuntamuoto. Sanonta ”hyväksi hevosmieheksi tai ratsastajaksi ei kasva yhden eliniän aikana” kuvastaa sitä, että hevosten kanssa toimiessa oppia tarvitaan yli sukupolvien. Hevoset pitävät iäkkäänkin ihmisen aktiivisena: on syy, miksi lähteä liikkeelle, sillä hevosta pitää hoitaa ja huoltaa päivittäin.

Ikääntyvien ihmisten ryhmä kasvaa lähivuosina tuntuvasti, mikä tulee huomioida myös hevosalan palvelujen suunnittelussa ja yritysten erikoistumisessa.

8.4 HEVOSAVUSTEINEN TOIMINTA

Anne Laitinen

Equine Assisted Activities (EAA) eli hevosavusteinen toiminta tarkoittaa toimintaa, jonka keskiössä ovat asiakas, ohjaaja, tarvittaessa asiakkaan avustaja sekä hevonen. Toiminta voi käsittää melkein mitä tahansa aktiviteetteja, jotka liittyvät hevosen hoitoon ja käsittelyyn, joko maasta käsin, hevosen selästä tai hevoskärryistä.

Equine Assisted Therapy (EAT) eli ratsastusterapia on tunnetuin hevosavusteisen toiminnan menetelmä. Hevosavusteisesta terapiasta on kyse silloin, kun

koulutuksen saanut terapeutti käyttää hevosta apunaan. Ratsastusterapiasta kerrotaan enemmän kohdassa 8.4.1.

Hevosavusteisia menetelmiä käyttävät työssään apuna muun muassa fysioterapeutit, puheterapeutit, psykoterapeutit ja kasvatustyötä tekevät ammattilaiset. Ihmisen ja hevosen välisen vuorovaikutuksen monipuoliset hyödyt ovat jo laajasti tunnettuja. Hevosavusteisia menetelmiä hyödyntämällä voidaan parantaa ihmisen fyysisiä, psyykkisiä, emotionaalisia tai luovuutta vaativia kykyjä.

Hevosavusteinen toiminta vaikuttaa ihmiseen laaja-alaisesti niin fyysisesti kuin psyykkisesti. Hevosen ja ihmisen välinen vuorovaikutus vahvistaa tunnetaitoa, itsetuntoa ja elämänhallintaa. Hevonen on tasapuolinen, lahjomaton ja kustannustehokas kuntouttaja.

Green Care on luontoon ja maaseutu ympäristöön liittyvää toimintaa, jolla edistetään ihmisten hyvinvointia ja elämänlaatua. Se kattaa monia menetelmiä, joita käytetään pitkäjänteisesti, tavoitteellisesti ja vastuullisesti. Hyvinvointia lisäävät vaikutukset syntyvät muun muassa luonnon elvyttävyyden, osallisuuden ja koke-

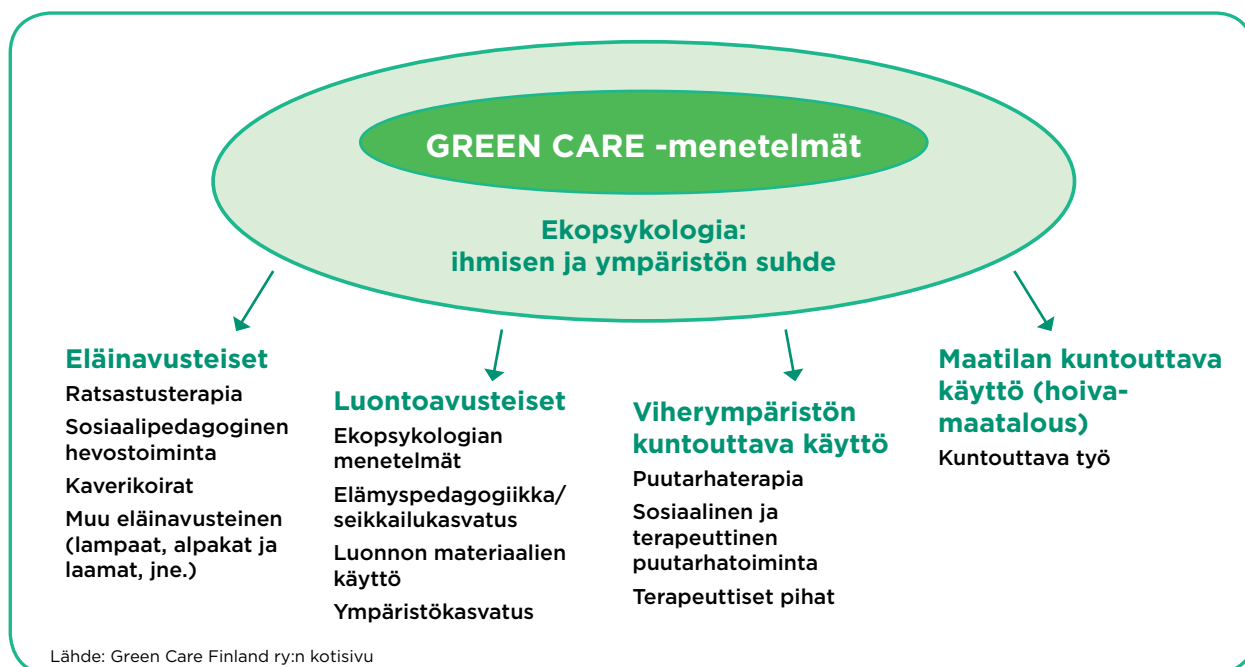
muksellisuuden avulla. Toiminta sijoittuu usein luonnon ympäristöön tai maatilalle, mutta luonnon elementtejä voidaan tuoda ja käyttää myös kaupunki- ja laitosympäristöissä.

” Hevosavusteinen toiminta vaikuttaa ihmiseen laaja-alaisesti niin fyysisesti kuin psyykkisesti.”

Green Care on kasvattanut suosiotaan viime vuosina. Toiminnalle on laadittu eettiset ohjeet ja alan koulutus- ja laatu kriteerejä työstetään yhteistyössä Terveystien ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa. Luontoavusteisia menetelmiä käyttävät toimijat voivat erikoistua käyttämään toiminnassaan kotimaisia maatiaisrotuja, myös alkuperäisrotuamme suomenhevosta.

Kaikki hevosavusteinen toiminta kuuluu Green Care -kehyksen alle. Hevosavusteinen toiminta on yksi Green Care -toiminnan edelläkävijöistä Suomessa.

Tutustu hevosavusteiseen toimintaan: www.youtube.com, video Hyvinvointia hevosesta – malleja hevosavusteisesta toiminnasta.

8.4.1 Ratsastusterapia

Sanna Mattila-Rautiainen

Ratsastusterapia eli Equine Assisted Therapy (EAT) on ratsastusterapeutin ja hevosen yhdessä toteuttama yksilöllistä, suunnitelmallista ja tavoitteellista kokonaisvaltaista kuntoutusta. Ratsastusterapiaa käytetään fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista kuntoutusta tarvitsevan asiakkaan lääkinällisen kokonaiskuntoutuksen osana. Ratsastusterapian tavoitteena ei ole ratsastustaitojen opettelu, vaan hevosen avulla opitaan oman kehon, mielen ja/tai käyttäytymisen hallintaa ja terapia on aina tavoitteellista, kuntouttavaa toimintaa (Suomen Ratsastusterapeutit ry 2013). Ratsastusterapeutin pohjakoulutuksen mukaan terapiassa painottuvat muun muassa motoriset, pedagogiset ja

psykologiset tavoitteet. Henkilökohtaisen kuntoutussuunnitelman tavoitteiden saavuttamisessa käytetään hyväksi hevosen ja ihmisen välistä liike- ja tunnevuorovaikutusta. Lisäksi hyödynnetään hevosen elinympäristöä muun muassa toiminnallisesti.

Ratsastusterapiaa voidaan käyttää kuntoutusmuotona muun muassa

- masennuksen hoidossa
- tunnevuorovaikutustaitojen vahvistamisessa
- huumevieroituksen tukena
- alaselkäongelmien tukena
- nelirajahalvaantuneilla
- CP-vammaisilla
- autisteilla

Case

Tutkimus: Alaselkikipuisten ratsastusterapiakokeilu, fysio- ja ratsastusterapeutti Sanna Mattila-Rautiainen (2011).

Neljä potilasta tutkittiin Kainuun keskussairaalan aloitteesta. Tutkimusseurannassa 24 ratsastusterapiakerran tuloksena todettiin, että henkilöt kokivat elämänlaatunsa parantuneen. Kipulääkkeiden käyttö ei vähentynyt, mikä voi johtua myös opitusta kipujäljestä ja turvallisuushakuisuudesta. Työelämästä jo syrjäytyneistä kokeiluun osallistuneista kolme palasi jollain tavoin työelämään. Tämän tutkimuksen perusteella ratsastusterapia näyttäisi sopivan alaselkikipuisten kuntoutukseen.

Case

Muistisairaille apua hevosista

Teksti: Anne Laitinen

Suomessa on 120 000 keskivaikeaa tai vaikeaa muistisairautta sairastavaa, ja vuosittain diagnosoidaan 10 000 uutta tapausta pelkästään alle 65-vuotiailla työikäisillä. Muisti- ja lähihoitaja Elina Lukumies Lohjalta arvostelee suomalaista muistisairaiden hoitomallia, jossa suositetaan laitoshoidon eniten Euroopassa. Laitosolosuhteet eivät kannusta aktiiviseen toimintakyvyn ylläpitoon, vaan passivoivat. Lääkkeettömän hoidon pitäisi olla muistisairaiden käytös- ja toimintakyvyn ensisijainen hoitomuoto. Käytännössä tämä tarkoittaa jäljellä olevan toimintakyvyn tukemista mielekkään tekemisen avulla. Keinoiksi käy mikä tahansa, mikä tuottaa iloa ja mielihyvää. Myös hevoset.

Lukumies on osana omaa sosiaalipedagogisen hevostoiminnan täydennyskoulutustaan kokeillut hevosen vaikuttavuutta kahden ikkäämmän muistisairaana virkistyksessä. Aktiivisuus lisääntyi ja miehistä tuli esiin uusia piirteitä.

”Talliympäristössä miehillä oli paljon kiinnostavaa tekemistä hevosten lisäksi. Mitä tekemistä heillä on laitoksissa?” Lukumies kysyy. ”Hevosten parissa miehet ottivat huolehtia hoitajista, ja yhteinen kokemus lähensi hoitosuhdetta. Pysäyttävää oli myös se, että mies, joka ei välttämättä enää osaa pukea päälleen, osaa edelleen – kymmenien vuosien jälkeen – valjastaa hevosen.”

▲ Hevonen on kehon kieltä lukeva laumaeläin. Kuva: Iiro Rautiainen

- käytöshäiriöisillä
- psykoterapian apuna
- oppimis- ja kehityshäiriöisillä
- monivammaisilla
- lastensuojelun tukitoimena

Ratsastusterapia on toiminnallinen terapiamuoto, jossa ihminen on mukana kokonaisvaltaisesti kehollaan, ajatuksillaan ja tunteillaan. Terapiassa ihminen on jatkuvassa kosketus-, tunne- ja vuorovaikutuskontaktissa hevosen ja sen elinympäristön kanssa.

Suomessa ratsastusterapia liitetään usein fysioterapiaan, vaikka sillä on paljon annettavaa myös erityispedagogiikalle ja psykologiselle kuntoutukselle. Ratsastusterapien fysioterapiakeskeisyys johtuu pitkälti siitä, että suuri osa suomalaisista ratsastusterapeuteista on pohjakoulutukseltaan fysioterapeutteja ja he painottavat työssään hippoterapian motorisia tavoitteita.

Kela korvasi vuonna 2013 liki 1,74 miljoonalla eurola ratsastusterapiaa vaikeasti vammautuneiden lääkinnällisenä kuntoutuksena osana fysio- tai toimintaterapiaa. Korvattavuus perustuu vammaispalvelulakiin. Ratsastusterapiaa koulutetun ratsastusterapeutin toteuttamana voidaan korvata osana kuntoutusta pääsääntöisesti Kelan, kuntien, perhe- ja kasvatusneuvoloiden, sairaanhoitopiirin tai vakuutusyhtiön toimesta. Osa ratsastusterapeuteista on hyväksytty lääkinnällisen kuntoutuksen tuottajiksi.

Ratsastusterapia on suojattu nimike, ja Suomessa ratsastusterapiaa voi tarjota vain ratsastusterapeutiksi koulutautunut henkilö. Ratsastusterapeutin pohjakoulutuksena vaaditaan riittävän laaja ammatillinen osaaminen, vähintään AMK-tason tutkinto opetuksen, sosiaali- tai terveydenhuollon alalta sekä vähintään kahden vuoden työkokemus oman ammattialan käytännön kuntoutustyöstä.

8.4.2 Sosiaalipedagoginen hevostoiminta

Anne Laitinen

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan peruselementit nousevat sosiaalipedagogian teoriasta: yhteisöllisyys, elämyksellisyys, toiminnallisuus ja dialogisuus (aito kohtaaminen). Sosiaalipedagoginen hevostoiminta perustuu yksilön omaan kokemukseen ja sen kautta oppimiseen ja asioiden oivaltamiseen.

Hevosien kanssa toteutetaan yhteisöllistä, kokonaisvaltaista ja osallistavaa toimintaa. Hevosien avulla näytetään niiden asioiden tärkeys, joista oma hyvinvointi syntyy: esimerkiksi puhtaus, terveellinen ravinto, säännölliset ruoka-ajat, sopiva liikunta ja riittävä lepo.

Sosiaalipedagogista hevostoimintaa voidaan käyttää eri tavoin. Se toimii niin syrjäytymisen ehkäisyssä, elämänhallinnan harjoittelussa kuin myös muun muassa lastensuojelun avohuollon tukitoimena tai päihdekuntoutuksen tukena.

Kunnan näkökulmasta kannattaa varmistaa palvelun laatu. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta ei ole suojattu nimike, joten toiminnan tarjoajan koulutus ja ammatillinen tausta voivat muodostua keskeisiksi valintakriteereiksi. Vuodesta 2002 lähtien Suomessa on tarjottu sosiaalipedagogisen hevostoiminnan täydennyskoulutusta. Koulutus ei johda tutkintoon, mutta se antaa hyvät perustiedot.

Info

Sosiaalipedagogisen toiminnan elementit:

YHTEISÖLLISYYS

- vuorovaikutus, osallisuus

ELÄMYKSELLISYYS

- kokemukset ja niiden jakaminen, osia seikkailu- ja elämyspedagogiikasta

TOIMINNALLISUUS

- yhteistoiminta, osallistuminen, vastuunkanto

8.4.3 Muita hevosavusteisen toiminnan menetelmiä

Sosiaalipedagogisen viitekehyksen lisäksi muita hevosavusteiseen toimintaan soveltuvia menetelmiä:

Narratiivinen lähestymistapa lähtee liikkeelle tarinoista ja niiden rikastuttamisesta. Tarinoiden avulla lapset ja nuoret voivat samaistua eri henkilöihin tai hahmoihin, ottaa eri rooleja itselleen ja katsoa asiaa tai tilannetta toisen henkilön näkökulmasta.

Tunnetaitokasvatus opettaa tunnetaitoja eläinten, hevosten, yhteisön ja ympäristön avulla. Tunnetaitokasvatus painottaa ihmisten ja eläinten välistä vuorovaikutusta ja auttaa ihmistä hahmottamaan omaa rooliaan suhteessa muihin (esimerkiksi Equine/Animal Assisted Social Emotional Learning – EASEL/AASEL).

Info

HEVOSAVUSTEISEN TOIMINNAN KORVATTAVUUS

Muu hevosavusteinen toiminta kuin ratsastusterapia ei ole Kela-korvauksen piirissä, koska sitä ei mainita vaikeavammaisten lääkinnällistä kuntoutusta koskevassa laissa. Korvattuna siihen voi olla mahdollisuus avohuollon tukitoimena, lastensuojelussa tai syrjäytymisen ehkäisyssä, kuntoutuksena, sairaanhoitopiirin tai seurakunnan kautta, perhekodeissa, päivätoiminnassa, osana toimintaterapiaa tai työvoiman palvelukeskuksissa yhtenä tukitoimena osana palvelupalettia esimerkiksi erittäin vaikeasti työllistettäville.

HEVONEN SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUISSA

GREEN CARE

www.gcfinland.fi

Mitä?	Kokonaisvaltainen viitekehys, joka kattaa kaikenlaisen luontoympäristön hyödyntämisen hyvinvoinnin lähteenä.
Miksi?	Luonto tarjoaa monia mahdollisuuksia ihmisen henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin parantamiseen.
Miten?	Toimialojen rajat ylittävä viitekehys. Menetelmiä voidaan soveltaa muun muassa • hoiva- ja asumispalveluissa • kuntoutuksessa ja terapiassa • ennalta ehkäisevässä toiminnassa ja hyvinvointipalveluissa • sosiaalisessa työllistämisessä • kasvatuksessa
Kenelle?	Tarpeesta ja tavoitteesta riippuen kaikille.
Korvattavuus?	Toimialakohtaisesti voi olla julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden piiriin kuuluvaa toimintaa ja yksityisen ostamia hyvinvointipalveluja. Tavoitteena on laajentaa luontoon perustuvien toimintamallien valikoimaa ja käyttöä sekä yksityisellä että julkisella puolella.

HEVOSHARRASTUS

www.ratsastus.fi, www.hippos.fi, www.4h.fi

Mitä?	Perusharrastaminen • liikunta ja urheilu • virkistäytyminen • nuorisotyö • yhteisöllisyys
Miksi?	Liikuntaa, ulkoilua ja virkistäytymistä. Vaikuttavuudeltaan laaja-alaista ja monitasoista niin psyykkisesti kuin fyysisestikin. Hevonen ei syrji.
Miten?	Ratsastaminen, ajaminen, hevoskerhot (ratsastuskoulut, 4H ja ravinuoret), tallitoiminta, raviurheilun seuraaminen jne
Kenelle?	Kaiken ikäisille hevosharrastuksesta kiinnostuneille perusharrastajista tavoitteelliseen kilpaurheiluun.
Korvattavuus?	Pääsääntöisesti omakustanteisesti. Seurat voivat tarjota maksuttomia hevoskerhoja. Kuntien tuki urheiluseuroille – myös ratsastusseuroille – edesauttaa. Kunnan nuorisotyö voi tapahtua talliympäristössä. Muutama kaupunki tai kunta tarjoaa mahdollisuuden kokeilla ratsastusharrastusta tai ratsastus voi olla peruskoulussa liikuntatuntina.

VAMMAISRATSASTUS

www.ratsastus.fi/lajit/vammaisratsastus

Mitä?	Perusharrastus kuin edellä (integraatio ja inklusio). Ratsastaja voi käyttää apuvälineitä ja -keinoja, tarvittaessa opetusta voidaan soveltaa ja olosuhteet voidaan järjestää sopiviksi. Harrastamisesta kilpaurheiluun, kouluratsastuksessa omat luokat paralympiatasolle saakka.
Miksi?	Mahdollisuus harrastaa ja kilpailla erityistarpeet huomioiden. Ratsastus- ja hevostaitojen oppiminen.
Miten?	Ratsastuksen ja hevostoitiminnan opettelemista kuten edellä. Henkilökohtaiset tavoitteet määrittävät ratsastajan toimintaedellytysten ja kiinnostuksenkohteiden mukaan (esimerkiksi kilpaileminen on mahdollista, mutta ei pakollista).
Kenelle?	Hevosharrastuksesta kiinnostuneille.
Korvattavuus?	Pääsääntöisesti omakustanteista. Voi saada: • Kunnan liikuntatoimen erityisliikunnan alaisena korvattavana • Henkilökohtainen avustaja • Apuvälineisiin voi hakea lääkinnällisenä kuntoutuksena sairaanhoitopiirin kautta (esimerkiksi geelipehmustetut ratsastushousut) urheiluharrastukseen 30 h/kk, haku kunnasta, samoin kuljetuspalvelumahdollisuus 18 h/kk. • Vammaisjärjestöt voivat käyttää virkistystoimintana maksusitoumuksen kuntoutukselta vastaavalta taholta.

- ▲ Jos fysioterapeutti huomauttaa kehon vinoudesta, saattaa se aiheuttaa kuntoutettavassa vastarintaa. Hevonen opettaa ja motivoi toisin: ratsastajan fyysinen vinous näkyykin hevosen väistönä tai vinoutena. Kuva: Sirpa Korhonen

RATSASTUSTERAPIA

www.suomenratsastusterapeutit.net

Mitä?	Ratsastusterapeutin ja hevosen yhdessä toteuttamaa yksilöllistä, suunnitelmallista ja tavoitteellista kokonaisvaltaista kuntoutusta, joka nivoutuu asiakkaan kokonaiskuntoutuksen tavoitteisiin.
Miksi?	Ratsastusterapeutin pohjakoulutuksesta riippuen terapiassa painottuvat muun muassa motoriset, pedagogiset ja psykologiset tavoitteet.
Miten?	Henkilökohtaisen kuntoutussuunnitelman tavoitteiden saavuttamisessa käytetään hyväksi hevosen ja ihmisen välistä liike- ja tunnevuorovaikutusta. Lisäksi hyödynnetään hevosen elinympäristöä muun muassa toiminnallisesti ratsastusterapiassa.
Kenelle?	Fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista kuntoutusta tarvitsevan asiakkaan lääkinnällisen kokonaiskuntoutuksen osana.
Korvattavuus?	Pääsääntöisesti Kelan, kuntien, perhe- ja kasvatusneuvoloiden, sairaanhoitopiirin tai vakuutusyhtiön korvaama koulutetun ratsastusterapeutin toteuttamana.

SOSIAALIPEDAGOGINEN HEVOSTOIMINTA

www.hevostoiminta.net

Mitä?	Ennaltaehkäisevää tai sosiaalista kuntoutusta, joka pohjautuu sosiaalipedagogiseen viitekehykseen.
Miksi?	Toiminnan kohteena on sosiaalisten taitojen kehittäminen. Käytetään avohuollossa kuntoutuksen tukitoimena.
Miten?	Talliympäristössä tapahtuvaa toimintaa, jossa hyödynnetään yhteisöllisyyttä, toiminnallisuutta ja elämyksellisyyttä.
Kenelle?	Sosiaalista kuntoutusta tarvitseva. Lastensuojelussa, avohuollon tukitoimena, ennaltaehkäisevänä toimena jne.
Korvattavuus?	Esimerkkejä: • Avohuollon tukitoimena • Lastensuojelussa ja/tai syrjäytymisen ehkäisyssä kunta • Kuntoutuksessa sairaanhoitopiiri • Perhekodit • Työvoiman palvelukeskuksissa yhtenä tukitoimena osana palvelupalettia, esim. vaikeasti työllistettäville

Lisätietoja:

Hyvinvointia hevosesta - malleja hevosavusteisesta toiminnasta
-video YouTubessa.

Case

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta osana psykososiaalisen tuen palveluita

Teksti: Katri Rouhento

Hämeenlinnan kaupungissa hevostoiminta on yksi valinnainen osa toimintaterapian palveluita alakoululaisille. Toimittajana on kaupungin palveluksessa oleva toimintaterapeutti, jolla on myös sosiaalipedagogisen hevostoiminnan koulutus. 8–12-vuotiaat lapset kokoontuvat pienryhmissä läheisellä yksityisellä ratsutallilla, terapeutin lisäksi mukana on koulutettu avustaja sekä tehtävään soveltuva hevonen.

Lapset ohjautuvat ryhmään oppilashuollon perheneuvolan tai lastensuojelun kautta eli ovat toisen lähettäjätahon asiakkaita. Osallistujilla on ollut sosiaalisten taitojen ja valmiuksien hankaluutta: ujous, arkuus, vetäytyvyys, koulukiusaaminen, toisten huomioonottamisen hankaluus, ryhmätyötaidot ja -halu, itsetunnon pulmat.

Kustannukset ovat hyvin kohtuulliset. Kyseessä on kaupungin oma toiminta, ryhmäläiset kuuluvat kaupungin asiakasvakuutuksen piiriin. Vanhempien ennen ryhmän alkua ja sen jälkeen täyttämien kyselyjen mukaan osallistujien sosiaalinen rohkeus, aloitteisuus ja avoimuus ovat lisääntyneet, samoin sanallinen ja kehollinen ilmaisu ja halu tehdä ryhmätöitä sekä mahdollisuus erilaiseen rooliin niin koulu- kuin kotimaailmassa.

Case

Erityisryhmien päivätoiminta hevostilalla, Ravuri oy

Teksti: Anne Laitinen

Hollolalaisella Kiikun tallilla on järjestetty erityisryhmän päivätoimintaa syksystä 2004 lähtien. Joka arkipäivä toimintaan osallistuu 15–20 erityistukea tarvitsevaa aikuista.

”Päivätoiminnan tavoitteena on kehittää ja ylläpitää siihen osallistuvan, erityistä tukea tarvitsevan henkilön psyykkisiä, fyysisiä ja sosiaalisia taitoja,” kertoo toiminnasta vastaava Ravuri oy:n yrittäjä Susanna Packalen.

Päivätoiminta koostuu monenlaisista maatilan puuhista. Pääpaino on hevosissa ja poneissa, mutta myös muut eläimet, kuten vuohet, kissat ja minipossu, kaipaavat huolenpitoa. Lisäksi päivätoimintalaiset lenkkeilevät luonnon helmassa sekä ajavat ja ratsastavat hevosilla.

Susanna Packalen kertoo, että käytännön hyötyinä päivätoiminta hevostallilla näkyy asiakkailta muun muassa lääkkeiden käytön vähenemisenä ja mahdollisuutena jättää ne pois kokonaan. Omaishoitajat jaksavat kotona paremmin ja pidempään, kun päivätoiminnassa mukana oleville uni maistuu hyvin ja päivärytmi säilyy paremmin.

Työtehtävät määräytyvät asiakkaan kykyjen ja voimavarojen mukaan. Tärkeää on tuottaa asiakkaalle onnistumisen ja merkityksellisuuden kokemuksia. Päivätoiminnan arvoihin kuuluu myös eläinten ja luonnon kohtaaminen päivittäisissä toiminnoissa.

Lisätietoja: www.ravuri.fi.

Case

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta työllistettävien kuntoutuksessa

Teksti: Sanna Mäki-Tuuri

Hyvinkään kaupunki kokeili sosiaalipedagogista hevostoimintaa vuonna 2011 osana erittäin vaikeasti työllistettävien kuntoutusta. palvelun ostajan, Pohjois-Uudenmaan työvoiman palvelukeskuksen, yhtenä tehtävänä on työttömien työ- ja toimintakyvyn sekä aktiivisen elämän ja osallisuuden lisääminen. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta nähtiin Hyvinkäällä mahdollisuutena kuntoutumisvaiheessa oleville mielenterveys- ja päihdeasiakkaille. Lisäksi haluttiin kehittää uusi toiminnallinen psykososiaalinen kuntoutusmuoto palvelukeskuksen palveluvalikoon. Palvelut kilpailutettiin asianmukaisesti ja tehtiin sopimus palvelun tuottajan kanssa. Kokeilu oli kolmen kuukauden mittainen kuntoutus hevostoimintaa käyttäen. Tuloksena nähtiin kuntoutettavien elämäntilanteen ja arjen hallinnan taitojen parantuminen sekä sosiaalisten tilanteiden pelon vähentyminen. Myös taloudellisia säästöjä syntyy, sillä ohjattu hevostoiminta vähentää psykiatriakuluja ja voi ehkäistä sairaalajaksoja, ja kuntoutettavan polku takaisin työelämään nopeutuu.

Mitä kunta voi tehdä?

- Hankkia tietoa hevosten käyttömahdollisuuksista ja eri käyttötarkoituksista (ennaltaehkäisevä työ, avohuollon tukitoimi jne.) ja hyödyntää niitä soveltuvasti omalla alueella.
- Mahdollistaa ja tukea hevosten monipuolista käyttöä ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi.
- Käyttää kohtuullisia hankintamenettelyjä, jotka mahdollistavat hankinnat myös pienyrityksiltä.
- Edistää henkilökunnan ammatillista jatkokoulutautumista hevostoiminnassa sekä yhteistyötä hevostoimintaa tarjoavien tallien kanssa.
- Edistää verkostoitumista ja poikkialaista yhteistyötä hoiva-alalla: sosiaaliala ja kuntoutus, Green Care ja hevosavusteinen toiminta.
- Tukea esteettömyyttä ratsastuskouluissa, esimerkiksi kulkemista helpottavat rampit, helpommin avautuvat ovet yms.

LÄHTEET

Green Care Finland ry, www.gcfinland.fi.

HETI. 2013. Equine Assisted Activities. <http://frdi.net/EEA>.

Hyvinvointia hevosesta -seminaarin materiaali, 2013

Hästen i kommunen – betyder mer än du tror. Hästnärings Nationella Stiftelse, 2008.

Mahdollisuuksien hevonen -seminaarin materiaali, 2011.

Mämmelä, K. 2013. Hevosavusteisten menetelmien käytön edellytykset ihmisen hyvinvoinnin tukemisessa. Opinnäytetyö. Rovaniemen ammattikorkeakoulu. www.theseus.fi.

Path International 2013. Professional Association of Therapeutic Horsemanship International. EAAT Definitions. www.pathintl.org.

Perälä, H. 2006. Tapauksittainen tutkimus autistisen lapsen ratsastusterapiasta. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Sosiaalipedagoginen Hevostoimintayhdistys ry, www.hevostoiminta.net.

Suomalaisen hevosalan katsaus 2011, Hippolis ry.

Suomen Hippos ry, www.hippos.fi.

Suomen Ratsastajainliitto ry, www.ratsastus.fi.

Suomen Ratsastusterapeutit ry, www.suomenratsastusterapeutit.net.

9 HEVOSMATKAILU JA -TAPAHTUMAT

Minna Martin-Päivä

Hevosmatkailu voi olla monelle seutukunnalle veto-voimatekijä. Kaikkia hevosmatkailun mahdollisuuksia ei ole osattu Suomessa hyödyntää, ratsastus- ja muun hevosmatkailun sekä hevostapahtumien alalla riittää vielä runsaasti tilaa uusille ideoille. Suuret suomalaiset hevosurheilutapahtumat ovat jo vakiinnuttaneet asemansa ja saavat liikkeelle kymmeniä tuhansia ihmisiä tuoden järjestämispaikkakunnalle merkittäviä rahavirtoja. Pienemmilläkin tapahtumilla on oma merkityksensä alueen elinvoimaisuuden ja aktiivisuuden lisääjinä. Hevostapahtumat lisäävät kunnan näkyvyyttä ja tunnettua.

Hevosmatkailussa hevosta käytetään osana matkailutuotetta: hevonen on olennainen osa matkailuaktiviteettia ja matkailuelämyksen tuottamista. Hevosmatkailun ohjelmapalvelu tuotetaan luonnossa ja/ tai rakennetussa ympäristössä ympäristövastuullisesti. Kansainvälisen hevosmatkailuliiton FITE:n (Federation for International Tourism of Equestre) mukaan hevosmatkailutuotteet voidaan jakaa kahteen kategoriaan: 1) ratsastuslommat ja 2) muut hevosiin liittyvät tapahtumat. FITE:n määritelmän mukaan hevosmatkailu on normaalin asuinpaikan ulkopuolella tapahtuvaa vapaa-ajan tarkoituksessa harjoitettavaa hevosaktiviteettiä. Hevosmatkailun kohderyhmät vaihtelevat hevosalan ammattilaisista harrastajiin ja aloittelijoihin, joilla ei ole aiempaa kokemusta hevosista.

Hevosmatkailun olennaisia vetovoimatekijöitä ovat luonto ja maaseutu. Hevosmatkailutuotteeseen kuuluu osaltaan myös ammattitaitoinen ohjaus, varusteet, ruokailu sekä mahdollisesti majoitus ja muuta palvelutoimintaa.

9.1 PALJON POTENTIAALIA

Hevosaktiviteetit ovat kasvattaneet suosiotaan viime vuosina ympäri maailmaa, joten alalla on paljon potentiaalia. Euroopassa on yli 20 miljoonaa hevosharrastajaa, joista kaksi miljoonaa harrastaa vaellusratsastusta. Esimerkiksi Englannissa ratsastuksen harrastajien määrä kasvoi kymmenessä vuodessa 2 miljoonasta (1996) 4,3 miljoonaan (2006); puolet näistä on säännöllisesti ratsastavia, joista neljäsosa tekee vuosittain vähintään yhden hevosmatkan ulkomaille.

Vuonna 2010 valmistuneen kansallisen liikuntatutkimuksen mukaan 67 000 suomalaista on halukkaita aloittamaan ratsastuksen. Hevosmatkailu, esimerkiksi loman yhteydessä, on monelle tapa kokeilla ratsastusta ja näin aktivoitua harrastukseen.

” Suurimpien hevostapahtumien merkitys aluetaloudelle lasketaan miljoonissa euroissa.”

Matkailun edistämiskeskuksen (MEK) teettämän kansallisen hevosmatkailututkimuksen (2009) mukaan Suomen hevosmatkailuasiakkaat ovat enimmäkseen yksityishenkilöitä (79 %). Yritysiakkaita on 11 %, perheitä 5 % ja vapaa-ajan ryhmiä 5 %. Ulkomailta Suomeen saapuu pääasiassa yksittäisiä asiakkaita, ryhmiä tulee turisticsongin mukaan. Kansainvälisten asiakkaiden osuus Suomen hevosmatkailuasiakkaista on 5 %. 60 %:lla yrityksistä yksityisasiakkaiden määrä vuodessa on 100–300 tai enemmän. Tyypillinen hevosmatkailuasiakas on yksityishenkilö, joka kuluttaa vierailullaan enintään 100 euroa.

- ◀ Kuninkuusravit ovat aluetaloudellisesti merkittävä tapahtuma. Kyselyn mukaan Kuopiossa vuonna 2013 kuninkuusravialueella käytettiin rahaa noin 5,04 miljoonaa euroa. Muualla kuin Kuopiossa asuvat käyttivät kuninkuusravialueen ulkopuolella noin 4,98 miljoonaa euroa, josta noin 1,53 miljoonaa euroa majoitukseen ja 1,23 miljoonaa euroa ravintolapalveluihin. Kuopion kuninkuusraveissa oli 58 960 kävijää. (Tutkimuksen toteutus: Tutkimus- ja Analysointikeskus TAK Oy ja tilaaja: Kuopion Ravirata Oy, Suomen Hippos ry, Fintoto Oy ja Porin ja Joensuun raviradat. Lähde: www.hippos.fi tiedote: Asiakastytytyväisyyskysely: Hienot hevoset ja urheilullinen anti houkuttelivat Kuninkuusraveihin). Kuva: Suomen Hippos, Tanja Kuittinen

9.2 HEVOSMATKAILUYRITYS

Hevosmatkailu on suhteellisen uusi toimiala Suomessa, ala on alkanut kehittyä vasta 1990-luvun lopulla. Vaikka ala on nuori, löytyy maastamme yhä enemmän kokeneita ja ammattitaitoisia hevosmatkailuyrittäjiä. Tarve osaamisen lisäämiseen ja sen jatkuvaan kehittämiseen on silti aina olemassa, etenkin pyrittäessä kansainvälisille markkinoille, joilla kilpailu on kovaa.

Suomessa on lähes 200 hevosmatkailun alalla toimivaa yritystä. Yritykset ovat muiden hevosyritysten tapaan enimmäkseen pieniä perheyrittäjiä. Suuri osa yrityksistä toimii maaseudulla. Tutkimuksen mukaan yrityksistä 32 % työllistää vakituisesti yhden hengen, 60 % työllistää 2–4 henkeä ja 8 % vastanneista työllistää 5–10 henkeä.

Hevosmatkailuyrittäjät tekevät yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa majoitus-, ateriat-, kuljetus- ym. palveluiden osalta. Asiakkaiden tärkeimmiksi arvostamat tuki- ja oheispalvelut ovat kansallisen hevosmatkailututkimuksen mukaan hyvät majoituspalvelut, hyvät yhteydet hevosmatkailukohteeseen (kuljetus) ja muut harrastusmahdollisuudet.

Olemassa oleva lainsäädäntö ei tunne ”hevosmatkailua”, vaan ala joutuu usein väliinputoajaksi matkailun ja maatalouden määrittelyjen vuoksi. Tästä syystä alan toimintaedellytysten turvaaminen ja edunvalvonta ovat erityisen tärkeitä.

Suomessa on vuodesta 2004 alkaen toiminut Suomen Vaellustalliin Liitto. Sen jäsenenä on noin 30 tallia, jotka järjestävät vaellusratsastusta tai sen tyyppistä toimintaa. Yhdistyksen toimintasuunnitelmassa on muun muassa vaellusratsastuksen laatujärjestelmän kehittäminen ja vaellustuoteluokitus. Yhdistys panostaa vaellusratsastuksen ja muiden hevosmatkailutuotteiden kehittämiseen niin kansallisella kuin kansainvälisellä tasolla.

9.3 HEVOSMATKAILUTUOTTEET

Hevosmatkailutuotteet voidaan jaotella aktiivisiin ja seurattaviin hevosmatkailutuotteisiin. Aktiivisia hevosmatkailutuotteita ovat tuotteet, joiden toteuttamisessa matkailija on aktiivisessa roolissa eli osallistuu itse palvelun tuottamiseen ja kuluttamiseen samanaikaisesti. Seurattavien hevosmatkailutuotteiden toteut-

tamisessa matkailijalla on passiivinen rooli katsojana (esimerkiksi kilpailut, näyttelyt), kyydissä olijana (esimerkiksi ajelut) tai mukana olijana (esimerkiksi ohjatut retket tapahtumiin).

Aktiivisia tuotteita ovat muun muassa

Maasto- ja vaellusratsastus

- retket, vaellukset

Ratsastus- tai ajotoiminta

- leirit, kurssit, tunnit, valmennukset yms.

Seurattavia tuotteita ovat muun muassa

Hevostapahtumat

- messut, kilpailut, näyttelyt, seminaarit, retket tapahtumiin yms.

Matkailuaktiviteetit

- rekiajelut, vossikkakyyti, talutusratsastus, näytökset, poolo, retket hevostiloille yms.

MEK:n kansalliseen hevosmatkailututkimukseen (2009) osallistui 97 hevosmatkailuyritystä kaikkiaan 168 yrityksen kohderyhmästä. Tutkimuksen mukaan Suomen hevosmatkailuyritysten tärkeimmät tuotteet ja palvelut ovat (prosenttiluku ilmaisee, kuinka monen tutkimukseen osallistuneen yrityksen tuotetarjontaan ko. palvelu kuuluu):

1)	Leirit ja kurssit 55 %	} liikkuminen maastossa
2)	Vaellukset 36 %	
3)	Maastoratsastus 26 %	
4)	Retket 25 %	
5)	Ratsastus- ja muut teematunnit 24 %	
6)	Ajelut 21 %	
7)	Talutusratsastus 9 %	
8)	Muut tuotteet ja palvelut 24 %	

Tuotteiden kesto jakaantuu lyhytkestoisiin tuotteisiin (1–2 h) ja muutaman päivän pituisiin tuotteisiin (kurssit ja leirit).

Hevosmatkailuasiakkaat ovat yhä laatutietoisempia ja haluavat vastinetta rahalleen. Hevosmatkailulta halutaan elämyksiä. Tuotteen välitön saatavuus, sitomatomuus ja helppous houkuttelevat parhaiten uusia kokeilijoita.

▲ Ratsastus yhdistää eri kulttuureja, ja hevosen selässä luonnon aistii paremmin. Kuva: Anu Leppänen

Case

Aulanko - Hevoset kylpylähotellin läheisyydessä

Aulangon perinteikkäällä virkistysalueella, Vanajaveden äärellä, sijaitsee hotellin, kylpylän ja golfkentän läheisyydessä Aulangon ratsastuskoulu, joka toimii Hämeenlinnan kaupungilta vuokratuissa tiloissa. Ratsastuskoulu toivottaa myös matkailijat tervetulleiksi tutustumaan hevosiin ja ratsastukseen, ohjaus tapahtuu suomeksi tai englanniksi. Talli järjestää myös vaunu- ja rekiajelua. Ratsastuskoulu on Ratsastajainliiton jäsentalli. Talli sijaitsee entisen Karlbergin kartanon mailla. Sitä reunustaa Aulangon alueen kehittäjän, eversti Hugo Standertskjöldin (1844–1931) perustama kaunis puistomiljö, jossa on myös hevosreittejä. Ratsastuskentistä suurempi sijaitsee upeiden maisemien keskellä aivan Vanajaveden rannassa.

Lähde ja lisätietoja: www.aulangonratsastuskoulu.fi

▲ Kuva: Aulangon ratsastuskoulu

Hevosiin liittyvä kurssitoiminta on em. tutkimuksen mukaan suosittua. Kurssit voivat liittyä esimerkiksi ratsastukseen, ajoon tai hevosten käsittelyyn. Kurssilta haetaan vastauksia omaan harrastukseen liittyviin kehittämistoiveisiin. Harrastaminen on muuttunut yhä tavoitteellisemmaksi ja harrastamiseen ollaan valmiita panostamaan sekä aikaa että rahaa.

Kuluttajaviraston ohjeesta ohjelmapalveluiden turvallisuuden edistämiseksi kerrotaan kohdassa 10.4.2.

9.3.1 Suomalaisen hevosmatkailun vetovoimatekijät

Hevosmatkailukohteena Suomi on turvallinen, eksoottinen ja kiinnostava. Luontomatkailulla on vetoa ja monet kokevat hevoset kiinnostavina eläiminä. Suomi ei ole kuitenkaan vielä erityisen tunnettu hevosmatkailumaana ja alan potentiaali on suurelta osin vielä hyödyntämättä.

Ympäristöarvojen merkitys kasvaa nyky-yhteiskunnassa yhä suuremmaksi. Hevosmatkailun kehittämis-

mahdollisuuksia ovat Suomen luonto, sen hiljaisuus, puhtaus, tila, kasvit, eläimet, vaihtuvat vuodenaajat ja maaston ominaisuudet. Nämä luovat hyvän pohjan alan kasvulle. Toiminnan aiheuttamista ympäristövaikutuksista ja riskeistä sekä kestävä kehityksen periaatteista on oltava riittävästi selvillä ja yritysten on suunniteltava ja toteutettava tuotteet niin, että mahdolliset haitat minimoidaan.

Hevosmatkailu on ympärivuotista toimintaa. Suomen talvi tarjoaa siihen oman ainutlaatuisen erityspiirteensä ja mahdollisuuden matkailusesonkien pidentämiseen.

9.3.2 Suomenhevonen hevosmatkailun valttina

Ainutlaatuinen ja alkuperäinen kansallinen hevosrotumme, suomenhevonen, on suomalaisen hevosmatkailun erikoisuus ja vahvuus. Suomenhevoseen liittyvät palvelutuotteet ovat matkailulle merkittävä vetovoimatekijä, jota toistaiseksi on hyödynnetty rajoitetusti.

▼ Hevosmatkailussa tärkeintä on hevoseen liittyvä kokemus. Kuva: Satu Holmlund

70 %:lla hevosmatkailuyrityksistä on käytössään yksi tai useampi suomenhevonen.

Hevosmatkailutuotteisiin voivat liittyä myös historialliset tarinat, perinteet, ilmasto, kansalliset hevosrodut ja niiden erityiset käyttöominaisuudet ja -tarkoitukset, paikallinen luonto ja kulttuuri.

9.4 TUOTEKEHITYSTÄ HEVOSMATKAILUSSA

Hevosmatkailun tuotetarjonta on varsin monipuolinen, mutta sen eteen on tehtävissä vielä paljonkin. Asiakasturvallisuuden ja -tyytyväisyyden kannalta on tärkeää, että asiakas saa tuotteesta riittävästi tietoa etukäteen.

Matkailun edistämiskeskus (MEK) on luonut erityisesti kansainvälisille hevosmatkailutuotteille ja muille aktiviteettimatkailutuotteille teemakohtaiset tuotesuosituksukset. Tuotesuosituksilla pyritään varmistamaan, että asiakas saa riittävästi tietoa tuotteesta, jonka aikoo ostaa. Tuotesuosituksista tulee selvittää muun muassa retken pituus (km ja h) tai päivämatkan pituus ratsastusajana, kenelle tuote on tarkoitettu, palvelukielet, varusteet, ohjelman kuvaus, majoitus, tallin ja asiakastilojen varustelutaso sekä hevosien roduksi ja tyyppi.

Tuotteet tulee suunnitella huolellisesti omalle asiakaskunnalle ottaen huomioon jopa eri kansallisuksien erilaiset tarpeet. Tuotteita voidaan elävöittää muun muassa olemassa olevilla perinteillä ja tarinoilla ja niiden elämyksellisyyttä ja viihdyttävyyttä voidaan vahvistaa. Toimivat, testatut ja laadukkaat tuotepaketit voivat olla vaikka elämyksellisiä tietopohjaisia Suomi-hevosaktiviteettimatkoja tai elämysmatkoja suomenhevosrodun alkujuurille ja uniikkeihin suomenhevostapahtumiin.

Tyypillinen kansainvälinen hevosmatkailuasiakas, jonka toiveet ja ajatukset on hyvä pitää mielessä uusien hevosmatkailutuotteiden suunniteltaessa:

- Maksukykyinen, 30–60-vuotias nainen – vaatii laatua
- Paljon nähnyt ja kokenut – haluaa nähdä uutta
- Mukavuudenhaluinen – hyvä majoitus, ruoka ja oheistuotteet
- Odottaa matkalta viiden tähden elämyksiä

- Tärkeintä on hevoseen liittyvä kokemus
- Luonnon rooli on erittäin tärkeä – luonnon täytyy olla näkemisen ja kokemisen arvoinen
- Reitin varrella ja toimintaympäristössä tulee olla nähtävää, historiaa ja kulttuuri kiinnostavat
- Ei joka päivä samoja reittejä – haluaa uutta
- Toivoo henkilökohtaisia kontakteja paikallisiin ihmisiin, keskustelutuokioita myös yrittäjän kanssa, tarinat kiinnostavat.

Esimerkiksi matkailukeskusten, alan oppilaitosten ja raviratojen yhteyteen voi luoda matkailullisesti merkittäviä hevoskeskittymiä ja toimintoja ja hyödyntää jo olemassa olevia tilanteita. Samoin olemassa olevien reittien parempi hyödyntäminen on kestävä kehityksen mukaista toimintaa.

Yksi suomalaisen hevosmatkailualan suurista haasteista liittyy reitteihin. Suurin osa yrittäjistä joutuu käyttämään yleisiä ja yksityisiä teitä, jotka eivät välttämättä sovellu hevosmatkailuun nähtävyyksien ja kiinnostavuuden vähäisyyden vuoksi. Reitit ovat usein liian lyhyitä tai pakottavat kulkemaan edestakaisin. Taukopaikat ovat monesti yksipuolisia ja niiltä puuttuu tilat hevosille, reittikartat ja opasteet ovat puutteellisia. Reittien huolto yrittäjävetoisena on usein raskasta ja reittejä on hankalaa pitää ympärivuotisesti auki. Näihin haasteisiin voidaan vastata verkostoitumalla ja lisäämällä yhteistyötä yrittäjien, muiden toimijoiden, kuntien ja alueiden kesken. Laajempi reittiverkosto hyödyntää koko alueen palvelutarjontaa, ja yhteisreitit helpottavat huoltoa ja tasaavat kustannuksia. Kaupunkien tai palvelukeskittämien läheisyys tekee reitistöistä asiakkaalle houkuttelevan. Samalla myös kunnan näkyvyys lisääntyy, matkailutulot kasvavat ja matkailuelinkeino kehittyy.

Muut hevosmatkailualan haasteet liittyvät erityisesti kannattavuuteen, ammattitaitoisen henkilökunnan ja matkailuun sopivien hevosten saatavuuteen, kilpailun ja erilaisten määräysten kiristymiseen, toimintaympäristöön, kuluttajien arvojen ja odotusten muutoksiin sekä myynnin ja markkinoinnin infrastruktuurin puuttumiseen. Korostamalla hevosmatkailun pehmeitä arvoja, eettisyyttä (hevosien ja luonnon ehdoilla), ekologisuutta ja vahvuuksia ihmisten hyvinvoinnin rakentajana, on haasteet mahdollista kääntää mahdollisuuksiksi.

- ▲ Finntimerby kokoaa Ypäjälle kilpailemaan maamme eturivin kilparatsastajat. Kuvassa olympiaratsukko Kyra Kyrklund ja Max esiintymässä Finntimerbyssä 2010. Kuva: SRL, Sonja Holma

9.5 HEVOSTAPAHTUMAMATKAILU SUOMESSA

Hevostapahtumamatkailulla on Suomessa pitkään ollut kaksi tukipilaria: vuosittain eri paikkakunnalla järjestettävät Kuninkuusravit ja kansainvälinen ratsastustapahtuma Helsinki International Horse Show (HIHS). Kuninkuusravitapahtumalla on vuosikymmeniä pitkät perinteet, aina 1920-luvulta lähtien. Kuninkuusraviviikonlopun aikana heinä-elokuun vaihteessa kymmenet tuhannet kuluttajat käyttävät raviradan järjestämien palvelujen lisäksi seudun majointus-, ruokailu- ja muita palveluita, ja tapahtuman alueelloudellinen merkitys lasketaan miljoonissa euroissa. Suuret ratsastuskilpailut voivat niin ikään kestää useamman päivän ja tuoda paikalle katsojia joka puolelta maata, jopa ulkomailta asti. Lokakuussa järjestettävä Helsinki International Horse Show on 30-vuotisen historiansa aikana vakiinnuttanut asemansa kansainvälisenä huippu-urheilutapahtumana.

Muista suurista suomalaisista hevostapahtumista mainittakoon Finntimerby ja Suomenratsujen kuninkaalliset. Finntimerby on Hevosopiston kesän päätapahtuma Ypäjällä, nelipäiväinen kisarupeama, jonka kohokohtina ovat muun muassa este- ja kenttäratsastuksen SM-kilpailut ja Finntimerby-luokka. Finntimerby-kisatapahtumista ja oheisohjelmista nauttii vuosittain 10 000 hengen yleisö. Suomenratsujen kuninkaalliset puolestaan on syyskuussa vietettävä suomenhevosharrastajien ja suomenhevosen ystävien tapahtumaviikonloppu, joka sisältää este- ja kouluratsastusta, valjakkoajoa, nuorten hevosten laatuarvostelut ja jalostusoriiden esittelyn. Suomenhevosharrastajia koostuu tuolloin Ypäjälle noin 6 000.

Kesäraveista, joita järjestetään 23 raviradalla ympäri Suomea, on muodostunut viihtyisä hevosväen, paikallisten ja kesäasukkaiden kohtaamispaikka.

Suurten hevosurheilutapahtumien rinnalle on viime vuosina noussut suuri messutapahtuma, Hevoset-messut Tampereella. Tapahtuma houkutteli huhtikuussa 2014 yli 14 700 kävijää. Lisäksi Helsingin messukeskuksessa on muodostunut tavaksi järjestää muutamia messuja, joissa hevoset ovat suuressa roolissa. Näitä ovat esimerkiksi ELMA maaseutumessut ja GoExpon yhteydessä järjestettävä HorseFair.

Yleisömäärät Suomen suurimmissa hevosalan tapahtumissa vuonna 2013:

TAPAHTUMA, AIKA JA PAIKKA	KÄVIJÄMÄÄRÄ
Kuninkuusravit, heinäkuu, Kuopio	59 000
Helsinki International Horse Show, lokakuu	43 100
Helsinki Horse Fair*, maaliskuu	34 400
St Michel -ravit, heinäkuu, Mikkeli	22 100
Hevoset Stadikalla, syyskuu, Helsinki	18 000
Suur-Hollola-ajo, kesäkuu, Lahti	13 400
Hevoset-messut, huhtikuu, Tampere	13 400
Finlandia-ajo, huhtikuu, Helsinki	12 300
Kymi GP -ravit, kesäkuu, Kouvola	11 200
Finnimerby, kesäkuu, Ypää	10 000
Suomenratsujen Kuninkaalliset, syyskuu, Ypää	6 000

* Tapahtuma on osana myös muita lajeja esittelevää GoExpo-kokonaisuutta.

Lähde: Hevostalous lukuina 2013 ja tapahtumajärjestäjät

- ▲ Helsinki International Horse Show'ssa FEI World Cupin voittaja, ranskalainen Patrice Delaveau ja Orient Express HDC.
Kuva: Scanhorse, Satu Pirinen

Case

Ratsastus yhdistää eri kulttuureja – luontoelämyksiä ratsain, Lapin Vaellushevoset oy

Teksti: Anne Laitinen

Anu ja Riku Leppäsen Lapin Vaellushevoset -yritys on toiminut vuodesta 2006 lähtien Ylläs-Äkäslompolan matkailukeskuksen läheisyydessä sijaittuaan ensin Kurtakossa vuodesta 2001. Yritys järjestää opastettuja ratsastusretkiä, -vaelluksia ja -leirejä eritasoisille ratsastajille islanninhevosilla. Tällä hetkellä tallissa on kymmenen hevosta. Talli työllistää yrittäjäpariskunnan.

Yrittäjillä on pitkä käytännön kokemus hevosten kanssa toimimisesta. Riku työskenteli vuosia kengitysseppänä Uudellamaalla eri talleilla ja eläinlääketieteellisellä laitoksella. Anu on harrastanut hevosia nuoresta saakka ja toiminut valokuvaajana Hevosurheilu-lehdessä.

Asiakkaista 90 % on suomalaisia. Ulkomaisista asiakkaista suurin ryhmä on brittejä. Tyypillisin retki on kahden tunnin vaellus.

Talli on tehnyt yhteistyötä lähitallin kanssa käyttämällä naapuritallin suomenhevosia ohjelmapalveluissa reki-ajelutukseen. Hevosia, erityisesti suomenhevosia, voisi Riku Leppäsen mukaan käyttää ohjelmapalveluissa monipuolisemmin, myös esimerkiksi ravivalmennuksen peruskuntokaudella reki- tai kärryajelutuksessa. Toimivia esimerkkejä tästä on, muun muassa menestyksekkään uran tehneet Kihilon Tähti ja K.K. Kössi. Ohjelmapalvelujen tuottamisessa on hänen mielestään hevoselle tilausta.

Hevosella liikkumiseen suomalaisessa luonnossa on pitkät perinteet. ”Ratsastus yhdistää eri kulttuureja, ja hevosen selässä luonnon aistii paremmin,” kuvailee Riku Leppänen. Vaellus on elämys, jonka puitteet luo luonto.

Lisätietoja: www.lapinvaellushevoset.fi

LÄHTEET

Aulangon Ratsastuskoulu,
www.aulangonratsastuskoulu.fi.

Hevosmatkailun kehittämisstrategia 2009–2013, Matkailun edistämiskeskus.

Kansainvälinen hevosmatkailututkimus 2009, Hevosopisto, Ypäjä.

Matkailun edistämiskeskuksen (MEK) kansallinen hevosmatkailututkimus, 2009.

Matkailun edistämiskeskuksen (MEK) tuotesuosituks.

Ruotsalaisen hevosmatkailuyrittäjän Anna Widstrandin luento.

Suomalaisen hevosalan katsaus 2011, Hippolis ry.

Ypäjän Hevosopisto, www.hevosopisto.fi.

Case

Suomenhevosella luontoon – Matkailupalvelu Iso-Herttua

Teksti: Sanna Mäki-Tuuri

Iso-Herttuan matkailupalvelu sijaitsee Tammelassa, sadan kilometrin päässä Helsingistä, Tampereelta ja Turusta. Aktiivisessa käytössä on noin 200 kilometriä rauhallisia hiekkateitä perisuomalaisessa järvi-, pelto- ja metsämaisemassa – osin Liesjärven ja Torronsuon kansallispuistojen alueella. Vaellushevoset ovat hyvin koulutettuja ja suomenhevosia, joita on tallissa kymmenkunta.

Matkailutila on perheyritys, jonka toiminnassa ovat mukana isäntäpari Sinikka ja Hannu Iso-Herttuan lisäksi aikuiset tyttäret Saija ja Elina. He myös kouluttavat hevoset ja kilpailevat niillä kouluratsastuksessa alue- ja kansallisella tasolla saakka. Tilan 12 hehtaarin peltoala on osaksi laitumina, ja heinä ja kaura tuotetaan itse.

Tilan mailta on yhteys kunnan 2000-luvulla kartoittamiin ja merkitsemiin FinnHorseTours-hevosreitteihin, jotka aikoinaan merkittiin myös seudulliseen retkeilykarttaan. Yhteistyö Metsähallituksen kanssa on toiminut hyvin ja reittejä on suunniteltu yhteistyössä.

Suomenhevosvaelluksia järjestetään eritasoisille ryhmille. Porukan koko on neljästä seitsemään ratsukkoa. Suosituimpia ovat parin tunnin maastoretket, päivän kestävä laavuretki ja kaksipäiväinen Herttuan vaellus. Tyypillisin asiakas on 30–50-vuotias nainen. Utta on se, että myös miehet ovat löytäneet vaellukset.

Matkan varrella voidaan reitistä riippuen ruokailla laavulla, pulahtaa uimaan Herttuanjärveen, vierailla Kortteen perinnetilalla tai Hämeen luontokeskuksen kämpällä.

Kesäisin tilalla järjestetään myös leirejä. Sesonkiaika on huhtikuusta marraskuun loppuun. Talli on Suomen Ratsastajainliiton jäsentalli. Tarjontaan kuuluu myös maatilamatkailumajoitusta sekä Oivakyyti eli suomenhevosvaljakko, joka on erityisesti hääparien suosiossa.

Lisätietoja: www.hevosvaellus.fi

Mitä kunta voi tehdä?

- Verkostoitua hevosyritysten ja -tapahtumajärjestäjien kanssa.
- Osallistua hevosmatkailun ja -tapahtumien kehittämiseen yhdessä yrittäjien ja järjestäjien kanssa, osallistua markkinointiin.
- Ottaa hevoset mukaan kunnan eri tapahtumiin, tuoda kunnan ja lähialueen hevosyritys- ja -tapahtumatarjonta näkyvämmiin esiin.
- Osallistua reittihankkeisiin yhteistyössä yrittäjien ja paikallisten hevosihmisten kanssa. Yhteisreitit, reittikartat ja opasteet kuntoon (tarvittaessa kieliversiot), taukopaikat hevosystävällisiksi.
- Osallistua reittien kunnossapitoon ja mahdollistaa hevosten saaminen matkailullisesti keskeisille paikoille.

10 TURVALLISUUS JA ELÄINPELASTUS

Marianna Myllymäki

Ihmiset ja tapahtumat toimintaympäristöineen yhdessä luovat turvallisuutta arjen toiminnassa, sillä turvallisuus syntyy usean tekijän yhteisvaikutuksesta. Henkilökohtaiset ominaisuudet ja taidot vaikuttavat tapaturmien ja onnettomuuksien syntyyn ja seurausten vakavuuteen. Ihmiset kohtaavat erilaisia riskejä eri elämänvaiheissa. Kiire ja väsymys vähentävät valppautta ja keskittymistä lisäten tapaturma-alttiutta. Turvallisuuden kehittäminen on toimintaedellytysten kokonaisvaltaista kehittämistä ja tietoisuuden ja ymmärryksen lisäämistä eri toimialoilta. Myös hevosallalla seudullisen ja kunta- ja yksikötason turvallisuustyön tavoitteena on vähentää häiriöiden ja onnettomuuksien määrää. Keinona on turvallisuussuunnittelu ja siihen liittyvä eri viranomaisten ja hevosalan toimijoiden välinen laaja yhteistyö, jonka tuloksena on muun muassa hyvin suunniteltu kunnallinen liikenneympäristö.

10.1 VAISTOT OHJAAVAT HEVOSEN KÄYTTÄYTYMISTÄ

Turvallisuus on oleellinen tekijä hevosten parissa työskentelevälle ja harrastavalle henkilölle, mutta myös kaikille muille kuntalaisille, jotka kohtaavat hevosen liikenteessä tai muussa yhteydessä. Hevosmäärän kasvaessa myös hevostapaturmat voivat lisääntyä. Lähtökohtana on luonnollisesti se, että tapaturmat yritetään torjua ennakolta. Jatkuva turvallisuustyö on erilaisten riskien arviointia ja hallintaa ja sen kuuluu edistää koko hevosalaa. Vahinkoja voi sattua, vaikka toimitaan kuinka huolellisesti, mutta moni tapaturma voidaan välttää yksinkertaisella turvavarustuksella, avarilla tiloilla, omilla kulkureiteillä ja alueilla. Hyvät käytännöt parantavat terveyden ja turvallisuuden lisäksi tehokkuutta.

Hevosen luontaiset vaistot ja arkuus leimaavat sen käytöstä, ja joskus hevosen käytös pääsee täysin yllättämään. Hevosen käyttäytyminen johtuu keskus-

hermostosta ja hormoneista sekä sen luontaisesta temperamentista ja opituista tavoista. Kun ihminen ymmärtää hevosen pelkoja ja aistimistapoja ja ottaa nämä huomioon johdonmukaisessa käsittelyssä ja kouluttamisessa, on yhteistyö ja kohtaaminen helpompaa, luottamus syvempää ja liikkuminen liikenteessä vaarattomampaa. Useimmiten hevonen suosii hämmästyttävän nöyrästi ihmisen määräämiin tehtäviin.

Hevonen on harvoin uhka ihmisen terveydelle muuten kuin tapaturmien kautta. Hevosten kuten muidenkin tuotantoeläinten kanssa työskennellessä ihminen voi saada haavainfektion kautta jäykkäkouristuksen tai pölyisistä rehutiloista myyräkuumeen. Zoonoosien suhteen Suomessa on hyvä tilanne: on erittäin harvinaista, että ihminen saisi hevosesta esimerkiksi pernaruton, raivotaudin, salmonellan tai edes sieniihottumaa. Mielikuvat ovat kuitenkin merkitseviä, ja epäsiisti näkymä karpäsiä pörisevästä lantakasasta voi herättää vastenmielisiä ajatuksia ja kuntalaisten huolta terveydestä.

10.2 YLEISIMMÄT HEVOSTAPATURMAT

Vakuutusyhtiöiden näkemys saattaa olla, että ratsastus on amerikkalaisen jalkapallon jälkeen ihmiselle vaarallisimman laji. Tämä perustuu ratsastusonnettomuuksista koituneiden vammojen vakavuuteen. Kuitenkin vammaan johtavista koti- ja vapaa-ajan tapaturmista yleisimpiä ovat muut kuin ratsastuksessa sattuneet liikuntatapaturmat. Suurimman tapaturmariskin sanotaan olevan palloilulajeissa, ja eniten liikuntatapaturmia aiheuttavat lajit ovat jalkapallo ja salibandy. Vuonna 2009 tapahtuneista ja ilmoitetuista tapaturmista jalkapallo aiheutti 45 000 tapaturmaa ja ratsastus 17 000. Näistä tapaturmista vain kolmasosa vaati lääkärissäkäynnin. Suomen Ratsastajainliitto vakuuttaa jäsenkuntansa ja toiminnassa mukana olevat vapaaehtoiset tapaturman varalta. Vakuutettuja on yhteensä 60 000. Vuonna 2013 korvauksia haki 1 079 henkilöä.

◀ Kuva: © Anette FOTOGRAFIK - Anette Varjonen

- ▲ Helsingin kaupungin ulkoilualueella, Vermon raviradan läheisyydessä, on Talin frisbeegolfpuisto, hevosten valmennusreitit, lenkkipolut ja talvisin hiihtoladut. Kuva: Hippolis, Anne Laitinen

Maatalousyrittäjien hevostapaturmista vakavia on noin kolmannes kaikista hevostapaturmista. Tapaturma luokitellaan vakavaksi, kun se aiheuttaa vähintään kuukauden sairausloman. Hevostapaturmissa yleisimmin loukkaantuvat ihmisen ala- ja yläraajat. Hevostapaturmat ovat monen osatekijän yhdistelmä ja niitä sattuu eniten hevosen talutuksessa tai lastauksessa. Yleensä tapahtuma saa alkunsa hevosen säikähtämisestä tai pelosta, jonka aiheuttaa ääni tai uuden esineen ja tilanteen näkeminen. Seurauksena olevat yleisimmät ihmisen vammat ovat venähdykset, nyrjähdykset ja sijoiltaan menot. Ihminen ei välttämättä edes huomaa, mitä hevonen pelkää, sillä hevosen aistit toimivat eri tavalla ja se myös tulkitsee aistimuksensa eri tavalla kuin ihminen. Hevosen lajityypillisen käyttäytymisen seurauksena ihminen voi tulla murjotuksi varsinkin ahtaissa tai sokkeloisissa tiloissa ja tilanteissa. Maasta käsin tapahtuviin tapaturmiin, joissa ihminen osuu hevosen normaalin käyttäytymisen tiel-

le, sisältyy potkimista, puremista, ryntäämistä tai hevosen pään heiluttelua.

Ratsastuksessa ja ajossa tapahtuvat tapaturmat johtuvat hevosen säikähtämisestä tai pillastumisesta sekä hevosen nuoresta iästä. Liikenteessä tähän vaikuttavat ratkaisevasti myös esimerkiksi moottoriajoneuvon liian suuri tilannenopeus, ympäristöstä johtuva huono havaittavuus tai molempien osapuolten vähäinen kokemus liikenteessä toimimisesta.

Noin 60–75 % Melan korvaamista maatilayrittäjien hevostapaturmista johtuu hevosen käyttäytymisestä. Näihin tapaturmiin vaikuttavat myös hevosen käsittelijän ammattitaito, kokemus, ennakkointikyky, varustevalinta jne. Loput tapaturmat johtuvat selkeästi huonosta työmenetelmästä, avustajan puutteesta, huonosta työasennosta tai liian raskaasta työstä. Näihin, kuten myös olosuhteista johtuviin nyrjähdyksiin

tai vastaaviin tapaturmiin, voidaan vaikuttaa esimerkiksi parantamalla työmenetelmiä, valitsemalla sopivat kengät ja työvaatteet tai hoitamalla kulkuväyliä. Täysin sattumanvaraisia tapaturmia tapahtuu tietenkin aina eläinten parissa työskentelevälle tai ylipäänsä työelämässä, mutta näihin vaikuttavat myös ympäristö, asenne ja ammattitaito.

10.3 HYVIN KOULUTETTU HEVONEN ON TURVALLISUUSTEKIJÄ

Ennen vanhaan hevonen oli jokapäiväinen asia, työväline, jonka kanssa vietetty aika alkoi jo lapsena ja joka ajan myötä kehittyi luonnolliseksi työtoveriksi. Hyvin koulutettu hevonen on turvallisuustekijä niin käsittelijälle kuin ulkopuolisille, mutta on muistettava, että koulutus villistä varsasta toimivaksi ja turvalliseksi käyttöhevoseksi kestää kauan ja vaatii paljon hyviä kokemuksia. Ihminen pyrkii tekemään asiat nopeasti, mutta kiirehtiminen voi olla vaarallista. Siedättämällä hevonen saadaan totutettua moniin asioihin, mutta kokonaan ei hevosen luontaista arkuutta saada pois. Kärsivällisyyttä vaaditaan niin liikenteessä kohdatessa kuin eläinten kanssa työskennellessä ja toimiessa.

Tehtäviinsä sopimattomien hevosten käyttäminen on suuri riski. Palveluyrityksessä, esimerkiksi ratsastuskoulussa, hevosyrittäjällä on velvollisuus valita asiakkaalle mahdollisimman sopiva hevonen. Lasten ja nuorten harrastuksessa sekä erityisryhmille tarjotuisissa palveluissa vastuu vielä korostuu. Asiakkaan onnistunut palveleminen edistää myös yrittäjän liiketoimintaa. Turvallinen ja laadukas yritystoiminta on kilpailuvaltti, ja tyytyväiset asiakkaat markkinoivat yritystä eteenpäin. Lisääntyvä asiakasvirta on myös oman kunnan etu.

Hevosyrityksessä henkilökunnan on oltava ensiapukoulutettua ja ensiapuvälineistöä on oltava aina saatavilla. Maastossa liikkujan on tunnettava reitit, jotta hän pystyy hälyttämään tarvittaessa apua. Hevosen varusteiden on oltava kunnoltaan hyvät ja hevoselle sopivat. Hevosyrittäjän on kannettava vastuu työntekijöiden, asiakkaiden ja hevosten turvallisuuden lisäksi talliympäristön lähistöllä vaikuttavista tekijöistä. Turvallisuusajattelu näkyy kaikessa toiminnassa: turvallisuus tallityössä koostuu hyvistä käytännöistä, siististä ja avarasta työympäristöstä, ammattimaisesta hevosten käsittelystä ja suojavarusteiden jokapäiväisestä

käytöstä sekä kunnollisista hevosaitauksista. Hevosyrittäjien tallialueet ovat usein niin suuria, ettei koko alueen aitaaminen ole mahdollista. Irti päässeet hevoset ovat suuri riski liikenteessä – rauhallisesti käyttäytyvä hevonen on huomattavasti vaarattomampi kuin paniikissa säntäävä, siksi hevosten turhaa säilyttelyä täytyy välttää.

Talliyrityksen turvalliseen työympäristöön kuuluvat myös hyvä valaistus, ilmanvaihto ja paloturvallisuus. Talleissa on yleensä melko vähän sähkölaitteita. Paloturvallisuuden kannalta pölyn määrä voi olla suuri kuivikkeiden käytön vuoksi. Asiakaspalvelua tarjoavilla talleilla vaadittavien turvallisuusasiakirjojen tulee olla nähtävillä ja ennen kaikkea ensiapuohjeiden sekä hätäilmoituksen teko-ohjeen selkeästi esillä. Henkilökunta on tietoinen toiminnan riskeistä ja osaa mahdollisen onnettomuuden kohdatessa toimia onnettomuuden vaatimalla tavalla.

10.4 TURVALLISUUSMÄÄRÄYKSET JA LAINSÄÄDÄNTÖ

Hevosten kanssa toimimiseen liittyy aina vaaroja ja mahdollisuus loukkaantua. Riski on hyväksyttävä, jos tilanteeseen nähden tarkoituksenmukaiset toimet vaarojen ehkäisemiseksi on toteutettu. Työntekijöiden kuten työsuhteen henkilökunnan, vapaaehtoisten työntekijöiden ja alle 18-vuotiaiden turvallisuus tulee ottaa huomioon työturvallisuuslain (738/2002) edellyttämällä tavalla. Työturvallisuuslain rinnalla on olemassa erilaisia asetuksia ja valtioneuvoston päätöksiä.

10.4.1 Kuluttajaturvallisuuslaki tuli voimaan 1.1.2012.

Uudessa kuluttajaturvallisuuslaissa (920/2011) on kysymys yleisen kuluttajaturvallisuussääntelyn päivittämisestä, yksinkertaistamisesta ja selkeyttämisestä. Lainsäädännön yleisiin periaatteisiin ja lähtökohtiin ei tullut muutoksia. Muutosten arvioidaan parantavan kuluttajien turvallisuutta pitkällä aikavälillä. Laissa on säännöksiä kuluttajapalveluja tarjoavan tahon velvollisuudesta tehdä toiminnan aloittamisesta etukäteen ilmoitus kunnan valvontaviranomaiselle sekä laatia toimintaansa koskeva kirjallinen turvallisuussuunnitelma eli turvallisuusasiakirja silloin, kun on kysymys palvelusta, johon saattaa liittyä merkittäviä riskejä. Ilmoitusvelvollisuus koskee vain uusia, lain voimaantulon

jälkeen palvelun tarjoamisen aloittavia toiminnanharjoittajia, jotka tarjoavat tällaisia palveluita. Turvallisuuksiakirjan laatimisvelvollisuus sen sijaan koskee siirtymäajan jälkeen myös lain voimaan tullessa jo tarjolla olleita palveluja.

Lain nojalla on annettu asetus eräitä kuluttajapalveluja koskevasta turvallisuusasiakirjasta (1110/2011).

10.4.2 Kuluttajaviraston ohje palveluiden turvallisuuden edistämiseksi

Kuluttajaviraston ohje palveluiden turvallisuuden edistämiseksi perustuu kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelujen turvallisuudesta annettuun lakiin (75/2004). Tarkoituksena on määrittää ohjelmanpalveluiden turvallisuutta koskevat vähimmäisvaatimukset, lisätä palveluiden turvallisuutta ja tehostaa tuoteturvallisuuslainsäädännön mukaista turvallisuuden valvontaa sekä ennaltaehkäistä onnettomuuksia ja tapaturmia. Ohjeista vastaava viranomainen on nykyisin Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes, ja ohje päivitetään vuonna 2015.

Ohjeita sovelletaan ratsastuspalveluiden ja niihin rinnastettavien palveluiden turvallisuuden määrittämiseen tuoteturvallisuuslainsäädännön soveltamisalalla. Ohjeita ei sovelleta kilpailuihin, mutta niitä sovelletaan kilpailujen katsomoihin ja katsojien turvallisuuden varmistamiseen sekä kilpailutapahtumissa myytäviin ja jaettaviin tavaroihin sekä muihin tarjottaviin palveluihin (esimerkiksi talutusratsastus, kärryajelut). Ohjeen soveltamisalaan kuuluvat esimerkiksi kentällä, maastossa ja muissa ympäristöissä tapahtuva ratsastaminen, ratsastuskoulut, poniravikoulut, ravileirit, tallitoiminta, erilaiset tapahtumat, henkilöille tarjottavat hevoskuljetukset ja muut ratsastuspalvelut sekä muu tuoteturvallisuuslainsäädännön mukainen hevosiin liittyvä toiminta. Ohjeita sovelletaan myös karsinapaikkojen vuokraukseen rakennusten ja rakenteiden sekä vuokraajien ohjeistuksen osalta.

Ratsastuspalvelun on oltava kulloinenkin osallistujaryhmä, osallistujien lukumäärä ja olosuhteet huomioon ottaen riittävän turvallista. Toiminnanharjoittajan on etukäteen määritettävä ratsastuspalveluun yhtäaikaaisesti osallistuvien asiakkaiden enimmäismäärä eri toiminnoissa sekä turvallisuuden kannalta tarpeelliset ikä-, taito- tai muut vaatimukset ja rajoitukset. Ratsas-

tuspalveluille tulee tarvittaessa asettaa olosuhderajat. Jos toiminta ei ole turvallista, ei palvelua pidä suorittaa. Toiminnanharjoittajalla tulee olla selkeät toimintaohjeet, miten toimitaan, jos olosuhteet muuttuvat toiminnan aikana (esimerkiksi kova ukkonen). Ratsastuksen ohjauksesta ja valvonnasta sekä koulutuksesta vastaavan henkilön tulee olla hevosalan ammattitutkintojärjestelmän mukaisen tutkinnon suorittanut tai pitkäaikaisen käytännön kokemuksen omaava henkilö. Jos alle 18-vuotiaat toimivat kerhojen ohjaajina tai leiriavustajina, tulee toiminnanharjoittajan kiinnittää erityistä huomiota heidän ohjaukseensa ja toimintansa valvontaan. Henkilökuntaa tulee olla riittävästi ottaen huomioon toiminnan laatu, asiakkaiden määrä ja taitotaso.

10.4.3 Kilpailutoimintaa sitovat lait ja säännöt

Kilpailutoimintaa sitoo lainsäädäntö. Asiaan liittyviä lakeja ovat esimerkiksi pelastuslaki, kokoontumislaki, työturvallisuuslaki, terveydensuojelulaki ja eläinsuojelulaki. Näiden lisäksi hevosiin liittyvää kilpailutoimintaa säätelevät Suomessa tarkoin Suomen Hippoksen ravikilpailusäännöt, Suomen Ratsastajainliiton ratsastuskilpailusäännöt ja alakohtaiset tapahtumien järjestämistä koskevat turvallisuusohjeet.

Ravi- ja ratsastuskilpailuja järjestetään ympäri vuoden. Tilaisuuksien koko vaihtelee seurakisoista ja jää-raveista kansainvälisiin suur tapahtumiin. Suuronnettomuuden uhka on olemassa, kun samoissa tiloissa oleskelee paljon ihmisiä. Aina yleisötapahtumaa järjestettäessä on laadittava pelastussuunnitelma, jossa on mainittu ainakin todennäköiset riskit ja vaara-alueet, poistumistiet rakennuksista ja evakuointireitit alueelta, ensiapu- ja alkusammutusvälineet ja niiden sijainnit, henkilöstön tehtävät sekä viestijärjestelyt. Hevoset tarvitsevat yleisötapahtumissa omat erilliset kulkureittinsä. Lisäksi on oltava yhteydessä eri viranomaisiin ja muihin tahoihin tapahtuman koosta riippuen:

- pelastusviranomaiset (pelastussuunnitelma, ennakkotarkastukset)
- poliisi (lupa-asiat, järjestyksenpito ja liikennejärjestelyt)
- terveydensuojeluviranomaiset (elintarvikkeiden myynti ja säilytys)

▲ Suurelänpelastuskurssilla. Tässä harjoitellaan nostovaljaan tekoa hätätilannetta varten. Kuva: Essi Leminen

- ympäristönsuojeluviranomaiset (ympäristöasiat)
- työsuojeluviranomaiset (työturvallisuusasiat)
- rakennusvalvontaviranomaiset (rakennukset ja rakennelmat)
- sähköturvallisuudesta vastaavat viranomaiset (kiinteät ja tilapäiset asennukset)
- ensiapuvalmiuden tarpeen arviointi ja järjestäminen
- ihmiset: ensiapuvalmius vs. ambulanssi ja henkilökunta paikalla
- eläimet: ilmoitus kunnaneläinlääkärille vs. eläinlääkäri paikalla

10.4.4 Suomen Ratsastajainliitto asettaa jäsentalleilleen vaatimuksia

Asiakkaiden turvallisen harrastamisen takaamiseksi tallien henkilökunnan on oltava koulutettu ja en-

siaputaitoinen. Kaikilla Suomen Ratsastajainliiton jäsenmaksun maksaneilla ratsastusseurojen jäsenillä on jäsenetuna tapaturmavakuutus, myös Green Card -harrastajat kuuluvat ehdoiltaan samanlaisen tapaturmavakuutuksen piiriin. Ratsastajainliiton toiminnan piiriin kuuluvien jäsenseurojen, ratsastuskoulujen ja harrastetallien sekä yksityistallien vapaaehtoistyöntekijät (jäsenistä koostuva talkooporukka) on vakuutettu erillisellä tapaturmavakuutuksella. Ratsastajainliiton turvallisuusvaatimuksiin kuuluu, että kaikki asiakkaat käyttävät ratsastaessaan turvakypärää. Ratsastajainliitto on turvallisuusasioissa aktiivinen: kurseja järjestetään ja tuetaan, kampanjoita toteutetaan.

Ratsastajainliitto ottaa myös jäsenseuroilleen ja jäsentalleilleen vastuuvakuutuksen. Jotta talli voidaan luokitella Suomen Ratsastajainliiton hyväksymäksi ratsastuskouluksi, sen tulee täyttää seuraavat turvallisuuteen liittyvät kriteerit: Ratsastustunteja pitävät ainoastaan koulutetut henkilöt, joilla on voimassa oleva

ensiapukoulutus. Ratsastus tapahtuu aidatulla kentällä tai maneesissa, ja ratsastaessa on pakollista käyttää CE-merkittyä turvakypärää. Hätänumerot ovat esillä tallissa, ja ensiapuvälineet ovat asianmukaiset ja saatavilla. Hevosia ei vuokrata itsenäiseen käyttöön, ratsastus tapahtuu siis ainoastaan valvonnassa. Hevosten käsittelyssä ja kaikessa toiminnassa kiinnitetään huomiota turvallisuuteen ja hyviin hevostaitoihin. Turvallisuusasiakirja ja onnettomuuskirjanpito pidetään ajan tasalla.

Jäsentalliksi hyväksymiseen on myös muita, harrastuksen laadukkuuteen liittyviä kriteerejä. Harraste- ja yksityistalleille on omat kriteerinsä, joiden turvallisuusnäkökohdat ovat hyvin samankaltaiset. Suomen Ratsastajainliiton tallineuvojat suorittavat jokaiseen liiton jäsentalliin tallikäynnin vuosittain. Tallikäynnillä tutustutaan käytännön tilanteeseen ja opastetaan hevosten hyvinvoinnissa, turvallisuudessa ja asiakaspalvelussa.

10.5 TURVALLINEN MAATILA

Maatila on yksi vaarallisimmista työympäristöistä, jossa riskit voivat ilmetä tapaturmina tai työperäisinä sairauksina. Yksityisen yrittäjän on otettava huomioon työturvallisuussäännökset, vaikka hän ei olisikaan työnantaja. Laki nuorten työntekijöiden suojelusta koskee myös maatalousyrittäjää.

Maataloustuotanto- ja eläinsuojarakennukset sijaitsevat useimmiten alueilla, joiden pelastustoiminnasta huolehtivat sopimuspalokunnat. Sopimuspalokuntien yksiköiden lähtövalmius poikkeaa kaupunkien vakituisten paloasemien minuutin lähtövalmiusajasta, ja haja-asutusalueilla pitkät etäisyydet pidentävät toimintavalmiusaikaa. Myös riittävän sammutusveden saaminen paikalle on usein hankalampaa kuin kaupungeissa.

Maatiloilla hevosalaa harjoittavien oma toiminta ja aktiivisuus ovat suuressa roolissa onnettomuuksien ja tulipalojen ennaltaehkäisyssä sekä riskien hallinnassa. Toiminnanharjoittajan kannalta keskeisiä toimenpiteitä onnettomuuksien ennaltaehkäisyssä on huolellinen suunnittelu tiloja rakennettaessa ja käytettäessä. Erityisesti kannattaa kiinnittää huomiota omatoimisten sammutus- ja pelastustoimien mahdollistamiseen ja varautua riittävillä hälytyslaitteilla ja alkusammutuskalustolla.

10.6 HEVOSEN JA IHMISEN AISTIT OVAT ERILAISET

Kaikesta totuttamisesta ja kouluttamisesta huolimatta hevonen on luontokappale, joka pelkää kaikkea, mitä se ei ymmärrä. Hevosen säikähtää helposti oudon näköisiä esineitä ja yllättäviä liikkeitä. Kun hevosen näköalueelle tulee liikettä tai ärsykettä, hevonen kääntää päätään, jotta se saa käyttöönsä molemmat silmänsä ja paremman tarkkuuden. Pään asento ja näkökentän laajuus kulkevat käsi kädessä. Hevonen voi nähdä kauas, mutta esimerkiksi 15 metrin päässä istuvan ihmisen se näkee epätarkasti. Hevosen reaktionopeus johtuu siitä, että hevonen tallentaa enemmän liikkuvia kuvia sekunnissa kuin ihminen. Hevonen on lauma- ja pakoeläin, joka vaaran uhatessa pyrkii poistumaan paikalta ja tarkastelemaan tilannetta etäämpää.

Hevosella on erilainen näkökenttä kuin ihmisellä, lisäksi hämärässä hevonen näkee 3–4 kertaa paremmin kuin ihminen. Tästä johtuen hevoset myös soikaistuvat ihmistä herkemmin; esimerkiksi kiiltävä pinta voi antaa auringonvalossa heijasteita, jotka soikaistavat hevosen. Uudet asiat ja esineet kannattaa aina näyttää hevoselle, mielellään lähestyen vuorotellen erikseen hevosen molemmilta puolilta. Hevosella on parempi kuulo kuin ihmisellä ja se voi kuulla ääniä suotuisissa olosuhteissa yli neljän kilometrin päähän. Hevonen haistaa paremmin kuin ihminen, ja joskus hevosen säikähtäessä yllättäen voi syynä olla jonkin metsäneläimen vieras haju.

10.7 HEVONEN JA LIIKENNETURVALLISUUS

Yleiset tiet on tarkoitettu kaikenlaiseen yleiseen liikkumiseen, myös hevosten ja hevosajoneuvojen, siten kuin laissa ja asetuksissa on säädetty. Jokamiehen oikeudella saa tilapäisesti ratsastaa toisen alueella, myös yksityistiellä. Hevosajoneuvolla liikkuminen sekä säännöllinen toiminta sen sijaan edellyttävät luvan. Luvan kysyminen maanomistajalta on kohteliasta ja ennaltaehkäisee ongelmia. Tienpidon kustannuksia selvästi nostava toiminta edellyttää lupaa ja käyttömaksusta voidaan neuvotella. Tiehen saatu valtion tai kunnan avustus vaikuttaa tien pitäjän oikeuteen rajoittaa tien käyttöä siten, että tien käytön kieltäminen muilta ei ole mahdollista kymmenen vuoteen.

Ratsukoiden ja valjakoiden turvallisuus paranee parhaiten paitsi asianosaisten omilla turvatoimilla, myös

- ▲ Hevosen kohtaaminen tai ohittaminen tiellä vaatii ajoneuvon kuljettajalta varovaisuutta. Ajonopeuden laskeminen, tasainen vauhti, riittävä turvallisuusväli ja ratsastajan kädellä antaman pysähtymismärkin tai ohittamisluvan huomioon ottaminen edesauttavat turvallista kohtaamista. Lähde: Liikenneturva. Kuva: SRL, Sonja Holma

maan ja reittien käytön suunnittelulla. Ratsu- ja ravi-
tallien tulisi vastata siitä, että heidän asiakkaansa hal-
litsevat turvallisen tiellä liikkumisen taidot. Kohdates-
saan ajoneuvon tai jalankulkijan ratsukko tai valjakko
kulkee käyntiä. Maaseututallien on hyödyllistä tiedot-
taa asiakkailleen metsästysajoista niiden ollessa ajan-
kohtaisia.

Autoilijoiden ja muiden tiellä liikkujien on otettava
hevoset huomioon samoilla liikenneväylillä liikuttaes-
sa tai ohitettaessa läheltä hevosen käyttämää reittiä.
Aikuinen hevonen painaa noin 600 kg eli keskimää-
rin enemmän kuin hirvi. Tärkeintä on varoa hevosen
säikyttämistä ja välttää äkkijarrutuksia ja -kiihdytyksiä
sekä kovia ääniä. Liikenteessä hevonen ohitetaan hi-
taasti ja ratsastajan tai ohjastajan mahdollisia vieste-
jä noudattaen.

Erilaisia kuormia kuljettavien on muistettava, että ko-
lina, kuormaa peittävän pressun lepatus tai muu vas-
taava ärsyke voi säikäyttää hevosen vaarallisin seu-
rauksin. Hevonen voi pelästyä myös liian läheltä
kovalla vauhdilla kulkevaa ajoneuvoa tai sen pyöris-
tä sinkoilevia kiviä. Jos mahdollisuutta ohittamiseen
ei heti ole, sopivaa tilaisuutta kannattaa odottaa rau-
hallisesti ja riittävän etäisyyden päässä. Liikenteessä
kiusanteen seuraukset saattavat olla hengenvaarallisia
myös täysin ulkopuolisille ihmisille. Liikenneturvalli-
suus liittyy liikenne- ja tievalaistusjärjestelyihin sekä
kaavoitukseen. Hevosten säännöllisesti käyttämät
yleiset tiet olisi hyvä varustaa ainakin varoitusmerkeil-
lä. Tosin pelkät varoittavat merkit eivät oleellisesti pa-
ranna turvallisuutta, ellei ajonopeuksien alentamiseksi
toteuteta muita rakenteellisia toimenpiteitä.

Onnettomuustilastojen mukaan talvi- ja pimeän ajan onnettomuudet ovat yleisimpiä. Hämärään vuorokaudenaikaan liikkuva ratsukko tai valjakko parantaa liikenneturvallisuutta käyttämällä heijastimien lisäksi valoa, esimerkiksi otsalamppua tai vastaavaa. Sopivia heijastimia voi kiinnittää esimerkiksi hevosen jalkoihin. Ratsastaja tai ajaja voi pukea ylle heijastinliivin tai riittävästi muuta valaisevaa materiaalia siten, että pimeällä liikuttaessa ratsukko tai valjakko on havaittavissa joka suunnasta. Heijastimien pitäisi olla sellaisia, että toiset kulkijat tunnistavat, millainen tienkäyttäjä on kyseessä. Hevosella on hyvä olla heijastin etenkin vasemmassa etujalassa ja oikeassa takajalassa sekä paikassa, josta heijastin näkyy takaa, esimerkiksi hännässä tai ratsastajan selässä.

Hevosien vetämä vaunu, kärry tai reki määritellään hevosajoneuvoksi. Asetus (7.4.2006/274) määrää, että hevosajoneuvossa tulee olla edessä kulkusuunnassa vasemmalla puolella eteenpäin suunnattu valkoinen ja takana taaksepäin suunnattu punainen E-tyyppi-hyväksytty heijastin. Ajettaessa hevosajoneuvolla tiellä pimeän tai hämärän aikana tai näkyvyyden ollessa sään vuoksi tai muusta syystä huonontunut on ajoneuvossa oltava kulkusuunnassa vasemmalla puolella eteenpäin valkoista ja taaksepäin punaista valoa näytävä valaisin.

10.7.1 Hevoskuljetukset

Hevosia kuljettavia ajoneuvoja liikkuu maanteillä päivittäin joukoittain. Jo pelkästään ravikilpailuja on joka päivä jossain päin Suomea, ja hevosten kuljettaminen on muutenkin arkipäivää. Eläinten kuljetusta säätelee eläinkuljetuslaki 29.12.2006/1429 ja kaupallisissa kuljetuksissa lisäksi eläinkuljetusasetus 1/2005.

Hevosia kuljetetaan pitkiä matkoja, ja tasainen kyyti on eläimelle tärkeää. Tilannenopeus on sovitettava keliolosuhteisiin. Erityisesti liukkaalla kelillä luisuun lähtevä kuljetustraileri sisällään painava eläin on hengenvaarallinen kaikille tielläliikkujille. Ohitustilanteessa ei saa koskaan kiillata hevosajoneuvon eteen ja turvaväli on muistettava pitää.

Hevosiin liittyvien liikenneturvallisuusongelmien suuruutta yleisillä teillä selvitettiin onnettomuustilastojen ja tiepiireihin tehtyjen kyselyjen avulla vuosina

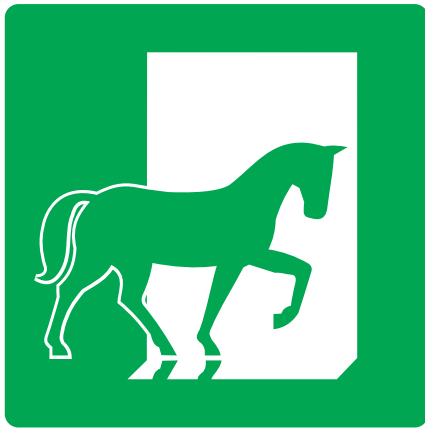

- ▲ Hevoskuljetuksen kohtaamisessa on tärkeää olla aiheuttamatta tilanteita, joissa hevoskuljetusauto joutuisi jarruttamaan äkillisesti tai joissa kuljetettava hevonen voisi pelästyä liian läheltä kuuluvia kovia ääniä. Tämä koskee niin hevoskuljetuksen perässä ajamista, ohittamista kuin sivutieltä kääntymistä. Lähde: Liikenneturva. Kuva: Hippolis, Anne Laitinen

1998–2001. Noina vuosina vakavia kuolemaan johtavia hevosonnettomuuksia sattui yleisillä teillä yhteensä kaksi kappaletta.

10.8 ELÄINPELASTUS

Suomessa syttyy vuosittain useita tuhansia tulipaloja erilaisissa rakennuksissa. Useimmiten tulipalon aiheuttaa ihmisen oma toiminta. Vakuutusyhtiöiden tilastojen ja muiden tutkimusten mukaan kotieläinrakennusten palot saavat yleisimmin alkunsa vanhoista lämpölaitoksista ja niiden savupiipuista, sähkölaitteista tai rehunjaossa käytetystä ajoneuvosta. Vuosina 2006–2008 oli kahdeksan tallipaloa.

▲ Hevosen pelastamisreitit voi merkitä opastein.

Pelastuslaki edellyttää tiloilta omatoimista varautumista tulipaloihin, joten mahdollisuus alkusammutukseen on oltava. Tallin alkusammutuskalusto voi sisältää vähintään käsisammuttimen, sammutuspeitteen, sankoruiskun ja mahdollisesti pikapalopostin. Pelastussuunnitelma on pakollinen, jos tilalla on yli 60 hevosta tai ponia tai toiminta muuten vaatii ympäristöluvan. Lisäksi pelastussuunnitelma vaaditaan, jos alueella tarjotaan majoitusta yli kymmenelle henkilölle tai jos järjestetään suuria yleisötapahtumia. Pelastussuunnitelman voi teettää ammattilaisella tai sen voi tehdä itse, pelastuslaitokselta löytyy malli. Suunnitelma on hyväksyttävä pelastusviranomaisella. Pelastautumissuunnitelma on vapaaehtoinen ohjeistus, joka kuitenkin olisi hyvä olla olemassa jokaisella tallilla ja käytännössä kokeiltu. Pelastustiet on muistettava pitää avoinna.

Palohälytys tehdään yleensä nopeasti, mutta sammutuksen kannalta palokunnan saapumisajat saattavat maaseudulla olla pitkiä, 20 minuutista yli tuntiin. Eläinten pelastamisessa omistajilla on keskeinen rooli palon alkuvaiheessa. Pidemmälle ehtineessä palossa tallinpitäjän ei kannata riskeerata omaa turvallisuuttaan. Tulipalossa vaarallisinta ovat savu ja myrkylliset palokaasut, ja palouhrien selviytyminen riippuu usein asianmukaisesta ensiavusta. Eläinten savumyrkytyksen hoito perustuu hengityselinten tukihoidotimenpiteisiin, ja hevosten kunnan arvioiminen kuuluu eläinlääkärille.

Pelastuslaitoksen apua tarvitaan myös muissa hevosonnettomuuksissa, ja eläinsuojelulakikin velvoittaa

pelastusviranomaiset hädässä olevan eläimen avuksi. Yleisimpiä eläinpelastustilanteita ovat liikenneonnettomuudet, joita voi sattua kuljetuksen yhteydessä tai karanneiden hevosten vuoksi. Pelastuslaitosta pyydetään myös nostamaan uponnut tai irrottamaan kiinni juuttunut hevonen sekä auttamaan loukkaantunutta hevosta. On suositeltavaa, että pelastuspalvelussa työskentelevät henkilöt saavat harjoitella eläinpelastusta etukäteen, sillä pelastustyö on tehtävä kiireessäkin rauhallisin ottein ja suunnitelmallisesti ja hevosen käytöstä pitää osata ennakoida. Neuvonta ja yhteistyö voisi olla modernin vastavuoroista: pelastushenkilöstö antaa opastusta turvallisen talliympäristön perusteista ja tallinpitäjä kertoo hevosten käsittelystä. Palo- ja suurelänpelastusharjoituksia on toteutettu paitsi tallinpitäjien myös ratsastusseurojen ja hevosystäväisseurojen toimesta.

Pelastuslaitoksen näkökulmasta on tärkeää, että pelastushenkilökunta tuntee alueensa tallit, rakennuskannan kunnon, tallialueiden riskitekijät ja talleilla käyvien asiakkaiden määrät. Näin voidaan edistää tallikohteiden riskienhallintaa. Rakennusvalvonnan toteutuminen kunnissa vaihtelee, mutta rakennusten kuntotarkastusohjeiden pitäisi olla kaikkien saatavilla, koska esimerkiksi maneesien kuntotarkastukset ovat kiinteistönomistajien vastuulla.

Laajarunkoisten rakennusten rakenteellisen turvallisuuden arviointi

Lähivuosina on valmistumassa laki laajarunkoisten rakennusten rakenteellisen turvallisuuden arvioinnista. Tätä kirjoittaessa (2014) asia on valmistelussa ympäristöministeriössä. Laki velvoittaa hallin omistajat kustannuksellaan arvioittamaan hallin turvallisuuden tarkistuttamalla ne säännöllisin väliajoin asiantuntijalla ja toimittamaan arviointitodistuksen rakennusvalvontaviranomaisille. Laajarunkoisille rakennuksille valmistellaan maanlaajuista rekisteriä ja luokittelua.

Kattojen lumikuorman ja -tilanteen seurannassa otetaan erityisesti huomioon ratsastushallit eli maneesit. Internetsivuilta www.ymparisto.fi/kattojenlumikuorma löytyy lisätietoa. Sivuilta voi tilata sähköpostimuitutuksen, joka ilmoittaa, mikäli peruslumikuorma ylittyy oman kunnan alueella.

Case

Helsingin Keskuspuisto, ratsukot ja maastopyöräilijät

Teksti: Otso Kivekäs

Helsingin Keskuspuistossa on sekä ratsukoiden käyttämiä reittejä että maastopyöräilijöiden polkuja. Ratsukoille aiheutui usein vaaratilanteita pyöräilijöiden nopeasta lähestymisestä johtuen. Helsingin kaupungin liikuntavirasto rakensi muutamiin paikkoihin tukevia aitoja katkaisemaan pyöräilijöiden käyttämiä polkuja. Tämä herätti keskustelua sosiaalisessa mediassa eri yhdistysten foorumeilla.

Tässä tilanteessa kutsuttiin koolle neuvottelu, johon osallistui kaupungin edustajia liikuntavirastosta, rakennusvirastosta ja viheralueista, pyöräilijöiden edustajia sekä alueen talliyrittäjät.

Keskustelu oli rakentavaa. Koetut ongelmat käytiin läpi, etsittiin mahdollisia ratkaisuja ja sovittiin jatkosta.

Joissakin kohdissa haettiin pyöräilijöille uusi reitti. Lisäksi sovittiin, että maastopyöräilypolkujen ja ratsukoiden mahdollisissa kohtauspaikoissa harvennetaan kasvillisuutta, paikat merkitään tiedoksi molemmille tahoille ja polulle laitetaan pari poikittaista hidastettukia, joiden yli voi kiivetä.

Jatkossa reitit on mahdollista vielä merkitä tiedoksi alueen eri käyttäjille.

Case

Hevosella liikkujat, tallinpitäjät ja maanomistajat yhteistyössä – Siuntion Pro Hevonen ry

Teksti: Anne Laitinen

Siuntion Pro Hevonen ry (SiPro) ei ole ratsastusseura, vaan hevosten ja hevostalouden etua ajava yhdistys. SiPro haluaa edustaa siuntiolaisia hevosia, hevosenomistajia ja tallinpitäjiä. Lisäksi yhdistys muun muassa neuvoo ja välittää tietoa alan paikallisista toimijoista.

SiPro on laatinut yhteistyössä maanomistajien kanssa maastoratsastusohjeita maanomistajille, tallinpitäjille ja ratsastajille. Yhdistys on ollut tähän mennessä vaikuttamassa muun muassa Siuntion kunnan rakennusjärjestysmuutokseen ja valtakunnallisen hevostallityöryhmän raporttiin.

SiPro toimii tiiviissä yhteistyössä niin muiden paikallisyhdistysten kuin Suomen Ratsastajainliiton kanssa. SiPro on keskusteluyhteydessä sekä ympäristöviranomaisiin että maanomistajiin.

"Lähialueen toimijoiden verkostoituminen helpottaa tallinpitäjien arkea, edistää hevosalan mainetta ja tarjoaa yhteistyökanavan alan ulkopuolisille toimijoille," kertoo yhdistyksen puheenjohtaja Heidi Kallioniemi.

Lähde ja lisätietoja: www.siuntionprohevonen.net

Mitä kunta voi tehdä?

- Paikallinen turvallisuussuunnittelu ja toimiva yhteistyö kunnan ja alueen viranomaisten sekä hevosalan toimijoiden välillä on tärkeää. Jatkuva yhteistyö edellyttää säännöllisyyttä, pysyvyyttä ja menettelyjä, jotka ovat kaikkien tiedossa. Huomiota tulee kiinnittää esimerkiksi seuraaviin:
 - liikennemerkkit ja nopeusrajoitukset
 - teiden ja reittien suunnittelu, sijainti, merkintä, valaistus ja kunnossapito
 - tieto alueen tallien sijainnista
 - hevostoimijoilla ja kunnan välillä, vapaapalokuntalaisilla tms. voisi olla tapaaminen esimerkiksi kerran tai kahdesti vuodessa yhteistyön varmistamiseksi.
- Palo- ja pelastustoimi
 - suurelänpelastuskalusto ja -taito on oltava olemassa.
 - suurelänpelastuksen tilanteita harjoitellaan etukäteen.
- Kunnan tiedotus nostaa esiin turvallisuuteen liittyviä asioita, esimerkiksi miten kohdataan hevonen.
- Kunnalla on yhteistyössä kootut turvallisuusohjeet ja yhteiset pelisäännöt talleille ja hevosilla liikkumiseen.

LÄHTEET

- ELY-Keskus: Hevoset tieliikenteessä. Tiedotepalvelu 2011.
- Haikonen, K. & Lounamaa, A. (toim.). 2010. Suomalaiset tapaturmien uhreina 2009. Kansallisen uhritutkimuksen tuloksia. Yliopistopaino. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, www.thl.fi.
- Heikkilä, S. 2010. Kanta-Hämeen asiakastallien turvallisuus. Opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu. www.theseus.fi.
- Hevosklinikka Anivet: Hevosien silmä. www.anivet.fi.
- Hevonen liikenteessä -esite, Liikenneturva 2013.
- Hästnärings Nationella Stiftelse, www.nshorse.se.
- Kuluttajaturvallisuuslaki, www.finlex.fi.
- Kuluttajaviraston ohjeet ratsastuspalveluiden turvallisuuden edistämiseksi, www.tukes.fi.
- Liikenneministeriön asetus 7.4.2006/274
- Raviradan turvallisuusopas. 2004. LähiTapiola. www.lahitapiola.fi.
- Saari, E. 2011. Palo- ja pelastustoimet hevosallissa. Laurea-ammattikorkeakoulu. www.theseus.fi.
- Siuntion Pro Hevonen ry, www.siuntionprohevonen.net.
- Suomen Eläinsuojeluyhdistys, Hevonen liikenteessä, www.sey.fi.
- Suurelänpelastus ry, www.suurelainpelastus.fi.
- Tuomivaara, S. 2003. Eläimet muuttuvassa yhteiskunnassa – Johdatus ihmisten ja eläinten välisten suhteiden sosiologiaan. Julkaisematon sosiologian pro gradu -tutkielma. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Tampereen yliopisto.
- Tuunanen, P., Tarasti, M. & Rautiainen A. (toim.). 2012. Jokamiehen oikeudet ja toimiminen toisen alueella – Lainsäädäntöä ja hyviä käytäntöjä. Suomen Ympäristö 20/2012. Ympäristöministeriö.
- Työturvallisuuslaki, www.finlex.fi.
- Ympäristöministeriö, www.ymparisto.fi/kattojenlumi-kuorma.

HEVOSALAN KEHITTÄMINEN JA ALAN KESKEISET TOIMIJAT

Hevosalan valtakunnalliset organisaatiot vastaavat alan kehittämistyöstä ja edunvalvonnasta osana tehtäviään. Lisäksi alalla on yhteinen Mahdollisuuksien hevonen -työryhmä, jossa ovat edustettuina alan valtakunnalliset järjestöt ja keskeiset sidosryhmät. Työryhmässä ovat mukana MTK, Suomen Hippos, Suomen Ratsastajainliitto, Suomen Hevosnomistajien Keskusliitto, MTT Hevostalous, ProAgria, Hevostietokeskus, Hippolis, Ypäjän Hevosopisto, Hämeen ammattikorkeakoulu, Suomen Ravivalmentajat, Suomen Eläinsuojeluyhdistys ry ja maa- ja metsätalousministeriö. Työskentelyä koordinoi hevosalan yhteistyöorganisaatio Hippolis.

Mahdollisuuksien hevonen -työryhmä julkaisi 2012 samannimisen hevosalan kehittämisohjelman, jossa kuvataan hevostalouden toimintaympäristöä sekä he-

vostalouden yhä kasvavaa merkitystä yhteiskunnassa. Ohjelmassa on esitetty hevosalan keskeisimmät painopisteet, joihin hevosalan järjestöt haluavat yhteistyössä vaikuttaa ja joiden ympärille on mahdollista kehittää terveellä pohjalla toimivaa elinkeino- ja harrastustoimintaa. Hevosalan kehittämisen tavoitteena on turvata hevosten hyvinvointi ja alan yleiset toimintaedellytykset.

Tutustu Mahdollisuuksien hevonen -videoon
www.youtube.com

Suomen Hippos ry

Suomalaisen raviurheilun ja hevoskasvatuksen valtakunnallinen keskusjärjestö. Tärkeimmät tehtävät ovat ravikilpailujen järjestäminen sekä rekisterin ja kantakirjan pitäminen maassamme kasvatettavista hevosroduista sekä koulutus-, järjestö- ja julkaisutoiminta. Suomen Hippoksen alaiset hevosjalostusliitot edistävät toiminnallaan hevoskasvatusta ja -jalostusta alueellaan sekä parantavat hevostalouden tunnettavuutta. Hevosjalostusliittoja on 16. www.hevosjalostusliitot.fi ja www.hippos.fi

Totopelit Suomessa järjestää Hippoksen tytäryhtiö Fintoto Oy. www.toto.fi

Suomen Ratsastajainliitto ry, SRL

Ratsastusurheilun keskusjärjestö edistää ratsastusta yleisenä urheilu- ja liikuntakasvatusmuotona, koordinoi ratsastuskilpailuja ja kehittää maamme ratsastuksenopetusta ja valmennusta. Kahdeksan aluejaostoa organisoii ja toteuttaa liiton toimintaa paikallistasolla. www.ratsastus.fi

Suomen Hevosnomistajien Keskusliitto ry, SHKL

valvoo jäsenenä olevien hevosnomistajayhdistysten keskusliittona hevosnomistajien yleisiä ja yhteisiä etuja. Alueyhdistyksiä on 11. www.shkl.net

Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, MTT/Hevostalous

MTT Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus tekee hevosiin ja hevostalouteen liittyvää monitieteistä tutkimusta eri yksiköissään. MTT:n kotieläintuotannon tutkimukseen kuuluva hevostutkimusyksikkö sijaitsee Ypäjällä, jossa annetaan myös alan neuvontaa ja järjestetään koulutus- ja kurssipalveluja. MTT:ssä hevosalan tutkimusta tehdään hevosten ruokinnasta, hyvinvoinnista, lisääntymisestä sekä ympäristöön ja alan yritystoimintaan liittyvistä teemoista. MTT yhdistyy Metlan, RKTL:n ja Tiken tilastopalveluiden kanssa Luonnonvarakeskukseksi 1.1.2015. www.mtt.fi, www.luonnonvarakeskus.fi

Hippolis - Hevosalan osaamiskeskus ry

Hippolis on hevosalan yhteistyöorganisaatio, joka edistää alan verkostoitumista, osaamista sekä yrittäjyyttä jo olemassa olevaa osaamista ja uutta tietoa hyödyntäen. Hippolis järjestää kursseja ja ajankohtaisseminaareja sekä julkaisee erilaisia julkaisuja. Hippolis hallinnoi ja toteuttaa hevosalan kehittämishankkeita ja Suomen Hevosurheilumuseon toimintaa. www.hippolis.fi

Hevosopisto Oy

on yleishyödyllinen osakeyhtiö, jonka päätehtävä on tarjota hevosalan ammatillista perus-, jatko- ja täydennyskoulutusta. Koulutuksen lisäksi se järjestää kilpailuja sekä koulutus- ja valmennustapahtumia ja tarjoaa maksullisia palveluja, muun muassa nuorten hevosten koulutusta ja erilaisia lyhytkursseja alan ammattilaisille ja harrastajille. Hevosopisto toimii alan tutkintojen ja koulutuksen kehittäjänä yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön, alan kotimaisen ja kansainvälisen oppilaitosverkoston ja työelämän tahojen kanssa. www.hevosopisto.fi

SEY Suomen Eläinsuojeluyhdistysten liitto ry

on vuodesta 1901 eläinsuojelutyötä tehnyt Suomen suurin eläinsuojelujärjestö ja eläinsuojelun asiantuntija. SEYn toimialaan kuuluvat kaikki eläinlajit ja liiton toiminta kattaa koko maan. SEY toteuttaa käytännön eläinsuojelutyötä 40 paikallisyhdistyksen ja noin 100 vapaaehtoisen eläinsuojeluvalvojan ja -neuvojan voimin. www.sey.fi

ProAgria-keskukset

ProAgria-keskusten toimialana on maaseudun ja maaseutuelinkeinojen kehittämiseen liittyvät neuvonta- ja asiantuntijapalvelut yrittäjille. Palveluja tarjoaa kuusitoista alueellista suomenkielistä ja neljä ruotsinkielistä ProAgria-keskusta. Keskukset tarjoavat sekä alkaville että toimiville hevosyrittäjille johtamisen ja yrityssuunnittelun palveluja, tuotannon neuvontapalveluja (kasvinviljely, ruokinta, työkäyttö, hevosten hyvinvointi) sekä rakennus- ja ympäristösuunnittelua (rakennussuunnittelu, salaojitus, jätevesien käsittely). www.proagria.fi

Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry

on maataloustuottajien, metsänomistajien ja muiden maaseutuyrittäjien valtakunnallinen ammatti- ja etujärjestö, joka toimii paikallisesti, alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti. MTK:oon kuuluu 14 alueellista MTK-liittoa ja 7 metsänomistajien liittoa. Paikallisten MTK-yhdistysten ja alueellisten metsänomistajien liittojen kautta MTK:ssa on kaikkiaan noin 150 000 jäsentä. www.mtk.fi

HAMK

on monialainen ammattikorkeakoulu. Biotalouden koulutus- ja tutkimuskeskus kouluttaa nuoria ja aikuisia ja on mukana maaseudun kehittämisessä. Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelman alaisuudessa Mustialassa toimii hevostalouden suuntautumisvaihtoehto. www.hamk.fi

Suomen Hevostietokeskus ry

Suomen Hevostietokeskus ry on hevosalan neuvonnan ja koulutuksen kehittämissyysikkö. Hevostietokeskus tarjoaa neuvonta-, koulutus-, suunnittelu- ja tutkimuspalveluja. Hevostietokeskus myös tuottaa ja välittää uutta tietoa sekä seuraa alan kotimaista ja kansainvälistä kehitystä. www.hevostietokeskus.fi

MUITA KESKEISIÄ HEVOSALAN TOIMIJOITA:

Ratsujalostusliitto ry

Toiminnan pää tarkoituksena on kehittää suomalaisen puoliveriratsun (FWB) kasvatus- ja jalostustyötä, tukea jäsenten toimintaa ja edistää heidän taitojaan hevosten kasvattajina. Ratsujalostusliitto on kaikkien puoli- ja täysveristen ratsuhevosten kasvattajien ja harrastajien oma rotujärjestö. www.ratsujalostusliitto.fi

Suomen Ravivalmentajat ry

on päätoimenaan ravivalmennusta harjoittavien ammattilaisten järjestö. Yhdistys toimii yhdessä Hippoksen, Fintoton ja Suomen Hevosnomistajien Keskusliiton kanssa valtiovaltaan ja julkishallintoon liittyvissä asioissa. www.ravivalmentajat.fi

Raviradat

Ravikilpailuja järjestetään Suomessa 43 raviradalla. Maakunnallisia keskusratoja on 19, jotka yhdessä maan pääradan, Vermon, kanssa järjestävät valtaosan vuosittain ajettavasta vajaasta 600 ravitapahtumasta. Vuosittain raveihin osallistuu 7 500 hevosta hevosta sekä 2 000 ohjastajaa. www.raviradat.fi

Hevosalan ammatilliset oppilaitokset

Yhteensä 10 oppilaitosta kouluttaa hevostalouden perustutkintoon ja osa oppilaitoksista tarjoaa myös ammatti- tai erikoisammattitutkintokoulutusta. Lisäksi tarjolla on useita hevosalan täydennys- ja lisäkoulutuksia.

Hevoshankkeita

on käynnissä eri puolilla maata. Hankkeissa voi olla esimerkiksi koulutus- ja kurssipäiviä, opintoretkiä tai reittikartoituksia. Monissa tapauksissa hanke on saanut rahoitusta ELY-keskusten tai paikallisten Leader-toimintaryhmien kautta EU-osarahoitteisista maaseutuohjelmista. www.ely-keskus.fi ja www.mavi.fi

Lisäksi on useita **rotuyhdistyksiä ja satoja paikallisia ratsastus- ja hevosystäväinseuroja.**

KESKEISIÄ VIRANOMAISTAHOJA:

Maa- ja metsätalousministeriö, MMM

Hevosten tautivalvontaan, tuontiin ja vientiin, eläinsuojeluun ja lääkitsemiseen liittyvät asiat kuuluvat maa- ja metsätalousministeriön elintarvike- ja terveysosastolle, muut hevos- talouteen liittyvät asiat maatalousosastolle. Maa- ja metsätalousministeriö hallinnoi myös vedonlyönnistä hevoskilpailuissa valtion osuutena saatujen varojen käyttöä. www.mmm.fi

Maaseutuvirasto MAVI

vastaa viljelijätukien sekä maaseudun yritys- ja hanketukien toimeenpanosta. www.mavi.fi

Elintarviketurvallisuusvirasto Evira

Elintarviketurvallisuusvirasto Eviran toiminnan päämääränä on varmistaa tutkimuksella ja valvonnalla elintarvikkeiden turvallisuutta ja laatua sekä kasvien ja eläinten terveyttä. www.evira.fi

Aluehallintovirastot AVI:t

ovat valtionhallinnon alueorganisaatioita. Eläintensuojelun valvonnasta vastaavat eläinlääkärit työskentelevät aluehallintovirastoissa. Yli kuuden täysikasvuisen hevosen pidosta on tehtävä ilmoitus AVI:in, ja mm kaupallisiin hevoskuljetuksiin liittyvät kuljetusluvat ja pätevyystodistukset myöntää AVI. www.avi.fi

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset, ELY-keskukset

ovat valtionhallinnon alueorganisaatioita. ELY-keskuksesta saa neuvoa esimerkiksi maatilakauppojen, maatilojen sekä pienyritysten investointien rahoituksesta tai maanhankinnasta sekä erilaisista kehittämishankkeista. ELY-keskus huolehtii viljelijöille maksettavien EU:n ja kansallisten tuotanto- ja investointitukien hallinnoinnista ja valvonnasta. Alueellisia ELY-keskuksia on 15. www.ely-keskus.fi

